

**Gilbert
Cesbron**

O albină se zbate în fereastră

Editura Eminescu

GILBERT CESBRON

O albină se zbate în fereastră

124

În românește de Mircea
Spiridoneanu și Ileana Zara

EDITURA EMINESCU
1976

Lui ARNAUD

Cuprins

I	Cimitirul celor vii	5
II	Un chip pentru toată viața	30
III	Fotoliul roșu	65
IV	Zăpadă în luna mai	93
V	O insulă pustie	120
VI	Ieșirea din prăpastie	146
VII	Atâta dragoste pierdută	176
VIII	„Oare pot fi și eu iubită?...”	206
IX	Fulgerul care cade în pustiu	228

Cimitirul celor vii

SIRENA MONOTONĂ A AMBULANȚEI suna fără-nctare, la fel de neliniștitor și încăpățânat ca bătaia unei inimi. Băiatul observă, printr-un vizor minuscul din geamul mat, că mașina trecea toate stopurile pe roșu și atunci se liniști: fiecare minut, fiecare clipă conta pentru făptura întinsă sub învelitoarea albă. Albă cabina, albă targa și învelitoarea; și încă și mai albă necunoscuta aceea, a cărei respirație devenea din clipă în clipă tot mai anevoioasă și mai pripită, ca și cum ar fi vrut să se ia la întrecere cu ritmul chinuitor al sirenei.

„Sete de aer... i-e sete de aer”, șopti băiatul.

Era expresia unui profesor. Deși student în medicină, se simțea de data aceasta cu totul neputincios, pur și simplu deghizat în halatul său, prizonier al celulei albe, împreună cu o femeie ea însăși iremediabil prizonieră comei.

Ținea între degete încheietura mâinii ei reci. Pentru că pulsul acela, abia simțit, ca loviturile prin care minerul îngropat de viu încearcă să-și semnaleze prezenta, trebuia menținut cu orice preț, salvarea traversa orbește Parisul; îi făceau loc mașinile celelalte, se opreau trecătorii și se iveau fețe alarmate pe la ferestrele încă luminate la ora aceea. Semnalul tânguitor, dar autoritar, lăsa în urma lui o dâră de curiozitate, de compătimire sau numai de egoistă siguranță.

„Mai repede!” își spunea în gând studentul, fără însă a îndrăzni să repete îndemnul șoferului. Dacă plămânii s-ar

Înăbuși de tot, dacă inima s-ar opri... Și i se părea un adevărat miracol că inima se încăpățâna să bată, în vreme ce moartea nevăzută își făcea de lucru în trupul nemișcat. De ce bate o inimă? Iată o întrebare la care dascălii lui dădeau răspunsuri sigure, dar cărora în noaptea aceasta le simțea zădărnicia.

La ora douăsprezece și douăsprezece minute pătrunsese în curtea spitalului o mașină albastră de-a poliției, cu încărcătura ei obișnuită: cinci oameni și un trup. Portiere trântite.

— Sinucidere? îl întrebase internul pe brigadier. Gaz sau barbiturice? Adică, pastile sau...

— Amândouă.

— Tii! Etienne, Marc, ajutați-mă...

Și pentru că trupul se afla întins acolo, și pentru că băieții aceia cumsecade și somnoroși miroseau urât, decorul devenise și el murdar și neliniștitor; dintr-o dată. *Timpul* pusese stăpânire pe noaptea fără formă. Clipă de clipă... fiecare numărată de pulsul acesta abia perceptibil. Opt bărbați în picioare și o femeie întinsă, mai mult decât nemișcata: absentă.

— Comă profundă. Etienne, cheamă ambulanța.

— Cu respirație artificială?

— Firește. Marc, te duci tu. Eu telefonez la Claude-Bernard.

— Dar n-am mai...

— Trebuie să începi o dată. Controlează tot timpul pulsul și respirația. Tot timpul, tinere, auzi tu? O sincopă pe drum – și s-a dus pe copcă!

— Dar actele... încercă brigadierul.

— Pe urmă, pe urmă! Actele pot să aștepte, ea însă nu.

Acum, ceilalți completau probabil actele; el însă nu mai avea de-a face decât cu acest corp rigid, cu această mână rece și cu cele patru cuvinte: „O sincopă pe drum...”

Trase geamul care-l despărțea de șofer.

— Mai avem mult?

— Nu pot mai repede!

Băiatul știa, chiar înainte de a întreba, că o să fie repezit; simțea însă nevoia să audă o vorbă, o respirație.

— De ce? reluă șoferul. Ceva nu-i în ordine?

— Ba da, dar...

— Nu pot mai repede, repetă el; totuși accelera.

„Cât o fi ceasul?” se întrebă băiatul. Își luă ochii de la femeia care părea moartă, ca să se uite la ceas; dar cele două ace și unghiul pe care-l formau nu mai însemnau nimic; numai secundarul, oarbă, nemiloasa insectă care macină viața, avea un sens. Îi reveni în minte o frază din manuale: „În respirație contează fiecare minut; în circulația sângelui, însă, orice secundă...” Oare așa are să-și petreacă de acum înainte toată viața, verificând, în fața morții, afirmațiile din cărți? Asta să fie meseria de medic? Și băiatul se întreba dacă are să aibă destulă putere să suporte – sau mai curând să se întărească, fără să se ascundă într-o carapace.

În vreme ce urmărea, nu fără un pic de recunoștință, acul minuscul, care, cu fiecare rotire, îi ușura răspunderea, respirația femeii devenea din ce în ce mai aspră, sacadată, că și străină de trupul pe care-l ținea în viață cu atâta trudă.

— Se înăbușă! strigă studentul.

Simțea nevoia să împartă cu cineva, țipând, neliniștea lui tot mai mare; dar șoferul nu-l auzi: cu țigara stinsă între buze, străbătea în goană Parisul. Nu, el nu avea o misiune prea complicată, iar studentul simți că-l invidiază. Vru să desprindă tubul... În clipa aceea, respirația femeii se opri. Fiindcă mâinile care încercau să pună în funcțiune aparatul de oxigen aveau un tremur care nu putea fi stăpânit și se păru că o clemă se înțepenise și, în neîndemânarea lui, se înverșuna atât de tare s-o desfacă, încât o blocă de-a binelea. Rămase câteva clipe descumpănit, apoi fu cât pe ce să-i strige șoferului să oprească. Să oprească ambulanța în mijlocul cartierului, între casele astea adormite, la ora trei dimineața, când

„fiecare minut contează”! Aparatul atârna pe perete ca un acordeon stricat. Băiatul încercă încă o dată să-l dea jos; găfâia; o picătură de sudoare căzu pe cuvertura albă. „Fiecare minut.”, câte a și lăsat să treacă?

Deodată, se plecă asupra necunoscutei și-i dădu capul pe spate. Gâtul, lipsit parcă de viață, gâtul acela de ceară, se întinse peste măsura. Studentul deschise cu forța gura crispată, care se încăpățâna să-i opună rezistență ca valvele unei scoici. Măinile nu-i mai tremurau. Răsuflă adânc, apoi, lipindu-și gura de gura ei, care i se păru de gheață, împinse în plămânii străinei, cu mare încetineala, tot aerul pe care-l inspirase. Sub cuvertură, pieptul se ridică ușor; îl lasă să coboare din nou, apoi, de douăzeci, de cincizeci de ori la rând, repetă operația, în ritmul propriei sale respirații.

În timp ce insufla, cu toată puterea plămânilor, viață acestui trup, îi veni în minte gândul năstrușnic că la fel de brutal sărutase, pentru prima dată, o fată - și-i revăzu fața dată pe spate și ochii închiși.

Pieptul se ridica și se lăsa ca o mașină. Studentului îi era aproape rușine că dăruiește acestui trup fără apărare un aer viciat; în același timp, încerca însă mândria naivă a salvatorului. Știa de pe acum că va povesti întâmplarea cu un aer de falsă indiferență, când niciodată de fapt nu mai trăise asemenea momente de exaltare. „Oare profeții care se lipeau corp la corp, gură la gură, de cadavru, ca să-i redea viața făceau mai mult decât mine?”

Când ambulanța se opri, în sfârșit, dinaintea pavilionului, în aparență adormit, necunoscuta își recăpătase respirația, o respirație fragilă și icnită, dar care, oricum, era a ei. Prin ușa larg deschisă le ieși în întâmpinare căruciorul, urmat de infirmieri; unul dintre ei întrebă scurt:

— Cochin?

— Da, zise studentul. Eu...

— Îndată.

Dintr-un pavilion vecin se apropia cu pași repezi

medicul de gardă, încheindu-și din mers halatul. Trezit brusc dintr-un somn prea scurt, avea un aer de copil bosumflat; zadarnic încerca să-și îndrepte cu mâna părul zburlit. Studentul îi ieși în întâmpinare.

— Eu sunt acela care...

— Îndată.

Acum, fiecare clipă conta. Găsiră femeia gata întinsă pe un pat pliant.

— Carrière?

— Vine îndată.

Vorbeau în șoaptă. În timp ce medicul nu slăbea din ochi trupul; căci, cu o mișcare bruscă, dăduse învelitoarea la o parte, și acum li se înfățișa aproape gol, alb și strălucitor, atât de puternic, atât de perfect, încât studentul se grăbi să-și întoarcă privirea, ca și când s-ar simți vinovat de indiscreție contemplând o ființă fără apărare.

— Înclină treizeci de grade!

Patul se aplecă. Prima grijă a medicului fu să controleze încheietura mâinii stângi, apoi a celei drepte, dacă nu cumva vreo cicatrice... Dar nu, necunoscuta nu-și tăiasе niciodată venele, și probabil că sinuciderea nu era o recidivă. Bun. Pișcă pielea brațului, ici și colo, apoi lovi cu ciocanul gleznele, genunchii. Simplă formalitate, ca și vorbele spuse în șoaptă, pentru ca sora de alături să le noteze: „nicio durere... reflexele anulate.”

Se aplecă asupra necunoscutei, îi ridică pleoapele, îi atinse corneea, își adânci privirea vie în privirea ei moartă. Studentul văzu atunci, pentru prima oară, fața lividă pe care penumbra din ambulanță i-o ascunsese, dar pe care lanterna medicului o lumina atât de nemilos, și tresări: „Ce urâtă e!” Simțea o decepție inexplicabilă, sau cel puțin de nemărturisit. Drept e că, față-n față, nici medicul nu era frumos, cu buza lui de iepure, a cărei cicatrice îi brăzda de-a curmezișul mustața deasă și roșcată, îi arcuia nasul și-i răsfrângea colțurile gurii, ca la câini. Dar urâtenia celui alt obraz era de-a dreptul

neobișnuită, fiindcă nu se potrivea deloc cu trupul statuar și cu părul – un gest al medicului îl răsfirase de tot – admirabil, numai aur vechi, catifea și mătase. Lumina crudă a lanternei săpa umbre pe o față aproape masculină, pe care urmele de fard pronunțau și mai puternic trăsăturile. Un nas de luptător, maxilare nemăsurat de mari, o bărbie disproporționată. Obraz în același timp prea dur și prea moale, turtit și deformat, marmură și ceară; operă neterminată, părăsită, în care degetele sculptorului își lăsaseră brutal amprente. Obraz făcut la întâmplare, care trăda trupul, ca în albumele acelea triviale în care copiii pot combina orice tors cu orice cap. Și, fără îndoială, încă mai adânc decât trupul, acest obraz trăda sufletul.

Studentul nu-și putea lua ochii de la el. Nu-l văzu pe intern intrând și tresări când îi auzi glasul.

— Comă profundă?

— Barbiturice, plus gaz. Am fost avertizat de la Cochin.

— Atunci, intubație?

— Intubație.

Era mai curând ordin decât răspuns. Un cărucior încărcat cu instrumente apăru ca din pământ, și fiecare, fără o vorbă, fără să se atingă măcar unul de altul, își ocupă locul, așa cum fac actorii când li se anunță reluarea repetiției. Numai studentul ședea de o parte, neștiind ce să facă cu mâinile, iar inima îi bătea tare și ochii îi ieșiseră din orbite. Dar nu vedea altceva decât un zid de halate albe și nu auzea decât respirațiile încordate. Operația i se păru că durase numai câteva clipe. Halatele se despărțiră și căruciorul se îndepărtă; sora care ținea mâna femeii zise însă alarmată.:

— Pulsul slăbește.

— Stetoscop! (Medicul se aplecă, ascultă un moment. Fața împietrită se albise ca varul.)

— Dați drumul aparatului; cincisprezece litri de oxigen... Carrière, masaj cardiac, repede...

Medicul desfăcu brusc capotul de noapte și descoperi

doi săni de marmură. Nespuse de tulburat – parcă i se oprise și lui inima în loc – studentul nici nu observă imediat această perfecțiune.

Internul își puse mâna dreaptă, cu palma în jos, sub sânul cel alb, apoi mâna cealaltă deasupra, și se lăsă cu toată greutatea asupra pieptului; după aceea se ridică; repetă mișcarea, cu perseverență de meseriaș experimentat. Gâfâia, dar figura lui exprima o răbdare rece, hotărârea de a continua să maseze trupul acela inert, până ce sângele avea să circule din nou. Îl împingea cu sila spre artere, apoi, de câte ori mâinile de plumb își încetau apăsarea, inima amortița se umplea la loc, fără voia ei.

După câteva minute, celălalt medic spuse cu glas tare:

— Gata, a pornit. Carrière, poți să te duci la culcare, amice!

— Și dumneata?

— Fac un mic rond prin saloane. Domnișoară Langlois, vino cu mine. Jeannine, n-o părăsești nicio clipă pe femeia asta, toată noaptea, ai înțeles?

Internul se întoarse din prag:

— Ți-e teamă de ceva?

— Cunoști deviza serviciului, Carrière: teme-te de orice, speră totul.

— A naibii de obositoare deviză! șopti celălalt.

— Dar și miraculoasă. Nu-ți spun „noapte bună”...

— A, nu, mai bine „pe curând”!

Amândoi, cu aceeași mișcare, ridicară din umeri zâmbind.

Rămas singur, medicul cu buza de iepure luă încheietura mâinii inerte și o ținu multă vreme între degetele lui groase, frământând-o ca pe un obiect... Ea intră în atribuțiile lui de acum, își spuse studentul, nu fără invidie. Bolnavul simte că aparține doctorului, așa cum copilul aparține mamei, și asta-i dă siguranță.” Mâinile mari și calde, atât de sigure pe ele, înveliră la loc trupul statuar care acum respira, cu un gest lent și pudic, în

total contrast cu felul cum o despuiaseră adineauri. Medicul se întoarse; umerii i se lăsară în jos; privirea îi devenise vagă, ca și cum o imensă oboseală i-ar ține loc de gândire. Acum pieptul, ale cărui forme cearceaful nu le putea ascunde, se ridica și cobora ca într-un somn liniștit. Dar brutalitatea suplă a aparatului care respira în locul lui, clinchetul plăpând, cadranele misterios de vii, tubul rigid, – toată această minune oarbă de oțel, cauciuc și sticlă împrumuta respirației o fragilitate neliniștitoare. Studentul își aminti de sânii lăbărțați sau descărnați, așa cum se vedeau prin răscroiala îmbrăcăminții groase de spital, ca niște cămăși de eșafod, și pe care bătrânele bolnave îi etalau cu o inconstientă lipsa de pudoare. Dar poate uitaseră că trupul era făcut nu numai ca să îndure suferința.

— Nu mă ascuți, reluă încetișor medicul.

— Iertați-mă...

— Te întrebam: niciun incident pe drum?

— Ba da. S-a oprit respirația. Sau poate doar mi s-a părut, adăugă el mai încet.

— Din nefericire, în medicină e totuna. Și pulmostatul?

— Nu funcționa.

— Sau poate doar ți s-a părut, zise doctorul, punându-i mâna pe umăr. Și cum te-ai descurcat?

— Gură la gură.

— Bun. Te-ai temut?

— Foarte tare.

Și mâinile începură să-i tremure iar, ca în clipele acelea. Celălalt schiță un zâmbet, care s-ar fi vrut ironic, dar nu era decât timid.

— Cu atât mai bine. Căci dacă ai să scapi vreodată de teamă, ai să ajungi poate un șef tobă de carte, dar n-ai să mai fii un medic bun.

— Ea... (își înghiți saliva)... e în afară de pericol?

— Da, minți celălalt. Și-acum fugi înapoi la Cochîn: poate că e nevoie de dumneata.

Băiatul nu se lăsă însă înșelat.

— Sau de ambulanță, rectifică el.

— Încântat de cunoștință. O să ne mai vedem, cu siguranță. Hai, du-te! (Și-i dădu un ghiont cam prea tare, după care îi întoarse spatele.) Domnișoară Langlois, să începem cu 17.

— Te urci în față? îl întrebă șoferul.

— Nu, vreau să verific ceva înăuntru.

Când se văzu în cabina albă, dinaintea cuverturii care, așa cum mai păstra forma corpului, semăna cu o cochilie goală, studentul simți o profundă nedumerire și în același timp o ciudată senzație de izolare: ca și când femeia aceea, dispărută cu secretul pecetluit în ea, ar fi fost mai adevărată și, cu siguranță, mai vie decât el. Nu făcea, desigur, decât să plătească – însă dintr-o dată – toată oboseala și neliniștea acestei nopți. I se părea însă cu totul absurd să ții la un moment dat în mâinile tale viața unei necunoscute cu certitudinea că n-ai s-o mai vezi niciodată. Și totuși cine dacă nu el singur decisese – și nu fără exaltare – că aceasta va fi de acum înainte viața lui? Încă nu știa că dimineața alungă fantasmelor nopții și ne întoarce la bunele și banalele treburi cotidiene. Și nici că trăim doar pas cu pas, întocmai ca necunoscuta rămasă acolo, care respira secundă cu secundă.

Pulmostatul, martor al lipsei de experiență și al nervozității sale, atârna intact, pe jumătate desprins. „Poate doar ți s-a părut!...” Dar ceea ce știa, ceea ce-l încredința chiar în clipa aceea inima lui, cu bătaii puternice, era că niciodată n-are să mai uite sărutul rece și patetic dat unei necunoscute, sărut care, fără voia lui, îi pecetluse, peste noapte, adevărata logodnă cu medicina.

La ora nouă, Carrière intră în birou cu bruscheta provocatoare a omului care vrea să acționeze cu orice preț. Celălalt ridică ochii și arboră imediat ceea ce personalul de serviciu numea „mutra lui de zile rele”.

— Nu! strigă el de departe, prefăcându-se apoi că se

cufundă din nou în hârtii.

— Dar nici nu știi...

— Ba da, Carrière, știu că iar vii să-mi vorbești de 63, iar eu îți spun: nu!

— Sunt (se uită la ceas) cincizeci și cinci de ore de când am intubat-o.

— Știi și asta.

— Ei bine, la naiba! Nu eu am scris că „după patruzeci și opt de ore...

— ...riscăm leziuni la laringe și trahee”.

— Și-atunci?

— Și-atunci, așteptăm.

— Să iasă din comă? Nu dă niciun semn.

Mustața roșcată se strâmbă într-un zâmbet forțat.

— O să se întâmple și asta!

— Până una alta, riscăm foarte mult.

— Ești generos, Carrière! *Eu* singur risc atât de mult... (Se ridică și se înfipse în fața celui alt.) Și am să-ți spun de ce: pentru că fata asta este... urâtă.

— Dar are un corp splendid!

— Asta-i și mai rău: fata o vezi tot timpul, doar noaptea nu! adaugă el coborând glasul. Urâtă! Dealtfel ăsta a fost și motivul sinuciderii.

— De unde știi?

— Am primit ieri o vizită: directoarea școlii unde începuse să predea de luna asta.

— Și ce ți-a spus?

— Mi-a spus tot: și poreclele, și caricaturile de pe tablă, și scandalul monstru de sâmbăta trecută...

— Doar n-oi fi crezând că e de ajuns ca să...

— Cunoști copiii, amice; și mai ales fetele! Și poate ai auzit de faimoasa picătură care umple paharul!

— Bine, bine, i-o tăie celălalt destul de brutal, dar ce legătura au toate astea cu intubația?

— Uite care-i: dacă-i facem traheotomie, fata asta rămâne pentru totdeauna cu o cicatrice, vizibilă, evidentă. Niciodată n-are să se mai uite într-o oglindă

fără să nu-și aducă aminte de gestul ei.

— Dar...

— Și mai ales de motivul gestului. Să nu uite niciodată ofensa copiilor? Nu, Carrière, nu e cu putință!

Celălalt tăcu o clipă, făcu gestul de a-și încheia halatul deși era perfect încheiat, și spuse în sfârșit:

— De aici și până să-ți asumi riscul clinic...

— Între două riscuri!... Dealtfel, asta-i meseria noastră, Carrière: să cântărești riscurile și să alegi. În cazul ăsta, eu văd unul eventual și altul sigur. Unul care, oricum, poate să aducă vindecarea, iar celălalt nevindecabil. Iată de ce vom aștepta. De acord? Întrebă el după o clipă de tăcere.

— Da, făcu celălalt ezitând, dar...

— „Da”-ul este pentru mine, păstrează-l pentru dumneata pe „dar”! conchise voios doctorul. Haidem s-o vedem!

La ora cinci și un sfert după-amiaza, șeful serviciului se întoarce la căpătâiul patului 63. Pentru a opta sau a noua oară. Din nou ridică pleoapele, dă la o parte cearceaful, percutează călcâiul, genunchiul, revine la ochi, pe care-i examinează îndelung, mult prea mult timp, cu privirea încordată, de parcă ar vrea să fascineze femeia inertă. Fără să se întoarcă, o întreabă pe soră:

— Sânge în secreții?

— Sânge și puroi.

Confratele lui îl observa în liniște. În sfârșit, se ridică.

— Nu putem risca o infecție. Aveai dreptate, Carrière; am pierdut și așa prea mult timp. Deci, traheo!

Mica sală de operație e totdeauna gata; echipa se adună în câteva clipe. Cei doi medici se spală pe mâini cu o migaia de piscă, iar Carrière îl aude pe celălalt vorbind singur și înjurând printre dinți. Li se leagă masca; li se pun mănușile de cauciuc; sub luminile necruțătoare, un infirmier scoate din cutia emailată instrumentele reci ca gheața.

— la stații! șoptește deodată asistentul. Pleoapa cea vânata parcă a tresărit.

— Controlați reflexele.

Corneean... achilean... rotulian... Umbre de reflexe. Da, din străfundul acestei nopți răzbate totuși un mesaj.

— Durere?

O soră ciupește cu brutalitate brațul de ivoriu și fața se crispează aproape imperceptibil.

Pe deasupra măștii albe, două priviri s-au încrucișat, cu o străfulgerare de bucurie.

Așteptarea are să pară nesfârșită. Și sunt cinci bărbați în picioare lângă ea, ca și la spitalul Cochin, cu câteva zile în urmă, dar acum nu mai stau în jurul unei statui. Acum trupul acesta are să tremure, să se înfioareze și apoi să recapete gesturile necontrolate ale unui nou născut. Cu cine se bate în taină la ieșirea din tenebre? Și deodată, cu toată prezența intubatorului, se aude un geamăt.

— Scoate intubatorul! poruncește medicul, care-și dă masca jos și, cu un gest scurt, își smulge mănuașă și-o azvârle - caracatiță vâscoasă - drept în căldarea albă.

— Sunt ca un puști, Carrière, zice el foarte încet și fără să-l privească pe celălalt în față. Grozav îmi place ori de câte ori lucrurile se petrec, și în profesia noastră, exact ca-n filme!

Isabelle Devrain, ocupanta patului cu numărul 63, deschise ochii și-i închise imediat, izbită de strălucirea insuportabilă a luminii. Apoi, trudindu-se să-i deschidă iar, distinse încet-încet cele două chinuri încordate, halatele, pereții. Atâta alb în jurul ei o dumiri: „Accident”, fu primul ei gând. Încercă cu grijă să-și miște brațele, picioarele, și reuși: nu, n-o durea nimic. Atunci ce e?

Ceilalți văzură cum sprâncenele i se arcuiesc a mirare, apoi cum obrazul i se întunecă deodată. Adevărul se prăbușise asupra ei ca un talaz: toate imaginile îi reveneau în amintire, talmeș-balmeș, dar atât de precise, încât conturul fiecărui personaj parcă se întipărea în

propria ei ființă. Școlarii, strigătele lor ascuțite, fața vicleană și triumfătoare a celor trei din prima bancă... Străzile de octombrie, lampadarele aprinzându-se toate în același timp, trecătorii deveniți livizi deodată... Marianne plecată de acasă; un bețiv care-i aținuse calea; scara împuțită și, la fiecare etaj, radioul, vesela... Și cheia aceea pe care nu izbutea s-o vâre în broască, pentru că-i tremura mâna... Tubul cu pastile, paharul plin de un nămol albicios, atât de amar că era gata să-l vomite; și apoi spasmul de râs, în clipa când deschisese toate robinetele mașinii de gătit, „ca în melodrame”... Amorțeala binefăcătoare, cu zgomotele acelea îndepărtate, când plină de speranță amestecată cu rușine se întrebese dacă nu cumva bătea cineva la ușă, până ce înțelesese că era inima ei... Și gândul acela fulgerător: „Caietul”... Încercarea disperată de a se ridica: membrele de plumb, greața, iar în urechi clopotele sunând ca în adâncul unui pustiu de zăpadă...

Înainte de a închide ochii, murmură – sora și doctorul o auziră clar spunând: „Caiet... negru”.

Doctorul se aplecă asupra ei, îi scutură brațul:

Domnișoară, domnișoară, răspunde-mi!

Dar ea își ținea cu atâta încăpăținare pleoapele închise (sperând copilărește că o vor crede încă leșinată), încât toată fața exprima refuzul.

— Bine, zise celălalt calm, vom vorbi mai târziu.

Să vorbească, să răspundă, să explice – tocmai asta refuza ea din răspuțeri. Dar cum să ocolească întrebarea care se ridica din ea însăși și cum să-i dea ea singură răspuns? „De cât timp sunt aici? Și, mai întâi, unde sunt? Și de ce această arsură în gât și acest jărat în mine când respir?” Dar prefera de o mie de ori să nu întrebe, decât să fie întrebată la rândul ei.

Două lacrimi își făcură drum pe fața-i împietrită ca o stâncă. „Numai de n-ar observa cineva!...” Vasăzică orgoliul era acela pe care-l recăpăta odată cu viața?

La căpătâiul ei, sora se apucă să-i șteargă obrazul cu

acea nerozie la care te împinge adesea mila și de care adevărata compătimire te ferește.

— Plângi, o îndemnă ea, o să-ți faci bine.

Isabelle o urî. Se simțea parcă învăluită toată în umilință. Să-ți ratezi viața, să-ți ratezi moartea... Știa, era dureros de sigură că nu va mai atenta niciodată la această viață, dar și că nu va mai simți niciodată plăcerea de a trăi. Ah! de-ar putea să doarmă...

Joi. De două zile refuza să mănânce, să se scoale, să vorbească și se prefăcea că doarme ori de câte ori aude glasul doctorului. Două zile de prostrație, cu capul fie pustiu, fie bătut de hora acelorași gânduri: „Ce s-o fi întâmplat cu caietul negru? De ce nu vine Marianne să mă vadă? (Cu toate că numai la gândul acestei vizite se cutremura de groază.) Numai de n-ar afla cei din Orléans – adică maică-sa și soră-sa, căroră niciodată nu le-a spus altfel... Și acum, unde o să stau? (Să nu mai dea ochii cu portăreasă! Și nici cu indiscreții de la etaje!) Cum am să-mi câștig existența?...” Cum, de ce, unde, când? căci nimic nu te descumpănește mai rău decât un gest decisiv neizbutit. Iar mai presus de orice, și treptat tot mai apăsătoare pe măsură ce și-o pune și iar și-o pune, întrebarea asta umilitoare la care numai ei cunosc răspunsul: „Cum de n-am izbutit?”

Vrednică de milă? Singură? Nehotărâtă? — Nu, ci în primul rând ridicolă: Isabelle Devrain se simte în primul rând ridicolă și de aceea plânge.

Sedea pe marginea patului, ca bătrânii din aziluri, cu fața spre fereastră, cu privirea pierdută, cu obrazul fără expresie. Se lăsa în voia soartei. Timpul, în spitale, ca și în pușcării, nu e fluviu, ci canal. Dacă trăgea cu urechea, nu percepea decât clinchetul răbdător al tuturor acestor aparate de menținut viața, respirând în locul celor optzeci de manechine jalnice, printre care se numărase până alaltăieri și dânsa. Răbdător și monoton mecanism... Apoi

pașii târșiți ai infirmierelor (le puteai citi pe față dacă au mersul grăbit sau nepăsător); și, câteodată, un dialog tainic. Ce deosebire e între zi și noapte? Timpul nu-i aici decât o veghe nesfârșită. Dar nu seamănă oare cu existența a milioane și milioane de ființe? Inclusiv a ei de acum înainte?

Ca un răspuns la întrebarea-i disperată, o frunză pătrunse în zbor pe oberlihtul ferestrei deschis spre grădină, plană mirată, ca să se așeze, în sfârșit. Pe patul cu numărul 63, Isabelle o apucă, stăpânită de neîncrederea pe care i-o inspira acum orice. „S-a și veștejit!” Dar frunza n-avea decât culorile unei frunze moarte, maron-auriu și purpuriu: încolo rămânea catifelată, pură și proaspătă; Isabelle, ca toți oamenii, nu aștepta decât un semn ca să-și recapete curajul; și tocmai frunza asta, în mod inexplicabil, era semnul.

Se ridică de pe pat, deschise ușa cu geamuri și, pentru prima oară, puse piciorul afară. Se lăsa călăuzită de trupul ei – ceea ce înseamnă bucuria de a trăi. Cântul liniștit al unei păsărele, răspunsul alteia de pe o creangă învecinată, înăbușiră, în sfârșit, clinchetul aparatelor de oxigen. Aerul liber mătura pur și simplu atmosfera îmbâcsită a celor pe jumătate morți și Isabelle Devrain începu să râdă fără să-și dea seama; cu mâinile întinse, mergea spre copac.

Deodată încremeni: zărise o convalescentă așezată lângă gardul viu; apoi doi bărbați, care păreau cocoțați pe catalige și se plimbau, evitându-se cu mare grijă. Adevărat! mai existau și *ceilalți*... O clipă, lumea i se păruse populată numai de copaci și păsărele, simplă, liniștită și fraternă; dar uite că mai erau și ceilalți, cu chipurile lor, cu convingerea lor că au dreptate, cu impresia lor că-s neînțeleși – permanenta concurență și complicitate a celorlalți... Cele trei siluete reprezentau aici lumea întreaga, iar lumea întreagă o judeca. „Am să mă întorc!” fu prima ei reacție; dar tot în clipa aceea își dădu seama că dacă nu-și va impune să meargă mai

departe, la fel are să facă până la capătul zilelor ei – să bată mereu în retragere. Sunt zile când totul e simbol, promisiune; sau cel puțin așa ni se pare, ceea ce-i de ajuns. Își impuse, deci, să meargă până la copacul de unde căzuse frunza și, ajunsă acolo, îl privi. Uriaș răbdător, pe care fiecare iarnă îl reducea puțin câte puțin la esența și pe care noiembrie avea să-l dezgolească mâine, de o sută de ori mutilat și totuși din ce în ce mai viu! Isabelle puse mâna pe el, mirată că nu-i simte căldura. Nimic de aici nu i se părea mai viu decât copacul. „Are să trăiască mai mult decât mine!” își zise ea; și gândul acesta, de obicei dezolant, avu acum, dimpotrivă, darul să o liniștească. De-ar putea trăi singură, la umbra unui copac mare... Tare ar fi vrut să-și depene de acum înainte viața într-un ritm cât mai molcom, ca într-o convalescență nesfârșită. După bietul ei act de curaj, se abandona cu încântare slăbiciunii copiilor. Da, dar privilegiul copilăriei este de a găsi totdeauna o consolare. Cine are s-o consoleze însă pe mititica Isabelle? Dar o consolase oare vreodată cineva?

Pe deasupra pavilioanelor liniștite și a labirintului de coridoare albe, pe deasupra miilor de ființe care zăceau tăcute, vântul aduse până la tânăra fată rumoarea neîntreruptă a orașului. Abia dacă știa unde se află: niciodată nu se mai gândise la oceanul care se spărga de această insulă a liniștii; niciodată nu se mai gândise la tumultul, la gâlceava, la acel „dă-mi ca să-ți dau” al orașului. Își auzi din nou inima bătând, ca și cum n-ar fi făcut parte din propria ei ființă: un animal înfricoșat, ascuns în adâncul trupului ei. Și se întoarse cu grabă în camera liniștită; ca pentru a se convinge de propria existență, se așeză în fața oglinzii și se privi. Își regăsi astfel toți dușmanii: fruntea îngustă, nasul borcănat, fălcile colțuroase și, asemenea unui lac într-un pustiu stâncos, privirea aceea chinuită, singura care părea să fie a ei.

În apa oglinzii văzu apropiindu-se o altă față, cu fruntea

și mai brăzdată, cu trăsăturile și mai livide, dar barată de o mustață stufoasă, pe care cicatricea piezișă o despica închipuind parcă trecerea Mării Roșii.

„E urât, gândi ea, e tot atât de urât ca și mine. Și el are fața asta pentru toată viața...”

Și se surprinse zâmbind în oglindă; mirat, doctorul surâse la rîndul său. Dar când se întoarse spre el, spre om și nu spre imaginea lui reflectată, își recăpătă îndată gravitatea.

— Bună ziua, doctore.

— Ei, vasăzică nu mai ești supărată pe mine pentru că te-am salvat?

Un val de sânge i se ridică în obraz; îi răspunse bâiguind puțin:

— Ba cred că da.

— Atunci, vino! îi porunci el.

Ajuns la ușă, se întoarse: ea nu se mișcase.

— Hai, vino! Ieși puțin din camera asta... și din dumneata însăți, adaugă el. (Arborase „mutra lui de zile rele”, dar de unde să știe ea?)

— Pentru ce?

— Ca să vizităm împreună pavilionul.

Ea dădu să facă un pas înapoi; mâinile îi deveniseră într-o clipă umede.

— Are vreun rost?

— Absolut necesar pentru unii bolnavi să-i vadă pe alții, vindecați, și de mare folos chiar și duminică. Poftim, te rog, repetă el cu mai puțină asprime, mi-o datorezi, să știi!

Pătrunse în urma lui în uzina de respirat. De-a lungul nesfârșitei galerii văzu, prin ușile cu geamuri, fel de fel de cupluri om-aparat; căci fiecare din fantomele acelea care o urmăreau cu privirea stinsă era însoțită de o mașină: fie platoșă, fie plămân de oțel, fie pat legănat fără încetare în însuși ritmul respirației.

— Ascultă-mă, domnișoară Devrain, auzi ea când ajunseră la capătul coridorului. Aici nu-i nicio deosebire

între zi și noapte: se lucrează în regim continuu. Chiar și externii, care sunt voluntari cu toții, se perindă în câte patru echipe de-a lungul celor douăzeci și patru de ore. De două ori pe săptămâna dorm și eu aici. Ca și Carrière. În spitale există o soră la treizeci de bolnavi; aici, una la trei – plus infirmierii, maseuzele, laborantele, femeile de serviciu; adică mai mult de o sută de persoane în total.

— De ce-mi spuneai toate acestea?

— Ca să termin cu o cifră care te privește pe dumneata direct.

Strunită de cicatrice, buza i se răsfrângea peste dinți, dând feței un aer de răutate totuși indulgentă. „Ce urât e!” îndrăzni să-și spună ea din nou; numai că n-are nicio importanță pentru el: *lumea asta e făcută de bărbați și pentru ei...* Și-n clipa aceea pricepu că nedreptatea o copleşea mai mult decât dizgrația, urâtenia.

— Camerele astea – dar apropie-te, te rog! – cu cele două anexe ale lor, le numim „apartamente respiratorii”. Fiecare din ele este un spital în miniatură. Uită-te: aerul comprimat, oxigenul, curentul sunt distribuite de centrale subterane; există chiar și o pompă de vid – da, pentru aspirarea secrețiilor pulmonare... Și spitalul acesta individual are mică lui uzină. (Îi arată o mașină misterioasă – un cilindru și niște biele, rezervoare, tuburi elastice, cadrane.) Iar în încăperea vecină, un laborator complet... Și toate acestea numai pentru un singur bolnav. Dar uită-te odată!

Ea însă n-asculta. Căci nu-și putea lua ochii de la un trup supus torturii spre a trăi, de la trupul acela legat fedeleș, legat și la ochi, cu gâtul străpuns de o sondă, în timp ce o alta îl alimenta prin nas, picătură cu picătură, iar brațul îi rămăsese prizonier în aparatul care-i măsura neîncetat tensiunea arterială.

— Nu te speria, zise doctorul, care o observă. Nu simte nimic. Ai auzit de curară?

— Otrava aceea...

— Întocmai. L-am paralizat cu curara și l-am adormit: e

ca și mort, pentru douăzeci de zile.

— Dar e îngrozitor!

— De ce? Dar dumneata, mult ai suferit în timpul celor șaizeci de ore de comă? Singurul lucru „îngrozitor” ar fi să se zbată și să-și desprindă tubulețul datorită căruia trăiește.

Se duse să verifice cadranele mașinii aceleia atât de liniștite, urmări bulele care se ridicau în rezervoare, învârti cu grijă un reostat, apoi altul.

— Camerele respiratorii pe care le vezi, reluă el cu glas foarte scăzut și fără s-o privească, sunt speranța, singura speranță de salvare pentru unii bolnavi: cei cu polio, cu tetanos... Știi, pe aceia care sunt de obicei transportați cu avionul și așteptați la aerodrom de motocicliști noștri, ca să croiască ambulanței drum până la noi.

— Și... câte camere ca astea sunt aici? întreba Isabelle, cu un glas cu care și l-ar fi dorit mai sigur.

Medicul se întoarse spre ea, neașteptat de brusc; ochii îi sclipeau.

— Trei-zeci-și-do-uă, silabisi dânsul. Uite cifra care lipsea din expunerea mea: numai treizeci și două de camere. Îți închipui cât poate să coste fiecare... Iată de ce-mi spun, câteodată, că toți cei ce le ocupă pe nedrept fură șansa de a trăi cuiva care vrea să trăiască.

— Lăsați-i să moară pe cei ce vor să moară, și atunci veți avea paturi disponibile!

Probabil că citise în ochii lui ceva ce semăna cu admirația, pentru că începu să-i placă dialogul.

— Domnișoară, din zece sinucigași, șase sunt femei între șaisprezece și treizeci de ani.

— Adică ar fi mai multe femei care...

— Ba nu! mai mulți sunt bărbații, dar ei nu dau greș.

— Vreți să spuneți că noi, femeile, am practica șantajul sinuciderii?

— Nu, nu vreau să spun decât că eu am nevoie de toate paturile acestea pentru oamenii bolnavi, bolnavi de o maladie.

— Și că cei ce sunt bolnavi din cauza nefericirii nu vă interesează!

Simțea că-i vine să plângă; lucru pe care probabil îl simțise și el, căci, la rândul lui, își întoarse privirea.

— Adică ceilalți nu sunt de competența mea, rectifică dânsul. Nu pot face nimic pentru ei.

— Nu prea, într-adevăr, mai ales dacă le vorbiți așa.

„Ei aș! își zicea doctorul. Îi redau chiar în clipa asta dorința de a lupta, adică aceea de a trăi. Leșinații trebuie palmuiți...”

— Îți vorbesc astfel pentru că ești mai tare decât ceilalți.

— Așa credeam și eu.

— Ei, iartă-mă, reluă el după o clipă. Pentru că am fost aspru cu dumneata, nu pentru că te-am salvat! Locul dumitale este alături de noi. („Alături de noi, cei urâți!” întregi ea mintal, cu amărăciune.) Nu văd niciun motiv, dar absolut niciunul, care să împiedice pe cineva – sau mai bine zis să-l scutească – de a fi folositor celorlalți. Niciun motiv, niciun cusur, adăugă el, pierind ochii.

Era gata să-l întrebe dacă știe cu adevărat ce înseamnă singurătatea, dar zări verigheta strălucind pe degetul lui și se abținu. Pe lângă urâtenie, nedreptatea, ca întotdeauna... El, doctorul, își putea permite, nepedepsit, să fie un bărbat urât – și mai mult ca sigur că și uitase că era așa.

— Domnule doctor!

În picioare în colțul galeriei centrale, domnișoara Langlois, sora-șefă, îndrăznise să-l strige, să-i facă semn.

— 17? întrebă medicul precipitat.

— 17.

Fără să-și mai ia rămas bun de la Isabelle, el se îndreptă spre coridorul alb. Măsura liniștita a pasului, încetineala gravă care inspira încredere îl părăsira pentru o clipă, dar apoi – Isabelle putea să jure – făcu efortul de a și le recăpăta, tocmai în pragul rezervei: cele câteva clipe pierdute nu puteau fi decât spre binele numărului

17.

„Să fii folositor celorlalți...” Simți că o invidiază pe domnișoara Langlois și chiar pe micuța asistentă care, puțin mai încolo, elibera un pacient de secrețiile sale, aproape cu aceeași indiferență cu care ar fi șters praful de pe o mobilă. Pusese o sondă în contact cu pompa de vid și-i explora liniștită plămânii prin canalul unui tub... Să fii folositor celorlalți...” Amărăciunea însă o copleși din nou: „Poate că e singurul mijloc de a nu fi doar folosit de ceilalți!” Cu privirea în același timp atentă și distrată - de muncitor prea deprins cu mașina lui - asistenta verifică nivelul aparatului de perfuzie, presiunea arterială și cadranele pulmostatului, fără a învrednici cu o privire trupul inert. Pe urmă trecu în laboratorul care servea drept anticameră, ca să execute vreo duzină de gesturi precise și exacte și să noteze patru cifre pe imensa foaie de observație atârnată pe perete. Apoi păru dezorientată, așa cum te simți după ce ți-ai făcut conștiincios datoria. Se înapoie în rezervă și abia acum își îngădui să-l contemple, inutil, pe bolnavul care de treisprezece zile ignora nu numai prezența ei, dar și orice prezență, până și existența lumii. Îi atinse mâna rigidă, netezi cu grijă maternă cearceaful, apoi ieși.

Cum asistenta era prea departe ca s-o vadă și s-o împiedice, Isabelle pătrunse, la rândul ei, în camera înaltă și se apropie de pat, unul din cele treizeci și două. Se uită cu atenție mai întâi la toată mașinăria aceea, apoi la cel ce zăcea acolo fără cunoștință, un obiect ca toate celelalte, mai curând *trăit* decât trăind el însuși, căci viața lui și-o asumase un mecanism, și ar fi fost de ajuns să apeși pe un buton sau să înlături un tub ca să curmi suflarea acestui necunoscut care ar fi murit la fel de nesimțitor precum trăia. Era un tânăr nord-african, neajutorat, necalificat, care abia dacă „făcea” 500 de franci pe lună, după tristul barem al copiilor acestui secol, dar a cărui viață plăpândă avea aici o valoare de neprețuit. La colțul buzelor se ivea și dispărea, în ritmul

respirației impuse, un pic de spumă. Din când în când, câte o convulsie scurtă îi făcea trupul slăbănog să tresară, dar era evident că și aceste străfulgerări de viață îi erau smulse fără ca el să-și dea seama.

Isabelle ieși de-a-ndăratelea, fără să-și poată lua privirea de la legătură care acoperea ochii celui ce fusese condamnat să trăiască, și-și continuă vizita prin cimitirul celor vii. Incredibila vindecare lucra pe înfundate în fiecare – dar ce fel de vindecare?

Era cât pe ce să se ciocnească de domnișoara Langlois, ieșită dintr-o rezervă, unde un om nemișcat, fără bandaj pe ochi sau picător, dar cu gâtul de asemenea străpuns și atașat la un aparat, citea o carte, întorcând paginile cu ajutorul unui bețișor de lemn pe care-l ținea între dinți. Un supraviețuitor incurabil. Isabelle nu îndrăzni să-i caute privirea; își simțea mâinile jilave.

— De când e în starea asta? o întrebă șoptit pe sorașefă.

— De opt ani.

— Dar...

— Ba da, până la capătul zilelor lui, răspunse cealaltă, fără s-o lase pe Isabelle să-și termine gândul.

Văzând-o contrariată, urmă, luându-i-o iar înainte:

— Ei bine, încearcă dumneata să decizi dacă e cazul să scoți tubul sau să apeși pe butonul ăsta!... Oh! iertați-mă, domnule V., zise ea deodată foarte tare, întorcându-se către bolnav, eram să uit că e ora!

Deschise un aparat de radio, care nu după mult timp prinse a bâzâi: „...reportajul întâlnirii de fotbal Franța – Austria, a cărei lovitură de începere va fi dată dintr-o clipă într-alta...”

Obrazul domnului V. se luminase instantaneu, ca scena unui teatru. Cu ochii dilatați, își dăruia atenția întregii lui făpturi de plumb celor douăzeci și doi de atleți și celor cincizeci de mii de spectatori, care aveau să gesticuleze timp de două ore. Dincolo de geam, Isabelle rămase fascinată de expresia feței lui: voința de a trăi, la maxima

ei intensitate...

— Poftiți răspunsul! îi șopti sora-șefă, trecând din nou pe lângă ea.

— Dar nu vă întreabă niciodată ce-o să se întâmple cu el? Și nici dumneavoastră...?

— Iată un lucru de care nu vorbim niciodată, veni răspunsul.

Ținând valiza în mână, Isabelle Devrain se opri în pragul spitalului, cu fața spre oraș. Își acorda o clipă de răgaz, înainte de a trece frontiera. Era poarta celor vii; a morților se afla în spate, în cealaltă extremitate a clădirilor. Și ca orice om care stă cu o valiză în mână, singur, în zori de zi, semăna cu un emigrant, cu una din ființele acelea care-ți inspiră în același timp și teamă, și milă. Și totuși, ca și ele, simțea în ea o forță neașteptată, născută dintr-o înțelegere cu sine însuși, înțelegere care e singura valabilă și pe care gestul ei disperat nu reușise s-o distrugă. Contemplă dimineața strălucitoare de octombrie, curată și trufașă; reîntoarcerea la vară, la bucurie, mai părea posibilă... Ba nu! Totul fusese de mult condamnat în taină: aerul răcoros o dovedea. La primul semn de bătrânețe, omul e singurul care știe că a trecut un hotar invizibil, dar ireversibil, chiar dacă nu vrea să recunoască; și atunci se întreabă dacă nu cumva scopul final este doar acela de a fi trăit și nu de a trăi; și dacă – oricum am fi: docili sau rebeli – nu suntem altceva decât niște școlari care urmează a fi supuși unui misterios examen.

— Scuzați, domnișoară!

Omul în halat alb o dădu ușurel la o parte. În vreme ce făcea semn unei ambulante să pătrundă în curtea spitalului. „Pe cine o fi aducând? Și ce-o fi având?” Isabelle se surprinse reproșându-și zece ani de indiferență față de suferințele altora. Drept care făcu în sinea ei, cu toată sinceritatea, legământul ca, de acum înainte, ori de câte ori va vedea o ambulanță...

— Plecați, domnișoară?

Poarta se închidea în urma ei. Da. Loc noului venit: „Treizeci și două de paturi...” Dă-mi ca să-ți dau! Dar nu era oare adevărat? Nu asta era oare cheia lumii bărbaților?

Lumina verde a stopului slobozi o hoardă de mașini trepidând de nerăbdare, care se năpustiră pe bulevardul exterior, fiecare accelerând ca s-o depășească pe cealaltă. Un alt semafor le opri (Isabelle le vedea de departe, fremătând), apoi le dădu drumul spre un pasaj subteran, în care vehiculele se aruncară orbește. O altă turmă le urmărea de aproape. Încremenită pe marginea trotuarului, Isabelle judeca sever goana lor nebună, dar în același timp le și invidia: „Astea, cel puțin, știu unde se duc...” Se simțea străină pe acest pământ, o ființă pe care n-o așteaptă nimeni. La un colț de stradă, trei năpârstoci de școlari, care stăteau la pândă, o luară deodată la sănătoasa, țipând cât îi ținea gura: „Uite-o! Uite-o!”, la vederea unei femei cu păr cărunț, servietă neagră și pantofi cu tocuri joase. „Învățătoarea lor, ghici dânsa, cu inima strânsă. Ah! Orice, numai nu bătaia lor de joc!” De aici, se va duce întins la Marianne, iar diseară, trenul o va purta spre Sud.

— De obicei, îmi trimit pacienții la serviciul profesorului D., de la spitalul Salpêtrière; știi... Psihologia subconștientului”... Dumitale, însă, îți trebuie numai soare. O casă de odihnă pe lângă Nisa.

— Bine, dar...

— Trei săptămâni, atât! O conduce un fost coleg de-al meu de internat. I-am și dat telefon. Te așteaptă.

— Dar aş vrea cel puțin să trec pe la... pe la o prietenă.

— Marianne?

— De unde știți?

— Ea ți-a adus taiorul și valiza. Nu i-am dat voie să te vadă. Ca să nu înceapă să-ți pună întrebări. Nici eu nu ți-am pus, cred că ai observat?

Mustața roșcată i se zbârlise: „Parcă ar fi un dulău de

curte cumsecade, gândea Isabelle, unul dintre aceia pe care numai străinii îi cred răi”.

— Și te sfătuiesc să nu răspunzi la nicio întrebare, în afară de cele pe care ți le vei pune chiar dumneata. Pentru că ești din rasa celor ce-și fac singuri psihanaliza. Ca și mine, dealtfel. „Orgolioșii”, cum ar spune ceilalți, adăugase dânsul dând din umeri.

Isabelle zări ceva mai încolo o stație de autobuz și șirul celor ce așteptau răbdător; privirile mohorâte o speriau. Să ia un taxi? Dar dacă nu găsește? Și apoi, să se pomenească închisă în cușca aceea, la cheremul vreunui șofer vorbăreț... Își văzu, deci, de drum, întoarse spatele bulevardului, se afundă în prima stradă care făcea la stânga și, pentru că nimerise într-un cartier aglomerat la ora pieței, se trezi în mijlocul unui flux de chipuri felurite. Se apucă să le privească (ceea ce mai nimeni nu se învrednicește de obicei), ca și când n-ar mai avea niciodată ocazia să le vadă: cu sete, cu îngrijorare și, totuși, cu certitudinea liniștitoare că nicio întâlnire nu era zadarnică, nici irepetabilă. Băbuțe palide ca turta de ceară, bătrâni secătuiți, mame atât de sleite încât nici nu mai semănau a femei, tinere care se distrugeau definitiv trudindu-se să pară mai frumoase și care nu trăiau decât sâmbătă seara, infirmi – trei... patru... cinci... Isabelle, însă, fascinată, nu-și mai putea lua privirile de la spectacolul atâtor dizgrații. Dimpotrivă. Nu înțelegea ce febră o împinge să îngrămădească toate imaginile astea în străfundurile memoriei. Nu-și dădea seama că face provizie de dizgrații, ca să găsească tăria de a conviețui cu propria ei dizgrație.

Un chip pentru toată viața

PREVĂZUSE TOTUL: ȘI ȚĂRÂITUL soneriei, și așteptarea care i se va părea fără sfârșit, și zgomotul pașilor, și mutra pe care o va face Marianne, și ce are să-i spună ea mai întâi, așa că-și compusese atitudinea încă de pe când urca scara. Dar găsi ușa întredeschisă și pe Marianne așteptând-o.

— Te pândeam de la fereastră... Scumpa mea, scumpa mea! Nu ești prea supărată pe mine?

Era exact ce-ar fi putut spune și ea; ce să răspundă? Cealaltă o cuprinsese în brațe.

Isabelle simți cu oroare că roșește.

— Scumpo, șopti Marianne, de ce, vai! de ce?

Vasăzică trebuia să dea explicații, să caute ceva verosimil... Să nu răspunzi la nicio întrebare! „De ce-am venit? se dojeni Isabelle. Trebuia să nu mai văd pe nimeni: să schimb atmosfera. Dar de unde atâta putere?

Trei vorbe calde și un gest afectuos fuseseră de ajuns ca să-și simtă iar inimile umede și să se bâlbâie.

— S... să intrăm Marianne.

Odată ușa închisă, se simți la adăpost: de când părăsise spitalul, i se părea că toți trecătorii o privesc insistent, că gestul - și mai ales eșecul - i se citeau pe față. Se așezară. Marianne îi apucă mâinile într-ale ei.

— Stai să mă uit la tine...

— Nu! strigă ea; apoi, luându-și seama: Iartă-mă, sunt... sunt încă puțin zăpăcită.

Cealaltă plecă ochii; Isabelle o privea însă fix, nu fără ranchiună: primul chip dinainte, reprezentantul unei lumi pe care avusese pretenția s-o desființeze.

— Văd că ești supărată pe mine, reluă Marianne. Dar gândește-te că am forțat ușa și te-am găsit... Și tu ai fi făcut la fel, Isa! Abia atunci mi-am dat seama ce mult țin la tine.

— La viață, vrei să spui, răspunse Isabelle fără s-o privească. Ai fi salvat pe oricine – și așa și trebuia. Tu ești... tu ești contrariul morții, Marianne, adăugă ea cu amărăciune, pentru că în sinea ei gândea: „Asta le și place lor la tine”.

Da, corpul acesta plin de nerv și în același timp molatic, liniștitor și ispititor, făcut ca să-i aline pe bărbați și pe copii, ca să îmbrățișeze și să fie îmbrățișat, fața aceasta mereu zâmbitoare (care poartă urma zâmbetului până și-n coada ochilor, și în ambele colțuri ale gurii), cu privirea împăciuitoare și catifelată, – da, iată viața în deplina ei întruchipare. Totdeauna gata să ierte, să accepte un compromis: masca însăși a slăbiciunii femeiești, a acelei vocații exasperante de a fi victima care naște și justifică orice tiranie.

— E drăguț ce-mi spui, rosti rar Marianne, dar privirea, nu știu de ce, ți-e răutăcioasă. Sunt sigură că-mi porți pică.

Isabelle își înghiți vorbele care-i stăteau pe buze și pronunță în schimb fraza pregătită dinainte:

— Dimpotrivă, am venit să-ți mulțumesc. Știu că te-au găsit aproape leșinată în fața ferestrei.

— Mă sufocase gazul. E un adevărat miracol că nu te-ai asfixiat de-a binelea.

— Probabil că sunt făcută să trăiesc.

„A citit sau nu caietul negru?” Întrebarea, care-o obseda de când își recăpătase cunoștința, era singura ei preocupare în clipa asta, și orice alt subiect de conversație i se părea din această pricină frivol.

— Isa, reluă cu jumătate de voce prietena ei, vrei să-mi

spui... de ce?

„Vasăzică nu l-a citit...” Închise ochii.

— Ascultă, Marianne, am... am să-ți pun mai întâi o întrebare. Ce-ai făcut cu caietul acela cu copertă neagră, care se afla...

— Iată-l.

Se ridică, deschise biroul, trase sertarul: fără voia ei, Isabelle întinse mâinile de departe.

— L-ai citit?

— Ce?! Privește eticheta: SĂ FIE ARS FĂRĂ A FI CITIT!

— Ai fi putut, zise încet Isabelle, tocmai ca să știi.

— Nici gând! Eram convinsă că scapi și ai să-mi spui tu singură...

Ceva o făcu să se oprească. Citise, poate, pe chipul dizgrațiat refuzul categoric de a face confidențe? Sau presimțea cauza acestui gest? Ori poate că, ghicind-o, voia să-și scutească prietena de mărturisiri? Îi spuse apoi precipitat:

— Dealtfel, nu mă privește. Aș vrea numai să nu te mai simți niciodată atât de singură.

Isabelle îi apucă mâna - o mâna caldă și supusă. „E generozitatea întruchipată, în timp ce eu sunt numai acreală și amărăciune... Cine ar fi în stare să mă iubească?” Dar își luă seama imediat: „Poate s-ar găsi, de-aș avea chipul ei; și atunci n-ar fi greu să fiu și generoasă!” Copilăresc gând; dar cine dintre noi nu rămâie invidios și vulnerabil, la fel ca un copil, atâta timp cât nu și-a primit partea lui de dragoste?

— Directoarea școlii tale a fost pe la mine, reluă Marianne împurpurându-se. (Totuși nu-și putea stăpâni dorința de a-și verifica bănuiala.) Mi-a spus...

Isabelle i-o tăie:

— N-am să mă mai întorc.

— Bine, dar...

— Niciodată. Și cu asta basta!

Urmărea două-trei momente apăsătoare.

— Știu că ai să stai câteva săptămâni în Sud, reluă

Marianne răbdătoare. („Bravo! Vasăzică ai aflat înaintea mea...”) Dar ce faci la întoarcere?

— Ei bine, o să-mi caut de lucru. Doar este loc destul pentru toată lumea.

Însă chiar în clipa când o pronunța, își dădu seama cât de neadevărată era afirmația. Fals, cu totul fals! Nu-i adevărat că este loc pentru toată lumea. Bărbații se luptă toată viața ca să intre – sau să rămână – în primele categorii, în rangurile cele mai înalte. Ca să ajungă acolo, erau în stare să calce în picioare orice, să lingusească, să se înjosească; iar femeile nu reușeau să se strecoare decât ținându-se de coada lor sau prin fraudă.

— Nu-mi fac griji pentru tine, zise Marianne, cu o voce bună a cărei falsitate o simțiră amândouă. N-ai vrea totuși să încerc la revistă?... (Lucra în redacția unui magazin pentru femei.)

— În niciun caz!

— Știi. Niciuna nu-i atât de inteligentă ca tine.

„Dar nici atât de urâtă!” o completă cealaltă în gând.

— Și nici eu, dealtfel. La liceul din Orléans, tu aveai totdeauna note mai bune decât mine, Isa, ții minte?

— Da, dar vezi că lumea nu e a elevilor buni; nu-i făcută nici de ei, nici pentru ei. Nu-i decât o iluzie optică pe care o cultivă „profii” din tată-n fiu, în chip de consolare.

— Ei, uite că zâmbești, în fine, observă Marianne. Nici nu știi ce bine-mi pare. Pentru că mă simt vinovată față de tine. (Cealaltă tresări.) Nu, nu asta am vrut să spun. Știi doar că totdeauna vorbesc mai repede decât gândesc...

— E singurul mijloc de a spune adevărul.

— Atunci, de ce sunt „vinovată”, Isa?

— Pentru că ești frumoasă!

Marianne îi auzi țipătul și o văzu cum își ascunde fața în mâinile tremurătoare.

— Isa, nu plânge! Altfel, îmi vine și mie, știi prea bine!... Și începu și ea să plângă.

Și asta le țină o bună bucată de vreme, pentru că fiecare se stăpânea de multe zile. Acum Isabelle își dădea seama că plânsul o ușurează; vasăzică avea dreptate proasta de infirmieră...

Marianne își reveni cea dintâi.

— Bun, făcu ea aproape veselă, a încetat potopul și totul e curat. Destul cu întrebările! Și cu neroziile! (Era obsedată, totuși, de strigătul Isabellei.) La ce oră pleacă trenul tău?

— La 21 și 10. Dar de ce te uiți la ceas, Marianne? Avem tot timpul.

— Știi, e aproape șapte, și la șapte aștept pe cineva, înțelegi, adăugă ea repede, nu eram sigură că...

— Înțeleg.

— Nu te superi, nu-i așa?

— Hotărât, asta-i expresia ta favorită! replică Isabelle aproape râzând și ea. Vasăzică tu... tu nu mai trăiești chiar singură, Marianne?

— Să trăiesc singură! exclamă cealaltă proteste. Cum se poate?

— Cum se poate, murmură Isabelle ridicându-se.

Marianne, care n-o auzise, continuă, ocolindu-i privirea:

— Nu draga mea, sunt literalmente în puterea dragostei: am un iubit.

Expresia o izbi pe Isabelle, ca și intonația, în care se amestecau sfidarea și umilința. „Așa e, își zise, cu siguranță că el are depline puteri asupra Mariannei. Și pentru ce? (Era fecioară.) Ea se crede «metresa» lui și, când colo, e tocmai invers¹. Eu, cel puțin, sunt liberă...” Și lacrimile își făcură iar drum pe sub pleoape, de data aceasta însă de ciudă, de invidie sau de furie - lacrimi de copil. Începu să examineze, dar cu alți ochi, locuința prietenei. Și-i păru deodată călduță, modelată de mii de obiceiuri ale vieții în comun, dormitând parcă în așteptarea cuiva. Da, totul era numai așteptare. Fiecare

¹ Joc de cuvinte: *maîtresse*, femininul de la *maître*, înseamnă și stăpâna.

lucru părea încărcat de priviri. Și se simți de prisos; ah, unde și când se va sfârși cu aceasta umilință? Marianne aparținea de acum necunoscutului; însăși graba ei o dovedea.

— Să-mi scrii îndată ce ajungi! Contez pe tine, nu-i așa?

„Eu însă nu mai pot conta pe tine”, își zise, ingrată, Isa. Cealaltă s-ar fi cutremurat dacă i-ar fi ghicit gândurile care o stăpâneau în momentul acela.

— Iar când te întorci, anunță-mă din timp, ca să ne rezervăm și noi o zi întreagă numai pentru noi două.

Isabelle o cercetă cu o privire deloc prietenoasă. „Va fi, îndată, cu atât mai fericită în brațele lui cu cât s-a liniștit în privința mea. La fel ca spaniolii care se spovedeau cu anticipație, mărturisind adulterul pe care aveau de gând să-l comită... Vai, ce fac, dar sunt îngrozitoare! Nu e ea prietena mea cea mai bună, singura mea prietenă?”

Și o îmbrățișă cu o duioșie care trezi în cealaltă remușcarea.

— Știi, zise Marianne gata să plângă, am putea cina tustrei împreună...

— În niciun caz.

— Și tu ai expresia ta favorită în seara asta!... Atunci, drum bun, draga mea. Am să fiu mereu cu gândul la tine; gândește-te și tu la noi!

„La noi? În niciun caz!” își zise Isabelle.

În timp ce traversa strada, zări pe trotuarul celălalt (fără voie, deci cum nu se poate mai firesc) un bărbat înalt, cu ochi albaștri, cu părul nițel încărunțit înainte de vreme și foarte cu grijă asortat în toată îmbrăcămintea lui. „El e, își spuse dânsa, el trebuie să fie, sunt sigură!...”

Bărbatul traversă și el strada; se încrucișară, iar dânsa, instinctiv, întoarse fața, ca să nu lase vederii decât un profil vag și părul în a căruia strălucire mai credea. El o depăși; Isabelle simți că întoarce capul după ea și, sub privirea aceea închipuită, trupul i se cabră ca un cal sub șfichiul biciului. De data asta, făcea un efort conștient ca

să redevină stăpână pe ea, ca să pară mai atrăgătoare – într-un cuvânt, ca să-și ia o tulpă revanșă asupra Mariannei.

— Dar trenul dumneavoastră pleacă abia peste două ceasuri, domnișoară!

Casierul avea mustăți ca ale tatălui ei și-o privea pe deasupra unor ochelari cu ramă de metal ca cei ai bunicului.

— Știu. O să stau în sala de așteptare.

— Atunci, la stânga, de-a lungul ultimului peron.

Și sub lumina rece a lămpilor și-n acompaniament de huruit metalic, ea se îndreptă spre sală, care o întâmpina încă din prag cu atmosfera ei searbădă de nopți fără somn. Ca și la spital, orele se-nlănțuiau aici ca o veghe permanentă. Numai orologiul și cu difuzorul dirijau de sus, singure vii, decorul cel posomorât. Afize lipite pe pereți te invitau zadarnic la lungi călătorii. Banchetele serveau drept paturi, fotoliile drept portbagaje: aici totul căpăta altă întrebuințare decât cea convenită, se degrada întristător. Stirpe morocănoasă și ostenită, la care ceasul ținea loc de inimă, cei ce stăteau ici-colo își fixară o clipă privirea rece asupra ei. Isabelle se așeză sub Alcazarul din Toledo, își deschise valiză și scoase caietul negru: în seara asta putea conta numai pe ea însăși pentru a-și ține de urât.

SĂ FIE ARS FĂRĂ A FI CITIT... Cuvintele acestea le scrisese cu cerneală roșie, ca și când culoarea sângelui ar fi fost destul ca să descurajeze orice indiscreție. Încă de la prima pagină recunoscuse cerneala de pe vremea când avea treisprezece ani: verde, pentru că nimeni dintre cei din Orléans nu întrebuința o astfel de culoare. Cerneala violetă a mamei și cea albastră a soră-și îi produceau o oroare fizică. Ar fi preferat cerneală neagră, ca a tatei, dar doamna Devrain intervenise: „La vârsta ta? E ridicol!” Și mica Isabelle gândise: „E geloasă”, ceea ce era adevărat. Câțiva ani mai târziu fusese nevoită să renunțe la cerneala verde, pentru că degetele ei asudate

murdăreau paginile curate.

Jurnalul pe care nu-l citise nimeni începea cu o enigmă: un cuvânt străin, o dată.

Blood (aprilie 1953)

Obrazul Isabellei se înroși. Atunci, în dimineața aceea de aprilie – cum ar putea s-o uite? – își descoperise cearceaful plin de sânge. Al cui? De unde? Pe trupu-i, preschimbat cât ai clipi într-un dușman, nu văzu nicio rană; apoi... – ce rușine, ce panică, ce singură se simțea în pustiul în care se pomenise dintr-odată... Și totuși, ar fi preferat să moară decât să-i spună mamei! Îi venea să fugă. „Dar au să mă găsească după urmă!”

Blood. Căutase cuvântul în dicționarul englez, cu speranța naivă că-și va pecetlui secretul prin secret – că va închide cu șapte lacăte spovedania ei de nemărturisit.

...15 aprilie 1953. Fiindcă nu-mi trece deloc, am spus totul mamei. Avea aerul că e mulțumită. „Iată-te în sfârșit femeie!” Și mi-a explicat că, de acum înainte, în fiecare lună... Atunci, de ce aerul ăsta vesel? De ce-o fi îmbucurător să nu mai poți să alergi, să ajungi să te temi de tine însăși? Probabil că i-a spus și Brigittei (Sper că nu și tatei! Ba da, fiindcă își spun totul. Oribil.) pentru că, seara, m-am trezit cu soră-mea cea mare în odaia mea: „Știi că acum te poți procopsi cu plozi. Așa că fii atentă!” Mă privea exact ca mama și mi-a fost rușine că sunt din aceeași speță ca și ele: i-am aruncat cu perna-n cap. Pfui, să te procopsești cu plozi!... Am să trec repede pe lângă bărbați și am să-mi țin respirația. Nu mai vreau să mă văd cu Bernard între patru ochi: ar fi de ajuns să mă sărute.

„Așa e, rosti tare Isabelle (dar nicio statuie din sala de așteptare nu se trezi din visare), îmi amintesc.”

Teama de băieți... Își închipuia vag că te poți procopsi cu plozi în anumite anotimpuri, la fel ca guturaiul cronic: sămânța înaripată, ca și microbul, e destul să o aspiți din neatenție, și gata! Ți-a venit ploconul... Ce pentru Sfânta Fecioară n-a fost de ajuns – și prea de ajuns! – doar

umbra unei păsări?

Dar teama îi venea mai departe, și iat-o acum întorcându-se cu ochii închiși spre izvoarele ei pierdute în întuneric. Într-o dimineață - avea pe atunci opt ani, cea mare doispzezece, iar sora mamei aștepta un copil - Brigitte o târâse în camera cu lenjuri: „Hai să ne jucăm de-a mătușa Lea...” Și-i vârâse la perne sub rochiță, de stătea gata să crape, ca să-i facă o burtă până la gură.

— Întinde-te colo. Așa. Eu sunt doctorul Morel și am să te operez. (O pereche de foarfeci.) Ăsta-i cuțitul meu de chirurg...

— Nu.

— Proasto! Doar ne jucăm. Acum am să te adorm...

— Dar vreau să văd!

După o droaie de maimuțăreli, Brigitte se prefăcuse că scoate, dintre coapsele surioarei, păpușa ei de toate zilele:

— Uite-ți copilul! E fată... o fată! Dar uită-te odată la copilul tău!

Aceleiași păpuși, un an mai târziu, mica Isabelle avea să-i strivească fața de carton cu lacrimile în ochi. Era într-o joi. Se certase cu o prietenă de vârsta ei, care, nemaigăsind argumente, îi aruncase în obraz:

— Mai întâi, că ești urâtă!

— Nu-i adevărat!

— Toate fetele zic așa!

Isabelle nu mai răspunsese și mai ales nu izbucnise în plâns; dar seara, când și-a luat păpușa fără de care nu putea să adoarmă, i-a ciopârțit obrazul înainte de a-l acoperi cu sărutări. Cu ce drept ar fi frumos copilul ei în timp ce ea... Dacă mama ar fi fost, da, i s-ar fi părut normal, dar nu invers.

Totuși nu putea crede că e cu adevărat urâtă. Sau, mai curând, se mângâia cu speranța că are să se schimbe pe măsură ce crește; sau că are să se trezească frumoasă într-o bună dimineață, așa cum se întâmplă în basme. Frumoasă, dar nu chiar de tot schimbată: pentru că, în

definitiv, ținea mult ba la una, ba la alta, în fine, la tot ce-i alcătuia chipul. Ei, haide! Numai din răutate, dacă nu chiar din gelozie, ziceau fetele că e urâtă. Și așa crezuse până când, într-o zi... – Dar întâmplarea era consemnată în caietul negru, puțin după capitolul *Blood*, pe o pagină pe care două lacrimi prelinse de pe obraji săpaseră vârtejuri în oceanul de cerneală verde.

...Din vechile perdele de la camera mea, plus niște bucăți de pânză din ladă, îmi înjghebasem un costum spaniol (așa cum arată într-o carte). Eram atât de frumoasă, în fața oglinzii șifonierului; parcă vedeam pe altcineva, totuși știam că sunt eu: eram două, care ne iubeam, și eram atât de fericită! Cântăm, dansam. Mama a intrat fără să bag de seamă – am auzit pe cineva râzând și m-am întors: era ea. Mi-a fost frică să nu mă certe din cauza perdelelor; dar ea se prăpădea de râs și mă arate cu degetul. Aș fi vrut să râd și eu; nu știu însă de ce, îmi venea mai curând să plâng. În sfârșit, a reușit să-mi spună: „Ești atât de ridicolă, biata mea copilă... Atât de ridicolă când încerci să te faci frumoasă...”

De ce își însemnase această umilință? – Ca să se justifice dinainte: pentru ca ei să citească rândurile acestea în noaptea de îngrijorare care va urma după dispariția ei și să afle astfel cauzele fugii; pentru ca mama să plângă de rușine; și pentru ca tata să se certe în sfârșit cu mama... O zi și o noapte – nu, nu chiar o noapte întreaga ci numai jumătate – a stat cocoțată în copacul întunecos și rece: un brad, acest ostatec pe care iarna îl dăruiește anotimpurilor pline de viață. Cu neputință de văzut, dar putând vedea totul: și agitația, și îngrijorarea, și căutările lor dezordonate, apoi metodice. Își închipuia, după gesturi, ce-și spuneau: remușcarea mamei, disperarea tatei, ciuda Brigittei, căreia nimeni nu-i mai dădea nicio atenție. Era cât pe ce să capituleze, când l-a auzit pe tata strigând: „Draga tatei, dacă mă auzi,

răspunde-mi! Trebuie să-mi răspunzi dacă mă auzi..." Dar nu, nu! Va merge până la capăt!

O zi întreagă și încă o jumătate de noapte... Cu fiori de voluptate și groază se văzuse murind de foame, de frig și de frică. Încălecată pe o ramură cleioasă, avusese tot timpul să-și închipuie, să-și repete, – în fine să se convingă că nu era mama ei adevărată, ceea ce explică totul. Odată cu venirea nopții intrară în acțiune jandarmii; câinii polițiști înconjuraseră ascunzătoarea; culmea ghinionului, Brigitte o văzuse cea dintâi și se grăbise, bineînțeles, s-o denunțe. Brigitte, care, cu un mic rânjet victorios, i-a suflat la ureche din treacăt: „Nu ți-a mers!” Când însă tata, dezarmat de bucurie, o cuprinsese în brațe și o săltase în văzduh, ce privire încărcată de triumf aruncase ea de sus celorlalte două! Niciodată, niciodată nu va uita înălțarea ei...

Viața își reluse cursul neschimbat, caietul negru stătea măturie. În fiecare zi, la ceasul când tata nu lucra, Isabelle (împlinise treisprezece ani) se strecura în biroul lui – peșteră de piele și lemn (la fel ca sala asta ursuză de așteptare), unde însă totul era căptușit, moale și catifelat: tapiserii, covoare, perdele duble, biblioteci cu geamuri, cărți legate în culori închise, și ceața aceea albăstruie de tutun plutind în aer. Se cuibărea pe canapeaua de catifea și, fericită că e atât de mică, se abandona unei senzații de adâncă siguranță. Ce profesie pasionantă trebuie că exercită tata, cu complicitatea tuturor acestor obiecte pașnice și misterioase! Spre deosebire de mama, care guverna în chip autoritar un domeniu populat cu servitoare gălcevitoare și fățarnice, cu lenjerie ce trebuie mereu numărată, cu ustensile care se sparg și fac zgomot. Gospodărie, bucătărie, veselă, treburi pe care le ieși mereu de la capăt tocmai când crezi că le-ai terminat. Și Brigitte, care se agita pe lângă ea, în culmea fericirii că e primită în clanul femeilor, încruntându-se când își pune șorțul și oftând cu satisfacție când și-l dezleagă. Brigitte, care, la fiecare Crăciun, primește un întreg dichis

gospodăresc: bucătărie de păpuși, mașinuță de cusut în miniatură, în timp ce Isabelle capătă automobile, baloane și vaporeșe... „Ar fi trebuit să fie băiat!” Nu pentru Brigitte, firește, repeta tata aproape zilnic acest compliment ciudat, care pe doamna Devrain o făcea să dea din umeri. Făcea s-o vezi pe Brigitte cum, lună de lună, devenea tot mai molâie și smiorcăită, tot mai preocupată de persoana ei, și cum dădea ochii peste cap când zicea: „Ah... ce obosită sunt!” Era fudulă, zău așa! Fudulă de un trup infirm și de servituțiile sale!

...la 23 aprilie, amintește caietul negru, ea mi-a spus... (Ea, adică mama, căci Isabelle nu-i spune niciodată altfel; trec câteodată zile întregi fără să pronunțe cuvântul *mamă*...) Ea mi-a spus, pentru că voiam să-mi petrec după-amiaza la piscină, că n-am să ajung niciodată „o femeie adevărată”.

— Ce crezi că ai să devii, biata de tine? Jeanne d’Arc cumva? Sau campioană de tenis? Dacă nu știi să ții o casă, niciun bărbat n-are să se uite la tine!

— Ei bine, atunci n-am să mă mărit și gata!

— Și cum ai să trăiești? Cine are să-ți dea bani?

— Pot să câștig bani și singură.

— Să câștigi, tu? Dar nu-ți dai seama că cele care câștiga sunt... În sfârșit! (Oftează, dă din umeri. Ce sunt adică, Inteligente? – Dar sunt prima în clasă. Atunci?)

„A vrut să spună: drăguțe”, înțelege abia acum, cu doisprezece ani întârziere, Isabelle Devrain. Jurnalul continuă:

...Și-apoi, destul cu discuția: n-ai să te duci să te scalzi și gata. Nu-i un loc potrivit pentru o fată cuviincioasă. Ai să stai acasă și ai să coși împreună cu Elisa și cu sora ta.

— Dar tata mi-a dat voie...

— Lasă că-i explic eu.

Aici, o pată verde, mult prea groasă ca să nu fi fost

făcută dinadins. Dar Isabelle Devrain își amintește prea bine ce ascunde pata aceasta de cerneală. Două cuvinte: „O urăsc”.

Pe urmă, o jumătate de pagină albă; după care, cu o scriere mai puțin rotunjită, pentru că s-a scurs între timp un an întreg, acest cuvânt, enigmatic pentru oricine în afară de Isabelle, care-l simte și azi ca pe o palmă: „Habsburgii”.

O galerie de portrete imperiale aliniază, în manualul lor de istorie, mutrele cabaline și fălcoase ale Habsburgilor. O fată zice tare (prin „tare”, școlarii înțeleg destul de lămurit ca să audă colegii, nu profesorul) – o fată zice tare: „Numai portretul Isabellei lipsește de aici”, iar celelalte râd. „De ce-or fi râzând? se întreabă la început fetița. E totuși adevărat că semăn!” Și cum ar putea fi urâtă o împărăteasă? Dealtfel nimeni nu i-a spus acasă cuvântul ăsta, nici chiar Brigitte. Dar tot atunci, după-amiază, în curte, în timpul recreației, o colegă i-a aruncat în obraz: „Pocită ca Habsburgii!” Orbită de furie, cea care ar fi trebuit să fie băiat o ia la bătaie, depășind limitele pe care le păstrează instinctiv copiii că să evite amestecul celor mari. La țipetele disperate ale celei ce-o insultase, se ivește doamna directoare în persoană.

— Dar ce ți-a făcut?

— Nimic, răspunde ea printre dinți.

— Atunci, ce ți-a spus?

Acuzata tace; s-ar lăsa mai degrabă eliminată decât să repete cuvântul care e pe punctul de a o sfredeli ca un acid. Doamna directoare descifrează totuși o dramă pe fata dizgrațiată, pentru că n-o va elimina pe Isabelle și nici măcar n-o va pedepsi în vreun alt chip.

— Hai, ridică-te, poruncește ea celeilalte. Du-te și te curăță și... învață-te să-ți ții limba!

Doamna Devrain are o oglindă compusă din trei părți. Tot în seara aceea, școlărița se strecoară la oglindă și descoperă două Isabelle necunoscute. Pe cealaltă, pe cea

din față, o cunoaște prea bine și găsește că are cu adevărat un cap de băiat, ceea ce e de altfel și idealul ei; cele două Habsburg însă o fascinează și o sperie. Apare pe neașteptate Brigitte. (Aici e ca la ea acasă: cine, dacă nu chiar mama, o încurajează să se parfumeze și chiar să se fardeze, „numai să nu fie băcător la ochi”.) Și atât de tare se simte Isabelle la cheremul unui cuvânt, al unui surâs nesincer, încât ataca ea prima. Mica Habsburg nu mai ține minte ce-a strigat ea la sora ei și caietul negru nu menționează decât ce-a răspuns Brigitte:

„Ești rea, pentru că ești urâtă și pentru că știi că ești.”
„E adevărat, își spune Isabelle cu o luciditate rece, da, e adevărat *acum*...” Are paisprezece ani; dar parcă abia acum s-ar fi născut.

Isabelle Devrain e nevoită să închidă caietul negru: lacrimile pe care nu le-a vărsat cu doisprezece ani în urmă o înăbușă acum, în seara asta.

O familie întreagă năvălește în sala de așteptare, și sala devine pe dată cabană, tren de Far West, castel de nisip pentru cei trei băiețași care iau cu asalt răbdătoarele bănci. Locul fiecăruia pare mai bun celorlalți doi; de unde încăierări, vânzoleala, amestec zgomotos de leapșa pe cocoțate și de-a prinselea. „Stați frumos, copii!” strigă mama cu voce obosită, mai curând în speranța de a se face auzită de asistență decât ascultată. Și un glas atât de șters nu poate decât să-i încurajeze pe băieți; mama face un gest, care înseamnă probabil: „Dacă se obosesc acum, poate că vor dormi pe urmă în tren...” Sora cea mare s-a așezat mai la o parte și-și pleacă pleoapele vinete. Știe că are să vomite în timpul călătoriei, ca de obicei, și se întreabă dacă nu cumva viața toată nu-i decât un tren de noapte, rece, murdar, zgomotos și plin de străini insipizi. Isabelle Devrain se uită la fata asta care, fără îndoială, o socotește o persoană în vârstă și se crede singură pe lume. Ce frământări nemaipomenite n-o fi încredințând și ea vreunui caiet negru, rușinată la

culme numai la gândul că ar putea fi citit și disperată că s-ar putea să nu fie. „Și ea așteaptă o singură ființă ca să-i poată înfrunta pe toți ceilalți. Asta să fie infirmitatea femeilor?” Și găsește în ea destulă lașitate ca să se consoleze cu gândul închipuitei urâtenii de propria ei urâtenie. Brusc, îi pare bine când își aduce aminte câți ani număra și o deplânge pe copila aceea că mai are atâția de străbătut din suferință în suferință, atâtea obstacole de trecut. Comitea astfel păcatul împotriva Timpului: să te bucuri că a trecut, să dorești să treacă mai repede... Ultima limită a decăderii.

Caietul negru se deschidea singur la paginile următoare. „A, și-a spus ea surâzând, amintirile de la bal...” Se înșela însă: era episodul *Scăldatului*, și dacă paginile se despărteau de la sine, explicația era că fuseseră citite și recitite cu satisfacție. Pe atunci (avea șaisprezece ani), se credea destinată, la fel ca toți timizii, carierei literelor. „La urma urmei, nici doamna de Staël și nici George Sand n-au fost niște frumuseți...” Ce răzbunare pe mama, a cărei peniță ascuțită trudea pe niște biete felicitări de Anul Nou! Astfel trecea inconștient în revistă căile ce mai rămâneau fetelor. Care, ca și dânsa, disprețuiau încă de mici bucătăria și ața de cârpit. „Niciun bărbat n-are să se uite la tine...” Afirmație grea de roade otrăvite.

Scăldatul... Isabelle reciti compoziția aceea literară și o găsi cu totul insipidă. Avea culoarea cărților poștale ilustrate: cu atât mai falsă, cu cât voia să pară mai frapantă. Din nou lăsa caietul la o parte, închise ochii și retrăi scena. Sora celor trei băiețași o urmărea surprinsă pe doamna aceea care i se părea deodată la fel de singură și tristă ca și ea. Poți să mai ai încredere în cineva?

Scăldatul... Isabelle făcuse o adevărată pasiune pentru sport. Mai mult din pricina dezgustului pe care-l manifesta mama decât din propria ei pornire. Și apoi, nu strica deloc

un nou subiect de discuție între părinți! („Devin răutăcioasă”, constata ea câteodată, nu fără satisfacție; dar puțin îi păsa dacă e așa ori altfel: totul e *să fie...*) Înota, alerga, juca mingea; devenise mai voinică decât Brigitte, ceea ce, deocamdată, numai presimțea. „Vom vedea noi în ziua în care o să mai îndrăznească să pronunțe cuvântul «urâtenie»” decisese ea cu toată răceala. Și-a avut de așteptat două luni, până-ntr-o seară când, sigură de impunitatea celor mari, Brigitte a îndrăznit. Fără să-și iasă niciun pic din fire și fără să-și schimbe ritmul respirației, cu dinții strânși și cu o satisfacție vulcanică, Isabelle o stâlci în bătaie. Mai mult uluită decât zdrobită fizicește, Brigitte i-a șoptit cu voce sugrumată: „Parc-ai fi bărbat!” Insultă ingenioasă, ca și când ar fi ghicit că bruta are s-o ia drept compliment. Nu, de acum înainte n-are să-și mai măsoare niciodată puterile cu Isabelle; în schimb, are să fie și mai perfidă, și mai pârâcioasă.

Ei, dar *Scăldatul*, Isabelle? – Uite cum a fost.

Vacanța era pe sfârșite. Cu toată interdicția mamei, cu toată furtuna și cu tot steagul negru arborat pe plajă, intră totuși în apă. Valurile, care în dimineața aceea n-aveau nici o altă pradă, se năpustesc asupra ei. Rostogolită, învârtită, tăvălită, se ridică, totuși, în genunchi, iese în sfârșit la suprafață, paralizată de ape, clănțănind din dinți de groază. Cu mâinile și cu picioarele se luptă, se agită, zgârie, iese din nou la suprafață și, solid înfiptă pe picioare, ține piept. În loc să se întoarcă la țarm, are să rămână acolo, urmărind cu privirea enormul zid verde care ascunde orizontul, crește din ce în ce, se apropie de ea... Asta nu-i apă sărată, Isabelle! Astea-s rânjetele fetelor, profețiile mamei, perfidiile Brigittei – toată răutatea, dizgrația și nedreptatea care se adună laolaltă ca să se năpustească asupra ta. Ha, să vedem care pe care!... Monstruosul val se sparge la doi metri de Isabelle, preschimbată în fortăreață. Albă de mânie, spuma isterică își sfâșie în bucăți voalurile, se destramă

În vârtejuri potrivnice, o biciuie orbește pe Isabelle care, lovită, cu sufletul la gură, rămâne totuși neclintită, în picioare, gata să întâmpine valul următor, sfidându-l deja cu privirea. Adevărul e că, încordată ca un arc, brutalizată de acele mângâieri turbate, simte o voluptate pe care o crede de nemărturisit sau, cel puțin, îngăduită numai pentru cei mari. Și ea le-o fură în clipa asta! Așa cum își închipuie că fură nu știu ce, de la nu știu cine, când pândește noaptea de la fereastra ei umbrele necunoscute cu misterioasele lor îndeletniciri dincolo de ferestrele vecine. Și bucuria pe care-o trăiește în clipa aceea, cu tot trupul biciuit, înfășurat, pătruns de ape, parcă s-ar dubla la gândul că n-are s-o afle nimeni – în afară de caietul negru, confidentul ei, memorialul ei – și n-ar înțelege-o nimeni, chiar dacă ar afla-o. Nici propriul ei duhovnic, dacă i s-ar spovedi, nu i-ar spune, desigur, altceva decât: „Ce e rău în asta?” Știe, totuși, că mama ar fi geloasă, iar tot ce-ar face-o geloasă e pentru dânsa pur și simplu fericire.

Cineva intră în sala de așteptare. Și odată cu noul venit, până ce ușa să se închidă, dau buzna înăuntru zgomotul vagonetelor tamponate, forfota miilor de pași, zarva întrebărilor, pe care atâtea glasuri nerăbdătoare le pun, toate deodată, într-o gară, țârâitul tuturor soneriilor care fac să vibreze neîncetat geamurile întunecoase și o pală de vânt rece. Tot timpul anului, iarna e singurul anotimp al gărilor.

...Christiane mi-a spus TOT, urmează caietul negru câteva pagini după *Scăldat*, dar nu pot să cred.

Uite și crucea cât toate zilele, așternută cu cerneală verde a doua zi după ce-a aflat secretul venirii ei pe lume. Ce vrea să-nsemne, își amintește ea prea bine: „Niciodată n-am să fac una ca asta. Jur!” De scris totuși nu cutezase a scrie: din marea-i teamă – ori speranță – că odată și

odată caietul negru ar putea fi citit de cineva. Și apoi se simțea atât de angajată prin tot ce era scris acolo, prin tot ce izvora din ea, încât n-ar fi vrut ca o efemeră Isabelle, oricât de hotărâtă ar fi fost, să le oblige și pe celelalte, pe toate cele în care presimțea că are să se mai întruchipeze.

Isabelle Devrain privește crucea îndelung. Oare ar mai desena-o încă o dată? Da, în seara asta, da. Gândul îi zboară la Marianne și la bărbatul cu păr cărunt... E tot în situația să-și imagineze; e tot atât de neștiutoare ca și fetița lipsită de frumusețe care se repezea dimineața la oglindă ca să vadă dacă nu cumva s-a schimbat cât de cât la față peste noapte.

...1 octombrie. Toate s-au făcut femeii! Toate! Dar eu?

Reîncepuseră școala. Dar aveau acum șaptesprezece ani și școlărițele de până mai ieri se regăseau fără a se recunoaște pe de-a-ntregul. Un nu știu ce aer mai ferm, definitiv pe chip – ca zăpada de a doua zi, peste care a trecut gerul nopții – și o expresie mai îndrăzneță în priviri. Toate pe cale de a deveni femei... Toate, cu excepția ei! Numai dacă nu-i e dat cumva să rămână mereu băiatul care ar fi trebuit să fie. Toate i se păreau sigure de ele și calme, lipsite de apărare și în același timp de temut. „Dar eu?...”

Ăsta i-a fost zbuciumul în luna aceea; și cum toamna o predispunea la melancolie, iar programa îi cuprindea pe marii romantici, caietul negru s-a umplut cu poeme. Prin hățișul pădurii de cerneală verde se întrevedeau grădinile lor à *la française*. Isabelle reciti câteva, care i se părură detestabile, în afară poate de acela intitulat: „Dar eu?” Regăsea în el anxietatea de atunci la vederea flotilei gata de drum, în timp, ce numai ea rămâne în port. Ce n-ar fi dat să poată ridica și ea pânzele, chiar de-ar pândi-o naufragiul!... „la-mă și pe mine, crivăț viforos!...”

În anul acela, s-a cramponat cu disperare când de una,

când de alta dintre colegele ei. Da, ea, singuratică, disprețuitoarea, care până atunci le socotise frivole, servile, indiscrete, indecente și atât de obsedate de băieți, încât își meritau în definitiv soarta – tocmai ea le-o invidia acum. „Așteptați-mă și pe mine, așteptați-mă!...” De ce nu învățase mai bine să se coafeze, să coase și să gătească, decât să fie prima în clasă și pe stadion!

O prietenie mistuitoare ajunsese s-o lege, în noiembrie, pe mica sălbatică de una din fete, cea mai frumoasă din eleve, dar indiscutabil și cea mai prostuță. Douăzeci de pagini de caiet stăteau mărturie acestei pasiuni. Bizară pereche, din care nu se știa care era câinele și cine era orbul. „Frumoasa și Bruta”, le porecliseră cu cruzime colegele, de trei ori invidioase: pe inteligența uneia, pe frumusețea celeilalte și pe prietenia lor.

Isabelle era pur și simplu îndrăgostită de Armande. În timpul orelor, nu-și lua o clipă ochii de la ea, nici măcar atât cât ar fi trebuit ca să dăruiască profesoarei, odată cu privirea aceea sticloasă și aerul de falsă concentrare, însoțite de mișcări aprobative ale frunții, senzația liniștitoare că era totuși atentă la lecție. Sub pretextul că o trăgea curentul, căpătă încuviințarea să-și schimbe locul: în realitate, voia să-și vadă idolul dintr-un unghi anume. Părul lor avea exact aceeași nuanță, ceea ce o umplea de încântare. La fel ca țăranul fudul că poartă numele mic al ministrului cutare. O conducea pe Armande până la celălalt capăt al Orléans-ului și nu se mai sătura privind-o și ascultând-o. Fiecare amețită de cealaltă, ca și de ea însăși – semnul dragostei fragile. Isabelle ajunsese să se pasioneze chiar și pentru muzică și cântecele pe care le prefera prostuța de Armande. Nu același lucru reuși însă și în privința lecturilor. A fost dealtfel cel dintâi nor pe cerul senin al amicitiei lor. Armande o sfătuia cum să se machieze, cum să se coafeze, cum să se îmbrace.

Caietul negru lăsa să se întrevadă, printre rânduri, și alte lucruri, mai puțin agreabile, încât Isabelle, recitindu-l, se gândi chiar să smulgă paginile cu pricina și să le

arunce în locul cel mai discret din lume: coșul de gunoi dintr-o gară mare. Ce a împiedicat-o? Spera (la fel ca școlărița cu degetele pline de pete de cerneala verde) să nu-i fie ars caietul, ci, în ciuda etichetei stacojii, să fie totuși citit? Dar de *cine*? Aici, în această întrebare, era fără îndoială cheia vieții sale. Și tocmai asta îi lipsea. Cu toate acestea, acum, toamna, la ceasurile opt și jumătate seara, rămasă fără lucru, abia ieșită din spital, părăsită pe banca unei gări, voindu-se fără familie și crezându-se fără prieteni, păstra în inimă ceva ce s-ar putea numi speranță.

Afecțiunea ei pentru Armande... Isabelle nu mai reciti aceste pagini înfocate și neroade: în seara asta, nu se simțea în stare să fie indulgentă... Știa că, peste alte câteva pagini, schimbarea febrilă a scrisului (întreținută cu grijă – precum copilul care nu vrea să-și sufle nasul de teamă să nu-și sece lacrimile) însemna căderea în minciună și mediocritate a acestei prietenii pasionate. Când mergeau împreună, era destul de naivă să-și închipuie că vorbele ușuratec ale tinerilor și privirile grele de poftă ale trecătorilor mai vârstnici li se adresau în egală măsură amândurora. „Niciun bărbat n-are să se uite la tine!” Uite că mă plimb braț la braț, de la egal la egal, cu cea mai frumoasă fată din Orléans. Ce ripostă zdrobitoare mamei, ce antidot împotriva veninului ei!

„Ar trebui s-o inviți la noi pe Armande a ta”, îi spusese tata, o dată și încă o dată. „Așa s-ar cuveni”, adăugase doamna Devrain, care, ca orice suflet meschin, punea totdeauna mai presus de orice conveniențele. Și n-avusese încotro. Fusesse nevoită să-și sacrifice minunea pe altarul curiozității indecente. Ce prânz! Isabelle judeca pe fiecare cu ochii celorlalți și suferea de două ori. Prostia Armandei, ironia perfidă a Brigittei, bodogăneala servitoarei, – totul o scotea din sărite. Abia atunci băgă de seamă că maică-sa ținea mereu degetul cel mic în sus, că tata avea mustățile pârlite de tutun și jiletca pătata cu scrum. Ea însăși descoperi că era mai transpirată și mai

bâlbâită ca oricând (cu defectul acesta de vorbire se alesese curând după episodul Habsburgilor). Nici nu aşteptase să se termine bine masa ca s-o ia cu ea pe Armande, sub pretextul cine ştie căror treburi. Niciodată – vai, niciodată! – nu coborâse cu atâta grabă scara şi nu trăsesese cu atâta sete în piept aerul dătător de viaţă...

„Ce drăguţi sunt ai tăi”, îi spusese Armande (sau mama? sau Brigitte?), după care nu mai revenise la acest subiect. Seara, însă, acasă, de la înălţimea certitudinii lor absolute că au dreptate, ai ei o trecuseră prin ciur şi prin dârmon pe Armande. „E drept că e tare drăguţă”, spusese tata pe un ton în care descifra îngrijorarea. Probabil că atunci întrezărise Isabelle adevărul, pentru că mâinile i se umeziseră pe loc. Iar perfida de Brigitte o întrebase a câta era Armande în clasă – ceea ce voia să însemne: „Se poate să nu-ţi dai seama ce proastă e?” Doamna Devrain făcuse câteva observaţii acre-dulci despre ţinuta ei la masă, prilej de a-şi dezvolta veşnicele teorii despre societatea atât de pestriţă din Orléans, ale cărei conflicte interne alcătuiau subiectul ei de conversaţie preferat.

Totul s-a năruit într-o duminică, în chipul cel mai convenţional cu putinţă. Cu o zi înainte, Armande refuzase invitaţia Isabellei de a ieşi la plimbare, invocând vizita unei rude îndepărtate, pe care nu putea s-o lase singură... A doua zi după-amiază însă, pe când îşi plimba plictiseala şi singurătatea pe malul râului Loiret, Isabelle îşi zărise prietena cum nu se poate mai tandru încadrată de doi băieţi. Râsul ei se auzea de la un mal la altul.

Doi băieţi... Şi unul singur ar fi fost deajuns ca s-o facă să geamă de gelozie, deşi ar fi găsit oricând amara mărinimie să o ierte; doi, însă, i se părea şi ofensator, şi necinstit în acelaşi timp. Fiindcă fusese în stare să-şi închipuie că, în virtutea „pactului” secret care o lega de ea, dacă frumuseţea Armandei atrăgea doi admiratori, unul îi era destinat ei. Trădarea îi dezvălui nu numai duplicitatea frumoasei sale prietene, dar şi ce interes o

lega, în definitiv, de ea. Îi era necaz acum și mai mult pe ea decât pe cealaltă, care i se părea de-a dreptul de neiertat – căci aceasta este logica decepției. Crezu că a fost jignită numai în amorul ei propriu; rana era în realitate mult mai adâncă: nu numai iubirea, dar și Prietenia fusese lovită! De acum înainte avea să trateze pornirile inimii cu acea neîncredere care le înveninează îndoit.

Dacă Armande ar fi invitat-o și pe dânsa la plimbare, cu ea și cu cei doi băieți, întreaga existență i s-ar fi schimbat – își zicea ea acum, în pustiul sălii de așteptare care simboliza propria ei existență. Cauza nefericirii era, desigur, neînsemnată; și, în definitiv, la ce i-ar mai servi cancerosului să știe că n-ar fi trebuit să zgândărească nu știu ce bubuliță? „De ce doi băieți numai pentru ea?” se întreba cu naivitate chiar și acum, în seara asta. De unde să știe că mulțumirea de sine nu e niciodată sătulă de dovezi și că neliniștea crește odată cu motivele care ar trebui să te liniștească; acesta este supliciul celui ce-și este sieși suficient, acesta era supliciul Armandei.

În seara acelei duminici aruncase ea în Loara, de pe pod, cu o ridicolă solemnitate, nenumăratele fotografii ale Armandei, scrisorile pe care și le trimiseseră și câteva bucle de păr – adică toate vechiturile fidelității. Ar fi fost, desigur, mai poetic să se arunce ea însăși în fluviu, ceea ce însă nu se simțea deloc ispitită să facă, cu tot scandalul strașnic ce s-ar fi iscat și s-ar fi spart, la urma urmelor, în capul mamei. Pe Armande, în schimb, n-o credea niciun moment capabilă de remușcări. „Inteligența inimii îi lipsește cu desăvârșire, la fel ca și cealaltă, o stigmatiza Isabelle cu răceală. Doamne, ce-am putut găsi la ea?” Dacă s-ar fi uitat atunci în oglindă, și-ar fi amintit... Inima îi era secată la fel ca Loara acum, în decembrie. Apele împutinate dădeau la iveală mici ostroave sterpe și murdare, tot astfel cum în inima-i dezamăgită răzbăteau la suprafață fel de fel de sentimente meschine. În aceeași seară, mirosul de tutun

al tatei o făcu aproape să lăcrimeze, convingând-o că abandonase paradisul înmiresmat al grației pentru a se întoarce în imperiul ei băiețesc.

A doua zi dimineață, la liceu, ceru permisiunea să-și schimbe locul și se așază în fața idolului ei, cu câteva rânduri mai încolo, ca să n-o mai vadă, căci de auzit n-avea cum, fiindcă Armande nu deschidea gura în clasă. Era acum pentru ea ca și absentă, moartă. Doar în recreație se mărgini să-i spună: „Ei, v-ați distrat bine, tu și cu drăguța ta de verișoară, la Olivet?” întrebare crudă, ticluită de-a lungul unei nopți de insomnie. Apoi, fără să aștepte răspuns și chiar fără să se bucure de stânjeneala care se citea pe frumoasă dar neroada față, îi întoarse spatele. Armande se ținu de ea („inteligența inimii îi lipsește cu desăvârșire!”). Căci odată cu Isabelle își pierdea *a treia dimensiune*, lucru pe care-l simțea nelămurit. Cealaltă nu-și pierdea decât iluziile, care săptămână de săptămână deveneau tot mai primejdioase; fără întâmplarea de pe Loiret, ea s-ar fi prăbușit mai târziu, deci mai de sus. Asupra tuturor acestora, caietul negru înșira tirade, pe cât de pline de demnitate, pe atât de false. Isabelle Devrain presimțise atunci adevărul pe care-l analiza cu luciditate în seara aceasta: crezuse că frumusețea e contagioasă, așa cum își închipuia cealaltă că poate fi inteligența; prietenia lor nu fusese decât o simplă asociere, ruptura un faliment.

Și totuși, în mai, luna inimilor pătimase, o altă fată din clasă avea să-i dedice o prietenie tot atât de înfocată. Nu era chiar o frumusețe: ți-ar fi fost imposibil să spui ce era drăguț la ea și ce nu era. Nu, nu indiferentă îți putea fi Chantal, ci numai de nedefinit. Se atașă de Isabelle, care le fascina pe toate prin inteligența minții, vigoarea ei trupească și un fel de asprime ce le plăcea în taină. Bucuroasă de a fi găsit din nou cu cine să se plimbe, de a gusta fericirea fragilă a convalescenților, *Isa* (așa îi zicea Chantal) făcu, în sfârșit, parte dintr-o „bandă”, apoi din alta. Până în ziua când luciditatea, pe care și-o ascuțise

cu cruzime, îi dezvălui, fie grație privirii surprinse în ochii unui băiat, fie reflecției scăpate de un altul, că Chantal o folosea fără să-și dea seama numai pentru contrast: fata aceasta doar drăguță devenea o splendoare lângă Isabelle, iar inteligența ei modestă se îmbogățea în contact cu a celeilalte. Nimic de pierdut, ci numai de câștigat, deci, pentru micuța Chantal! Isabelle nu-i purtă nici umbră de pică: încetă să mai iasă cu ea, și când aceasta o întrebă cu candoare care era pricina, se mulțumi să-i spună, privind-o ținută în ochi: „Fii liniștită, ești destul de seducătoare și fără mine...”

Așadar, a fost un an al prieteniiilor pierdute. „Teribil am mai slăbit”, notează în chip bizar jurnalul... Ce înseamnă asta?” comentase ea marginal (și cu altă cerneală) câteva luni mai târziu. Și totuși nu exista cuvânt mai potrivit: aspră, uscată, pustită, deopotrivă fragilă și invulnerabilă – într-un cuvânt: slabă. Când a rupt prietenia cu Chantal, a vrut să se debaraseze și de diminutivul „*Isa*” pe care i-l datora; dar și-a dat seama că terminația *belle*² nu era câtuși de puțin potrivită, și de atunci a rămas pentru toată lumea *Isa*. Nu a mai avut prietene, ci doar colege; în afară de Marianne, care, cu surâsul ei stăruitor, bunăvoința și bucuria ei de a trăi, o împăca literalmente cu întreg universul. Marianne care, în seara asta, o trădase la rândul ei, așa cum fusese trădată de mama și de sora ei, de falsele prietene din Orléans și, curând de tot, de băiețașii de la școala ei. Și încerca în clipa aceea mândria disperării simțindu-se singură de tot. Singură, cu testamentul ei cernit în mână...

Un bătrânel îndoliat intră în sala de așteptare, stângaci ca un copil. Închizându-se prea repede, ușa îi izbi bagajul: ușa, gara, secolul întreg – totul avea un ritm prea rapid pentru el. Nimic mai ușor de presupus că-și purta tot avutul în cele două valize, cu chiu, cu vai ținute în mâini, nu cu mult mai hodorogite decât propriul lor stăpân, și că

² Frumoasă. (fr.)

n-are să se mai întoarcă niciodată din locul unde pleca în noaptea aceasta. Instinctiv, alege banca cea mai depărtată de lumină și se așeza pe margine, fără să se rezeme.

În momentul acela, difuzorul anunța un tren gata de plecare și sala se goli la iuțeală. „Repede, copii!” comandă mama, care era în același timp și păstorița, și câinele de pază al micii sale turme. Lălăind și disputându-se trecu liota pragul ușii, care-o înghiți închizându-se parcă ușurată în urma lor. Isabelle își aținti privirea asupra singurului tovarăș care-i mai rămăsese. Acesta își trăsese bagajele chiar lângă picioare, cu gestul muribundului care-și trage cuvertura peste el, și acum ședea țeapăn și palid ca un condamnat la moarte. „La o moarte grabnică, își zise Isabelle în sinea ei. La urma urmei, nu există rău mai mare decât bătrânețea...” Iar de-ar fi întâlnit un bolnav, și-ar fi spus că nimic nu-i mai prețios decât sănătatea. Pentru că instinctul vital îi poruncea, în seara aceasta, să caute cu orice preț consolare. Cum puteau fi oare atât de resemnați bătrânii, pe a căror față moartea își și pusese atât de lămurit pecetea? O clipă îi trecu prin minte – ce gând pueril! – că dacă toți oamenii s-ar uni ca să se revolte împotriva morții... Ei și? Ce s-ar schimba? Dealtfel, poate că bătrânul acesta nici nu se temea de moarte – și cine știe dacă nu chiar și-o dorea? Și atunci, ce năpastă o fi întruchipând el, mai rea chiar decât bătrânețea? Isabelle avea curând să înțeleagă, la un gest al necunoscutului: când își puse mâna galbenă ca ceara în dreptul ochilor goi, văzu sclipind fugar, într-o rază de lumină, verigheta. Înseamnă că era singur, cu atât mai singur, cu cât nu fusese așa întotdeauna. Da, acum trebuia să se încline în fața evidenței pe care o bănuia de atâta timp, și anume că singura nefericire adevărată era singurătatea. Toate celelalte – slujenia, boala, bătrânețea – nu-s decât instrumentele ei auxiliare. „Să nu fii singură... Ah, orice, numai să nu rămâi singură!...” Abia acum își dădea

seama că asta-i o chestiune de viața și de moarte, și că jurnalul cu scoarțe negre nu era altceva decât povestea luptei oarbe a unei fete cu evidența aceasta pe care i-o revelase pe tăcute un bătrân necunoscut.

Se uită la el. „Și el se uită la mine; nu ne vom vorbi niciodată și, totuși, esențialul a fost spus...” Uite-l ce drept stă pe bancheta de piele! Parcă ar fi chiar Isabelle Devrain, la vârsta de nouăsprezece ani, singură și părăsită pe scaunul ei, în timp ce toți ceilalți dansau, râdeau și petreceau în largul lor. Balul! Da, asta-i reamintea. Deschise din nou caietul, răsfoi paginile împestrițate cu semne de exclamare și întrebare și, deși știa că au s-o enerveze sentimentalismul și filosofia lor plângăreață, reciti *Balul*.

Împlinise nouăsprezece ani și mama îi dăduse, în sfârșit, voie s-o însoțească pe Brigitte la o serată dansantă. Amâna de mult clipa în care avea s-o scoată în lume (sau mai bine zis în „societatea pestriță” din Orléans) pe fiica ei cu care nu se putea mândri. Domnul Devrain se interesa din când în când, pe un ton patern, când are să aibă și Isabelle propria ei „rochie de bal”. „Lasă, îi răspundea soția, nu te amesteca tu în treburile astea femeiești!” Și Isabelle băgă de seamă că nu părea deloc nemulțumit să fie înlăturat din acest regat-fantomă, ceea ce o făcuse nu o dată să-l deteste. Cum de nu-și dădea seama că la orice „mare dineu” oferit de Devrain, ea găsea mereu pretexte ca să n-o prezinte musafirilor pe mezină: ba că Isa o să întârzie puțin, ba că e cam indispusă... Ei bine, Isa era urâtă, urâtă, urâtă, asta e! Și sigur că nimeni nu pronunța cuvântul. Dar cine vorbește de cancer la căpătâiul unui bolnav iremediabil condamnat?

În ziua când împlinea nouăsprezece ani, Domnul Devrain se supără în sfârșit. Tocmai i se comandă soră-sii mai mari o rochie nouă, ceea ce însemna interminabile conciliabule cu croitoreasa, cercetări febrile în toate

jurnalele de modă, efemere coafuri de probă și, dimineața, un schimb de replici cam în genul acesta: „Știi, m-am gândit la rochia asta: mă întreb dacă albastrul...” „Bine, mamă, dar...” și așa mai departe. Verde sau albastră – iată dilema anului! Domnul Devrain se supăra, în sfârșit, și croitoreasa trebuia să lucreze și pentru Isabelle.

— Modelul mi-e indiferent, îi declară dânsa cu amară satisfacție a provocării, numai să fie strânsă pe corp.

— Dar domnișoară...

— Să-mi vină că o mănușă!

Și tocmai ea care nutrea cel mai profund dispreț față de nimicurile cu care se împopoțona Brigitte, se văzuse silită să probeze, suspinând, în fața unor oglinzi care-i arătau și chipul. Acum însă, când se îmbracă, în deplină singurătate de data asta, ca să meargă la bal, în cuie ușa și se privi mult timp, goală, în oglinda din cabinetul ei de toaletă. Se privea și nu se mai sătura privind statura cea fremătătoare (căci contemplația îi dădea fiori de voluptate): se uita la ea însăși pur și simplu ca și când ar fi fost vorba de alta; mai mult: chiar cu ochi străini – cu ochi de bărbat; și nu îndrăznea să-și mărturisească sieși ce ispititoare se găsea. Mai frumoasă decât o statuie! Căci ce încântătoare puteau fi imperfecțiunile aceluia corp! Ce sâni, chiar dacă nițel cam împliniți (fără a fi însă câtuși de puțin greoi), ce coapse, abia dacă un pic mai generoase, atâta cât să pară mai ispititoare, și ce viață palpita în umbrele îndeobște ascunse vederii! Toată pielea îi era catifelată căci nici netezimea, nici culoarea nu prezentau diferențe la limita obișnuită dintre părțile acoperite și neacoperite. Corpul întreg stătea în chip inexplicabil mărturie virginității ei, ceea ce îl făcea să pară în același timp periculos de atrăgător și straniu de inviolabil. Isabelle privea corpul acela, vrednic de admirație, pe îndelete, așa cum amatorul de artă contemplă în muzeu o sculptură, dându-i târcoale, făcând un pas înapoi, fără s-o piardă din ochi, apropiindu-se apoi,

din nou, cu capul puțin înclinat. Și nu fără șovăială ea mângâia statuia. Sigur că-și mai mângâiasse trupul în chipul cel mai nevinovat, dar totdeauna pe întuneric, nu pe lumină, ca să-l vadă, ca și orbii, cu mâinile. După câteva clipe, avu senzația amețitoare că aceste mâini nu-i mai aparțineau, că din proprie inițiativă și voință explorau cu o încetineală de îndrăgostit un trup pe care nu-l cunoșteau – în fine, că nu ea, ci altcineva o mângâia. Își dădea seama că nu face bine, ceea ce însă doar îi sporea plăcerea, cea mai adâncă pe care-o trăise de când cu scăldatul acela pe furtună, în brațele răcoroase ale oceanului, atât de tandre în brutalitatea lor. Respingea orice mângâiere impură și, totuși, se simțea gata să leșine de voluptate, iar noțiunea timpului o pierduse în așa măsură, încât atunci când o auzi pe mama bombănind dincolo de ușa încuiată, inima îi sări din loc, de parcă ar fi sunat ceasul deșteptător. Ușa simplă de lemn i se păru că desparte infernul de un paradis nițel blestemat, de o grădină ferecată, unde timpul își oprise cursul și unde trăia perechea proscrisă: ea și cu corpul ei.

— Dar ce tot meșterești acolo de un ceas? (Simplu automatism verbal? Sau se admira într-adevăr de atâta vreme?)

— Îndată, îndată!

N-avea încotro: trebuia să se despartă de ea însăși, oricât de rău i-ar fi părut... Pe mâine, își făgădui ea, pe mâine seară...” Căci, întocmai ca orice lucru oprit, oglinda aparținea de acum înainte serii. Nicio clipă din ora care părea să fi trecut nu-și oprise privirea pe imaginea din oglindă a feței ei. Altfel, cu siguranța că expresia ochilor și aceea, aproape bestială, a feței ar fi vindecat-o de dorința de a reîncepe. Uitase pentru o clipă chipul și, până la sala de bal, nu se mai gândi la el; când închidea ochii. Își vedea numai trupul gol și surâdea.

— N-am spus eu? rosti doamna Devrain când Isabelle compăru în fața tribunalului familiei. Rochia aceasta este cu-de-să-vâr-și-re indecentă!

— Eu o găsesc mai curând nostimă, îndrăzni tata.

— Nu zic nu, totuși... În fine. Dar dumneata, Berthe, ce părere ai?

Bătrâna servitoare, care se dăduse jos din pat ca să ia parte la acest consiliu, scoase un mormăit echivoc.

Brigitte, preocupată de propria ei persoană, își păstra neutralitatea. Iar Isabelle, – cum le-ar fi putut ea mărturisi că din voia ei îi scotea rochia în evidență corpul? Ah, de ce nu-i cu putință să dansezi goală? Se uita la cei trei judecători și la martorul fals, și întreaga ei ființă era stăpânită de tremurul interior de bucurie al acuzatului care știe secretul evadării. Era un secret numai între ea și oglinda ei; nici tatei, singurul din cei prezenți la care ținea și care ținea și el la ea, nu i-ar fi putut destăinui o vorbă.

Caietul negru cuprindea toate amănuntele acestei scene; dar despre ceasul care-o precedase nu mai rămăsese decât un singur cuvânt: „oglindea”, iar despre ceea ce avea să urmeze, tot atât: „Niciodată...”.

Iată-le pătrunzând în sala de dans; zumzetul neîncetat al conversațiilor își schimbă imediat subiectul. Fiecare dintre surori își închipuie că ea e pricina; Brigitte, în plus, își spune: „Cu siguranța că o găsesc urâta. Nici nu pricep de ce a venit!” Se înșală, însă: fetele n-au ochi la început decât pentru rochie; abia pe urmă îi examinează fața, care are darul de a le liniști. Cât privește Isabelle, care aparținea încă oglinzii, e în al nouălea cer; totuși, Brigitte n-o prezintă nimănui și niciun dansator n-o invită.

Murmurul glasurilor se întărește deodată la intrarea unui grup care gravitează în jurul unui tânăr – dealtfel foarte conștient de aceasta – așa cum planetele se învârt în jurul soarelui. Fascinată, Isabelle nu-și mai poate lua ochii de la el – de la umerii lui, de la brațele lui. Ar vrea – cu tot corpul ei ar vrea – să fie acum între brațele acestea. Dorință tot atât de elementară, de pură și de legitimă ca și aceea de a te întoarce acasă, la căldură, pe o seară de noiembrie. Se ridică brusc (scaunul aurit îi

devenise de nesuferit) și face câțiva pași, în bătaia luminii. Tânărul, căruia ceilalți îi spun Jean-Marc, se întoarce, o zărește și tresare. Are părul ondulat, fruntea cam îngustă, ochii languroși; seamănă cu un tânăr împărat roman; uite-l că se apropie de ea: „Dansați domnișoară?” Două cuvinte, o încuviințare simplă și iat-o în brațele lui, exact ca în povești, ca-n visuri. Și e atât de bine în brațele acestea, care și ele sunt atât de fericite că o pot strânge, încât cei doi dansatori nu-și spun nicio vorbă. Isabelle știe însă că dacă totuși ar trebui să vorbească, nu s-ar mai bâlbâi, iar mâinile – dintre care una simte, sub stofa neagră, mușchii plini de vitalitate, iar cealaltă se abandonează fermității degetelor bronzate – mâinile nu-i mai sunt deloc umede. Nu poate totuși să nu vadă privirile celorlalte dansatoare, deopotrivă insidioase și batjocoritoare: „Dacă le vede și el, n-are să observe decât ironia”, își spune îngrozită. Fericirea aceasta absolută n-avea să țină, deci, decât atât cât durează dansul. Jean-Marc însă rămâne lipit de ea, până ce orchestra atacă alt dans; respiră puternic și tot nu spune nimic: ea observă că buzele îi cam tremură. O conduce în piruete spre o sală mai puțin luminată și o strânge și mai tare la piept; ea își lasă capul pe umărul negru ca pe o pernă și închide ochii. Continuă să danseze chiar și după ce orchestra s-a oprit; își dau seama și le vine să râdă; apoi Jean-Marc o conduce până la blestematul acela de scaun. „Mă întorc imediat”, îi făgăduiește el încetișor, iar Isabelle, cu inima bătându-i nebunește, e pur și simplu pierită; se îndreaptă spre bufet, fără să-și dea seama că încă mai surâde, cere ceva de băut, dar încremenește brusc, cu paharul în mână, pentru că, în spatele ei, o voce pe care-o recunoaște fără greș rostește:

— Da, și-i într-adevăr păcat, fiindcă e teribil de bine făcută. Este o dansatoare bună numai pentru sala obscură!

(Paharul era gata să-i scape din mână: îl strânge mai-mai să-l spargă.)

— E chiar atât de inteligentă cum se spune? se interesează o voce feminină necunoscută.

— N-am avut ocazia să mă conving, răspunde Jean-Marc; nu ne-am...

— St! șoptește altă voce.

Isabelle simte că a fost recunoscută și că cineva o arată probabil cu degetul. Conversația contenește. Să se întoarcă? Dar știe că s-a înroșit și că ochii îi strălucesc prea tare; mai știe și că are un spate desăvârșit și că în clipa asta toți îl privesc. Bea încet și se îndepărtează; fiecare pas îi pune corpul în valoare: doar a studiat mișcările adineaori, la oglindă...

O caută pe mama printre grupurile care sporovăiesc de-a lungul salonului.

— Mamă, eu plec.

— Ești nebună? Trebuie să vină tata să ne ia.

— Ba plec.

— Dar ce va zice lumea? (E singurul lucru care o interesa pe lume.)

— Zică ce-o vrea. Bună seara.

O mână ca o gheară îi înșfăcă brațul. Isabelle o privește cu un zâmbet rău:

— Și ce-ar zice, mama?

A câștigat: orice, numai o „scenă” nu! (Altă expresie a mamei.)

— Bine, dar ai să răcești!

— Ce-ți pasă?

Afară e frig; și-a scos pantofii ca să meargă mai repede: parcă ar călca pe o banchiză de gheață. Străbate un cartier suspect, dar puțin îi pasă; umbre nelămurite o urmăresc, dar ea nu se întoarce și nici nu grăbește pasul... Dacă ar fi atacată, violată? Ei și? Toți sunt niște brute! Toți. Inclusiv Jean-Marc...” Îl detestă, deși știe că nu-l va uita niciodată. Chiar și aici, pe canapeaua sălii de așteptare, i se pare că-l simte, că ține în mâna ei degetele lui groase, la fel ca ale doctorului cu buză de iepure. Oare bărbatul cărunt care în clipa asta se iubește

cu Marianne are și el degete groase? Și același aer odios de siguranță? De imperturbabilă dominație?...

Ajunge acasă fără să i se fi întâmplat nimic și-și găsește tatăl luptându-se cu butonii cămășii scrobite. Tata miroase a tutun; brațele îi sunt groase și scurte... A făcut din el un animal domestic, își spune Isabelle. O urâsc. Bărbații tiranizează femeile, iar acestea îi emasculează; grotescă situație și fără ieșire..."

Omulețul acesta care se deghiza în corb ca să se ducă la femelele lui înzorzonate îi inspira dispreț și milă totodată. Ea îi spuse o minciună oarecare, pe care el abia o asculta, pentru că nodul cravatei i se desfăcea mereu; se duse la culcare, și nu după mult timp dormea dusă – ceea ce, a doua zi dimineață avea s-o facă să se simtă tare umilită. Sperase o noapte romantică, cu sau fără lacrimi, dar în care să fi înălțat eșafodajul unei teorii catastrofice despre lume și oameni – și când colo, dormise dusă. Nici trăncăneala papagalicească a celor întoarse de la bal nu reușise s-o trezească. N-a dat niciodată vreo explicație mamei; ea și cu Brigitte și-au pierdut ceasuri întregi încercând să găsească motivele acestei purtări nemaipomenite „de care întregul Orléans s-a mirat”. O singură dată, totuși, Isabelle, sătulă de întrebări, a răspuns: „Să zicem că nu mă interesează *poveștile voastre!*” Ceea ce însemna nu numai bucătăria și croitoreasa, ci și dânsul, zorzoanele și marile manevre de sâmbătă seara, în care fetele recurgeau la tactica păianjenului, băieții la aceea a leului, iar mamele la a șarpelui. Rochia „indecentă” a fost pusă într-o husă. Dar cum nu se putea stăpâni să nu tresară ori de câte ori o vedea, Isabelle o ascunse până la urmă într-o ladă.

Când se întorsese de la bal și se dezbrăcase, se privise din nou goală în oglindă. „Vasăzică acesta-i trupul care-l tulbură într-atât pe Jean-Marc... Cu care altă fată mai dansase el așa?” De data aceasta însă își privise nu numai corpul, ci și fața, și se redescoperise dedublată, lipsită de armonie. „Frumoasa și Bruta”, rostise ea cu glas

tare, dar nu plânsese. Își mai privise o dată fața și trupul desperecheate, dușmane, apoi adăugase, cu bună știință, din adâncul inimii și în ciudată că n-o auzea nimeni: „Urăsc pe Dumnezeu...” După ce făcuse astfel pustiu complet în jurul ei, adormi liniștită, așa cum s-a văzut. Iată ce consemnase caietul negru în acel singur cuvânt: „Niciodată!”, sub care o linie groasă însemna, în mintea ei, că pusese cruce tinereții și dragostei îndeosebi.

Isabelle Devrain ridică ochii și fu cât pe ce să scoată un strigăt; bătrânul dispăruse și, tot pe neobservate, un alt personaj se așezase nu departe de ea, în sala de așteptare: o călugăriță în negru și alb, foarte tânără, foarte frumoasă și care ținea în mână un crin și un trandafir de culoarea sângelui. Isabelle abia apucă să întoarcă capul, încercând să-și ascundă lacrimile care o podidiseră, abundente. Cealaltă o privea cu ochii mari, plini de mirare și strălucitori de milă. Dacă ar fi avut mai multă experiență, s-ar fi apropiat de aceea care plângea într-o sală de așteptare, ar fi apucat-o de mână și i-ar fi vorbit; dacă ar fi fost mai în vârstă, ar fi făcut-o fără să-i spună nimic; tânără fiind însă, nu îndrăzni. Cu cât încerca Isabelle să se stăpânească, cu atât plângea mai tare, și lacrimile țâșneau ca sângele dintr-o rană prost pansată. Mintea ei se căznea cu disperare să găsească o explicație, căci așa sunt făcuți oamenii mari: la ei, spre deosebire de copii, o durere justificată este pe jumătate consolată. Încercă să se convingă că tânăra călugăriță îi amintea de aceea care-l veghease pe răposatul ei tată, și suspinele o copleșiră și mai rău. Nu! Ceea ce-i zdrobea inima era tot acest faliment: frumusețea pierdută pentru lume a călugăritei, maltratată de bonetă, de banta și de rochia aspră, sortindu-se singurătății reci dintr-o mănăstire, în numele unui Dumnezeu care nu există sau, și mai rău, care nu merită să fie iubit. Al unui Dumnezeu care se distra înzestrând un corp perfect cu un cap „bun pentru sala obscură”, care împărțea la întâmplare grația și dizgrația, care rezerva pentru sine însuși o fată atât de

pură și era în stare să aducă pe lume o ființă ca Isabelle. Pentru acel: „Urăsc pe Dumnezeu...”, de care își amintea acum, plângea ea.

Îl revăzu pe tatăl ei mort, întins pe catafalc și întinerit, eliberat de ea, ajuns în nu știu ce birou, mai confortabil și mai discret decât încăperea capitonată unde-l așezaseră oamenii înveșmântați în negru, și care avea să păstreze încă atâta vreme un miros apăsător. Nu-l putea ierta că dezertase așa (i se oprise inima într-o noapte), lăsând-o pradă celor două, la care cu siguranță că nu ținuse niciodată și care n-o puteau suferi pe aceea care „ar fi trebuit să fie băiat”. Când era mică, ori de câte ori pleca tata de acasă, i se arunca de gât și, îmbrățișându-l mult prea strâns și mult prea îndelung după părerea doamnei Devrain, îl implora la ureche: „la-mă cu tine!”... Nu aceleași cuvinte murmuraseră buzele ei, lipite de mâinile livide cu unghii vinete? Îl invidia văzându-l atât de liniștit, atât de străin de această casă care devenise, în sfârșit, tăcută abia atunci când el nu mai auzea nimic. Și când ea însăși, întinsă, la fel de nemișcată, cu gazul deschis și tubul de somnifere golit, începuse să se scufunde în apa aceea adâncă, oare nu se gândise, surâzătoare, la el? Cadavrul atât de liniștit nici nu apucase să fie ridicat, că tevatura izbucnise iar, cu o înverșunare pe care niciun arbitru n-o mai ținea în frâu și pe care, în plus, problemele bănești o înveninau și mai tare. Caietul negru reda totul cu o scrupuloasă exactitate – în vederea căruia proces? Isabelle nu avu curajul să recitească acea colecție de cuvinte și aluzii veninoase. În treacăt, totuși, următoarea replică dată mamei îi produse din nou o plăcere cumplită:

„Dacă eram frumoasă, ai fi fost geloasă pe mine. Ai să fii, într-o zi, pe Brigitte, și asta are să-ți fie pedeapsa pentru purtarea ta nedreaptă...”

Iar ceva mai încolo, când le spusese că pleacă din Orléans:

„Dar cum ai să-ți câștigi existența?” m-a întrebat ea,

căutând să-și ascundă bucuria.

— Am o licență; se caută profesori; de ce zâmbești, Brigitte?

Nu mi-a răspuns, dar îmi închipui ce-i în capul ei: «Au să-și bată joc copiii de mutra ta!»”

Oare nu din cauza acestui zâmbet a vrut să-și pună capăt zilelor? Ca să scape de o lume care dădea dreptate Brigittei.

Criza de lacrimi trecuse: nu mai stăruia decât un fel de sughiț nestăpânit și umilitor. Observă că tânăra călugăriță închisese ochii. „Să știi că se roagă pentru mine, presupuse ea, și ideea aceasta o irită. De ce s-or fi amestecând toți?” *Toți* – adică Marianne, medicul cu mustața roșcată și, acum, necunoscută asta, care se încăpățâna s-o mențină în clubul celor Vii, al celor Fericiți. Putea să cerceteze acum după pofta inimii fața aceasta cu ochii închiși, lăcașul acesta oblonit. Și, pe lângă frumusețe, mai descoperi ceva: un fel de siguranță, pe care o invidie. „Să fi ales...” Crinul și roza purpurie o fascinau fără să-și dea seama: flori adverse, chin și plăcere, țipăt și tăcere – una nu reprezenta nimic fără cealaltă. Ca să uite, întoarse una din ultimele file ale jurnalului și citi următoarele:

...Ce nenorocire că oamenii urâți știu că sunt așa! De ce nu le-a fost dată și lor satisfacția naivă a imbecililor sau a dobitoacelor, chiar și a celor respingătoare? Sunt aruncați în viață fără bagajul de pretenții și trufie necesar. *Ei nu țin îndeajuns la ei înșiși ca să poată trăi.*

Pe când tocmai sfârșea de citit aceste jalnice rânduri, difuzorul repetă pe un ton indiferent ceea ce mai anunțase o dată: „Saint-Raphael, Cannes, Nisa...” Denumirile acestea o smulseră brusc din năuceala în care o ținea de două ceasuri lunga călătorie în noaptea memoriei. „Dar asta-i trenul meu!” Inima începu să-i bată cu furie; înhăță valiza și alergă spre ușă, pe care o

împinse în loc s-o tragă spre ea. Fiecare clipă pierdută i se părea de nerecuperat. Și alerga, alerga, înghiontită și înghiontind la rândul ei... Iar când, în sfârșit, descoperi peronul, trenul, cu ușile închise, se pusese în mișcare.

— Urcați-vă, urcați-vă, o îndemnă o voce, vă arunc eu valiza... Haideți. Grăbiți-vă!

Se pomeni pe un culoar tixit, fără să fi apucat să mulțumească necunoscutului și nici măcar să-i vadă fața.

Căci în timp ce ea scormonea cenușa în care mai ardea mocnit atâta jar, garnitura se formase și încet, încet se umpluse, iar toți călătorii se instalaseră. Oare nu era acesta însuși simbolul vieții ei atât de prost orânduite? În vreme ce reînvia un trecut odios, viața cea adevărată își urma cursul în tăcere, fără știrea ei. O prinsese din zbor, tocmai la timp, dar nu mai era loc și pentru ea.

Fotoliul roșu

„PARCĂ NU MAI TRĂIESC EU:
Asigurările Sociale trăiesc pentru mine!”

Isabelle, care tocmai se deșteptase, izbucni în râs, se sculă iute, merse căscând până la fereastră, o deschise larg spre un decor de măslini și acoperișuri de țiglă roșie, apoi se întinse din nou între cearceafurile care-i mai păstrau căldura corpului.

De douăsprezece zile de lenevie și unsprezece nopți de liniște totală trăia grație Asigurărilor Sociale, într-o casă de odihnă albă, înconjurată de vii, străjuită de chiparoși, vizitată de porumbei. Societatea, de care voise să fugă, se aplecase compătimitoare asupra ei și-i trimisese, rând pe rând, la căpătâi, medici și infirmiere, asigurându-i convalescența într-o vilă pe care numai o pădure de stejari de plută o despărțea de vilele miliardarilor de pe coastă.

Solicitudinea aceasta nemeritată i se părea de-a dreptul hazlie. Hazlie, dar și comodă: era atât de bine să te lași fără grijă pe mâna Administrației! Devenise matricola 01.44.37, plus alte unsprezece cifre, dosarul îi fusese cercetat succesiv de cinci servicii și permisese funcționarilor acestora să-și câștige searbăda lor existență. Căci ce-ar face aceștia fără ea și fără alții asemenea ei? „Așa o fi Progresul: trist”, își zise Isabelle – dar chiar și gândul acesta o făcu să râdă.

În cameră intră, nu înainte de a fi ciocănit ușor la ușă,

sora Sainte-Mathilde – șoricel alb, zâmbet devenit femeie.

— Râzi! Semn bun pentru dumneata și rău pentru mine; înseamnă că te pierd curând...

— Doar nu vrei să-mi spui că te atașezi cu adevărat de toate pensionarele dumitale, soră!

— Ba da, ba da, tocmai ăsta-i necazul. Și când încep iar să râdă, înseamnă că sunt complet vindecate și că ne vor părăsi curând.

— Dar dumneata, soră, râzi mereu.

— Adevărat? Asta pentru că sunt complet „vindecată”, adaugă ea, schimbându-și zâmbetul.

— Știi, va trebui... va trebui să stăm puțin de vorbă odată, zise Isabelle.

— Odată? Dar ce facem acum? (Și zicând așa, ea umbla de colo-colo, ba ca să tragă mai bine perdelele, ba ca să potrivească cuverturile.) Așa sunteți cu toții, niște agitați. Și când mă duc să-mi văd familia, de trei ori pe an. Toți mă întreabă chiar de la început: „Când mai vii?” Iar eu le răspund: „Dar nu vedeți că sunt aici?”... E oare atât de greu să trăiești clipa prezentă? reluă ea ca pentru sine. Parcă toți ar vrea să trăiască ziua de mâine; dar mâine va fi peste două zile ieri! Numai astăzi e interesant. Ei pierd o zi în fiecare zi...

— „Ei”, adică și eu, soră?

Nu primi răspuns. Rochia albă plutea prin cameră de la o mobilă la alta, restabilind ordinea într-o liniște desăvârșită – însoțită doar de un foșnet și de clinchetul mățăniilor de lemn. Apoi, fără să se oprească și fără s-o privească pe Isabelle, vizitatoarea reluă:

— Când îți dai seama că trebuie, te decizi să-ți schimbi viața. Deodată, fără nicio amânare!

— Cum, ca și copiii?

— Da, răspunse târăgănat sora, încetând aproape să surâdă, ca și copiii!

— Ai pilule și pentru așa ceva? o întrebă Isabelle când cealaltă îi întinse, odată cu paharul cu apă și porția de doctorii pentru dimineața aceea.

— Am să-ți mărturisesc ceva – dar te rog să nu-i spui doctorului. Nu cred în pilulele lui...

— Dar în ce crezi?

Ea își puse mâna pe crucifixul care-i atârna pe piept.

— Se vede în ce, nu-i așa?... Și uite în ce mai cred: (Și cu un gest atât de spontan, încât mâneca păru că-și ia zborul, arată fereastra cu peisajul amorțit, dar grandios, din afara ei.) Hai, sus, domnișoară Devrain! Dimineața, fie iarnă, fie vară, îmi scot plantele la soare. Nu sunt decât o grădinăreasă; dealtfel toți suntem grădinari...

Isabelle se ridică și, dându-și capul pe spate, își scutură coama blondă cu o energie animalică.

— Ia-ți totuși pilulele, o îndemnă sora, dar pe un ton atât de dezolat, încât le pufni pe amândouă râsul.

— Ascultă, făcu Isabelle, când ești lângă mine, am impresia că e imposibil să mori.

— Sigur că e imposibil! Mă întrebai adineaori... Ei bine, uite ce cred, ce știu eu: nimeni nu moare.

Ea puse paharul la locul lui, desfăcu patul, șopti: „Bun, bun!”, apoi se îndreptă spre ușă.

— Stai! strigă Isabelle, cuprinsă aproape de panică. Nu pleca, te rog... Apoi, mai încet: Spune-mi, cum ai devenit sora Sainte-Mathilde? (Călugărița se uită la ceasul-brățară agățat de rochie cu un ac de siguranță) Ah, lasă-l! Ai tot timpul să-mi povestești...

— Am, pentru că va fi foarte scurt. Toate întâmplările importante ale vieții noastre sunt scurte. De fapt... scurte ca prăbușirea unei faleze! Ani de zile își face marea de lucru pe ascuns, până ce, într-o noapte, „deodată”... Când în realitate nimic nu se produce deodată.

— Așa a fost și cu dumneata, soră?

— Ei bine... Interlocutoarea se așeză. Și cum Isabelle n-o mai văzuse niciodată stând jos, i se păru că pământul se oprește în loc, că intră în vacanță. Eram cam de vârstă dumitale când a trebuit să mă operezi. Într-o clinică a călugărițelor din ordinul căruia îi aparțin. Am făcut cunoștință mai îndeaproape cu una din ele și mi-a

povestit viața ei; m-am... Un val de lacrimi îi întunecă ochii. Ce proastă sunt! se dojeni singură, încercând să schițeze un zâmbet. (Și totuși Isabelle apucase, măcar pentru o clipă, să-i vadă obrazul ca o zi de aprilie: ploaie cu soare.) Atunci m-am hotărât, și gata!

— Așa, deodată!

— La fel ca faleza.

— Dar faleza nu ia hotărâri și nici marea. Ce bine de ele!

— Dar libertatea copiilor Domnului, la ea nu te gândești?

— Și cum o chema? întreba Isabelle după o lungă tăcere.

— Pe cine? Pe infirmieră? Sora Thérèse.

— Zâmbea?

— Mereu.

— Vasăzică asta-i contagios, murmură Isabelle amuzată, deși nu mai avea poftă să zâmbească.

Se apucă să se pieptene cu un gest distrat; sora se sculă și-i luă cu blândețe pieptenele din mână:

— Lasă-mă pe mine... Ce păr ai! Parc-aș secera grâu.

— Da, *măcar* atâta am și eu, ripostă Isabelle cu asprime.

Cealaltă nu răspunse. Surâsul îi dispăruse și acum căta de sus, cu nespūsă duiosie, la bietul obraz, tot atât de nepotrivit cu părul de aur ca și o stâncă în mijlocul unui lan de grâu.

— Sfânta Thérèse din Lisieux³ era frumoasă! Patroana tuturor *pin-up*-urilor! „Totul e simplu și ușor, oriunde, când ai norocul să fii frumos”, continuă Isabelle în gând, fără însă a îndrăzni s-o repete cu glas tare.

— Te-nșeli! Au fost publicate fotografiile autentice: avea maxilare foarte late, bărbie proeminentă – o față de bărbat... Am să ți le arăt; au fost retușate, ca să pară mai frumoasă.

³ Thérèse Martin, născută la Alençon în 1873, decedată în 1897. Călugăriță din ordinul Carmelitelor din Lisieux, canonizată în 1925.

— Nu spuneam eu!

De fapt nu spusese, ci numai gândise; totuși sora nu se miră.

— Ba nu, reluă dânsa, asta nu dovedește decât că trăim în alt secol.

Isabelle se sculă atât de brusc, încât pieptenele căzu pe podea.

— Doar n-ai să pretinzi că secolul ăsta preferă în sfârșit sufletul în locul trupului și spiritul în locul feței! Știi bine că e tocmai invers!

— Fii bună, domnișoară Devrain, și așează-te la loc. (Pieptenele își reluă, cu blândețe, activitatea.) În orice caz. Cred că până la urmă fața ajunge să arate așa cum ți-e și sufletul.

Tăcere. Destul de lungă pentru ca sensul cuvintelor să aibă timp să pătrundă în Isabelle, așa cum intra apa în solul însetat.

— Ai părul la fel ca al ei, șopti la un moment dat sora Sainte-Mathilde.

— Al cui?

— Al Thérèsei Martin din Lisieux.

— De unde știi?

— La intrarea în Carmel poți vedea părul ei într-o vitrină: parcă e o cometă, o cascadă...

— Cum, i s-a tăiat părul? Dar e îngrozitor...

— Cine-și închipuie că sacrificarea părului, atunci când ne-am hotărât, ni se mai poate părea o grozăvie...

Deși la fel de încet ca și mai înainte, tonul își pierduse blândețea; surprinsă, Isabelle ridică ochii spre ea:

— Ei bine?...

— ...nu pricepe nimic, sfârși cealaltă, surâzând din nou.

În fața casei albe, terenul formează o succesiune de terase, aflate, toate, în bătaia soarelui. E locul preferat, de pensionarele ei, iar Sainte-Mathilde îi spune „sera mea”. Aici se repede, între două treburi (dar oare nu-i aceasta cea mai importantă?), vrednica grădinăreasă, ca

să-și vadă plantele. Isabelle nu sta sau nu se plimba niciodată decât pe terasa cea mai înaltă, căci onoarea de a fi văzută biruie neplăcerea de a-și întâlni semenele. Sunt treizeci de femei de toate vârstele, care la prima vedere n-au altceva comun decât tenul cenușiu și un aer dezolat. La prima vedere, pentru că, în plus, fiecare, tânără sau bătrână, căsătorită sau nu, drăguță sau urâtă, duce cu ea povara unei complicate povești sentimentale, pe care o crede unică și nemaipomenită. Cum să scapi de confidențele lor? Isabelle, care n-are obiceiul să facă mărturisiri, e ca o vază de preț: o vază goală, în care toate și-au descărcat inima într-atât, încât tăcerea ei li se pare de-a dreptul suspectă. Căci indiscreția, ca și lipsa de pudoare, implica reciprocitate. Isabelle a aflat deci, chiar din prima zi, că necunoscutele care nu țineau deloc să-și păstreze anonimatul ofereau un tablou complet al tuturor dezordinilor sentimentale, lucru de care erau, în fond, la fel de mândre pe cât păreau de copleșite. Oricât s-a străduit să le câștige încrederea, niciuna nu părea dornică să primească sfaturi, ci numai dovezi că e compătimită, dar și admirată pentru nenorocirea ei.

Pălăvrăgeala neîncetată de pe terase compunea un permanent palmares al pasiunii, devotamentului și slăbiciunii femeiești; triste recorduri, mereu doborâte de o întrecere în lăudăroșenie și lipsă de pudoare, pe lângă care mostrele oferite de recruți sau de medici niști ar părea simple glume de copii. Pensionarele casei tăbărau asupra unei noi venite ca niște pești carnivori pe un leș de măgar: o luau în primire, toate deodată și fără zăbavă, și n-o slăbeau până ce nu le destăinuia tristețile ei secrete. Și fiecare tremura de teamă dar și de speranță, că pățaniile ei pot să întreacă în măreție sufletească sau obscenitate „bunul” lor comun. Pentru ca îndată după aceea să-i pretindă să le asculte cu cea mai deplină luare aminte propriile lor confidențe: „Numai noi, femeile, suntem în stare să ne înțelegem una pe alta...” Expresia aceasta, care frângea lumea în două și-i zăvora

tovarășele în haremul lor, o irita și umilea pe Isabelle: și era de ajuns ca s-o reducă la tăcere... Numai cele care nu vorbesc sunt sincere și cu adevărat nefericite”, conchidea dânsa grăbit și, fără îndoială, ca să-și justifice propria ei tăcere, care începea s-o cam apese, căci ce-ar fi putut să le destăinuie? În comparație cu acest curier sentimental, caietul negru nu era decât jurnalul unei școlărițe.

Până la venirea ei aici crezuse că, de la o vârstă încolo, chestiunile sentimentale pier, iar cele ale pântecului devin de nemărturisit; precum și că orice „aventură” implică oarecum atracția fizică. Și când colo, nici vârsta, nici decrepitudinea, nici urâtenia nu contau: avea treizeci de dovezi sub ochi. Când ființele caste nu sunt și pure, imaginația le pervertește: și astfel i se întâmpla Isabellei să și le închipuie, mai mult decât era cazul, pe necunoscutele acelea pradă interminabilelor lor zburdălnicii sentimentale și chiar animalice și să se simtă cuprinsă de dezgust. Ieri, pe când o femeie mai în vârstă îi vorbea cu dezinvoltură de amantul ei, nu se putuse stăpâni să nu pufnească în râs; era și singurul remediu împotriva silei; „În puterea dragostei...” N-o putea ierta nici pe Marianne pentru o astfel de expresie, darmite pe baba asta cu dinții găunoși!

Și o vede de aici, sub ea, pe terasa a doua, cum face confidențe unui „boboc”. Aceleași, desigur! Ce altceva ar fi în stare să spună? Și versiunea ei e atât de bine ticluită... Cu siguranță că după ce a debitat-o de atâtea ori, se simte și ea la fel de sătulă, dar și în largul ei, ca și actorii după a suta reprezentație. Da, da, ca la toate actrițele fără haz, sunt în ea două femei, își zicea Isabelle fără a o slăbi din ochi: una care istorisește și alta care-și observă publicul și-și dozează efectele. Cât privește pe aceea care-a trăit și-a suferit cu adevărat respectiva melodramă, probabil că nici vorbăreață, ea singură, n-o mai ține minte. Rabdă răsuflarea babei cu adieri de criptă și un parfum nepotrivit, de pe vremea tinereții, când nu-i servea ca să-i ascundă mizeriile trupești. Sau poate că

nici n-o ascultă, ci așteaptă numai clipa potrivită ca să-i facă la rândul ei confidențe: „Te las să vorbești ca să mă ascuți”, – un imens „dă-mi ca să-ți dau”... I se pare că, dacă ar fi comis imprudența să se confeseze cuiva, secretele ei ar ricoșa din pensionară în pensionară și s-ar prăvăli din terasă în terasă ca apa unei cascade. Dar caietul negru e ascuns cu grijă în sertarul noptierei; Isabelle își vâra mâna în buzunarul bluzei și strânge între degete cheița care-o apără de contaminare.

Niciodată în istorisirile lor convalescențele (care în privința asta nu se vor vindeca, desigur, niciodată) nu-și recunosc vreo vină. Ceea ce o determinase pe Isabelle să conchidă mai întâi că femeile sunt totdeauna victime; apoi, cum nu păreau mai puțin satisfăcute, că sunt *victime înnăscute* și compătimirea i s-a preschimbat în furie: și contra bărbaților, și contra femeilor. Ce stupid e să te simți înrolată cu forța într-o colectivitate în care toți joacă și toți trișează! Dar de ce ar fi de plâns cei ce pierd? Noaptea ca un vis indecent, ziua ca o interminabilă șușoteală – așa își reprezintă ea existența tovarășelor sale întâmplătoare. E ca într-un pustiu; dar numai inima ei este pustie: din cauza dezgustului și a milei care nu-i decât dispreț deghizat – niciun dram de compasiune.

În săptămânile acestea cenușii sunt numai două zile deosebite: miercurea și sâmbăta, pilonii care susțin podul.

Miercurea apare Curierul sentimental, iar sâmbătă e vizita medicului-inspector. În dimineața când apar magazinele ilustrate, perechile de prietene se desfac, pentru a se reface în alt chip: fiecare se alătură, pentru câteva ceasuri, eroinelor răzbătătoare, fiecare se va mărita cu patronul, va întâlni un văduv cu ochi ca oțelul, va deveni Miss Franța și va renunța la acest titlu în schimbul dragostei vreunui miliardar. E vremea regăsirilor miraculoase, a răsturnărilor fericite de situații (urmarea la p. 57) și a sacrificiilor rareori nerăsplătite. O lume feerică,

În care neînțelegerile nu depășesc niciodată trei coloane și în care un Destin complice îți face binevoitor cu ochiul. Iată decorul înșelător care se înalță în fața viilor și a măslinilor pentru un răstimp de două zile, în care vreme copertile surâzătoare cu titlurile lor magice trec din mână în mână – drog ieftin, administrat cu regularitate, împotriva căruia nimeni nu poate face nimic, nici infirmierele, nici doctorul.

— Vrei să-ți împrumut *Confidences*?

— Nu, mulțumesc.

De zeci de ori va repeta Isabelle „nu, mulțumesc” miercurea și joia, căci preferă să rămână săracă decât să primească bani falși.

Precedat de toți acești eroi cu părul încărunțit și cu portofelul bine garnisit sosește, sâmbăta, ultimul consolator săptămânal: doctorul. Un bărbat care te ascultă, se preface că te înțelege, ordonă și dojenește – dar care-i în primul rând bărbat, pe meleagurile acestea unde bunele surori l-au înlocuit până și pe grădinar! Trecerea doctorului ar fi o simplă formalitate, dacă el n-ar ține loc și de duhovnic și sfătuitor. Știe prea bine că e singurul leac adevărat pe care-l poate administra convalescentelor și nu-și precupețește timpul. În dimineața în care sultanul cu halat alb inspectează acest harem neobișnuit, constituit de-a-ndoaaselea, fiecare din cele Treizeci – ah, ce oroare! – „se face iar frumoasă”. Se scot la iveală fardurile, se face schimb de rujuri, dar nimeni nu-și împrumută parfumul. Culise de music-hall sau casă de mode, unde degajarea aferată și neglijența impudică a ținutei – minus grația și tinerețea – sunt la ele acasă. Până și Isabelle, în dimineața aceea, aruncă o privire în oglindă. Sau cel puțin așa a procedat în prima sâmbătă – și s-a văzut roșind: „Cum, și eu?”...

— Ei, domnișoară... Devrain, cum stăm? o întreabă familiar doctorul, cu oboseala abia perceptibilă a celui ce-și dă silința, pentru a zecea oară în dimineața aceea, să pară mereu altul și neîncetat atent.

— Nimic deosebit, domnule doctor, răspunde Isabelle pe un ton cam sec.

Brusc, simte că-l interesează; dar nu se va lăsa trasă de limbă: totul devine pentru ea un joc, un joc trist și subtil, întocmai ca al copiilor bosumflați.

Isabelle se crede singura care „rezistă”; și totuși mai e una, la fel de veselă pe cât e ea de întunecată: o fată deșălată din naștere și care, când merge, îți face impresia că dansează, cel puțin celui ce o privește din față, pentru că e toată numai zâmbet.

— Ai făcut o prozelită, soră Sainte-Mathilde, remarcă ea nu fără acreală.

— Pe cine?

— Pe tânăra infirmă.

— „Infirmă” înseamnă fără putere: și avem aici treizeci - ba nu, cu mine treizeci și una.

— Claire și mai nu știu cum: și ea surâde mereu.

— Prozelită? Crezi? Eu sunt aceea care aş avea de învățat de la ea.

— De ce?

— Pentru că a știut să-și schimbe dizgrația în grație.

— În grațiozitate!

— În gingășie, repetă apăsător sora Sainte-Mathilde. Grațiozitatea nu-i decât un produs derivat.

Dintre toate zilele, duminica e cea mai plicticoasă. Slujnicuțele sunt libere atunci, iar cele treizeci își simt dintr-odată lanțurile; multe renunță chiar să se mai îmbrace, să se pieptene, și casa cea albă cunoaște promiscuitatea fetidă a închisorilor pentru femei. Și-apoi e ziua când le trădează cel mai credincios tovarăș: minusculul aparat de radio, pe care-l pui la ureche ca pe o scoică de mare și care-ți repetă într-una aceleași șansonete de dragoste, nu face acum altceva decât să vorbească de sport. Și atunci prind a rătăci în papuci, trăgând din chiștocul de țigară, își examinează cu ochi străini unghiile, părul, pielea, își rânduiesc, pentru a

zecea oară, sărăcăciosul avut, la fel ca soldații consemnați în cazarmă, recitesc slova moartă a scrisorilor. Ferice de maimuțe, care cel puțin pot petrece ore în șir despăduchindu-se!

Isabelle nu înțelege de ce respiră așa de greu și nu-și mai găsește locul. Și simte că se dedublează, pentru că începe să le urască pe femeile acestea, iar prin ele, pe toate femeile; și pe bărbați, stăpânii lor, îi urăște; și pe ea însăși se urăște, falsă convalescentă în această falsă clinică... Este a șaptesprezecea zi de când se află aici, și e duminică. Măcar de-ar avea casa pod: s-ar sui în pod și s-ar ascunde, cum făcea la Orléans. Ah, de ce nu e pasăre de noapte, care nu deschide ochii decât atunci când ceilalți îi închid! De ce nu-i stăpână și ea peste un decor întunecos și – fiindcă trebuie totuși să trăiești – să nu știi de nimeni și să nu te mai știe nimeni...

Camera îi face greață; terasele, coridoarele nu-s decât locuri de târșăit papucii, „salonul” – un sobor de chici zburlite și capoate. Isabelle urcă două etaje, alege un coridor, pe cel mai singuratic, deschide o ușă și se trezește în capelă, cu toate că habar n-avea unde-i și nici măcar că ar exista. Surorile au încremenit îngenuncheate, ca stanele de piatră, toate la fel, iar Sfântul Sacrament se înalță, umil și somptuos, în fața lor. Dacă te uiți mai bine, capela parcă nici n-ar exista: nu-i decât o încăpere oarecare, botezată așa. Și totuși, aici simte că poate respira în voie; parcă s-ar fi descătușat ceva în ea și timpul s-ar opri în loc.

Și n-are să-și dea seama că îngenunchease la rândul ei decât atunci când surorile se vor fi ridicat ca să cânte în cor – să cânte cu voci atât de înalte, atât de pure, încât simte ochii umplându-i-se de lacrimi, de data aceasta nu de milă sau decepție. Să plângi pentru că e frumos; să plângi pentru că aparții acestei lumi, unde nu este durere fără iubire, o iubire la fel de misterioasă ca și ea, acestei lumi de suflete pe care privirea le trădează; să plângi că exiști... Și Isabelle plânge cu inimă deschisă. Știe că tata

e aici, lângă ea, acum, în încăperea asta sărăcăcioasă; cu aceeași afecțiune reușește chiar să-și plângă mama, sora, pe Jean-Marc. Știe că tinerețea-i e gata s-o părăsească pentru totdeauna, ca o corabie care a plecat din port, că ultima legătură a fost tăiată de glasurile acestea atât de pure. De ce?

Când sora Sainte-Mathilde ieși din capelă, o văzu pe domnișoara Devrain așteptând-o cu ochii plecați. Și se sperie când observă cum îi tremura capul și ce albe îi erau încheieturile degetelor strâns împreunate.

— Soră, pot să-ți vorbesc? auzi ea un glas pe care abia îl putea recunoaște.

Sora Thérèse a Schimbării la Față – sau Isabelle Devrain pe numele ei lumesc – stă întinsă între bănci, cu fața în jos și brațele deschise în cruce. A întârziat de câteva ori la serviciul divin și acum ispășește pedeapsa cuvenită pentru postulante, ca și pentru novice și practicante. Dar poate fi oare umilitor să imiți, la numai câțiva pași de crucifix, însăși poziția lui Crist? Iată de ce sora Thérèse se simte, dimpotrivă, fericită; iar gândul, prezumțios și neîntemeiat, ca toate tovarășele ei, de la cea mai tânără, până la venerabila maică stareță, o văd astfel prosternată, îi face chiar plăcere. Lungită pe pardoseală, cu brațele în cruce, în vreme ce cuvintele – pe care premianta întâi la latină de la liceul din Orléans le înțelege fără excepție – răsună de la un rând de bănci la altul.

Sora Thérèse a Schimbării la Față... Sunt șase luni de când poartă acest nume. Când și l-a ales, stareța a privit-o cu atenție, ridicând puțin sprâncenele, apoi a ezitat câteva clipe înainte de a încuviința. Șase luni de constrângeri aspre pe care nu s-ar fi crezut în stare să le accepte: „Dresaj de înaltă clasă”, își spunea ea zâmbind; dar zâmbetul nu-i mai trădează gândurile: a devenit a doua ei natură. În fiecare seară se culcă epuizată, ferecată cu mii de legături, străpunsă de mii de ace. În

fiecare dimineață sărea în sus la auzul dangătului auster al clopotului și își înveșmânta corpul, ca pe un cal adormit, în harnașamentul cel greoi. Și-n fiecare dimineață primul ei gând, cel adevărat (înainte de a-și face semnul crucii, în vreme ce dormitorul cu paravane de pânză albă vibra de un murmurat *Ave Maria*), era: „Îmi mai arde de zăbavă?” Mâinile însă, ca și tot trupul, se și aflau în acțiune, regăsindu-și îndemânarea și rapiditatea gesturilor, tăcutele lor servituți. Mănăstirea se umplea de zumzet, ca un stup închis, fără războinici, nici trântori, care s-a pornit să strângă în jurul reginei sale, preacuvioasa maică stareță, invizibilul nectar. Orășelul dormea încă. Și chiar cei mai matinali locuitori și-ar mai fi putut permite să-și întindă membrele, să mai lenevească un pic, să nu dea chiar în brânci. Ei aș! Și ei urmau o „regulă”, arbitrară sau oțioasă, pe care o izvodiseră încetul cu încetul, pe când aceea care o călăuzea pe Isabelle în fiecare oră a zilei străbătuse veacurile odată cu tunica grea și albă și odată cu boneta care părea că te face oarbă și surdă, dar care în realitate îți ascuțea și vederea și auzul – străbătuse veacurile la fel ca și cuvintele care se înălțau din strane. Aceleași! Dar oare stanele acelea de piatră ale carității, înveșmântate în alb și negru, nu ședea acolo tot de veacuri? Sora Thérèse a Schimbării la Față se simte o verigă, la fel cu celelalte, dintr-un lanț fără sfârșit. Acum șase luni, nimic nu i s-ar fi părut mai umilitor; azi, nimic nu i se pare mai liniștitor. Lungită pe lespezi cu brațele în cruce, e fericită așa cum era mică Isabelle rezemată de biroul tatei; fericită chiar aici, unde totul e numai piatră rece și un șir de ferestre goale. Penitența nu-i îngăduie, desigur, să surâdă; și totuși fața-i nevăzută e surâzătoare: își face bilanțul. Ce cale a străbătut din dimineața cea tulburătoare, prima, când se deșteptase cu inima bătând să-i spargă pieptul și cu fața încă scăldată de lacrimile vărsate în timpul nopții! De atunci, se deprinsese să-și țină mâinile nemișcate și ascunse, să deschidă și să închidă ușile fără zgomot, să

meargă (sau mai curând să alunece) cu ochii plecați și fără să se legene. Când coboară scara, își ridică puțin rochia instinctiv, ca să nu-i roadă marginea. Să nu uzeze nimic, să nu strice, să strângă firimiturile în sala de mese pentru a le mânca, să cârpească îmbrăcămintea cea mai zdrențuită, să scoată din cămăși vechi șervete acceptabile, apoi cârpe din șervetele uzate - toate acestea deveniseră pentru ea un fel de sport. La fel ca și a înțelege și a se face înțeleasă cu ajutorul gesturilor când era vorba de cerut apă, pâine. În această tăcere, care adaugă mănăstirii un al doilea zid, pătrunde sora Thérèse, când iese de la slujbă, ca într-o piscină cu apă încălzită. Și totuși câte dintre tovarășele ei nu se îneacă în ea! Dovadă privirea lor implorătoare. Să nu vorbești, în pauze, decât în grup de cel puțin patru, să n-ai voie niciodată să spui „eu” și nici „al meu”, să faci cât mai puțin aluzie la trecutul tău - ce constrângere blajină! Și cum să nu respire ușurată „mica Habsburg” în această împărăție din care oglinda a fost izgonită, chiar dacă o postulantă mai trișează, contemplându-se în geamul ușilor, ca să-și mai întrevadă o dată fața atrăgătoare, pierdută pentru totdeauna? Singurele oglinzi îi sunt surorile, toate la fel sub boneta și banta lor de pe frunte. Și a sfârșit prin a se încredința că e la fel cu ele. Dar oare nu de asta venise aici?

Cât e de odihnitoare toată această caznă migăloasă! Isabelle descoperă, prin proprie experiență, că furnicile, contrar aparențelor, sunt într-un adevărat repaos. Doar suveranii, între abdicare și exil, mai pot avea, probabil, parte de atâta pace: imensă ușurare de a nu mai fi tu însuți. Și e atât de convingătoare senzația aceasta, încât surorii Thérèse a Schimbării la Față ajung să-i placă până și penitențele cu care-i sunt sancționate abaterile. Alaltăieri, a trebuit să sărute picioarele a zece dintre călugărițele cele mai venerabile. De ce zece și nu douăsprezece? În elanul ei de umilință, nu i-ar fi fost decât cu atât mai ușor să se identifice lui Crist spălând

picioarele apostolilor săi...

Și totuși, la adăpostul pardoselii, fața i se crispează: sora Thérèse își adusese deodată aminte că, după-amiază, mai marea postulantelor are s-o pună să-i citească din carnetul ei greșelile de care se mai făcuse vinovată. Iar carnetul negru îi amintește de celălalt, pe care ar fi trebuit să-l încredințeze preacuvioasei starețe când intrase aici, odată cu toate lucrurile ei personale. Primul gest de renunțare fusese și ultimul ei act de nesupunere (niciodată confesat), pentru că i-l expediase în plic sigilat Mariannei, pretinzând, prudentă, că avea „intenția de a călători un timp” – întocmai ca eroinele bogate ale romanelor proaste. Ciudată călătoare, care nu trimitea niciodată vești și n-are nici măcar bani de timbre...

Mâna cuiva o trage, vioi și insistent, de mânecă pe postulanta prosternată: scurta penitență a luat sfârșit. Sora Thérèse a Schimbării la Față se ridică de jos cu o singură mișcare a brațelor, apoi a genunchilor, așa cum fusese învățată.

Coborâse cu precauții de pisică scara infirmeriei; plecase mașinal capul trecând prin fața ușii capelei, o închisese încetitor pe cea de la sala de studii, uitată deschisă – ceea ce constituia un adevărat eveniment – și acum luneca de-a lungul coridorului tăcut și ceruit care ducea în sala de lenjerie, când deodată, în dreptul celei de a treia ferestre, se opri ca paralizată. Niciodată n-are să uite ghearele care i se înfipseseră în ceafă și o țintuiseră pe loc. Din stânga parcă o priveau, pe fereastră, mai mult decât le privea ea, coridorul cu coloane, pustiu la ora aceea, crucea cenușie asaltată de trandafiri, grădina de zarzavat, spălătoria, un colț al cimitirului călugărițelor și Zidul. Trăsnetul care se abătuse asupra ei înțepenindu-i trupul îi redeșteptase în același timp luciditatea, iar mintea surorii Thérèse lucra acum febril. În mai puțin de o clipă reuși să cuprindă cu privirea întreaga-i viață monahală, atât de asemănătoare cu acel

interminabil coridor: monotonă, tăcută, singuratică, punctată doar de lumina câtorva zile ce se succedau cu o regularitate mult prea mare. Iar forța care o copleșea în momentul acesta îi șopti: „E tot o sinucidere!” Și mai ales o împiedica să cedeze primului îndemn și să se repeadă în capelă, cât mai aproape de altar, ca să-l cheme în ajutor pe Dumnezeu.

Când, mai târziu, a stat să analizeze revelația de atunci – căci important e, vai! să ne găsim întotdeauna justificare pentru orice – i s-a părut că în miercurea aceea a lui 3 mai, la orele 17 și 10, avusese aceeași iluzie – răsturnată însă – care-o adusese aici cu șase luni în urmă. Sunt momente când, ajuns la capătul puterilor sau copleșit de neîncredere, omului îi vine deodată să-și pună necondiționat încrederea într-o ființă oarecare sau într-o decizie neașteptată. Și atunci își lasă viața la cuier și respiră ușurat. Câte căsnicii efemere sau angajamente definitive, câte lungi peregrinări n-au fost hotărâte astfel! Din naivitate sau din lașitate îți amaneți viitorul, perpetuând clipa prezentă. Te arunci în apă nu ca să înoți, ci ca să te lași dus de curent. E ca și când copilul, cu întreaga lui credulitate și putere de imaginație, ar pune deodată stăpânire pe cel ce se crede, mai mult ca oricând, om în toată firea, din cauza acestei decizii prompte și irevocabile. Întâlnirea cu sora Sainte-Mathilde, apariție radioasă în mijlocul turmei triste a convalescentelor, îi deschisese Isabellei drumul către mănăstire; și tot fulgerător îi deschideau acum ochii mirosul de ceară sau vederea spălătoriei (dacă nu cumva vreun tainic mecanism lăuntric, ajuns la punctul său de declanșare). Din nou timpul se ciocnea brutal cu sine însuși, iar perspectiva de a nu mai ieși niciodată de aici îi devenea deodată insuportabilă, tot așa precum cu șase luni înainte dorința de a intra pentru totdeauna aici i se păruse singura salvare.

Clopotul, care era și el oarecum stăpânul acestei mănăstiri, observând totul de la înălțimea lui și chemând

la ordine pe fiecare, o făcu să recapete, cu dangătul său calm, noțiunea adevărată a timpului. O clipă, glasul acela care-ți picură în suflet liniștea și împăcarea, fu gata s-o scufunde din nou în ceea ce i se și părea a fi o îndelungată anestezie.

„Era și timpul!...” Gândul o făcu să-i bată inima de îngrijorare și-i aduse în ochi privirea rătăcită – amestec de frică și de bucurie – a animalului scăpat din cursă, își continuă drumul aproape în fugă, ceea ce mai marea lor le interzicea cu strășnicie. Dar a fugi și a-ți căuta scăparea e tot una cu a evada; or, evadare era și fuga Isabellei spre sala de lenjerie.

Hainele de novice pentru ceremonia îmbrăcării (care trebuia să aibă loc peste trei zile) așteptau împăturate – ultimul teanc de pe lungă masă ceruită – ca să fie încercate. Dar ce rost mai avea? Și totuși, le încerca, atât din curiozitate, cât și din cauză că întâmplarea de pe coridor i se părea acum neverosimilă, mai curând vis decât realitate. Trupul continua s-o asculte, dar știa că spiritul ei, adormit de atâta vreme, era gata să se revolte. Îmbrăca deci acel vesmânt, pe care de fapt îl și respingea; gesturile atât de așteptate, adeseori imaginate, le îndeplinea febril, ca pe o parodie vinovată: se deghiza. Era și o oglindă acolo, singura în toată mănăstirea, de care aveau nevoie pentru probe. Se privi mult timp în ea și, ca și adineaori la chemarea clopotului, totul fu cât pe ce să se răstoarne din nou. „Frumoasă călugăriță ai să mai fii...” Crezuse că ia în glumă aprecierea aceasta stupidă, pe care sora lenjereasă, o bătrânică tare de treabă, i-o servea de fiecare dată, ridicând brațele sale ivorii; în fața oglinzii pricepu că lauda căzuse pe solul cel mai propice din adâncul sufletului ei. Nicio îmbrăcămintă n-ar izbuti să-i ascundă urâtenia mai bine decât aceasta; nimic n-ar reda-o lumii mai aptă de a trăi, de a iubi și de a fi iubită decât îmbrăcămintea aceasta, menită tocmai s-o despartă de lume. Nu avea nici măcar alternativă; mai bine zis,

alegerea era peste puterile ei; ori să fii frumoasă numai pentru Dumnezeu, să nu mai fii decât un suflet; ori să lupți pe pământ, în ciuda unui chip ingrat. Și totuși ceea ce contempla cu naivitate și mândrie în oglindă nu era oare statuia sfintei Thérèse a Schimbării la Față? „Aș fi iubită, în sfârșit, gândea – «mica Habsburg». Ar fi obligați să mă iubească. Fotografiile mi-ar fi retușate...”

Auzi zgomot în camera alăturată: mai marea postulantelor tempera cu blândețe râsetele prea explozive. Isabelle își aminti că, în timp ce li se tăia părul, viitoarele novice aveau voie să vorbească și să râdă, ca să nu cadă pradă plânsului nervos. Și se apucă să se dezbrace cu atâta grabă, încât, scoțându-și boneta, părul ei, încă neatins, i se desfăcu și se desfășură încet, ca un animal care se întinde la soare. Îl apucă în mâini, materie vie și suplă, zălog uitat printre pietrele acestea necuvântătoare, și-l mângâie cu voluptate. Dimineața, când îl împletea în coc strâns, ca să ocupe cât mai puțin loc sub bonetă, o făcea cu același gest mașinal cu care își aranja patul. Oglinda, însă, o reînzestra cu un trup, iar părul – cu brațe. Și gândul i se îndrepta – nu-l putea opri să se îndrepte – spre noaptea balului și spre oglinda din Orléans: spre corpul acela vrednic de a fi dorit, pe care șase luni de penitență și de țeșături aspre nu izbutiseră să-l înmormânteze. O clipă se gândi și la celălalt păr, mai tandru decât acesta, care atârna la intrarea mănăstirii carmelite din Lisieux. Pentru ultima oară simți dorința de a și-l sacrifica, de a pași pe urmele Sfintei Thérèse. Dar luciditatea acută care pusese stăpânire pe ea cu puțin timp în urmă o încredința că n-ar fi fost decât un gest vanitos, mai mult laș decât merituos.

În timp ce ședea cu privirea pierdută și-și mângâia părul, ușa se deschise:

— Soră Thérèse, zise blând mai marea postulantelor, ești ultima. Ai încercat îmbrăcămintea?

Isabelle încuviință, dar fără a reuși să o privească. Aceasta urmă, cu falsă siguranță:

— Ți-ai și pregătit părul? Greu sacrificiu, copila mea... nu-i așa?

Isabelle făcu un semn de tăgadă, dar cealaltă nu înțelese:

— Atunci e în ordine. Vino.

— Nu, maică! izbuti în sfârșit să articuleze Isabelle, și se aruncă la picioarele ei.

Două mâini căutau orbește pe ale maicii, care i le dădu, cu toate că regula nu încuviința un asemenea gest.

— Nu plânge, soră Thérèse, murmură ea fără asprime (dacă Isabelle i-ar fi văzut privirea chinuită și afectuoasă, ar fi plâns și mai cu foc). Mă cam așteptam eu la această... clipă de îndoială.

— Trebuie să stau de vorbă cu cuvioasa noastră maică stareță... Să-i vorbesc... imediat.

— Nu, soră Thérèse, nu acum, numai mâine dimineață se poate. Și te sfătuiesc să-ți îngădui să veghezi noaptea asta în capelă, atâta cât... Era gata să-i spună „cât vei dori”, dar se abținu. Atâta cât va trebui. Pune-ți boneta... Du-te.

Intrând, ea nu vede, mai întâi, decât imensul crucifix negru, pe care soarele îl luminează în clipa asta ca un proiector de teatru; iar sub crucifix, fotoliul monumental de catifea roșie și pe cuvioasa maică stareță stând dreaptă, țeapănă, cu mâinile ascunse sub mânecile care atârnă ca niște aripi moarte și cu privirea strălucitoare. Crucifixul fără Crist e ca o săgeată neagră care arată înspre stareță: „Ea este reprezentanta mea pe pământ...” Fotoliul roșu pare un tron foarte umil, și nu-i e deloc greu să îngenuncheze dinainte-i, în fața ei, în fața Lui. Vocea rostește:

— Ridică-te, soră Thérèse.

Isabelle tresare: după noaptea petrecută în capelă, nu mai poate răbda să i se spună așa. Destul cu prefăcătorie! Șoptește:

— Nu, maică stareță... (Și-a recăpătat graiul lumesc,

pentru că nu mai spune „cuvioasă maică stareță”). Nu, sora Thérèse nu mai există...

— Deci te-ai hotărât, copila mea?

E atâta blândețe în aceste cuvinte, încât Isabelle trebuie să facă un mare efort ca să nu izbucnească în plâns.

— Soră Thérèse a Schimbării la Față, reia stareța încetișor, n-ar fi trebuit să-ți îngădui niciodată să alegi acest nume... Pentru că nu face decât să consacre echivocul.

— Care echivoc, maică?

— Știi prea bine care.

Și Isabelle simte că în convorbirea care urmează nu va fi loc pentru vorbe de prisos. O convorbire în care nu mai încap șiretlicuri, în care trebuie să înțelegi tot și să te știi înțeleasă din jumătăți de cuvinte...

— Păcat, urmează stareța, pentru că avem nevoie mai mult de ființe care luptă decât care acceptă.

— Să lupti zi cu zi și ceas cu ceas, maică? Dar e nefiresc!

— Ce vrei să spui, copila mea?

— Să-ți controlezi și să-ți reprimi orice gest! continuă Isabelle. Cum să te mai interesezi de ceilalți, de restul lumii, dacă Regula te împiedică să urmărești altceva decât gesturile tale cele mai mărunte?

— Regulă! Vasăzică ăsta-i tot ce-ai înțeles, asta-i tot ce-ai aplicat? Ce rătăcire, biata mea copilă... Dar, urmează ea însuflețindu-se deodată, nu-ți dai seama că te plângi de aceste prescripții tocmai atunci când ele încep să nu te mai apese? E oare cinstit din partea ta? Crezi că am face imprudența să te primim în viața monahală înainte de a-ți fi însușit Regula? Înainte ca ea să-ți fi devenit a doua natură?... Oare salteaua de paie ți se pare tot așa de tare ca și în primele nopți? o întreabă ea pe neașteptate.

— Nu, maică.

— Ei bine, salteaua dumitale de altădată are să ți se

pară de nesuferit, chiar de mâine seară.

„Chiar de mâine seară...” Isabelle tresare la auzul acestei sentințe care o alungă de aici; și se revoltă.

— Cum, înapoi! lumii o infirmă?

— Care a făcut această alegere, precizează stareța. Dar este ea oare infirmă din cauza prescripțiilor Regulei? Nu! Și viața lumească o are pe a ei, mai puțin vizibilă, dar tot atât de exigentă și mult mai arbitrară decât a noastră. Noi, cel puțin, avem un scop: să facem vid; să câștigăm timp, să nu pierdem o clipă, un gest, o vorbă. În viața lumească e invers: să umpli cu orice preț timpul, totuși atât de prețios, cu indiferent care vorbă, cu indiferent care gest. Viața lumească are oroare de vid. Copila mea, ai să suferi mai mult decât aici.

— La ce bun să câștigi timp ca să te rogi? rostește Isabelle cu putere. Nu voi ști niciodată să mă rog!

— Nici eu nu știu. Și nimeni nu știe. Numai Domnul singur știe ce înseamnă acest cuvânt. Și pentru fiecare dintre noi el înseamnă altceva. Numai dacă nu te-ai mai înșela în ceea ce privește smerenia, surioară Thérèse.

— Ai milă, maică, nu-mi mai spune așa, șoptește Isabelle cu voce sugrumată; și lasă capul în jos, pentru că ochii i se umplu de lacrimi.

— Și totuși sora Thérèse există, continuă cu blândețe stareța. Sora Thérèse a Schimbării la Față există. Așa cum există tot ce ar fi putut să fie. Aceasta este cea de a treia dimensiune a noastră: Purgatoriul, adaugă ea, încet. Ce mister! Dacă n-ar fi mizericordia...

Și stareța pare gata să plângă la rândul ei, să se-nece. Isabelle întinde mâna spre ea. „Mi-e mamă, își spune pentru prima dată, singura, adevărata mea mamă. Și uite că o părăsesc...” Din nou Isabelle se revoltă, de data asta împotriva ei înseși – dar odată mai mult se înșală pe ea însăși.

— Nu poți trăi toată viața cu o familie întâmplătoare!

— Principalul e s-o iubești. Nici pe adevărata dumitale familie nu ți-ai ales-o.

— Dar n-am ținut la ea! strigă Isabelle.

— Aici voiam să ajung, rostește cealaltă, aplecându-se spre ea. Ia spune-mi: ți-ai îndreptat cu adevărat pașii spre Dumnezeu? Sau n-ai vrut decât să întorci spatele celorlalți?

— Maică!

— Doamne! glăsuiește iar stareța; și glasul ei sună a rugă. Iartă-mi răul pe care i-l fac, dar fă ca răul să se preschimbe în bine!

Apoi:

— E rugăciunea unui chirurg.

Apoi, și mai încet:

— Sau poate că ceilalți îți întorceau spatele, biata mea copilă? În orice caz, nu ți-e niciodată îngăduit să-ți faci din Domnul un complice, un alibi... Dar cât de departe am ajuns de măruntele prescripții ale Regulei, adaugă ea, – din milă, pentru că știe prea bine că Isabelle n-are ce să răspundă; și pentru că știe, de asemenea, că trebuie să lase cuvintelor răgazul necesar să pătrundă în conștiința ei. Dar Isabelle scutură capul:

— Să conviețuiești cu aceia pe care nu ți i-ai ales?

Reia discuția de la nivelul de unde i-o mai îngăduie orgoliul, făcând abstracție de ultimele cuvinte ale stareței, ca și când n-ar avea nicio importanță. Cealaltă însă, plină de răbdare, se preface că o ia în serios.

— Să conviețuiești cu aceia pe care nu ți i-ai ales, – iată una dintre definițiile împărăției lui Dumnezeu; nu este oare aceasta caracteristic copilului?

— Poate copilului iubit!

La strigătul ei, stareța se schimbă la față.

— Dar noi nu te iubeam, surioara mea?

„Nu știi”, răspunse Isabelle printr-un semn. De când a trecut pragul adolescenței – de la moartea tatălui ei – n-a iubit niciodată și n-a fost iubită. Nu știe, pur și simplu nu știe. Va răspunde, la fel ca și copiii, orice, numai să nu izbucnească din nou în plâns.

— Sunt surori care țin la mine, e-adevărat...

— Știu.

— Dar toată comunitatea s-a străduit să ne despartă.

— Trebuie să fii ca o carte deschisă, murmură stareța cu voce schimbată. Cine nu e ca o carte deschisă e pierdută!

— Iar eu nici nu pot să-mi închipui că mi-aș petrece toată viața fără să-mi pun mâna în altă mână, vie!

— Nici eu, răspunde stareța.

Isabelle vede mâneca neagră mișcându-se abia simțit pe brațul fotoliului: o clipă, ispita dă ghes stareței să-și pună mâna pe a ei, dar se stăpânește. Ghicește că Isabelle e la discreția unui asemenea gest și-i respectă libertatea.

— Și-apoi, nu mai pot trăi în contratimp.

— În contratimp?...

— Da, adică să dorm când celelalte veghează și să veghez când celelalte dorm.

— Ce importanță are? O jumătate de lume trăiește în contratimp cu cealaltă și nu se sinchisește niciodată de asta. Important e să nu mai trăiești în contratimp cu veacul tău. Cu douăzeci de ani în urmă, mai marea postulantelor v-ar fi educat ca pe tinerele burgheze de la 1880, cu acuarele și poezii proaste... Dar s-a terminat cu toate astea.

— Și totuși ni se impune să vorbim un limbaj învechit: „scumpă soră, cuvioasa noastră maică...”

— Și dacă în viața lumească vei afișa „sentimentele cele mai distinse” și te vei adresa unui notar cu „scumpe maestre”, crezi că vei fi mai sinceră?

— Totuși...

Să lăsăm asta, i-o tăie stareța nerăbdătoare. Rigorile Regulei sunt cam ca și acelea ale vieții pentru femeia sârmană. În plus, cu certitudinea că nimic nu e zadarnic și că, dacă totul e penitență, atunci totul e grație: grație pentru oricine, pentru orice necunoscut care nu se poate lipsi de noi, dar nu-și dă seama de aceasta. Iar tu te-ai oprit în prag, biata mea copilă, tocmai în clipa în care

prezența Domnului avea să copleșească totul.

„Pentru că a fost credincioasă în cele mici, o voi pune peste cele mari”. Ai uitat aceste cuvinte, această făgăduială. Câtă nerăbdare!

— Regula...

— Regula nu-i decât un mijloc, un ghid, calea cea mai scurtă. Dacă ai rezuma-o într-un cuvânt...

— Să te supui!

— Nu, copila mea, ci să iubești! Ah, exclamă stareța plecându-se înainte, iar ochii par că o imploră pe Isabelle, spune-mi că atâta timp cât ai trăit printre noi l-ai întâlnit pe Domnul, ai întâlnit iubirea, măcar o singură dată!

— Nu știu. Nu mai știu.

— Asta-i „Vocația”, spune stareța coborând glasul ca și când ar vrea să-i dezvăluie o taină. Nu o chemare vagă, lingușitoare și slugarnică, ci o întâlnire adevărată, adesea unică și decisivă, cu Cineva.

Cum s-ar putea înșela Isabelle?

— Când am întâlnit-o pe sora Sainte-Mathilde... începe ea.

— Cu Cineva, repetă stareța de data aceasta cu putere. Să trăiești „în contratimp”, reia ea după o lungă tăcere. Nu, tu ești aceea care n-ai reușit să te integrezi timpului nostru.

— Dar am ajuns să număr zilele, câteodată și ceasurile fiecărei zile!

— E tocmai contrariul timpului nostru, șoptește maica. Să trăiești „ziua de azi a Domnului” – iată ce înseamnă Bucuria. Biată... Isabelle!

Ezitase o clipă înainte de a-i reda prenumele care consacră definitiv reîntoarcerea surorii Thérèse în lumea mirenilor. Nu însă fără o discretă duioșie îl rostește.

— Biată Isabelle, cum ai putut sta printre noi până acum?...

— Dar eram fericită! strigă Isabelle.

— Vezi bine însă că...

— Tot ce-am spus e adevărat: și totuși eram fericită,

fericită!

— Ce mult, se abuzează de acest cuvânt! Sunt printre noi unele care se simt „fericite” aici din aceleași motive care pe tine te alungă: fericite de încântătoarea capelă, fericite că leșia le ajută să facă economie de săpun. Își închipuie că viața religioasă le va satisface instinctele de gospodine. Nici ele nu vor putea rămâne... Problema nu e să fii „fericită”, ci împăcată. Te simțeau împăcată?

— Cu mine însămi?

— Cu întreaga Creație, cu viii și cu morții, i se răspunde blând, și mai ales cu această mică creatură care se crede singură pentru că e unică: Isabelle Devrain.

— Cred că da, câteodată.

— Ei bine, vei regreta acele clipe.

— Și de ce nu le-aș regăsi în lumea laică?

— Le vei regăsi, și atunci te vei gândi la noi; dar cu atât mai mult atunci când îți vor lipsi... Iar ori de câte ori...

Bate clopotul. Stareța se întrerupe brusc și închide ochii. Isabelle se ridică, aproape strigând:

— Și nici cu asta nu m-am putut obișnui! Cu clopotul care întrerupe totul, chiar și ruga!

Maică așteaptă să contenească dangătul. Abia după aceea deschide ochii și răspunde:

— Da, chiar și ruga, spre împlinirea alteia, și mai înalte, care se cheamă Supunere - și cred că tocmai ea te îndepărtează de noi.

— Să mă supun - dar cui? La ce? Unei ființe omenești, unei Reguli omenești!

— Să te supui cu bucurie, pentru că aceasta este ucenicia umilinței.

— Ce înseamnă umilința? murmură Isabelle.

Se crede ajunsă la puritate și pauperitate pentru că practica economia și castitatea. În timp ce umilința...

— Înseamnă să devii conștientă de distanța care ne separă de Dumnezeu și să fii totuși fericită din această cauză, ca un copil care întinde mânuțele spre soare. Să realizezi prăpastia care ne desparte și în același timp să

te simți mai aproape de El ca oricând. Iată o mare taină...

Tăcerea coboară între ele ca seara, o tăcere însă care nu se va mai risipi niciodată.

— Maică, rostește Isabelle dezamăgită, nimeni nici măcar nu încearcă să mă oprească...

— Ce copilă ești! Ai vrea ca să poți spune Nu! Cu toate acestea...

Se ridică și atinge acum cu boneta crucifixul negru care pare o sabie ce-i străpunge capul. Se ridică, și abia acum își dă seama Isabelle că de frică nu se rezemase nicio clipă de spătarul fotoliului roșu.

— Cu toate acestea, reia stareța, făgăduiește-mi că nu vei spune azi Nu vieții mănăstirești, ci Da vieții lumești!

Dacă pe acest Da aproape că-l strigă, în schimb murmură abia auzit ceea ce urmează:

— Căci totul începe printr-un Da.

Călugărițe trec pe coridorul alăturat și clinchetul mățăniilor de lemn i-l reamintește Isabellei pe acela al mașinilor vieții din spitalul Claude-Bernard. O ghicește, după tusea ușoară, printre cele ce trec, pe maica cutare și-i vede, chiar prin ușa închisă, gestul familiar cu care-și ține legătura cu chei atârnată de cordonul de piele, ca să le împiedice să zornăie. Și își dă seama brusc ce bine cunoaște întreaga comunitate, la fel de bine cum își cunoaște un orb satul și un câine casa. Un gest văzut din spate, o tuse ori chiar și mai puțin: un târșăit de sandale sub colonade – totul capătă pentru ea chip și înfățișare. Va sacrifica deci aceste economii agonisite cu atâta trudă, încât nici nu-și închipuia ce mari erau! Și-n seara asta simte același gol, același frig ca-n dimineața când murise tata.

Cât timp durează buimăceala stupoarei? Destul pentru ca stareța să repete:

— Un Da vieții lumești...

— Ah, binecuvântează-mă! cerșește Isabelle căzând în genunchi.

— Și azi, ca și totdeauna, murmură vocea.

Pentru prima dată ies la iveală mâinile de sub stofa neagră și abia acum observă ea cât sunt de tinere. O curiozitate neastâmpărată o împinge s-o examineze mai departe pe stareță și descoperă, cu imensă mirare, ce tânăra i-e fața.

Instinctiv, Isabelle iese cu spatele. Mână albă, sutana albă, fotoliul roșu, crucifixul...

Din nou singură, într-o dimineață străină, cu valiza în mână, abia simțindu-se înveșmântată în rochia ei de odinioară; poșeta i se părea ridicolă și zgomotul de afară insuportabil. Primele ființe omenești pe care le-a văzut (după bătrâna croitoreasă, care-o îmbrățișase fără un cuvânt înmânându-i valiza) au fost niște copii care se duceau la școală fugărindu-se. Îi găsea în același timp periculoși și neînsemnați, excesiv de violenți, dar și calculați și siguri de ei. Nu, aici nu se mai simțea în apele ei.

Cu halatul descheiat, coaforul împăturea prosoape în clipa în care pătrunse ea în prăvălie.

— Puteți să mă serviți imediat?

Era prima frază pe care-o pronunța în dimineața aceea și vorbise așa de încet, încât el o rugă să repete.

— ...să mă serviți imediat?

— Depinde ce doriți, doamnă.

— Să-mi tăiați părul.

El o privi mai atent, îi văzu părul minunat și nu se putu abține să nu murmure:

— Glumiți, probabil!

— Se poate acum?

— Firește, dar...

Ea se așeză pe un scaun:

— Atunci, repede, vă rog! Dar ordinul nu era decât o șoptă.

Coaforul nu mai termina desfăcând și netezind acea adevărată lână de aur. Ceea ce o făcu să insiste:

— Ei bine?

El strânse părul în mână și, cu un gest, îl scutură în soare.

— Sunteți într-adevăr hotărâtă?

— Absolut.

De mai multe ori fu nevoit să-și întrerupă și să-și reia lucrul, ca un călău neîndemânatec, și, în vreme ce foarfecele scrâșnea în jurul cefei, Isabelle simțea că-i vine să vomite.

— Gata, rosti coaforul în sfârșit, fluturând părul ca pe un cap tăiat.

Și el era lac de sudoare; adaugă încetișor:

— E o crimă...

Isabelle credea că o constelație de lumânări îi va semnala statuia în biserica aceea necunoscută. Dar ea se ascundea într-o nișă retrasă și nicio flacăra nu-i împrumuta viața cu reflexul ei nesigur și tremurător ca și speranța noastră. Mica ei povară, suplă, călduță și mirositoare, avea cu toate acestea s-o încredințeze mâinilor unei sfinte vii, lângă crucifix și un buchet de roze, iar nu unei alcătuiți pestrițe de ghips.

Leși precipitat, fiindcă-i venea să plângă, dar nu voia să plângă aici. Aruncă încoace și-ncolo, fără să știe, privirea hăituită și încărcată de rușine a femeii care și-a abandonat copilul.

Și atunci auzi deodată sunetul acela zglobiu și vesel de clopot pe care de acum înainte avea să-l recunoască dintr-o mie: începea ceremonia înveșmântării.

IV

Zăpadă în luna mai

PREȘEDINTELE ARUNCĂ O PRIVIRE severă împăratului roman care-l observa din oglindă – severă, apoi binevoitoare, căci imaginea îl liniștea. „Șaizeci și cinci de ani... Dar nu-i arăți deloc!” Auzit de la prietenii, complimentul acesta familiar nu-i mai producea nicio plăcere: nu i-l făceau decât ca să li-l facă și el la rândul său. Dealtfel, astfel de lingușeli se înmulțiseră de când ajunsese președinte, ceea ce, din fericire, băga încă de seamă. Așa că-l privi mai scrupulos pe imperatorul cam rotofei.

„Și totuși e adevărat că nu-i arăt!” murmură dânsul.

Fiindcă îi aparținea, aprecierea își păstra valoarea neștirbită: era complet de acord cu sine însuși și nu cu altcineva. Președintele își încruntă sprâncenele, își strânse maxilarele, încercă suplețea obrazilor, se întoarse puțin ca să-și pună în valoare profilul, apoi se despartă de acest personaj, singurul cu care îi făcea într-adevăr plăcere să conviețuiască.

Privirea lui lunecă pe fotografia soției, a copiilor și a nepoților: ținea să le aibă pe birou, cu toate că nu le băga în seamă decât atunci când cineva se prefăcea că le acordă atenție. Privirea nu zăbovi mai mult nici asupra ustensilelor de birou costisitoare; erau cadouri de la colaboratorii lui și în același timp, jaloane ale propriei sale cariere de care, în ciuda inutilității lor, îi făcea totuși plăcere să se servească.

Privirea îmbrățișă la fel de distrată jucăriile tehnice, ale căror cadrane și semnalizatoare acopereau marginile biroului. Una din ele, care semăna cu un mic monument funerar, avea vreo douăzeci de cartonașe pe care erau înscrise numele principalilor săi colaboratori. El apasă pe un buton.

— Aici Blondal, fornăi un glas.

— Ei bine, Blondal... (Contrar Dumnezeuului biblic, care-și spune totdeauna numele, el era aici singurul care-și permitea să nu se recomande niciodată prin microfon.)

— Respectele mele, președinte.

În schimb, directorul său administrativ își arogă privilegiul enorm de a-i spune „președinte”. În loc de „domnule președinte”.

— Ei bine, Blondal, ai ales?

— Cred că da, președinte. Adică... sub rezerva aprobării dumneavoastră, bineînțeles. (Interlocutorul coborî glasul, aparent fără motiv.) Domnișoara Devrain tocmai...

— Devrain?

— Devrain, e tocmai la mine și, dacă ați dispune de o clipă...

— Puteți urca la mine împreună peste cinci minute.

Aceste „cinci minute” erau regulă pentru președinte: i s-ar fi părut de-a dreptul indecent ca unul „de-al casei” să-l creadă oricând și neîntârziat la dispoziția lui, oricare ar fi fost motivul. Nu era pur și simplu o pretenție, ci mult mai mult decât atât: o anumită concepție despre Ordine. Căci în aceste cinci minute se putea întâmpla prea bine să nu aibă nimic de făcut, cum era de pildă cazul chiar acum.

Călău cu sine însuși când era vorba de muncă, mort de plictiseală îndată ce-și părăsea biroul, el nu se întorcea niciodată seara acasă, fără o servietă burdușită cu hârtii. Șoferul urca s-o ia din mâinile secretarelor, iar valetul i-o lua apoi din mâini în pragul casei. Președintele, în ceea ce-l privește, nu purta cu sine, dureros înclinat sub povara gândurilor, decât capul, - cel mai prețios din toată

Societatea.

— Mulțumesc, Joseph... Mulțumesc, Roger...

Servitorilor le spunea pe numele mic, membrilor statului major pe cel de familie, iar tuturor celorlalți colaboratori, „domnule, doamnă sau domnișoară cutare”. „Politețea, obișnuia el să spună, are avantajul că păstrează distanțele”. Atunci când șeful personalului îl auzise numindu-l pur și simplu Blondal, murmurase, suprimându-l la rândul său pe „domnule” pentru prima dată, „mulțumesc, președinte”. Nota care-l promovase director administrativ apăruse, într-adevăr, a treia zi. Dar să tutuiască pe cineva vreodată – nici gând! Nici pe soția sa, nici pe directorul general adjunct, deși îl cunoștea de pe băncile liceului. Așa cerea Ordinea.

Problema era cum să folosească cele cinci minute fără să impieteze asupra activității pe care și-o rezervase pentru după-amiază, adică fără să se atingă de vrăful hârtiilor care, rând pe rând, vor da naștere la tot atâtea scrisori dictate în galop imperial sau unei note mâzgălite cu scrisul acela atât de binecunoscut tuturor, pe care și-l păstra dinadins neciteț și unor DA, NU, RAPORTAȚI DE URGENȚĂ, ce brăzdau ca un fulger hârtia...

Mutate dintr-un dosar într-altul, de la un etaj la altul, de la un imobil la altul, foile cu pricina nu vor fi niciodată distruse, afară doar de cazul că un faliment, o mutare sau mai curând un incendiu ar pune capăt, în sfârșit, acestui coșmar de hârtie. Pe la ora trei, după „dejunul de afaceri”, care va înghiți, în compania câtorva comeseni cu părul alb și bumb roșu la butonieră, leafa pe o lună a unui ciclist și care va avea darul să-l dispună numai pe el (verdețuri, friptură la grătar, apă minerală), se va întoarce degrabă lângă cele două secretare ale sale, cărora cei de-ai casei nu le spuneau altfel decât *Șoricelul* și *Calul*, ceea ce face de prisos orice încercare de a le mai descrie. Și atunci, judecător-arbitru care practică decizia fără drept de apel și care, uneori, ca să dea mai multă greutate verdictului, își îngăduie să închidă o clipă ochii sau chiar

să facă în tăcere zece pași pe mocheta groasă (ba nu, douăzeci, adică atât cât trebuie pentru ca *Șoricelul* și *Calul* să înceapă a schimba între ele priviri neliniștite), simțindu-se Jupiter, Hugo și Dioclețian la un loc, președintele se va așterne pe treabă, până seara.

Totuși, ce să facă în aceste cinci minute? Luă un pachet legat cu sfoară, pe care de fapt intenționa să-l desfacă acasă, și, neavând încotro, se apucă să-l dezlege. Nodul era strâns tare, iar unghiile, tăiate până-n carne, nu reușeau să apuce, așa că îl strângea și mai tare, pe măsură ce încerca să-l slăbească. Se irită: numai lucrurile materiale îi opuneau rezistență și nu aveau aerul să înțeleagă că el era președintele.

În al patrulea minut, apucă foarfecele aurit (un dar din partea Comitetului de direcție) și tăie nodul, fără să manifeste însă cătuși de puțin intenția să desfacă pachetul. Nu se gândea nici să calculeze cât o costă pe Societate, la nivelul veniturilor sale anuale, încăpăținarea oarbă a acestei sfori.

O sonerie țârâi și, timorată (îi trebuiseră cinci ani ca să se dezvețe de a începe orice frază cu „vă cer iertare că vă deranjez”), vocea *Șoricelului* anunță:

— Domnul Blon...

— Știu. Să intre. Singur.

Două ciocănituri în prima ușă, apoi în cea de-a doua, capitonată, o privire, o față, un corp care pare în totalitatea sa că cerșește permisiunea de a intra - într-un cuvânt întregul ritual al servilității - și iată-l pe Blondal în picioare dinaintea președintelui care stă jos. (Nu face semn cuiva să ia loc decât după câteva clipe. Tot Ordinea...)

— O domnișoară Dovrain, spui?

— Devrain, președinte.

„Păcat, gândește celălalt, mi-ar fi fost mai ușor s-o țin minte, pentru că așa îl chema pe unul dintre adjuncții mei”.

— Sper că n-ai ales o *pin-up*!

— Dimpotrivă, președinte.

La serviciul personalului avea nevoie de o femeie, pentru ca funcționarele să se simtă la largul lor, dar nu prea drăguță, ca să nu-și tulbure funcționarii...

— Și ca să nu ne creăm complicații cu celelalte femei, încuviință trist imperatorul. Dar ia seama, Blondal: are să fie cu ochii pe tine!

— Nu înțeleg, președinte...

— Bine, bine. N-am spus nimic...

Blondal se întreba cine i-o fi raportat președintelui ștregăriile lui; probabil că cealaltă, dacă informațiile sunt veridice.

Dincolo de uși, Isabelle Devrain și cele două secretare schimbă zâmbete pudice și nătânge de călătoare în același compartiment, înainte de plecarea trenului. Isabelle stă jos, cu mâinile pe genunchi, așa cum cere Regula, stingherită că mânecile rochiei nu le mai ascund. Trage cu coada ochiului la gesturile celorlalte două; le găsește în același timp sigure și de prisos.

„O libertate inutilă”, acesta i se pare a fi semnul distinctiv al lumii în care s-a întors. Să deschizi clasoare, să prinzi hârtiile cu agrafe, să formezi numere de telefon zi de zi și ceas de ceas... Invidiază *obișnuința* pe care o descifrează în aceste gesturi, chiar dacă sunt absurde. Cele două femei le repetă, trăiesc din ele și știu (dar se gândesc ele vreodată la asta?) că le vor face și a doua zi. Asta înseamnă Siguranța. „Și nu tot pentru ea m-am dus la mănăstire?” Dar o va cunoaște ea vreodată? De la moartea tatei, sau poate de la Bal, dacă nu chiar de când a fost rostit pentru prima oară în fața ei cuvântul „urâțenie”, Isabelle se simte ca o barcă rătăcind în tumultul unui mare port, printre cargourile ancorate.

— Dar nu stați bine acolo, domnișoară, observă cu amabilitate *Calul*.

— Nu îndrăzneam s-o spun, adaugă *Șoricelul*.

Așa e: în lumea astălaltă te rezemi de obicei de spătarul scaunului... Isabelle se execută degrabă, pentru

că, la fel cu cei sloboziți din închisoare, i-e teamă – și poate rușine – să-și trădeze etapa prin care a trecut. Nici Mariannei nu i-a pomenit o vorbă. Nu-s nici opt zile de când, în îndoita liniște a unei mănăstiri din inima unui târgușor, stareța i-a spus: „Un da vieții lumești, făgăduiește-mi...” Da învălmășelii de pe străzi, mutrelor posomorâte, manevrelor băieților și fetelor la baluri sau ale bărbaților burtoși și femeilor fleșcăite din bistrouri? Da jalnicului șir de solicitante din anticamera domnului Blondal, care se măsoară din ochi una pe alta, pentru că știu că numai una singură va ocupa locul? Da lumii, da mamei mele? Lumii acesteia aflate în puterea sexului, a concurenței și a banului?

Un bec de semnalizare se aprinde: una din secretare se apleacă spre aparat:

— Da, domnule președinte... Este aici. O voi introduce imediat la dumneavoastră, domnule președinte.

Și, întorcându-se spre Isabelle:

— Domnul președinte vă așteaptă.

Probabil că, ori de câte ori pronunță primele două cuvinte, își aduce aminte că e secretara „domnului președinte”, ceea ce îi întărește sentimentul importanței și al propriei securități. Isabelle simte deodată dorința lașă de a fi orice, chiar și un șoricel, numai să poată sta la umbra unui leu.

Iar pe acest leu, atât de venerat, și atât de bine păzit, îl descoperă în sfârșit, în vizuina lui de aur și de lemn prețios – și nu se poate stăpâni să nu tresară.

— Poftiți, domnișoară... Devrain. Luați loc.

Tresare pentru că-l vede tronând într-un fotoliu roșu. Din care pricină, în timp ce-i vorbește cu o atât de incontestabilă autoritate, gândul îi zboară la celălalt fotoliu, la cealaltă autoritate, la cealaltă suverană. Ce-or fi făcând fostele ei colege în clipa aceasta? E recreație: s-au strâns în cerc, astfel ca nimeni să nu întoarcă spatele nimănui. Din fericire, nu e ora când se cântă *Salve Regina*, altfel domnișoara Devrain ar izbucni în plâns în

biroul somptuos... „În viața lumească vei afișa «sentimentele cele mai distinse»”... Tocmai un astfel de limbaj mincinos i se servea în clipa asta cu amabilitate; nici nu-și dă osteneala să asculte ca să înțeleagă. Răspunde scurt, corect, cu modestie: exact așa cum pretinde Ordinea.

„Păcat (de ce păcat?) că fața e atât de dizgrațioasă, gândește președintele, are un trup ca de statuie...” Iar Blondal: „Să ciopârțești un păr ca ăsta – ce masacru! E o blondă pe cînste, pe onoarea mea...”

Isabelle, la rîndul ei, îi studiază cu interes, dar și neîncredere, pe acești străini – bărbații. Măinile groase, vânoase, păroase și împodobite cu inele de aur, cuta albă de pe gât, moțul de cocoș. Și-și spune deodată – ce i-o fi venit? – în sinea ei: „Sunt învingătorii, nu dușmanii noștri”. La Marianne se gândește în clipa asta, ca și la cele două secretare.

Între timp, președintele vorbește, vorbește mereu, numai pentru el singur, așa cum facem fiecare.

„Etajul 5, camera 207... Stați puțin! Albert, «Curierul inimii» e la 207? (Albert confirmă mișcând chiștocul de țigară.) Atunci, ascensoarele sunt acolo, la dreapta, în fundul holului”.

De la un etaj la altul, ascensorul culege un lucrător tipograf în bluză albastră cu șpalturile încă umede în mâini, o secretară, un paginator cu ochelari cât toate zilele: cabina miroase acum a cerneală, a parfum și a pipă. La al cincilea, o schimbă pe Isabelle cu două dactilografe, pe care nu le întrerupe din confidențele lor: „...Și cine crezi că dă telefon chiar în seara aceea? Tot el! Cică uitase de întîlnire. Auzi tu! Și ce crezi că i-am spus? Să nu-ți închipui că...” Închiderea ușii taie neroada confesiune.

205, 206... Prin ușa întredeschisă, Isabelle pătrunse în biroul 207, unde căldura Mariannei, parfumul și aroma țigărilor ei favorite îi semnalau prezența și-i destinseră

fața într-un surâs prietenos. Pe perete, portretul cât toate zilele al redactorului șef părea că o amenință cu degetul pe cea care lipsea; cineva scrisese dedesubt, foarte gros, cu cerneală albă: „EI, MARIANNE, ȘI HÂRTIA ACEEA?” Pe celălalt perete însă, jos de tot, foarte aproape de birou, Isabelle recunoscuse fotografia bărbatului cu părul încărunțit: era trecătorul cu care se încrucișase pe stradă acum opt luni. Și își dădu seama că se gândise adeseori la el de atunci și că și-l închipuia că pe Jean-Marc (cavalerul ei de la Bal), dar un Jean-Marc cvadragenar. Studie în voie fotografia. O față ascuțită, care avea în ea ceva de lup și de vulpe totodată. Schimbă locul, dar ochii portretului păreau că o urmăresc și nici ea nu voia sau nu putea să le ocolească privirea.

— Mi-ai violat bârlogul, sunt dezonorată!

Se întoarse brusc și o văzu în prag pe Marianne, ciufulită, cu ochii mijiți și răzători, radioasă și obosită ca întotdeauna.

— Ei, acum pricep cum poate să arate o dezordine adevărată, urmă ea. Apoi, schimbând tonul: Vai, Isa, dar întoarce-te spre mine odată! Repede! Nu pot suporta să-ți văd ceafa goală. Ce idee să te măcelărești așa, când ai un păr ca al tău...

— Las' că a și început să crească.

— Și ce-i cu tine? Ia spune!

— S-a făcut!

Marianne trase un chiot ca-n Far-West și, înșfăcând-o pe Isabelle, începu să dănțuiască prin cameră. O mutră bărboasă se ivi la moment, ca Guignol, prin ușa biroului vecin:

— Ce e? Ce s-a-ntâmplat?

— Prietena mea cea mai bună și-a găsit un post.

— Se-ntâmplă, ripostă celălalt, dispărând.

— Cine-i? Întrebă Isabelle.

— Jacques Sannois, „Am citit pentru dumneavoastră” – știi rubrica, nu-i așa? Aici toți avem nume de rubrică. Și, făcând o reverență în fața ei, o gratulă: Doamna „Curierul

inimii” te felicită... din toată inima.

— A fost un noroc: eram șapte candidate.

— Dar eu eram sigură, Isa! Ah, în ce hal poți să-mi calci pe nervi cu complexele tale de înfrântă! Auzi tu: adjunctă a directorului administrativ al Generalei...

— Al Centralei.

— Al Centralei Produselor Chimice, îți dai tu seama? Dacă se află la Bursă, cresc acțiunile imediat! Jacques, strigă ea întredeschizând ușa, ai acțiuni de-ale Generalei Produselor Chimice?... Ba nu, nu te iau peste picior!... Dacă n-ai, atunci cumpără imediat!... Nu, nu, e secret, nu pot să-ți spun...

Isabelle se așezase în fotoliul cel mai adânc și o urmărea cu privirea, în tăcere.

— La ce te uiți? Întrebă Marianne netezindu-și mașinal părul.

— La explozia ta de bucurie, răspunse Isabelle, cu vocea puțin schimbată. Mă uit la tine cum se uită un bătrân la un copil, cu uimire și tristețe. Ce frumos e să fii făcut să trăiești!...

— Dar toți suntem făcuți să trăim!

— A, să nu-ți închipui așa ceva...

— Vai, Isa, te-am necăjit. Marianne îngenunche lângă ea. Nu știu cum, dar te-am necăjit. Hai, știi doar că sunt o nebună. Așa că nu te mai gânde la mine!

Isabelle îi cuprinse obrazul drăgălaș între palme, dar cu atâta putere, încât îi strică pentru o clipă armonia.

— Să nu mă gândesc la tine? rosti ea cu voce răgușită, eu, care nu te am decât pe tine pe lume?!

Intimidată, Marianne încercă să glumească:

— Pe mine și Generala, adică Centrala aia...

— Taci!

— la ascultă, o admonestă cealaltă sărind în sus, m-am săturat! Parcă ai fi o babă, deși sunt cu doi ani mai mare ca tine! Vorbești ca o bolnavă, deși ai o chereștea de invidiat. Faci pe infirma și... Și ai văzut cum se holba Jacques Sannois la picioarele tale! A, nu, sigur că n-ai

văzut! Și apoi, ești de zece ori mai inteligentă decât noi doi laolaltă. Dar deschide ochii odată! Tot Parisul la picioare, toată viața înaintea noastră – și îndrăznești să pretinzi că nu mai ai nimic pe lume? Ia termină!

„Ți-aș pune o singură întrebare, Marianne, își zise Isabelle: ai schimba chipul meu cu al tău? Restul nu-s decât biete vorbe goale... A, își urmă ea gândul, dar văd că fac progrese: altădată ar fi întrebat-o de-a dreptul, ceea ce ar fi fost destul, și pentru ea, și pentru mine, ca să ne otrăvească viața pentru câteva zile. Acum m-am deprins să păstrez otrava numai pentru mine. Ce bine mi-a prins mănăstirea!”

— Ascultă, reluă Marianne, pe care tăcerea și privirea ei fixă o tulburau, am să-ți ofer o baie bună și reconfortantă. Și zicând așa, trase un scaun lângă birou. Vezi muntele ăsta de scrisori? Trebuie să nască un șoarece de articolaș, dar, ca de obicei, sunt cu două zile în urmă. Dă-mi, te rog, o mâna de ajutor, Isa, vrei?

— Dar nu mă pricep!

— Ba te pricepi! E greu să salvezi pe cineva de la înec aruncându-te în apă, dar dacă-i întinzi mâna când ești pe mal...

— Marianne, o întrerupse cealaltă cu glas scăzut, de ce te-ai apucat de meseria asta?

— Dar... din întâmplare, ca mai toată lumea.

— Și o găsești într-adevăr „reconfortantă”?

— Auzi vorbă! Dar nu-i strașnic oare ca oricine să-și poată găsi fericirea orice ar face?

— Chiar și iubind pe oricine?

— Dar fericirea nu ți-o găsești: vine de la sine.

— Așa răspunzi tu cititoarelor tale?

— De cele mai multe ori.

— Pentru că e mai comod?

— Pentru că e adevărat, cel puțin pentru femei.

— A, aici e cheia! „Cel puțin pentru femei”... Vasăzică există două adevăruri, două morale: una pentru bărbați, alta pentru femei?

Era de-a dreptul exasperată, ca ori de câte ori interlocutorul are și în același timp nu are dreptate, și ți-e imposibil să mai distingi limita dintre bine și rău. Își afundă mâinile în teancul de scrisori, pe care le risipi ca pe un mușuroi de frunze moarte.

— Atunci, dacă toate nefericitele astea vor să nu moară de foame, trebuie sau să cerșească, sau să vină cu provizii de acasă...

— Dacă nu le-ai fi amestecat, remarcă Marianne cu răbdare, ți-aș fi dat să citești scrisorile bărbaților. Căci și de la ei primesc multe. „Inima”⁴ e în definitiv substantiv masculin, nu uita...

— Vai, iartă-mă, o rugă Isabelle și o îmbrățișă. Pielea i se păru prea moale, ca o catifea puțin fanată, și impregnată toată de parfum. „Pielea ei are cu zece ani mai mult decât ea, îmi spuse dânsa nu fără invidie. De mult ce-a fost sărutată...” Te rog să mă ierți, nu mai sunt în toate mințile. Cred că n-ar strica să mă adresez și eu „Curierului inimii” și să-i cer un sfat.

Prietena își puse pe vârful nasului, într-un chip caraghios, ochelarii prea masivi – așa cum și-i aleg de obicei cei ce n-au de fapt nevoie – și adoptă o poză doctorală.

— Ia să-ți vedem scrisoarea, domnișoară.

Isabelle însă nu căzu în cursă. Cei ce se iubesc nu discută serios despre problemele serioase; abcesul supurează printr-un orificiu minuscul.

Începu așadar să se plimbe prin cameră, cu capul plecat, cu ochii în pământ, și, cu o voce care voia să pară absolut indiferentă, începu:

„Doamnă, am douăzeci și opt de ani; sunt bine făcută la trup, dar sunt urâtă... Rectific: foarte urâtă la față. N-am familie: sunt singură – absolut singură, repeta ea cu tremurare în glas. Ce motiv aș avea să trăiesc în epoca noastră, în care nu contează decât frumusețea fizică și atracția sexuală?...”

⁴ În lb. franceză: le coeur, substantiv de genul masculin.

— Ei bine, răspundeți! strigă ea după o clipă de tăcere, pe care propria-i sinceritate o făcea insuportabilă.

Cealaltă își scoase ochelarii și-și ascunse fața în mâini; apoi zise încet:

— Să iubești!

— Poftim?!

— „Ce motiv aş avea să trăiesc”, repetă Marianne și mai încet. Îți răspund: să iubești.

— Fără să fiu iubită?

— Eventual.

— Dar n-ai niciun pic de mândrie!

„În schimb, am experiență”, îi replică cealaltă în sinea ei, totuși o înfruntă, ridicând capul:

— Poate că n-am; dar dacă ai, fii gata s-o plătești foarte scump!

Isabelle, care de la începutul discuției avea senzația că-și vede mereu fața (ceea ce nu ni se întâmplă aproape niciodată), o cercetă cu atenție pe a celeilalte și descifără o supunere atât de resemnată, încât o găsi vecină cu înjosirea. Trăsăturile încântătoare i se păreau acum desfigurate. „Nu cumva e tocmai ceea ce le place lor? Capitulara noastră e victoria lor. Gata înfrântă? Dar mai curând Marianne și toate femeile celelalte sunt și-și transmit, din generație în generație, lașul lor consemn...” Gândul îi zbură la maică-sa și această evocare o contrarie atât de mult, încât Marianne i-o putu citi la rândul ei pe față.

— Cu ce ți-am greșit iar? Vai, Isa, am impresia că mă urăști.

— Nu mai fi obsedată de ceea ce gândește altul despre tine. Doar nu ești oglindă! În definitiv existi, și gata!

— Da, când iubesc. Altfel...

— Altfel?

— Mă apuca disperarea.

— Atunci eu ar fi trebuit să mă duc de mult pe copcă, replică Isabelle cu asprime.

„De asta ai și încercat”, nu se putu abține cealaltă să

gândească; ceea ce-și spunea în aceeași clipă și Isabelle, din care pricină roși toată.

— Vai, e șapte și încă n-am scris niciun rând pentru „Curierul” meu!

— Ei, MARIANNE, CE-I CU HÂRTIA ACEEA? mormăi vizitatoarea, mimând atitudinea celui din fotografia atârnată pe perete.

— Teribil șef al personalului ai să fii! Încercă cea vizată să glumească, în timp ce-și spunea însă, cu inima strânsă, în sinea ei: „Nici că se poate ceva mai potrivit pentru ea decât titlul acesta masculin! O femeie blestemată să poarte o față de bărbat, care-i respinge și pe unii, și pe ceilalți. Oare de asta refuză ea să fie femeie?” Pentru Marianne „să fii femeie” însemna să accepți; poate nici atât, ci să te resemnezi; dacă nu chiar și mai puțin: să nu-ți faci probleme. Căci cine-i în stare să schimbe lumea? Să fii femeie însemna, după credința ei și a altor o mie de milioane de surate ale ei, să rămână tot copil. „Dar ești o victimă înăscută”, o apostrofase exasperată odată Isabelle, la capătul unei discuții. O clipă, cealaltă crezuse că-i face un compliment.

— Hai, Isa, la treabă! Citește, pregătește răspunsurile și pune-ți mintea la contribuție puțin!

„... Am de mai multe luni legături cu un bărbat cu cinci ani mai tânăr decât mine. Sâmbăta trecută m-a prevenit că părinții lui...” - „M-am îndrăgostit de un bărbat căsătorit, pe care soția lui nu l-a înțeles niciodată și-l face foarte nefericit. - „Băiatul cu care ies zice că dacă nu-i cedez, înseamnă că nu-l iubesc...”

Într-un stil pretențios sau primitiv, zgârcit sau generos, cu sau fără greșeli de ortografie și, mai cu seamă, între nenumărate semne de exclamare, se înșirau aici toate dilemele, vechi de când lumea, și care sfârșesc într-un fapt divers ori într-o uitare moralizatoare. Simple vijelii sau furtuni devastatoare, între care însă Isabelle nu făcea deosebire, pentru că refuză să-și dăruiască simpatia acestor necunoscute. În scrisorile lor imploratoare ea nu

vedea decât ceva ieftin și nerușinat, o pădure de egoism. „Oare am dreptul...? N-ar trebui oare ca el...? Ce să cred despre el...” Dar despre tine însăși, fata mea? Toate nu-s decât niște *victime înăscute*, smiorcăite, oarbe și lipsite de pudoare.

— Dacă le-ai publica fotografiile alături de scrisori, ai primi de zece ori mai multe, remarcă ea cu glas tare.

— Totuși preferă să se ascundă sub pseudonime.

— Drăguț din partea lor!

— Ia stai, o opri Marianne, și, cu un gest, dădu la o parte vraful de scrisori din fața prietenei sale. Văd că nu ții deloc la ele; atunci, cum ai putea să le răspunzi?

— Adevărat.

Isabelle se ridică. Prin ferestrele largi se zărea Parisul în amurgul zilei de mai, oferindu-se, ca în fiecare an, speranței naive de fericire. Acest furnicar de victime îi făcu silă.

— E adevărat că nu-mi plac, confirmă ea fără să se uite la Marianne, pentru că fiecare se crede unică.

— Dar așa și e, Isabelle, pentru că trăim numai o dată.

— Grație detergentului Cutare, lenjeria dumneavoastră va fi cea mai curată din lume!

— Asta-i publicitate; dar ca fiecare femeie tânără are cel mai frumos bebeluș din lume, asta-i adevărat.

— Până la un punct.

— Și totuși asta contează.

— Nu, hotărât că nu-mi place, reluă Isabelle după o tăcere mai lungă. Și cred că ești singura la care țin.

— Îți mai aduci aminte de compoziția aceea la franceză, de la liceul din Orléans, când ni s-a cerut să comentăm cugetarea lui Amiel: „Când iubești pe toți, înseamnă că nu iubești pe nimeni”?⁵ („Da, își amintește Isabelle, și am fost prima, cu nota 17½...”) N-am s-o uit niciodată, pentru că m-au clasat penultima din clasă, cu un 3! Ce scandalizată era domnișoara Menardin, că am fost în stare să găsesc absolut falsă această maximă! „Ce

⁵ „On n’aime plus personne quand «on aime».”

puțin înțelegeți dumneata!” mi-a scris pe margine cu cerneală roșie. În definitiv, cred că nici ea nu iubea pe nimeni, sub pretext că-l iubește pe Dumnezeu...

Cealaltă tresări; săgeata nimerise în sora Thérèse a Schimbării la Față cu mai multă precizie decât oricare dintre observațiile stareței.

— Cu toate acestea, aveam dreptate! În realitate, e tocmai pe dos, Isa, tocmai pe dos: ca să iubești pe toată lumea, cel puțin dacă nu ești un sfânt, trebuie să iubești măcar pe cineva... Dar de ce ți-oi fi spunând eu toate astea?...

— Pentru că eu nu țin la nimeni.

— Cel puțin deocamdată, draga mea, cel puțin deocamdată, replică Marianne cu gura ca iasca. Speram - vai, dar ai să zici că vorbesc ca o midinetă! - speram că în timpul acelei călătorii misterioase ai întâlnit și tu pe cineva...

— Deloc, i-o tăie Isabelle, am fost într-o insulă pustie.

Bărbosul întredeschise foarte inoportun ușa biroului, tocmai în clipa în care Marianne voia să-i ceară explicații asupra unui cuvânt pe care Isabelle îl și regreta.

— Marianne, dacă te interesează, află că Maryse Barjou e la etajul întâi.

— Cred și eu că mă interesează! strigă Marianne sărind în sus. Pe dumneata nu?

— Dacă ar scrie o cărțuție despre ea, m-ar interesa; ca persoană, însă, câtuși de puțin!

— Și ăsta-i o figură, murmură Marianne nițel închiudată după ce bărbosul se retrase. Nu-i în stare să iubească o ființă vie decât prin intermediul hârtiei!

— Totuși am impresia că... fizicul nu-i este indiferent.

— A, da! Sex, creier, dar nicio legătură între unul și altul. Dacă Maryse Barjou ar avea un bust de nouăzeci de centimetri, să vezi cum ar mai fi coborât scările până la ea. Hai, vii cu mine?

— Da cine-i Maryse Barjou?

— O tipă formidabilă. Descoperirea noastră. Ambii

părinți morți într-un accident. Își crește singură frații și surorile – șase la număr. (Ajunseseră în fața ascensorului; Marianne apăsa pe buton de mai multe ori.) Și ca și când nu i-ar fi de ajuns, a mai cules patru puști părăsiți.

„Ce-ar fi să fac și eu la fel?” îi trecu Isabellei prin minte. Se simțea ca un animal hăituit și ar fi făcut orice numai să scape, să scape din acest pustiu. „Nu trăiesc decât din obișnuință”, medită ea. Își aduse aminte de pacienții de la spitalul Claude-Bernard. Robotul care-o forța să respire era imensa mașinărie a vieții din jurul ei, toată această societate în care acceptase să fie o rotiță. „Rotițele n-au nevoie să iubească...”

— Ei, drăcie, uite că nu vine ascensorul. Haidem pe jos.

Și Marianne, apucând-o de mână, o trase după ea.

— Dar ce-aveți de gând cu această Maryse Barjou?

— Pregătim o istorie formidabilă pentru numărul din iulie. Ne-am asigurat un fel de exclusivitate și ne așteptăm să...

— Dac-ați fi descoperit-o voi pe Ioana d'Arc, iar v-ați fi asigurat exclusivitatea...

— Te cred!

— Bun. Vasăzică o veți exploata pe nenorocita asta din față și din profil, o veți pune să semneze niște memorii din care ea n-a scris un rând – și pe urmă?

— Încă două sau trei lovituri ca astea – frumos orchestrate – și batem *Femmes nouvelles*. (Adică celălalt hebdomadar, concurentul lor.)

— Bun. O să vindeți de două, de trei, de zece ori mai multe exemplare decât *Femmes nouvelles*, ea o să fuzioneze cu voi, și o să rămâneți numai voi stăpâni pe piață – și pe urmă?

— Dacă președintele Generalei tale – pardon, al Centralei Produselor Chimice – ar înghiți Péchiney și Rhône-Poulenc...

— Ar crăpa pe loc de bucurie.

— Dar parcă tu, la liceul nostru din Orléans, când ai reușit s-o întreci pe Simone Demange, care era mereu

prima...

Isabelle se opri pe treaptă.

— Nici nu mai știam cum o cheamă. Iar cât privește satisfacția de a fi fruntea clasei, află că n-a durat mai mult de un trimestru. Asta vă așteaptă și pe voi. Și-atunci mai merită s-o chinuiți pe Maryse Barjou și pe cine mai știe cine pentru atâta lucru?

— Dar ce merita, Isa?

— Să iubești, răspunse aceasta fără s-o privească. Aveai dreptate: să iubești. Nimic altceva...

Celeilalte nu-i venea să-și creadă urechilor, dar nu mai apucă s-o privească, fiindcă se deschise o ușă în fața lor și un val de lumină, de parfum și de căldură, însutit de larma glasurilor, le târî într-o sală imensă. Toată redacția se strânsese acolo, pălăvrăgind, bând, ridicându-se în vârful picioarelor ca să vadă mai bine: o sută de perechi de ochi mitraliau o fetișcană oacheșă, prost îmbrăcata, care, în mâna-i, la fel de tremurătoare ca și surâsul ei, ținea o cupă de care nu îndrăznea să-și atingă buzele. Directorul și redactorul șef o copleșeau cu complimente pe biata Scufiță cenușie. Se așternu însă liniștea când o altă ușă se deschise în fața patronului cel mare al grupului, ușor de identificat după butonieră, după aerul buimac și după graba servilă cu care gradele mici i se fereau din cale, iar cele mari se îmbulzeau în jurul lui. Isabelle găsi că seamănă cu propriul ei președinte. Ah, acești împărați care conduceau Franța și care nu se temeau de nimeni și nimic, exceptând infarctul miocardic... Patronul cel mare rosti câteva cuvinte care, cu prea mici deosebiri, îi serviseră și la întâlnirea cu campioana olimpică de schi, și la aceea cu cosmonautul rus. Avea refrenul lui, cu „lecțiile pe care femeile știu câteodată să le dea bărbaților” – un adevărat model de amabilitate. Maryse Barjou, deși nu credea decât în Cel de Sus, se lăsă păcălită de Dumnezeu caricatural din fața ei și nu mai știa cum să-și exprime recunoștința. Eroina se simțea, evident, în mare inferioritate față de lumea

sclipitoare în care nimerise. Ce, chiar au s-o fotografieze împreună cu domnii aceștia mari? Îi puteai citi pe față că nu se simte demnă de atâta cinste. Isabellei îi venea s-o înșface de mână și s-o tragă cât mai departe de locul ăsta. Ar fi dat orice ca să fie demnă de stimă ei.

— Ce-aveți de gând cu ea? șopti Marianne.

— O aranjăm puțin - machior, coafor, croitor. Pe urmă o exhibăm. Radio, televiziune, jurnalul cinematografic de actualități. Dineu la *Maxim*, *Opera*. Și-apoi Versailles și un ministru. Iar a doua zi o expediem acasă.

— Cu *Jaguarul* patronului cel mare.

— Probabil. Dar unde te duci?

— Te aștept afară, răspunse cealaltă cu vocea schimbată. Simt că mă sufoc.

Se sufocă, dar nu de căldură, ci de furie și milă. Ca și de regret, căci în clipa asta îi venea să se arunce cu lacrimile în ochi la picioarele fotoliului roșu.

„Uite cui am spus Da, își reproșa ea. Uite lumea pe care am ales-o, lumea imposturii și a servilității... Unde cele care, ca Maryse Barjou, îi salvează onoarea, sunt exploatate la fel ca maimuțele savante, numai pentru că unii să vândă mai multe exemplare decât concurenții lor și patronul să se aleagă cu Legiunea de onoare... Maryse Barjou - iată un nume pe care n-am să-l uit niciodată! Am să mă duc în satul ei, am s-o ajut pe ascuns. Am să mă duc...” Dar știa prea bine că n-are să se ducă și nici n-o să-i țină minte numele.

— Ai dreptate, o auzi pe Marianne, care se luase după ea, te înăbuși acolo; hai să ne întoarcem la treaba noastră.

Dar la etajul trei se opri:

— la să ne abatem pe la atelierul foto. Cred că sunt gata colecțiile de vară. Ai să te distrezi.

— De vară?

— Ei, noi trăim în contratimp.

„A trăi în contratimp...” Unul din reproșurile pe care i le făcuse stareței - își aminti cu amărăciune Isabelle.

— Din august începem să ne frământăm mintea cu numărul de Crăciun, continuă Marianne râzând. În meseria noastră, îmbătrânești repede.

Atelierul, cu fete parcă abia ieșite din Postul Mare, cu proiectoare deșălate și cu fotografii cu ochelari imenși, semăna cu o împărăție a insectelor. Ici o mulțime obscură care fuma, își târșâia papucii și rămânea mereu în umbră, dincolo, la lumina orbitoare a reflectoarelor, idolii pictați, învesmântați. Din cap până în picioare în aur și mătase și acoperiți cu bijuterii. Dar între două clișee, bărbații negri îi manipulau ca pe niște lucruri neînsuflețite, silindu-i să ia atitudini groțesti, impudice sau aparent candide, pur și simplu de nesuportat. Atât de absurde, încât, ori de câte ori se stingea lumina, divele își lăsau fețele sulemenite să se destindă, redevenind la fel de vulgare ca și glasul lor, „Din oricine poți face orice, gândea Isabelle, asta-i emblema Parisului și a veacului nostru”. Se simțea peste măsură de umilită; explicația, însă, n-o descoperi decât abia când ajunseră în fața camerei 207. Se întoarse spre Marianne.

— Noi nu suntem decât niște instrumente, asta-i.

— Noi? Adică cine?

— Noi, femeile. Nenorocitele astea sunt coperta nu numai a revistelor voastre, ci și a întregii societăți, adică a lumii bărbaților.

— E mai curând măgulitor ce spui tu.

— Crezi? Ne-or fi punând ei pe primul plan, or fi toate alegoriile lor feminine, dar la atât se reduce rolul nostru. Ne place, fără să vrem, că Republica este încarnată de o femeie, dar a văzut-o cineva vreodată? Republica, Democrația – toate acestea-s bărbații, numai bărbații.

— Din fericire! Fiecare cu meseria lui.

— A noastră nu-i decât aceea de a ne lăsa fotografiate, de a ne da ifose pe coperta revistelor sau la balustrada lojei, în timp ce bărbații discută în spatele nostru despre afacerile și despre banii lor.

— Când nu e, câteodată, replică cealaltă, să creștem

șase frați și surori și să...

— Și ce se întâmplă atunci? Tabără pe tine o echipă de femei ca să te machieze după canonul lor de prostituate, să te fotografieze în chip de „Miss Pieptoasa” și să te exploateze, ca să constrângă alte femei să cumpere revista pe care o editează bărbații și care le aduce bani numai lor.

— Dar știi că ne urăști!

— Dimpotrivă, tocmai pentru că țin la femei nu pot să le mai suport umilința și plăcerea cu care ling mâna care le lovește.

— Noi suntem turma, bărbații sunt păstorii.

— Ba nu păstori, ci lupi... Ah, instinctul ăsta al femeilor de a se trăda unele pe altele! Ca și când n-ar putea supraviețui decât bălăcindu-se în poveștile murdare care-ți alimentează „Curierul inimilor”...

Se opri o clipă; știa că un val de sânge îi împurpurase obraji; reluă însă gâfâind:

— Știi ce gândești, Marianne: dacă aș fi frumoasă, nimic nu mi s-ar părea mai firesc și mai pasionant...

— Vai, Isa...

— Ei bine, prefer să fiu urâtă, dar lucidă! Urâtă și singură, numai să nu cad și eu în umilința și abjecția asta... Ah, Marianne...

Se aruncă în fotoliul mare și adânc și își ascunse fața în mâini, dar lacrimile răzbăteau printre degetele strânse. Marianne dădu să se repeadă la ea, dar îl zări pe Jacques Sannois în picioare, în cadrul ușii, cu gura căscată de mirare:

— la te uită, murmură dânsul, ce personaj pasionant. Ce-ar fi să scrie un roman despre...

Șterge-o de aici! Îl repezi cealaltă printre dinți. Și-i trânti ușa în nas.

Cu mașinuța ei rotundă și albă ca un ou, Marianne o duce acasă, căci apartamentul în care stă, bine împărțit, îi permite să-și găzduiască prietena fără să se simtă

stingherită: două uși plus un pic de discreție sunt de ajuns ca să o izoleze când primește pe cineva. Și fapt e că Isabelle încă nu l-a întâlnit niciodată.

— Cât e ceasul?

— Aproape nouă. Dar ce e? Pari contrariată.

— Francis ar trebui să fie acasă.

— Ei și? O fi acasă la el.

— Iasă...

— Ia mai lasă-mă... Draga mea, de ce ții atât de mult să nu ne întâlnim? Crezi că m-aș scandaliza?

— Tu ești atât de intransigentă, îi răspunse Marianne fără a o privi, atât de pură. Așa erai și la Orléans. Și-apoi...

— Și-apoi?

— Destul. Măcar o dată să nu mă ia gura pe dinainte.

Și-apoi, o completează Isabelle încet, ți-e teamă să nu mă faci să sufăr pentru că sunt singură, nu-i așa? (Cealaltă pleacă fruntea a încuviințare.) Marianne, tu nu ești doar prietena mea cea mai bună, tu ești singura mea prietenă. Și-am să profit de faptul că ți-e teamă să nu...

— Bine, dar...

— Uită-te înainte când conduci!... Să profit de asta, ca să-ți cer în bloc, masiv și definitiv, pentru trecut, prezent și viitor, iertare pentru toate văicărelile și teoriile mele... Ei, ai grijă cu volanul tău! O dojenește fără convingere, pentru că Marianne își pusese mâna pe a ei și-o strângea de-i trosneau încheieturile.

— Puțin îmi pasa de teoriile tale, îi răspunde ea cu glas tremurător, deși le cred corecte, pentru că tu ești inteligentă și eu nu-s. Nu dreptate aș vrea să ai, ci un pic de fericire.

— Dar poate că ăsta-i singurul mod de a avea dreptate.

„Cel puțin pentru femeii!” e gata să adauge cealaltă.

Din fericire, Isabelle continuă:

— Aș fi încântată să-l cunosc pe Francis, draga mea, cu adevărat încântată.

O spune aproape fără niciun efort. Furtuna de adineaori

măturase de pe cerul ei orice nor, cel puțin pentru câteva ceasuri. Simte că ar vrea să fie prietena cu Francis, cu tot genul uman. Și profită de oprirea la un stop ca să-și îmbrățișeze prietena.

Iată-le ajunse. O ușă se deschide. Uite-l, așadar, pe faimosul Francis, pe care a încercat de atâtea ori să și-l imagineze, dar l-a detestat din prima clipă! „Sunt literalmente în puterea dragostei: am un iubit, draga mea...” La fel ca firul de nisip în jurul căruia se formează perla, așa s-a priceput expresia aceasta să polarizeze, la timpul ei, toată gelozia nebună a Isabellei. Măria să Bărbatul! Ori de câte ori te gândești prea mult la cineva fără a-l fi văzut, în clipa în care-l întâlnești, în sfârșit, nu ești în stare să-l *recunoști*. Instinctiv, se transpune – sau cel puțin așa își închipuie că se transpune – „în pielea” Mariannei, ca să-l cerceteze amănunțit; dar și ca să înregistreze cu tot dinadinsul orice ar fi în dezavantajul lui: suficiența cam nătânga a zâmbetului, dimensiunile nu prea generoase ale frunții, căutătura piezișă a privirii. Ce n-ar da să nu-l găsească atrăgător! Are însă o regularitate a trăsăturilor și o proporție armonioasă a tuturor părților făpturii, de unde trebuie că-i vine acea siguranță de sine atât de liniștitoare pentru ceilalți – „cel puțin pentru femei!” Da, iată ce-o atrage cel mai mult la acest necunoscut: potriveala aproape perfectă dintre trup și față, adică tocmai ceea ce nu-i va fi dat ei să aibă niciodată.

— Bun, zice Marianne, curios de intimidată, ei bine, cred că prezentările sunt de prisos, ajung două prenume: Francis, Isabelle...

El îi strânge mâna, cam lung. Și ea și-o simte umezindu-i-se. Mare, caldă, mâna lui sugerează autoritate și protecție. Simte că o invidiază pe Marianne, care și-a și schimbat înfățișarea: o liniște vizibilă crește în ea ca apa într-o ecluză. Și apoi, cum l-a văzut pe Francis, parcă s-a făcut și mai frumoasă. Revenire și în același timp abandon. Ajuns pe culme, ciclistului nu-i mai rămâne

decât să-și dea drumul la vale fără grijă, cu viteză din ce în ce mai mare. „Asta e, își spune dânsa, Mariannei nu i-a rămas decât *să-și dea drumul* fără grijă...”! Toată ziua ei, cu corespondente necunoscute, cu Maryse Barjou, cu biroul înăbușitor și zgomotos și cu „Ei, Marianne, ce-i cu hârtia aceea?”, și-o lăsase la cuier, odată cu mantoul străveziu, iar de rest se îngrijește Francis. În timp ce Isabelle, prizoniera singurătății și a dizgrației, gustă din plin amara mândrie de a conta pe ea, numai pe ea.

— E șefa personalului de la... ăă... Generala Produselor Chimice. (Isabelle n-are curajul s-o corecteze.) Da, chiar de astăzi!

Francis scoate un fluierat ușor, mai mult ironic decât admirativ; probabil că nu-i plac femeile care îmbrățișează o profesie masculină. Și privirea i se schimbă: o clipă, doar o clipă, se uită la ea ca un concurent, ca un bărbat la alt bărbat; apoi își recapătă superioritatea aceea calmă pe care Isabelle n-o poate suferi, dar pe care o și solicită în același timp. Adineaori, în penumbră, nu-l văzuse cercetându-i cu răceală chipul; acum însă nu poate să nu observe cum îi examinează corpul, la fel ca Jacques Sannois cu câteva ceasuri mai înainte. Numai că de data asta e pur și simplu bucuroasă, chiar dacă-și spune (și chiar și-o spune) că e o privire furată în definitiv Mariannei.

— Copii, propune Francis, un eveniment ca ăsta trebuie sărbătorit: haidem la un cabaret să cinăm tustrei!

Glasul sigur, de bronz, completează acordul. Isabelle nu-și mai poate imagina personajul cu altă voce, nici că altcineva ar putea avea una la fel. Și cum întârzie cu răspunsul, el devine nerăbdător și insistent:

— De acord, Isabelle? Spune-mi, te rog, și tu: de acord, Francis!

— De acord... Francis.

— Numai un pic, să ne facem frumoase, sare Marianne, gâfând cu cruzime.

Se așezaseră la o masă chiar lângă podium, în atmosfera aceea fără griji care se înscăunează ori unde-i puțin prea multă lume, mâncare și băutură și care e cel mai bun remediu contra fricii de moarte. De două ceasuri Isabelle nu se mai gândea la fața ei – semn că se simțea bine. Oare tot ea fusese aceea care după-amiază îi veștejea fără milă pe bărbați, acești „călăi din naștere”?

Lumina se stinse. Reflectoarele se fugăriră o clipă înainte de a o prinde în raza lor orbitoare pe Rita de Rio la ieșirea din culise. Era, cum s-ar spune, regina, sau împărăteasa, ba nu: „zeița strip-tease”-ului. Înainta înveșmântată în blănuri până la bărbie, dar cu aerul că se știe deja nudă, și, în privire, singura vizibilă, se concentrau indecența și provocarea întregului ei corp. În întunecimea sălii se produse o fisură, pe care Isabelle o intui cu promptitudine: în fiecare bărbat se deștepta un altul, pe care nu-l mai putea ține în frâu, în timp ce clanul femeilor se împărțea și el în două, după cum făptura aceea de lumină părea unora ambasadoare iar altora dușmancă. Fiecare își spunea: „Nu-i decât un joc, un simplu joc, doar suntem la cabaret”, cam la fel cum își spune copilul: „Ăsta nu-i decât un chibrit” în realitate, se și așteptau, fascinați și îngroziți, la tot ce putea fi mai rău sau mai miraculos. Bărbați și femei, la aceeași masă, încremeniseră în așteptare, iar țigara sau pudriera nu tremurau în mâini. Așa cum unele palate rămân cu fațadele intacte, în timp ce interiorul e pur și simplu întors pe dos, la fel se petrecea și aici, cu singura deosebire că nu numai în sală, ci și în fiecare dintre spectatorii cufundați în beznă.

După ce-și plimbă ochii, mergând în pas de dans, peste turma invizibilă ale cărei priviri le simțea învăluind-o (curând acestea aveau să-i fie singurul veșmânt), Rita de Rio rămase nemișcată un lung moment. Pentru că așa era jocul, iar în jocul acesta totul era calculat. Și, așa cum le e de ajuns strugurilor o singură dimineață cu soare ca să devină tocmai buni de mâncat, o așteptare încordată

puse stăpânire pe sala întunecată. Zeița binevoi atunci să lase să-i cadă capa de blană, cedând prima linie de apărare dintr-o dată, cu o grabă înșelătoare, pe care avea apoi mereu s-o dezmință. Primul acoperământ înlăturat, goliciunile trupului se și anunțau pe jumătate, căci așa cerea jocul: să-ți dea impresia că se grăbește pentru ca, în realitate, să-ți ofere deliciile zăbovei după fiecare gest. Vechiul vis masculin al femeii goale sub mantoul de blană, al ducesei care se prostituează, devenea astfel aproape realitate. Dealtfel fiecare gest, fiecare intenție a Ritei de Rio vorbea instinctelor celor mai brutale și-n același timp celor mai subtile nuanțe ale depravării. Nicio echipă întreagă de psihanaliști nu s-ar fi dovedit capabilă de ceea ce era în stare să producă în chip spontan aceasta față incultă și stupidă. Nu se lăsa niciodată surprinsă fără apărare, fără ca un semn al mâinii sau o privire strecurată peste umărul gol să nu-ți dea a înțelege că totul era cu știrea și cu consimțământul ei. Totul era, pentru ea, să-și facă dorit fiecare centimetru pătrat al pielii și provocator fiecare gest, oricât de neînsemnat, amintindu-l pe cel ce va urma în așa fel încât sfârșitul (cu atâta ardoare urmărit și totuși din clipă în clipă amânat) să se cuprindă în tot ce îl precede.

Ori de câte ori își scotea câte un veșmânt, propria-i mână care-l desfăcea trebuia să pară în același timp și dușman, și complice. Voia și nu voia, rezista și se abandona, victorioasă și învinsă totodată. Mâna aceea era mesagera tuturor spectatorilor din sală, iar prefăcătorii de mironosiță le prindea în jocul ei pe spectatoarele. De n-ar fi fost decât atâtătoare, Rita de Rio ar fi fost bună într-un spectacol doar pentru soldați; pe când această trecere neîncetată de la consimțământ la rezistență adăuga viciului inocența compromisă, după străvechea rețetă a erotismului.

— Artă de mare clasă, șopti Francis, care ținea astfel să se ridice cu orice preț deasupra animalității.

— Da, concedă Marianne, fără convingere, lucrează

destul de bine. Tu ce zici, Isa?

— Niciodată n-am văzut ceva mai umilitor.

Cei doi îi aruncară o privire surprinsă, băgând de seamă că pălise și parcă tremura.

Rita de Rio se apropie de masa lor. Pentru că așa cerea jocul: să pară la îndemâna oricărei mâini, la discreția unui gest necugetat, și totuși să rămână destul de departe pentru a sili pe orice imprudent să se domine (în timp ce biete fete de cabaret literalmente se freacă de mese). Accesibilă dar de neatins – spațiul acesta dintre carnea goală și spectatorii săi era măsura exactă a conveniențelor, sau a convențiilor mai curând. Destul de aproape și ca să-i poți distinge pigmentul pielii, pe alocuri foarte fin, pe alocuri însă aproape aspru, evocându-ți și mai bine animalul. Ceea ce ea nici nu mai încerca să ascundă, știind că numai femeile au să i-o reproșeze și că prilejul nu putea decât să le liniștească, în timp ce bărbații se vor bucura în taină că zeița era tot un animal și că nu se mai preface.

Corpul ei nu forma un tot – așa cum reclamă arta dansului – ci ai fi zis că fiecare parte lucrează pe cont propriu, vrându-se dorită prin ea însăși. Isabelle își dădu seama că era incomparabil mai bine făcută decât dansatoarea pe care seară de seară, ca și în clipa asta chiar, atâția bărbați o doreau și atâtea femei o pizmuiau. Constatarea îi dădu curaj, dar o și exasperă. Căci nu se putea împiedica să se identifice mai departe, de la bust pornind, cu necunoscută aceea de o suverană indecență: cum, trupul ăsta aproape despuiat, care imită acum gestică dragostei, care se oferă fără apărare nevăzutului Bărbat, ar putea fi chiar ea? Ea însăși, în orice noapte, în fiecare noapte? „O amantă bună numai pentru sala obscură...”

Atunci însă își aminti din nou de fața ei, cu o precizie nemiloasă. Ea, care nu zăbovea niciodată în fața oglinzii, care se farda mașinal și închidea ochii atunci când se pieptăna, lăsându-și mâinile să lucreze singure, ca un orb,

nu neglija în clipa asta nici cel mai mic detaliu al acestui chip. „Proasto, care bărbat de aici se uită la fața acestei fete? se admonestă ea. S-ar schimba ceva dacă ar fi urâta?” Nu reuși totuși să se amăgească. Fața vulgară în slujba unui trup de prostituată și care era însăși masca indecenței (iar de câteva clipe chiar a obscenității) îi deveni insuportabilă. Întorcând ochii, observă că Francis își pusese mâna pe a Mariannei cu acea cupiditate cu care două trupuri se caută unul pe altul; îi văzu de asemenea schimbând privirea și zâmbetul celor care-și aparțin. „Iată, vasăzică, la ce-i bun strip-tease-ul și de ce-l îngăduie femeile. Isabelle se simți nespus de singură; lumea fericită și simplă a trupurilor satisfăcute sau sigure că vor fi o alungă, ca pe o străină. Se ridică.

— Iertați-mă, însă găsesc că e pur și simplu josnic.

— Dar e aproape gata, replică Francis cu naivitate.

„Vorbește ca un dentist care vrea să-și potolească pacientul”, îl stigmatiză ea. Îl vedea acum cu alți ochi: avea o privire piezișă de copil prins cu o poznă. Marianne își trăsese mâna dintr-a lui și dădu și ea să se ridice.

— Rămâi, îi spuse însă Isabelle autoritară și porni cu pași repezi.

Ajunsă la draperia care masca ieșirea, nu se putu împiedica să nu mai întoarcă odată capul spre scenă. Fata încremenise și numai privirile ei făceau înconjurul tenebrelor. Privirea aceea i se păru deodată atât de sclipitoare, încât se întrebă: „Parcă ar vrea să vorbească... Dar ce-ar putea spune?”

Cu un strigăt răgușit, fata își lepădă brusc ultimul veșmânt. Și tot atunci se stinse ultima lumină.

V

O insulă pustie

CÂND IESE DIMINEAȚA DIN CASĂ, Isabelle se uită la cer, ca toți provincialii stabiliți la Paris. Ghicește cum va fi ziua; presimte ce are să-i aducă săptămâna. Calendarul și termometrul încă nu-i spun nimic; a rămas legată tot de păsărele și copaci, de Orléans, de copilăria ei pe care crede că o urăște. Din mulțimea în care se amestecă, nimeni nu va ridica ochii măcar o dată în timpul zilei: pentru parizieni, cerul nu-i decât un acoperiș, iar când plouă, ei nu-l învrednicesc decât cu privirea supărată a locatarului căruia i s-a spart plafonul.

E septembrie, e luni dimineată și plouă; dar pe când trecătorii și-au și compus o înfățișare autumnală, Isabelle știe că ploaia nu-i decât un capriciu al cerului.

Afluent al marelui fluviu subteran care vinuește pe sub oraș de la revărsatul zorilor și câteodată zgâlțâie casa Mariannei, Isabelle coboară scările metroului împreună cu o mulțime de necunoscuți. Iat-o în mijlocul miilor de fețe. E oare una din diminețile în care-i plac? Le deplânge? Sau se teme de ele?

Luni. Fiecare arborează fără să vrea aerul de școlar cuminte care-și reia cursurile în octombrie. Sâmbătă seară și duminică și-au lăsat pe fețe aluviunile, amestec de plăcere și regret. „Toți par dezamăgiți”, gândește Isabelle. Căci pătrunzând în aerul încropit și stătut al metroului, își începe și ea interminabilul monolog al fiecărui călător solitar, de care nu scapi decât citind

hârtie tipărită. „Dezamăgiți fiindcă e luni; și totuși, dacă nu s-ar întoarce la atelier sau la birou, ce gol, ce haos ar fi! Chiar și eu...” Dintr-o dată, ca un decor de teatru care se alcătuiește într-o clipă din elemente răsărite de pretutindeni, toate problemele biroului îi revin în minte și monologul se bifurcă. „Telefon la sindicat... Listele pentru Comitetul de întreprindere... Și Monique R. care plângea vineri...”

Atâtea griji! Dar ele au darul de a o calma; la fel ca pernița pe care-o strecoare sub umerii unei bolnave, fiecare din aceste griji îi dă încredere, o face să simtă că este „Domnișoara șefă a personalului”. *Domnișoara...* O femeie-bărbat, după cum îi sunt și trupul și fața; dar de mai multe luni a încetat să-și mai savureze amărăciunea, mulțumită că a pus în sfârșit piciorul pe un teren ferm. „Serviciu”, îi spunea ea la început; acum îi spune „Casa”, și dacă mai locuiește la Marianne, realitatea e că adevăratul ei cămin a devenit biroul, această Centrală a Produselor Chimice pe care oamenii bursei și bancherii din toată lumea o numesc pur și simplu C.P.C. Spre ea se îndreaptă tot acum, în clipa asta, din toate cartierele și suburbiile orașului, armata ei de funcționari. „«Taraba», îi spun ei, dar ce s-ar face fără ea?”

Metroul scoate un țipăt animalic când dă de luminile stației. Cei ce urcă aruncă mai întâi o privire grăbită asupra fețelor necunoscute, înainte de a se cufunda din nou în singurătatea lor. Fiecare din ei este un univers, vagonul o galaxie. Amețitor! „În metrou, meditează mai departe Isabelle, sau crezi în pronie, sau te paște disperarea...” Sunt dimineți când i se pare că mila divină și-a pus pecetea pe aceste fețe, în altele – Moartea. O călătorie nesfârșită în adâncul mormântului, fețe livide, tunelul subteran – nu formează oare acestea imaginea Infernului?

C.P.C. lată așadar ușa pe care ezita să intre acum câteva luni, în mână cu scrisoarea de convocare. Acum,

fata de serviciu, care nu-și întrerupsese atunci pălăvrăgeala cu băiatul de la ascensor decât pentru a-i arunca un „așteptați acolo”, se ridică și o salută pe domnișoara șefă a personalului.

— Unde-i Annie? (E a doua fată de serviciu.)

— Încă nu a venit, domnișoară.

Era gata să-i spună că Annie e la toaletă, dar nimeni nu încearcă s-o înșele pe domnișoara Devrain, care ar băga de seamă imediat. Pe Blondal, pe un director sau pe oricare alt bărbat poți să-i duci - e chiar ceva distractiv - dar nu și pe „Devrain”.

— Sigur că n-o să întârzie, domnișoară.

— De unde știi dumneata, Simone? Dar nu de asta-i vorba. Ați... ați ieșit împreună ieri?

— Dar...

— Mi-a spus Annie. Ascultă-mă, Simone: dumneata ești pe cât de drăguță pe atât de... liberă.

— Vă asigur, domnișoară, că...

— Dar nu-ți fac niciun reproș. Și apoi, cu ce drept ți-aș face? Vezi însă că Annie e foarte tânără, foarte curată, mă înțelegi? Nu mai are părinți; tatăl ei era un vechi funcționar al Casei; n-aș vrea să i se întâmple vreo... neplăcere. Așa că contez pe dumneata, Simone.

Cealaltă nu știe dacă trebuie să se arate flatată sau jignită. Pentru că e foarte redusă: totdeauna a avut mai multă grijă de păr decât de creier. Deocamdată, se întreabă cui să-i repete toată discuția. „Auzi, tu! Adineaori mi-a spus Devrain... Și-atunci i-am spus... Și ea zice...”

— E de prisos să-ți mai spun că discuția noastră nu interesează pe nimeni altcineva.

— Vai, domnișoară, sigur că nu...

O urmărește cu privirea până la ușa ascensorului. „E bine făcută tipa! De n-ar fi bărbia asta... - își va spune, probabil, Simone. Mă întreb dacă Blondal nu s-o fi culcând și cu ea. Că asta, când mă gândesc... (Amintire personală. Suspîn.) Pramata! Mă întreb dacă Devrain e fată mare.”

O să-și petreacă toată dimineața în același fel,

întrebându-se ba una, ba alta, și întrebându-și și colegile.

În ascensor, cu ușile închise:

— Ei, François, cum ți-a mers duminică?

— Bine, domnișoară, foarte bine.

— Tot cu vechii dumitale amici?

— Tot.

— De mâncat n-ai mâncat prea mult?... Dar de băut?...

— Păi, de...

— Fii atent, François. Vineri, *asta* se cam cunoștea.

— Vineri?...

— Așa că niciun pahar după-amiază! Altfel, vom avea neplăceri...

Acest „vom” avu darul să-l emoționeze pe bătrânul bețivan.

— Asta-i numai de când a răposat nevastă-mea, domnișoară. Dacă ați ști...

— Știu, știu. (Doar i-o spusese de zeci de ori.)

— Că ea îmi zicea mereu: „François, dacă o fi să mor, făgăduiește-mi...”

— Tocmai! Și mie trebuie să-mi făgăduiești...

— Gândiți-vă și dumneavoastră, domnișoară, că, oricum, tot e mai cuviincios decât să alergi după fuste, ca... alții!

— Uite că am ajuns. Mulțumesc. Gândește-te la ce ți-am spus. Îți doresc o săptămână bună, François!

„Săptămână bună, rumegă bătrânul care face o meserie potrivită pentru un băietan, săptămână bună. Vorbă să fie!...” Cum să fie bună dacă nu mai poți să ieși și tu cu un plic în mână și cu un aer plin de importanță și s-o faci la stânga, pe urmă la dreapta, taman până la Frédo...

— Un păhăruț de Beaujolais, patroane, da' iute, că mă grăbesc!

— Salut, François! Da' mai schimbă și tu plicul ăla, băiete!...

Cine nu cunoaște la Frédo plicul cu pricina; e adevărat că s-a cam jerpelit.

„Așa-mi trebuie dacă mă bag!” bodogănește François, care dă paharul dușcă, „se redresează” și pleacă ceva mai puțin demn; drept care, bârlogul lui de la mahala, unde se va întoarce diseară cu un pas tare șovăitor, are să i se pară mai puțin singuratic.

Într-o după-amiază, când François „se adăpase” – cum zicea Frédo – mai mult ca de obicei, Isabelle, îndurătoare, îl expediase acasă cu taxiul. „Sau îl dau afară, sau ascund toată povestea.” Procedase așa din pricina unei mărturisiri pe care i-o scăpase, cu răsuflarea lui înfierbântată, în față: „Omul singur, e vai de capul lui, biata de tine!” Și e adevărat că personalul pe care-l conduce „biata de ea” numără destule văduve, cam prea hrănite, totdeauna gata să verse lacrimi când vine vorba de răposatul, dar în fond mai liniștite ca oricând, și câțiva văduvi de-a dreptul jalnici, mari amatori de fuste, de clondire sau plini de jeg din cap până-n picioare. Isabelle se bucură involuntar de această tristă superioritate; toate victoriile femeilor sunt o revanșă pentru ea. Ce-i place ei la bătrânul François – deși nu-și dă seama – e că moartea nevestei a fost de-ajuns ca să-l dărâme; ce-i displace la Blondal, ca și la atâția alții de aici, e că-și bat joc și de neveste, și de cuceriri: le umilesc pe toate – și pe ea însăși odată cu ele.

Aerul curat (căci fumează, chiar de dimineață, trabucuri subțiri) și liniștea (căci de obicei vociferează) îi arată că șeful ei, directorul administrativ, încă n-a venit. Nimic, așadar, care să-i întunece bucuria de a-și regăsi biroul înflorit, unde o așteaptă dosarele pe masă și creioanele ascuțite în sertar și unde chiar și fotoliul a rămas întors spre ușă; de a-și regăsi biroul în Pădurea Adormită, cu pereții împodobiți de grafice și organigrame, la care a trudit atâta și care i-au atras considerația șefului și a președintelui.

- Cine a întocmit situațiile acestea, Blondal?
- Domnișoara Devrain, șefule, noua mea asistentă.
- Niciodată n-am avut niște situații atât de clare... („N-

ar fi trebuit să i le arăt”, regretă celălalt.) Bună achiziție, adaugă președintele, am avut noi fler. („Ba eu am avut fler”.). Natural, îi dai în sarcină tot ce privește personalul, nu-i așa?

— Treptat, președinte.

— Totuși curând, sper, nu-i așa? Cât mai curând.

„Am insistat pe lângă președinte să preiei dumneata singură toate sarcinile privind personalul. Curând, cât mai curând”, îi transmise, în felul său, Blondal, care chiar începea să creadă ce spune. Așa că se văzuse nevoită să-i mulțumească.

De câte ori intra în biroul șefului ei, o privire de care Blondal nici nu mai e conștient o măsoară și o învăluie; e ca turistul în fața Venerei din Milo, cu singura deosebire că între timp vorbește de salarii și cheltuieli. Probabil că la toate se uită așa, își spune Isabelle, și, oricât de dezgustător ar fi personajul, gândul acesta o decepționează. Blondal nu și-a permis față de ea niciun gest sau cuvânt echivoc. Săptămâna trecută a făcut numai următoarea remarcă: „Văd că lași să-ți crească părul, domnișoară Devrain. Și-ți dau dreptate...” Ea a simțit că nu trebuia să-i lase nicio clipă frâiele libere, nici măcar la o remarcă atât de inocentă, pentru că necuviincioșii pătează tot ce ating. Și atunci l-a privit ca și când ar fi spus o necuviință, a încruntat sprâncenele, apoi, ridicându-le surprinsă, a ieșit fără să răspundă. „Dacă toate ar face la fel, Bărbatul căruia nu-i răspunzi la complimente își pierde cumpătul, rămâne dezarmat. Dar pentru celelalte, complimentele sunt ca aerul pe care îl respiră!”

Aruncă o ultimă privire pe fereastră înainte de a se așeza la birou. Pe stradă, întârziatele zoresc spre destinația lor; unele aleargă, școlărițe până la ultima lor suflare, ca să nu piardă probabil condica. Sigure de impunitatea lor, „cadrele” își pot permite să-și păstreze demnitatea, să se salute de pe un trotuar pe celălalt, să se complimenteze reciproc în prag. Așa cum le vede de

aici, de sus, cât niște gănganii, Isabelle poate da fiecareia câte un nume. Nu-i mult de când colecția aceasta de fețe noi o împiedica să doarmă; îi defilau prin minte, așa cum se întâmpla anul trecut cu elevii ei, apoi cu surorile de la mănăstire.

„La mănăstire” Isabelle poate să se gândească acum fără nicio teamă, fără să se mai întrebe iar și iar dacă nu cumva și-a ratat viața în ziua când a părăsit-o. Negru, alb, roșu... O vede iar pe cuvioasa maică stareță și-i aude vocea fără vârstă. „Un Da vieții lumești...” Ei bine, în dimineața asta mințea, mâinile nerăbdătoare, întreaga ei ființă spun da acestui birou, acestor dosare pe care le recunoaște de la distanță, acestui telefon care va prinde îndată să sune fără încetare. Da acestui zumzet de care a și început să se umple stupul, Casei, președintelui, ba chiar și lui Blondal, – da, da, da! Dar oare aceasta este „viața lumească”? O fi existând ea oare numai între orele nouă și optsprezece? Iată întrebarea pe care și-o va pune diseară, când soneria stridentă va slobozi din zăgazul lor pălăvrăgeala și îmbulzeala zglobie din fața oglinzilor de la toalete, când turma funcționarilor va năpădi scările strigându-și la nesfârșit „pe mâine!” și va galopa spre metrou și spre trenurile de periferie. Soneria îi amintește în fiecare seară talazul sonor al clopotelor, care încă umplea cerul. Acolo, nimic nu se schimba! Pe când aici, în vreme ce Casa se golește și ferestrele se sting aproape toate, neliniștea pune stăpânire pe Isabelle.

Deocamdată însă – mai precis: la orele nouă și cinci minute – își poate vedea în geam fața surâzătoare. Rămas în urma tuturor, domnul Tannoire de la serviciul de facturare, pe care poliomielita îl lăsase de mic copil schilod, traversează strada bălăbănindu-se când pe un baston, când pe celălalt, ca o insectă care-și târăște trupul strivit înapoi la mușuroi. Trebuie să fi plecat de acasă de mai bine de un ceas. Toți taxatorii autobuzelor îl cunosc și-i admiră „curajul”, pentru că-l văd surâzător; zâmbește el, ce-i drept, dar cu dinții strânși și cu sclipiri

de panică în priviri. Dacă ar greși o treaptă, numai el știe în ce hal și-ar frânge măduarele. Taxatorii s-au învățat cum să-l apuce de subsuori ca să-l salte pe platformă, solicitundine pentru care el le mulțumește cu răsuflarea tăiată. Mai mulți călători se grăbesc să-i ofere locul; el își cere iertare din priviri și-și instalează membrele rând pe rând, așa cum îți aranjezi lucrurile în valiză. Ceilalți dau să-l ajute; toți îi întind mâna, inutil însă, căci numai el știe cum să-și manevreze biata epavă. Oricum, autobuzul a devenit deodată fratern; domnul Tannoire surâde mereu, dar odată așezat, zâmbetul i se schimbă.

Un alt întârziat, Paul Blanchouin de la departamentul comercial, își scoate pălăria și aproape că se înclină în fața infirmului. Probabil că-l întreabă „ce mai faci?” și găsește firesc ca celălalt să-i răspundă „foarte bine”. Văzuți de sus, par a fi un rege ros de podagră și curtezanul său...

Sună telefonul. De azi până vineri seara, are timp berechet să răgușească. Târâitul perseverent, nerăbdător îi sună-n urechi ca vocea unui vechi prieten. Ridică receptorul:

— Aici Devrain... O clipă vă rog, să iau dosarul...

„Aici Isabelle Devrain” e mai greu de pronunțat, iar „aici domnișoara Devrain” i s-ar părea pretențios; se recomandă, deci, ca un bărbat și toată Casă îi zice așa.

Odată cu primul apel, – odată cu primul dosar începe ziua și întreaga săptămână. Să iei problemele și să le examinezi fiecare în parte, rând pe rând, în fondul lor, cu discernământ, să-ți aduni apoi însemnările ca să vezi dacă mai concordă după luni și luni de zile, să răspunzi punct cu punct, să rezumi un dosar în câteva paragrafe, să alegi numai ce e urgent și important – toată această pașnică voluptate a oamenilor de birou pe care o vor ignora întotdeauna negustorul sau militarul, omul de acțiune sau maestrul expresiei alese, este pentru Isabelle ca o carte deschisă, ale cărei taine ea le pătrunde așa cum tăietorul pătrunde în inima copacului. Înconjurată de

obiecte familiare - telefonul negru încolăcit ca un cățeluș ascultător, pendula cu inima palpitândă - ea face fără să știe exact aceleași gesturi ca să întoarcă pagina, să aștearnă o adnotare, să caute într-un coș sau să arunce în altul ca și - cu trei etaje mai sus - imperatorul, președintele ei.

Cineva bate la ușă: „Hârțiile, domnișoară...” Vasăzică e zece. În fiecare dimineață, când secretara ei îi aduce foile de pontaj, înseamnă că la toate clopotnițele pierdute în tumultul Parisului clopotele bat zadarnic ora zece. Și această punctualitate face parte din fericirea Isabellei.

— Mulțumesc, Geneviève.

Ochii ei caută îndată pe listă numele cu pricina...

— A doua fată de serviciu lipsește?

— Nu, dar a întârziat.

— Roag-o să vină la mine.

Câteva clipe mai târziu, alte bătăi în ușă: două bătăi atât de hotărâte, încât domnișoara șefă a personalului se așteaptă să vadă apărând un bărbat nemulțumit. „Intră!”. Și totuși nu e alta decât Annie, dar...

— Ce s-a întâmplat?

— De ce m-ați chemat, domnișoară? Pentru că am întârziat cinci minute?

— De fapt vreo zece și ceva. Dar nu de asta e vorba. Isabelle se ridică și se apropie de ea. Ce-i pe fața ta, Annie... ce s-a întâmplat?

Cealaltă își întoarce fața și, pentru că n-o mai vede pe domnișoara Devrain, reușește să-i răspundă arogant:

— Asta nu-i ceva care să intereseze Casa asta, domnișoară.

— În primul rând, eu nu sunt Casa, după cum știi și tu prea bine, pe urmă casa „asta”, cum zici tu, e un pic și a ta...

— În orice caz nu sâmbăta și duminica, atunci când tot omul are libertatea lui!

Ultima apărare a celor fără apărare. Isabelle scrutează obrazul acela de fetiță, pe care evenimentul și-a lăsat

urma; cearcănele vinete ale ochilor o confirmă însă mai puțin decât expresia lor deopotrivă sfidătoare și rebelă.

— Tot omul are libertatea lui, repetă prostește Isabelle, pentru că se simte atinsă, tulburată. Și pentru că un șef trebuie să aibă totdeauna ultimul cuvânt. Are, nici vorbă, dar cel puțin să vină la timp. (A, nu! N-o poate lăsa să plece după această observație meschină...) Ascultă, Annie, nu uita că dacă ai vreo neplăcere, sunt gata să te ajut.

— Ce neplăcere să mai am? rostește fata cu voce schimbată. Neplăceri am avut întotdeauna, nimic n-o să se schimbe.

— Ba știi prea bine că da. Știi prea bine că neplăcerile și disperarea nu-s același lucru, că nu-i totuna să te simți singură sau... părăsită. Nu șefa personalului ți-o spune în clipa asta.

— Dar cine? N-ați zis să vin și am venit?...

— Annie!

Tentativa de apropiere sună însă fals; de când un bărbat i-a spus așa o noapte întreagă, nici un alt glas nu mai poate avea putere asupra ei. Isabelle o simte - și Annie la fel; din care pricină și explodează în sfârșit, pentru a se justifica însă doar în propriii ei ochi.

— Dumneavoastră nu puteți înțelege! Dumneavoastră sunteți șefă, aveți o meserie de om deștept, aveți relații. Dar eu, eu ce am de la viață? De trei ani de când sunt aici, ce fac eu când plec seara acasă? Cumpăr ceva de mâncare, gătesc mâncare și măncânc. Până și animalele au parte de un pic de plăcere! Puteam s-o mai țin așa, spuneți-mi?

— Înțeleg, te-nțeleg prea bine. („Nici nu-și poate închipui ce bine o înțeleg!"). Nu-i vorba să nu vezi pe nimeni, ci numai să alegi - să iubești, cum s-ar spune, adaugă Isabelle încet.

— Adică să mă alegă și pe mine cineva! Doar nu de noi depinde. Că nu-s nici miliardară, nici prințesă, nici vedetă.

— În tot cazul ești drăguță, replică Isabelle cu gâtul uscat. Și pentru prima dată Annie își dă și ea seama că șefa ei este femeie și că femeia aceasta este urâtă.

Se așterne o lungă tăcere.

— Pot să plec?

— Sigur.

„Uite cum i s-a moleșit trupul, își spune Isabelle, mai mult pentru a se convinge pe sine însăși. Ce aer opac, de abandon, de slăbiciune... Da, da, de slăbiciune!”

Apoi, repede, înainte că Annie să iasă:

— Și nu uita ce ți-am spus: dacă ai vreodată...

— Dar nu mai sunt copil! strigă aproape Annie cea mică, ne mai încăpându-și în piele de mândrie că se lăsase, în sfârșit, vătămată de un bărbat, fără să cunoască în schimb nici dragostea, nici plăcerea, nici speranța.

Isabelle Devrain închide ușa brutal. Nu simte în clipa asta niciun pic de compasiune pentru Annie, ci numai un fel de gelozie, o invidie atât de jalnică, încât îi vin lacrimile în ochi. „Nu, corpul ei nu s-a schimbat. Ba poate că da! Dar e mai grațios... mai demn de dorit... Și asta într-o singură noapte! Trup de femeie adevărată... Vasăzică de asta mi-era oroare, sau poate pur și simplu teamă... Ce-o fi fost în viața ei *înainte*? Dar într-a mea ce e? Un șir de dosare, o închisoare de hârtii la care țin și nu țin decât la ele. Annie a început să trăiască: să spere și să dispere. Să sufere? Poate. «Suferă»... ce cuvânt femeiesc. Totul e să știi dacă preferi anestezia generală... «Sâmbăta și duminica» – pe ce ton mi-a spus-o! De ieri, asta are un sens pentru ea. Și pentru mine nu? Ba da. Dar care? Gol, pustiu, părăsire. Ziua mea preferată e luna: eu sunt aceea care trăiește în contratimp... Am tratat-o ca pe o vinovată – așa cum ar fi făcut și mama. Și la urma urmelor de ce? Pentru că nu mai e fecioară? La mănăstire, asta avea un sens, dar aici?...”

Această Annie, de care avusese grijă din prima zi, îi devenise într-o clipă dacă nu chiar dușman, în tot cazul

străină. Intrase în cinul sulemenitelor cu tocuri pocănitore. Al sălbaticelor înzorzonate cu podoabe ieftine care, sâmbăta, dau asalt raioanelor de modă ale marilor magazine. Cinul celor ce se oferă, celor dinainte vândute, al roabelor facile! Femei acefale care tabără pe o indiscreție – cu condiția să fie de ordin erotic („sentimental”, zic ele) – așa cum găinile se năpustesc cu zecile pe o singură grăunță! La fel ca toate funcționarele pe care le conduce, le spovedește și care nici nu așteaptă să treacă două ceasuri de când s-au cunoscut ca să-și spună una alteia care e numele mic al amantului! Iată ce devenise Annie peste noapte...

Cu un gest brusc, Isabelle își smulge cerceii cumpărați tot într-o sâmbătă și tot la un mare magazin, în timp ce dă din coate dinaintea oglinzii care reflectă un ciorchine de fețe aprinse și buimace. Îi alesese ca să-și îndulcească forma obrazului și să-și ascundă maxilarele de căruțaș; acum îi aruncă în sertar, odată cu brățara care scoate un clinchet când manipulează telefonul și cu inelul despre care-i place câteodată să-și închipuie că e un inel de logodnă. Dispare astfel tot ce mai putea semnifica apartenența ei la Trib.

„N-am să mai port nicio bijuterie, niciodată, rostește ea înăbușit, ca un jurământ, iar de mâine, n-am să mai dau nici cu fard.”

Nu fiindcă ar căuta să semene cu un bărbat, nici fiindcă n-ar mai vrea să semene cu o femeie; vrea doar să fie ea însăși, fără artificiu, nici îngăduință. „Atâta pagubă dacă ele n-au să mă mai simtă de-a lor! Iar dacă ei n-au să se mai uite la mine, cu atât mai bine!”. O forță lăuntrică însă o asigură că ei tot o vor mai privi, că bustul, coapsele, picioarele ei vor continua să-i tulbure și că va rămâne mai femeie decât toate celelalte, chiar și fără parfum, fără bijuterii și fără fard.

În momentul acela intră în birou Blondal – ca de obicei fără să bată la ușă, privilegiu pe care și-l arogă la fel ca și pe acela de a spune pur și simplu „președinte”. Bine ai

mai nimerit, Blondal! În drama pe care și-o montase Isabelle, el are să joace rolul Bărbatului...

După câteva considerații asupra vremii, „care la urma urmei e așa cum se cuvine să fie la timpul ăsta”, urmează:

— Am văzut-o pe fata de serviciu - știi? pe cea mai tânără dintre ele; ieșea de aici și n-arăta prea bine. S-a întâmplat cumva ceva?

— Nimic care să intereseze Casa, domnule.

Repetându-i cuvintele, ea se răzbună astfel pe aroganța fetei.

— Poți conta oricând pe mine, dacă crezi că intervenția mea...

Ce l-ar mai pocni! Se uită la mâinile lui masive și și le închipuie frământând trupul delicat al fetei care până mai ieri era încă un copil. În dimineața asta se simte în stare să le ghicească pe toate acelea care au trecut prin aceste mâini. „Bunăoară, Simone, cealaltă fată de serviciu, aș băga mâna în foc...” Și un demon o împinge să-i spună:

— Colega ei i-a destăinuit ceva care a tulburat-o.

Ce satisfacție pe ea să vadă obrazul acela gros cum devine incandescent sub afluxul unui șuvoi de sânge, iar privirea i-o ocolește pe a ei!

— O destăinuire... de ordin particular? Vreau să spun: fără legătură cu Casa?

— De ordin într-adevăr particular, totuși având legătură cu Casa, după câte am putut înțelege. (Din roșu, Blondal se face vânat.) Dealtfel, asta se întâmpla destul de des. Sunt luată drept confidentă, ceea ce mi-e de multe ori foarte neplăcut.

— Nu le da atenție! Sunt în stare să spună orice.

— Orice, într-adevăr, repetă ea încet, cred că și pe dumneavoastră v-ar surprinde...

E clar că a câștigat prima manșă. Și n-are de gând să-l slăbească o clipă! Ca să plătească pentru batjocorita Annie, pentru gelozia Isabellei și mai ales pentru rușinea ei că e geloasă.

— Domnule Blondal, vreau să discut câteva probleme cu dumneavoastră.

— Dă-i drumul, micule. (Curierul, telefonista sau bătrânul François, - oricine e pentru el „micule”; ține în felul lui la toți, dar cu bonomie, nu din bunătate.)

— Mai întâi, risipa de rechizite, v-am mai spus...

Rechizitele, primele, schimbarea sistemului de comunicație, revizuirea polițelor de asigurare, noul proiect de regulament interior anunțat încă de la Crăciun... Îi enumeră metodic toate punctele pe care știe că celălalt le-a uitat sau la care e în întârziere, evocându-i spectrele începutului de săptămână cu cruzimea indiferentă a elevului bun în fața celui prost. Și-l face pe Blondal să regrete amarnic că a avut atâta fler. „Ce poziție și-a asigurat asta! Cunoaște problemele mai bine decât mine. Joia trecută, când președintele voia s-o convoace la conferința directorilor, a trebuit să-i aduc aminte că nu e de-a Casei decât de șase luni!...” Se întreabă ce s-ar face fără ființa asta și în același timp cum s-ar putea descotorosi de ea. Un singur gând are darul de a-l liniști până la urmă. „Noroc că, în definitiv, nu-i decât femeie...”

Marianne era bolnavă de câteva zile; o gripă urâcioasă îi moleșea trupul, îi făcea ochii să sticlească și-i buhăia fața.

Când o auzi pe Isabelle răsucind cheia în broască (avea felul ei de a o răsuci și Francis pe-al lui, așa că nu puteau fi confundați), se cuibări mai adânc în pat, continent familiar cu pustiuri toride și câmpii răcoroase. Febra o vlăguia plăcut - „ca un bărbat”, își zicea dânsa - și gândul îi zbură la Francis cu aceeași recunoștință a întregului corp care-o imobiliza deseori, moale, în afara timpului.

— Isa, vino încoă repede!

— Cum te simți, draga de tine?

Ciufulită, cu colțurile gurii lăsate în jos, arăta ca un bebeluș în mijlocul patului imens, cu cearceafurile

răvășite. Și tot ca un copil răspunse:

— Mă plictisesc, vai ce rău mă plictisesc... Și nu pot să sufăr să mă plictisesc!

„Ba eu pot”, își spuse cealaltă în sinea ei. Cu toate acestea, Marianne o invidia, pentru că, așa cum o vedea în prag, cu cheile în mână, aruncând cu un gest nepăsător poșeta în stânga, pălăria în dreapta, era întruchiparea vieții însăși.

— Mititica de ea! Stai că vine îndată mămițica și se ocupă ea de tine. Vai, ce pat! Asta-i groapă, nu pat! Ce temperatură ai?

— Nu mi-am luat-o.

— Trebuia să ți-o iei la șase! Asta ți-era singură grijă...

— Tocmai de aceea...

— Dar știi că nu ești cuminte? Nu ești cuminte deloc!

— Nu, mămițico, nu sunt...

Fiecare-și juca din toată inima rolul. Dar în afecțiunea subit maternă a lsei se amesteca și o satisfacție destul de tulbure, al cărei mobil nu i-ar fi plăcut deloc dacă l-ar fi înțeles. O Marianne neajutorată, fără farmec, redevenită copil, echilibra sensibil balanța între ele două. O îngrijea destul de autoritar, dar și cu o mare tandrețe, iar situația îi procura o plăcere cu totul nouă pentru ea. E drept că și una, și cealaltă adăugau o notă comică, dintr-un soi de pudoare, ca ori de câte ori prietenia își arată în întregime adevărata față.

— Ce m-aș face fără tine? murmură Marianne.

Isabelle o îmbrățișă; o mărturisire ca asta are totdeauna puteri magice asupra celor ce n-au destulă voință de a trăi.

Universul acesta gingaș le izola atât de evident de restul lumii, încât amândouă tresăriră când telefonul prinse a suna.

Era Francis: persoana cu care trebuia să cineze devenise indisponibilă; putea deci să vină; vine imediat... Gripă? Nu se mira: arăta cam ciudat Marianne alaltăieri... Ei bine, are să-i facă el ceaiuri și are să-i schimbe

termoforul. Pe curând!

— Repede, draga mea, ajută-mă!

— Ce! Doar n-ai să...

— Cum să-l primesc în halul ăsta!

Telefonul întrerupsese brutal jocul de-a mama și copilul.

— Sau atunci, reluă Marianne, cu obrazii din nou în flăcări, trebuie schimbat patul. Așternuturile sunt în șifonier, scumpo, repede! Vezi pe cel albastru pal.

Infiriera se preschimbă în cameristă. În fața oglinzii, cealaltă se farda cu mâini tremurătoare. Își examina dezaprobator fața pe care încerca să și-o dreagă la iuțeală.

— Vai, ce urâta pot să fiu!

Abia acum înțeluse Isabelle de unde-i venea, până la telefonul acela nenorocit, partea inavuabilă a satisfacției: urâtenia trecătoare a Mariannei le pune pe amândouă pe picior de egalitate.

— Ce zici, sunt prezentabilă?

Isabelle continua să se agite cam în ciudată prin cameră, refuzând să-și arunce ochii la miracolul tremurător de pudră, de ruj și de albastru.

— Prezentabilă? Cred că de mult nu mai e cazul să vă prezentați unul altuia! replică ea grosolan.

— Isa, ce-ai pățit?

— Nimic. Adică da! Pur și simplu mă exasperezi. Cu numai cinci minute în urmă erai ca un copil fără apărare, iar acum, pentru că un glas de bărbat...

— Glasul unui bărbat.

— Ei aș! Vechiul atavism și-ar spune cuvântul oricine ar fi.

— Vechea vrajă, Isa, din fericire!

— Dacă ar fi bolnav Francis, reluă cealaltă cu pofidă, și ai pica tu pe neașteptate, fii sigură că s-ar purta cu totul altfel: s-ar sclifosi și mai tare.

— Ba n-aș pica pe neașteptate, pentru că aș fi tot timpul lângă el...

— Infirmieră, bucătăreasă!

— Și croitoreasă, și dădacă la copil – da, da, astea-s meserii în care reușim destul de bine.

— Și târfa?

— Isabelle!

— Și totuși asta-i reușita noastră cea mai incontestabilă. Și mereu cu nevoia asta mizerabilă de a fi ocrotite...

— Și de a ocroti!

— Mama cu puiul ei, bun! Dar găinușa cu cocoșelul ei? Ea îl alintă. Îl îngrijește. Îl răsfăță ca pe un copil – și totuși nu se poate lipsi de „ocrotirea” lui. Și atunci?

— E acel îndoit instinct, replică slab Marianne, cel matern și cel...

— Dar unul e genial – deși din păcate pervertit – pe când celălalt e abject de laș.

— Ți-ai ales un caz extrem ca să te amărăști și mai tare.

— Ba nu. În orice bărbat doarme nu un porc, ci un proxenet, și-n orice femeie o locatară supusă a unei anumite case.

— Numai în tine nu, bineînțeles!

Isabelle rămase cu gura căscată. Blânda Marianne era aceea care-i vorbise astfel? Dar oare nu furia oarbă, din pricină că era geloasă pe Francis, îi dictase ei însăși teoriile de adineaori? Chiar dacă nu înțelesese, Marianne o intuia, fără îndoială. „Mititica, mititica de ea...”

— Tu ai temperatură și eu delirez, scumpa mea!

— Ba nu, o contrazise prietena, cu glas răgușit de febră. Dar ce pot să fac, Isa? Are să vină, are să aprindă o țigară, și numai mirosul de tutun...

— Are să-ți faci mai bine decât toate îngrijirile mele! Te-ai parfumat destul? o cercetă apoi pe un ton amar. La urma urmei, dacă acceptați și unul și celălalt moneda voastră falsă... O lume în care nu circulă decât monedă falsă!

— Dacă e așa, atunci devine singura adevărată,

conchise Marianne cu seninătate.

Isabelle nu găsi nimic de răspuns. Și nu-i dădea prin minte că poate nici nu exista răspuns. Înșfăcă și a doua pernă în albastru pal, apoi ieși zicându-și: „Are să rămână noaptea aici, mâine ea are să fie de două ori mai bolnavă, iar eu va trebui s-o îngrijesc!” Simțea un dezgust profund pentru Francis, pentru Marianne, ca și pentru ea însăși.

Starea Mariannei se înrăutăți, apoi, mulțumită drogurilor miraculoase, a căror denumire rimează cu cea de *medicină*, se restabili prea repede: se trezi deodată vindecată, dar secătuită, lipsită de vlagă, de poftă de mâncare și de somn. Trebuia să-și petreacă undeva convalescența. Isabelle și Francis o conduseră la gară, cu mult înainte de ora plecării trenului. Nu-i prea simplu să-ți dozezi, de pe scara vagonului, sărutările și vorbele de adio convenite iubitului și buneii tale amice...

— Aveți grijă să nu pierdeți legătura în lipsa mea, le strigă ea când trenul se puse în mișcare.

Urmărire cu privirea, până ce dispăru, zâmbetul pe care fiecare îl iubea în felul său și care părea și mai palid pe fața slăbită. Apoi se pomeniră numai ei doi, tăcuți și parcă intimidați, și se despărțiră cu parizianul „pe curând”, care în fond nu înseamnă nimic.

Și totuși, într-o dimineață, tocmai când Blondal se afla în biroul ei și o otrăvea cu trabucul lui subțire, fu anunțată că un oarecare domn Favier o chemă la telefon; Isabelle trebui să-și trudească mult mintea pentru a-și aminti că așa îl chema pe Francis.

— Să vi-l dau, domnișoară?

— Te rog.

Francis stătea câteva zile la Paris între două inspecții pentru nu știu ce fabrică de automobile; ce-ar fi să se întâlnească?

— Ce program ai diseară? E vreme frumoasă. Trec să te iau. Vom cina la țară.

Isabelle se arătă zgârcită la vorbă, din cauza lui

Blondal, a cărui ureche i se păru deodată enormă; pe față i se putea totuși citi că nu de Casă era vorba. Celălalt își compusese o mină ironică, încântat că-l prinde în sfârșit pe picior greșit pe judele fără prihană. Ea puse receptorul la loc, zise scurt: „O prietenă” și se pricepu să reia discuția exact din locul unde o lăsase dânsul.

Când, în locul „bistroului liniștit de pe malul râului Loing”, alese *Le Grand Veneur* („N-am mai fost acolo până acum, Francis, sunt o provincială”), fața însoțitorului se umbri, contrariată, dar ea nu observă.

La început nu vorbiră decât de Marianne, apoi fiecare se interesă de celălalt și până la urmă și unul, și celălalt vorbiră despre ei înșiși. Între felurile de mâncare, Francis aprindea câte o țigară.

— Nu te deranjează?

— Sigur că nu.

În realitate, o tulbura enorm. S-ar fi simțit cu totul ridicolă dacă-ar fi recunoscut că fumul i se părea emanația vizibilă a forței lui Francis, a siguranței lui nestrămutate. Abia acum o înțelegea pe Marianne („Are să vină, are să aprindă o țigară...”) și înțelegea și cât era de potrivit propriul ei răspuns („Te-ai parfumat destul?”). Căci mirosul acesta era tot atât de tulburător ca și un parfum; nu voluptate evoca, ci, în mod inexplicabil, certitudine și încredere. Era exact opusul sărăciei, al suferinței și al morții.

La întoarcere, mașina gri deschis le depășea pe toate celelalte. Francis avu de luptat îndelung și periculos, dar până la urmă victorios, cu una stacojie, al cărei șofer ținea cu siguranță să facă o demonstrație junei sale însoțitoare.

— Mi se pare că asta-i mai tare decât tine, comentă Isabelle.

— Exact.

Ajunseră pe autostradă. La stânga lor, marginile orașului își etalau peisajul abstract. Înșiruirea de lumini

neomenești ascunde o viață simplă; această capodoperă nocturnă nu era decât un furnicar.

— Da, reluă Francis cu un surâs îngăduitor, sunt multe lucruri „mai tari decât mine”. Și nici prin gând nu-mi trece să mă împotrivesc lor.

— Ești copil unic, zise Isabelle.

— De unde știi?

— Crescut de o mamă singură.

— Parcă ai fi ghicitoare!

„Nu-i greu de ghicit când se și vede atât de bine”, își spuse ea tare, însă, îi replică:

— Doar sunt șefa personalului, adică psiholog!

— E adevărat că mama mi-a dat o educație complet greșită. De cum am împlinit optsprezece ani, deviza ei a fost: „Păziți-vă găinile, că-mi las cocoșelul slobod!”

— Totdeauna femeile sunt trădate de femei, șopti Isabelle. Și nu mai scoase o vorbă până pătrunseră în subterana prin care te înghite de obicei Parisul.

— Haidem sus să mai bem un scotch, hotărî Francis. Nu încerca să refuzi: am cheia apartamentului.

Ea n-avea intenția să refuze. Știa câte parale face însoțitorul, dar societatea unui bărbat, chiar dacă ușuratic și mai puțin inteligent decât ea, i se părea atât de reconfortantă, atât de liniștitoare, încât, pe drum spre Paris, ideea despărțirii o torturase din ce în ce mai tare, ca atunci când ți se face foame.

Se duse în bucătărie după gheață; când se întoarse, constată că Francis stinsese doua din cele trei becuri care luminau încăperea și că radioul cânta în surdină. Instinctul o înștiința de pericol; dar ce înseamnă pericolul la care aspiți cu întreaga ta ființă? Numai curajoșii cunosc atât de bine starea aceasta de exaltare.

— Nu se mai vede nimic!

— De ce ți-e teamă?

— Nu de tine, în orice caz, replică ea.

Constată însă, în aceeași clipă, că palmele i se umeziseră; asta nu i se mai întâmplase de luni de zile.

— Te-nșeli, o provocă el. De la unul ca mine te poți aștepta la orice.

Isabelle se așează lângă el în chipul cel mai firesc. Pentru că îi venise în minte, din adâncurile copilăriei, povața celor mari: când îți iese în cale un animal periculos, treci pe lângă el prefăcându-te că nu ți-e teamă...

— De ce zâmbești?

— Așa... un gând.

— O fi la fel cu al meu, riscă el prosteste.

Ea nu răspunse, dar, instinctiv, aduse vorba de Marianne. Fu rândul lui să nu răspundă: o lăsa intenționat să epuizeze subiectul singură, fără concursul lui. Cu cât își apăra mai mult prietena, cu atât simțea că se depărtează de dânsa. O cuprinse panica, de parcă numai prezența Mariannei ar mai fi putut s-o apere. După ce sporovăi inutil de nimicuri, trecu la amintiri, apoi la confidențe:

— Îi spun de multe ori „mititica mea”...

— Iar ție, o întrebă brusc Francis, apucând-o de mână, cum ți se spune, când te place cineva?

Ea se desprinsese ușurel, cu părere de rău.

— Asta n-are nicio importanță, Francis.

Se ridică și făcu vreo câțiva pași, ca și cum s-ar fi depărtat de un foc prea puternic, uitând însă că, dacă stătea în picioare, fața i se ascundea în umbră și nu-și arăta decât corpul splendid.

— Sculpturală, lăasă el să-i scape cu o voce înfundată (Ce expresie gazetărească! În oricare altă seară, ar fi pufnit-o râsul.) Isa, vino lângă mine!

Se lungise pe jumătate, ca să-i facă loc chiar lângă el: ultimul bec lumina porțiunea aceea, stofa moale, mâna cu o țigara între degete.

— Nu vin! Un bărbat culcat este cu totul altul.

— Și o femeie care mângâie și se lasă mângâiata este cu totul alta.

— E unul din cele mai umiltoare lucruri din câte am

auzit vreodată, replică ea sec, dar se surprinse bâlbâindu-se. Drept ce ne iei? Care femeie ar fi dispusă să-și schimbe personalitatea?

El își stinse țigara.

— Toate, în afară de tine! Critica cea mai mică le scoate din minți, sunt în stare să-și schimbe și coafura, și culoarea părului. Iar cel mai mic compliment...

— Știu! Chiar dacă nu li se adresează lor, ci unui lucru care nu le aparținea cu cinci minute mai înainte. Închipuiește-ți însă că eu nu-s așa!

— Mie-mi spui? Nimic nu te impresionează – și tocmai asta-mi place. Niciun artificiu. Nici măcar de fardat nu te mai fardezi... Ei bine, Isa, te-am dorit chiar din ziua aceea.

Abil demers. Cu atât mai verosimil, cu cât venea din partea unui bărbat destul de necugetat. Simți că se clatină; locul oferit alături de forma cufundată în semiobscuritate, care era aceea a unui om viu, înzestrat cu mâini și buze vii și calde, o magnetiza atât de tare, încât se temea să nu cadă pe covor dacă s-ar mai împotrivi, își adună toate puterile ca să se gândească la Marianne, la privirea, la zâmbetul ei; nu erau însă atât de vii ca celelalte. Și atunci și-o închipui plângând. De ce n-o fi făcând la fel și dânsul, dușmanul acela irezistibil care o urmărea cu un zâmbet prefăcut, câtuși de puțin în armonie cu privirea-i dură? Nu-i puse încă nicio întrebare. Se întoarse încet, ca să se așeze lângă el, țeapănă și dreaptă, convinsă că-și compune o ținută demnă, când, în realitate, nu făcea decât să-și scoată și mai mult în evidență bustul.

— Ești foarte stăpână pe tine, remarcă Francis suav, dar nu și pe privirea ta...

— Ce-ți...

— ...speriată, rugătoare, o întrerupse el brutal. În clipa asta, te crispezi din răspuțuri. De ce?

— Și de ce-aș ceda?

— Pentru că e atât de plăcut, pentru că e miezul nopții, pentru că suntem numai noi doi...

— Pentru că mi-ai dat să beau cam mult, pentru că ai condus prea repede, pentru că ai pus o muzică insinuantă! Bietele mijloace de seducție ale bărbaților...

— Atunci de ce ești atât de tulburată, Isabelle?

Îi puse mâinile pe umeri, iar ea simți că o ard. Vii și libere ca două animale, mâinile o atrăgeau spre el. Tremura toată. Era cu neputință să nu observe! Ideea o teroriza. Ghici că-și aplecase capul și respira greu; îl auzi murmurând:

— Fiecare cu parfumul ei...

Ce dezgustătoare expresie de colecționar! Numai o midinetă ar fi putut-o lua drept declarație de dragoste. Totuși nu reacționează. Odată - împlinise treisprezece ani - leșinase în curtea liceului. Și-i rămăsese în amintire o senzație delicioasă: toate grijile se topeau, trupul își pierdea greutatea, un uriaș de catifea o primea în brațele sale. E ceea ce simțea apropiindu-se acum și se abandona fără pic de teamă acestui simțământ.

Niște buze străine se apropiau de ale ei; tot trupul parcă i s-ar desface; dar buzele acelea, înainte de a o săruta, murmurară: „Micule...”

Într-o fracțiune de secundă era în picioare, gâfâind.

— Isabelle!

„Micule!” Expresia lui Blondal! Cu siguranța că așa șoptea și el bieteii lui prade, cu răsuflarea lui duhnind a tutun. Ce deosebire era între Francis și Blondal? Numai cea dintre un trabuc negru și o țigară blondă, atât și nimic mai mult! Și unul, și celălalt nu erau decât niște vânători de fuste, niște colecționari cinici, niște impostori cu păr cărunt... „Păziți-vă găinile că-mi las cocoșelul slobod!” Unul își bătea joc de dolofana de nevastă-ta, celălalt o trăda pe Marianne. „Mititica mea, mititica mea, ah! iartă-mă, iartă-mă...”

— De ce, Isabelle, de ce?

— Întrebarea asta ți-o pun eu ție, Francis.

Era sigură că n-are să se mai bâlbâie; mâinile îi erau din nou uscate; numai răsuflarea nu reușea să și-o

recapete și respira precipitat, în ritmul inimii pe care o simțea izbindu-i pieptul.

— Într-adevăr, urmă ea, de ce? Îți lipsea din colecție și una urâtă?

— Noaptea, toate femeile sunt frumoase.

Credea, fără îndoială, că-i face un compliment care repară totul și nu înțelegea de ce ea îl privește cu atât de vizibilă aversiune. Stânjeneala îl făcuse răutăcios. Își aprinse altă țigară, dar degetele îi cam tremurau, ceea ce-i dădu Isabellei curaj. Suflă în chibrit cu ciudă.

— Ești numai complexe, biata de tine.

— Iar tu nu, vezi bine! Gândul la Marianne nu pare să te tulbure deloc.

— Dar mai slăbește-mă cu Marianne! La urma urmei, mă iubește așa cum sunt.

— Ce simplu e!

El trase îndelung fumul, apoi îl slobozi pe ambele nări, cum sloboade iarna un cal aburii răsuflării. Splendid animal... Și fiindcă mirosea și a tutun blond, Isabelle se simți căzând iar în puterea farmecului.

— Ai și tu cusurul tău, continuă el, dealtfel cel mai mic: vrei să îndrepti lumea. Știi ceva? Las-o așa cum este!

— O lume pe potriva bărbaților. Dacă-ai fi femeie...

— Dacă-aș fi femeie, aș ști și atunci să-mi găsesc plăcerea.

— Furând-o?

— Da de unde! E de ajuns pentru toată lumea.

Și, schimbând deodată tonul, scânci ca un copil răsfățat.

— De ce nu eu, Isabelle?

„Habar n-are că nici nu există altul. S-ar prăpădi de râs dacă ar ști că sunt fecioară...” De râs însă ea fu aceea care începu să râdă.

— Uite-așa, micul meu Francis.

Radioul difuza una din acele melodii care răspândesc, pe nesimțite, înfiorarea pe care-o fi încercat-o autorul într-o seară ca asta. Fumul albăstrui se strecura, perfid, în

toată încăperea.

Isabelle își simți trupul cuprins din nou de slăbiciune și intuî că el sesizase situația, pentru că privirea îi redevenise iscoditoare, ca a unui vânător.

— Bună seara, Francis, zise cu glas tare, dar parcă înstrăinată de propria ei voce.

El vru să spună ceva, dar Isabelle îl opri cu un gest, apoi se îndreptă spre ușă.

— Cel puțin să ne îmbrățișăm prietenește, ca de obicei!

— Prietenește?

El se ridică; ea își dădu silința să nu grăbească pasul, căci și asta se recomandă când ai de-a face cu un animal periculos.

Și dacă totuși ar încetini și mai mult pasul, lăsându-l să se apropie, ar leșina ca altădată în brațele uriașului uitând de tot: și de complexe pe care i le descoperise, și de fecioria inutilă – cert, ar ajunge și ea, deodată, în rând cu celelalte... Trebui să se agațe de clanța ușii ca să se stăpânească. Fără îndoială că el remarcase asta, dar, în loc să facă gestul potrivit – chiar și vânătorii cei mai destoinici se pot înșela câteodată! – prefera să spună:

— E târziu. Am să rămân să dorm aici, la doi pași de tine, Isabelle. La doi pași! repetă el insistent.

— Bună seara!

Ajunsă în camera ei, mirată, liniștită și în același timp decepționată că n-o urmărise, încuie precipitat ușa și, aproape inconștient, aruncă cheia în fundul unui dulap, pe care-l încuie de asemenea. Își închipuia că pune astfel, între ea și un act de slăbiciune, o întreagă serie de gesturi care ar împiedica-o să facă o greșeala. Uită însă că, alături de dânsa, fereca în aceeași încăpere pe cei mai răi din propriii ei dușmani – Regretul și Imaginația – și că avea să petreacă o noapte întreagă în compania acestor teribile cuvinte: „Dacă aș vrea...”

Ce speranță de evadare nutrea oare când deschise larg fereastra spre noaptea atât de liniștită? Cu excepția câtorva lumini, în rest totul părea cufundat în somn și

numai cerul înstelat semăna cu un oraș imens și nespus de îndepărtat. Odată cu liniștea, Isabelle sorbea acea puritate care se naște numai din absența oamenilor sau din somnul lor.

Rămase așa multă vreme, singură în fața pustiului nopții, dar pacea tot nu reușea să și-o găsească. Deodată se apropie de masă, se așeză, luă o coală de hârtie și se apucă să scrie Mariannei, cu o mână al cărei tremur agitat, trebuia să și-l controleze neconținut:

„Draga mea, iată o veste și bună, și rea. Am găsit, în mod cu totul întâmplător, o locuință mică și extrem de potrivită. Nu încăpea zăbavă: ori tratam pe loc, ori o pierdeam. Și am zis da, pentru că îmi dau prea bine seama că, de multe ori, cu toată amabilitatea-ți nesecată, prezența mea vă apasă, pe tine și pe Francis. Știu că ai să protestezi, dar sunt sincer convinsă că e mai bine așa” etc.

Puse scrisoarea în plic, scrise adresa, îl închise și, ca și când expedierea ei ar fi devenit, de acum înainte, inevitabilă, lipi și timbrul. Nu-i mai rămânea decât să găsească și locuința cu pricina, ceea ce, însă, i se părea cu mult mai ușor decât adoptarea hotărârii însăși.

Încerca să se convingă că rezolva astfel toate problemele ivite în noaptea asta. Totuși, abia după ce pecetluisese scrisoarea, avea să-și dea seama că esențialul încă nu fusese rezolvat. La numai câțiva pași veghea un bărbat care o dorea și pe care îl dorea și ea, cu tot trupul ei. O fi Isa urâtă, totuși bărbatul acela se simțea atras de dânsa. „Ei aș! Nu-i trebuie decât un pântec și niște sâni. Noaptea, toate femeile sunt frumoase. S-ar culca și cu o femeie fără cap!” încerca ea cu cruzime să-și bată joc de bieteile ei iluzii, ca și de ranchiuna ce și-o purta. „Ai vrea să te mai și iubească. Dar, la urma urmei, cine pe cine iubește?... Neisprăvitul! Dacă-l tăia capul cum să-și joace comedia stimei și atașamentului, erai acum în brațele lui... În brațele lui!” repetă ea, și un ocean de regrete o îneca. „În brațele lui...” Trupul îi semăna cu o peșteră din

care marea se retrage sufocându-se; se simțea poroasă și pustie – și apoi, cum să reziste imaginației?

Se apropie și-și lipi urechea de ușă. Cine știe dacă nu făcea și el la fel de partea cealaltă... Cine știe dacă dorința și închipuirea nu-l țineau la fel de treaz și atent la cea mai mică mișcare... Crezu, își întrețină iluzia că-l aude cum o cheamă. De-ar fi făcut-o cu adevărat, ar fi căutat cu degete tremurătoare cheia, ar fi deschis ușa și i-ar fi căzut în brațe. Dar nu! El doarme – și cine știe pe care alta o visează? Alta pe care are s-o viziteze mâine sau să o seducă fără nicio greutate! Pentru că toată lumea era a lui, lumea aceasta a bărbaților pofticioși și a femeilor ușor accesibile... Marianne ținea la el așa cum era; și celelalte, desigur. Oare nu era de ajuns ca să o justifice? Și oare n-aveau toate dreptate? Mai bine să iubești pe oricare așa cum este, decât să pretinzi „să îndrepti lumea”, ceea ce, în definitiv, nu e decât un alibi ca să nu ții la nimeni. La nimeni, nici măcar la Marianne! Dar se gândise oare cu adevărat la ea, în timpul acestei furtuni? Oare din cauza ei rezistase? Nu, cu siguranță că nu, ci din cauza complexelor ei, ca să-și apere virginitatea – „onoarea” ei, nu pe a Mariannei.

Nici dragoste, nici prietenie, nici plăcere, nici pace – atunci ce-i mai rămânea? Domnului îi întorsese spatele, iar vieții lumești îi spunea nu. Era vina ei că trăia pe o insulă pustie.

Își încrucișă brațele pe masă și, ca un copil rupt de oboseală, își așeză pe ele fruntea înfierbântată și începu să plângă.

VI

leșirea din prăpastie

DUMINICĂ – ERA CEA DINTÂI DIN primăvara aceea – François, bătrânul liftier de la C.P.C., coboară cu o prestanță de suveran cele patru trepte de cărămidă care-i despart bârlogul de grădiniță. Cât timp a trăit răposata, nu prea deschidea gura: avea ea grijă de toate; de un an încoace însă, între una caldă și alta rece, vorbește singur mereu, și monologul său seamănă cu efortul titanice al delfinului care țâșnește din apă și rămâne cât poate mai mult în văzduh înainte de a-și urma drumul neștiut. Câteodată, când plictiseala îi înfige gheara în gât, glasul ăsta fără ecou e singura dovadă că mai exista. Ca murmurul fântânii din piața satului la mijlocul nopții.

Iar acum, moș François simte că-n straturile lui are să găsească noi interlocutori, odrasle ale unei nopți calde și bântuite de păsări.

— Ia te uită! Spuneam eu! Parcă nu știam că ești galbenă, șoptește dânsul unei mlădițe pe care abia o vezi cu ochii. Și ăla (adică negustorul de semințe) care zicea că ești violetă... Auzi, tu, violetă!

Repetă cuvântul cu dezgust profund, după care mai face trei pași și se oprește încremenit înaintea unei întregi societăți nu mai înalte de-un sfert de centimetru.

— Hei, voi ăștia! Pe voi nu vă așteptam. Vă poftirăți singuri! (În fața acestor floricele pe care le-a plantat vântul în locul lui, e pur și simplu extaziat, extaziat

aidoma calicului căruia un copil necunoscut îi dăruiește un zâmbet.)

După ce-și va sfârși monologul din grădiniță, se va întoarce în bârlog, unde răposata îl pândește din fiecare colțișor, din fiecare mobilă, din fiecare lucrușor, așa că nici el singur nu mai știe dacă tăifăsuiește molcom cu Marie-Louise sau cu perna aceea urâcioasă în formă de păpușă, pe care o câștigase ea la un târg, a doua zi de Paști.

Tot acum, duminică dimineată, „face temeinic curățenie”, ceea ce înseamnă că deschide ferestrele și mai mută lucrurile de colo, colo. Ușor dar încăpățânat, praful, deranjat doar pentru o clipă, se așază, din nou, ceva mai departe. În celelalte zile ale săptămânii, François se mulțumește să-și facă patul (la drept vorbind, jumătatea lui de pat, pentru că doarme și acum numai în culcușul lui) și să sufle doar așa, în treacăt, pe unde vede prea mult praf. De gospodărit n-a știut niciodată să gospodărească. De gătit, nici atât. Se mulțumește să copieze cu stângăcie, seară de seară, ce-a văzut și el timp de patruzeci de ani. Cum s-o fi făcând însă că, de sub degetele îndemânaticale ale Mariei-Louise, ieșeau niște bucate al căror miros te dădea gata încă de la poarta grădinii, în timp ce, de sub degetele lui greoaie, nu iese decât un terci nenorocit? Se încăpățânează totuși, din fidelitate, să critice cantina întreprinderii: „Dragii mei, asta nu se compară cu bucătăria de-acasă...”

Duminică, însă, el nu mai stă de vorbă cu mașina de gătit, cu cratița sau cu sarea zgrunțuroasă: ia masa împreună cu vechii lui amici, de care domnișoara Devrain, nu fără temeii, îl întreabă luni dimineata. Nici Marie-Louise nu-l vedea cu ochi buni, cu toată ocrotirea generoasă pe care femeile o acordă de obicei bărbaților singuri. Mai toți văduvi sau părăsiți, care s-au reînsoțit cu sticla! François știe dinainte că-n tovărășia lor apăsătoare iar are să întreacă azi măsura, lucru la care încearcă să nu se gândească atunci când trece pe dinaintea fotografiilor

Mariei-Louise (cu pălăria cloș, pe bicicletă ori la nunta lui Victor), care-i stau de pază pretutindeni.

„Tii! Liliacul bătut! Nu m-am uitat la liliacul meu bătut...”

Și se-ntoarce în grădină; la fiecare pas, stoluri de păsărele izbucnesc din boschete.

La o zvârlitură de băț mai încolo, în cămăruță ei cocoțată sus, Annie vorbește și ea singură. Nu floricelelor care răsar din pământul glastrelor de pe balcon, ci misterului abia înfiripat – o știe de ieri, de când a fost la medic – care i s-a cuibărit în pânțele. Aștepta diagnosticul cu inima strânsă, dar de cum l-a auzit, o bucurie copleșitoare a pus stăpânire pe ea. Cu toate că a rămas fără părinți și că are de acum un bărbat la pat, încă se mai simte o fetișcană; și atunci cum ar putea o fetișcană s-o scoată la capăt cu propriul ei copil? Nu-i nimic! N-a dormit toată noaptea. Vasăzică bucuria, ca și durerea, te poate ține trează! Ca și teama fără de temei că poți să-ți strivești puiul dacă dormi pe burtă... Îi vin în minte fel de fel de șansonete în care „leagăn descântat” rimează cu „înger preacurat”, la un loc cu toată pledoaria magazinelor în favoarea Mamei și a Copilului. Căci nu-i spune „Curierul inimii”, unica ei lectură, că un copil înseamnă unica fericire durabilă? Cântece, publicitate, reviste ilustrate – toate oracolele o încântă pe Annie, copilul Veacului ei... Deseară vine drăguțul de Marcel ca să-și petreacă noaptea cu ea, și își muncește de pe acum creierii cum să-i spună noutatea... Cum e-n filme sau în benzile ilustrate?” Și surâde, fiindcă pentru oamenii obișnuiți e mare lucru să ai de comunicat o noutate.

„La început, am să-ți pun leagănul în odaia noastră. Nu se cade să nu-l lași pe Marcel să doarmă! Înțelegi? Dacă-ăș fi numai eu, n-ar avea nicio importanță; dealtfel, văd că și dai semne. Ai răbdare...”

Se și gândește să se mute. Băiat sau fată? Ce-ar prefera Marcel? Și ce nume să-i dea? Are să-l întrebe

deseară. Dar cu slujba, ce-o să facă? O s-o mai poată păstra? O s-o lase? O să găsească altă? Ei aş! Las'că o ajută domnişoara Devrain pe ea. Şi apoi Marcel câştiga frumuşel. Să-şi dea copilul pe mâna doicii? Niciodată! Dealtfel nici Marcel n-ar fi de acord...

Annie îşi vorbeşte pe şoptite şi atenţia ei sare de la una la alta, ca o pasăre care ciuguleşte. Mare mirare e; toate preocupările astea bune pentru oameni mari îi vin în minte neaşteptat de uşor! Până mai ieri nici nu era în stare să priceapă cum poţi să-ţi pierzi noaptea cu un bărbat, să aştepţi un copil, să mori. Nu, astea nu erau pentru ea. Astea îi priveau numai pe ceilalţi. Cum ar putea să i se întâmple ei aşa ceva? Pentru ca, pe urmă, totul să se desfăşoare în chip atât de firesc, încât să se simtă aproape dezamăgit şi să cadă pradă altei nelinişti: aşa s-o fi petrecând viaţa, ca un fluviu care curge pe sub fereastra ei şi pe care uită să-l privească? Oare să mori o fi tot atât de simplu? Sau să mori e mai greu decât să iubeşti un bărbat şi să ai copii?

Ceva - ba nu: cineva în adâncul ei freamătă penfundate şi o readuce la viaţă. Nici gând să mori!

„Ce-aş mai dansa, zice tare mica Annie. Dacă ne-am duce la bal astă-seară, Marcel şi cu mine? Oare medicul mi-ar da voie să dansez? (Dansează singură prin cameră.) O să-i punem numele Jean-Marcel şi am s-o rog pe domnişoara Devrain să-i fie naşă...”

Zece şi jumătate. Pentru două zile, Blondal a devenit „papa în halat şi papuci”: gospodărit şi grădinărit; şi nici măcar un singur trabuc, pentru că Hélène nu poate suferi mirosul şi pentru că el îşi adoră fiica, singurul lui copil. Nu i-a trecut niciodată prin minte că slujbaşele pe care le cheamă în biroul lui şi după care încuie uşa ar putea fi o Hélène a cuiva. Vai de acela care ar pângări-o pe-a lui! În Blondal sunt doi bărbaţi, din care unul l-ar strânge cu dragă inimă pe celălalt de gât, dar el e singurul care nu-şi dă seama de asta.

Zece și jumătate: președintele se duce la biserică împreună cu soția.

— Și după-masă ce facem?

— Vai, dragă, tare mi-e teamă că am să-mi petrec iar ziua cu nasul în dosarele mele.

Amândoi oftează, căci așa e ritualul duminical. Ceea ce nu-i mai face să sufere, nici pe unul, nici pe celălalt. Dimpotrivă.

La aceeași oră, Marianne mai doarme, cu capul rezemat de brațul lui Francis, care s-a deșteptat. El îi cercetează fața, pe care somnul a destins-o și chiar a schimbat-o puțin, și surâde. O iubește pe Marianne; sau crede într-adevăr că o iubește, ceea ce însă nu e decât un joc de oglinzi: dragostea ei constantă îl înduioșează și-i dă o senzație de siguranță. Pe ea n-o poate defini altfel decât în comparație cu altele: mai veselă decât aceea, mai focoasă decât cealaltă – și are atâția termeni de comparație, încât nu mai sfârșește trecându-i în revistă. „Mai puțin pretențioasă decât Isa”, își spune la sfârșit, fără plăcere.

Jucătorul care câștigă mereu e mândru de asta, dar și dezgustat. Fiindcă nu pierde niciodată, Francis nu mai cunoaște regulile subtile care dau farmec jocului: așteptarea, îndoiala, imaginația. Fără voia ei, Isabelle e pe cale să-i redea atracția și astfel, cu brațul petrecut sub capul nevinovatei adormite. Francis o visează, indecent, pe Isabelle.

Pe Isabelle care, la zece și jumătate, sfârșește, bombănind, de dereticat faimoasa „locuință mică și ideal de potrivită”. Căci o găsisese, slavă Domnului! Chiar în ajunul întoarcerii Mariannei. De peste tot poate privi afară, căci dacă încăperile sunt trei la număr, în schimb ferestrele sunt șase. Jumătate din ele dau spre o grădină publică, iar grădina publică îi ține loc de barometru și de

calendar totodată: dintr-o ochire ghicește ce temperatură e afară și dacă azi e joi, sâmbătă sau duminică. Nici în dimineața asta nu se poate înșela. Copiii, ca stolurile de păsărele, se îmbată cu strigătele lor; întind brațele, închid ochii și au impresia că zboară. O adiere ușoară și atât de zglobie încât pare indiscretă pătrunde pe o fereastră, iese pe alta, după ce s-a jucat cu părul despletit al Isabellei. „A venit primăvara?” Nu scuarul acela i-o vestește și nici chiar mierla cocoțată într-un copac pe jumătate înfrunzit la înălțimea geamurilor, ci o neliniște care-i tăie răsuflarea, îi dă spasme, o săgetează până în adâncul ființei. Căci așa obișnuiește acest anotimp, să pună stăpânire pe trupurile tinere, odată cu grădinile, și cum se mai pricepe trupul intact, de marmură și lavă, să-i reamintească existența lui! „Cum, se întreabă Isabelle, totul o ia iar de la început?” Dar oare totul a încetat vreodată să existe, chiar și-n toiul iernii?

Și, deodată, aruncă mătura, cârpele și pământul, își pune costumul de gimnastică și deschide larg ferestrele.

În celelalte duminici sacrifică sfertul de oră zilnic de gimnastică; în dimineața asta, însă, îi trebuie, așa cum își vine câteodată dorința irezistibilă să dansezi: să-ți simți corpul ascultător și puternic, invizibil dar gol sub vesmântul generos, liber deși strunit în plasa lui de mușchi. Cu ochii deschiși, ea își percepe formele; iar din când în când efortul întrece limita celui strict necesar, pentru că însăși truda ei să le scoată în relief. Stofa o mângâie aspru ici și colo, într-un fel cu totul neașteptat, și un val de aer proaspăt pătrunde în plămânii ei, la fel de adânc precum șuvoiul apei reci într-un burete.

Când se simte destul de obosită, mai viguroasă și în același timp mai slabă ca înainte, se aruncă sub duș, pe care-l vrea cât mai puternic. Atât de brutal, încât îi taie răsuflarea! Dar de unde-i vine umbra asta de neliniște? De la ce amintire? A, scăldatul! Valurile care-i dau rând pe rând asalt, o asediază orbește... (Nu a mai recitat caietul negru, dar nici nu l-a distrus. Veghează în fundul

unui sertar, ca un păianjen de seară.) Scăldatul... Orléans... Brigitte... „Am o soră și o cheamă Brigitte. Nici nu știu dacă s-a măritat! Dacă ar fi murit, m-aș gândi mai des la ea...” Dar la răposatul ei tată de câte luni nu s-a mai gândit? A și început să-i uite trăsăturile. În timp ce mama îi apare, deodată, întreagă în amintire. Ah! Până și parfumul pudrei de pe obraji, până și mirosul ei de dimineață... Ce vârsta o fi având acum? Cu câtă îngrijorare, din zi în zi crescândă, nu s-o fi uitând în oglindă „frumoasa doamnă Devrain”! Și la ce biete artificii n-o fi recurgând ca să oprească în loc timpul! Lacuri și vopsele, ca pe o firmă de magazin, ăsta-i simbolul tristei preocupări a tuturor celor ce luptă ca niște miopi cu vârsta, studiindu-și mereu obrazul, dar uitând că un plus de rigiditate în mers, vagul din priviri o trădează. În timp ce Isa-cea-Urâtă e zi cu zi tot mai sigură de trupul ei; uite, dacă dă drumul acum numai la apa rece, carnea parcă i se împietrește și mai mult. Oferă potopului fiecare părticică... Și Marianne, și Simone, fata de serviciu – toate îmbătrânesc; chiar și Annie se ofilește – numai eu nu!” Așa încearcă să se consoleze de singurătate. Dar crede oare cu adevărat că timpul o cruță? Chiar nu înțelege că timpul îi pare invizibil pentru că e gol? Gol, Isabelle! De două ori pierdut...

lat-o în fața oglinzii; părul i-a crescut la loc și nimic n-o mai împiedică să-și reia gesturile familiare... De șapte ori cu peria la dreapta, de șapte ori la stânga, apoi pieptenele, apoi acele, – *și am să arăt exact ca ieri...*”

Unsprezece ceasuri (clopotele au în dimineața asta sonoritatea cristalină a primăverii): peste un sfert de oră începe slujba. Isabelle speră să se simtă după ea la fel de proaspătă, purificată și-n bună dispoziție ca după duș.

La ieșirea din biserică, un tânăr se apropie de ea, cu un surâs atât de stânjenit încât părea mai degrabă un rictus.

— Vă rog să mă iertați... dar, de la spate, am crezut că vă recunosc...

Tristețea absolută pe care i-o produce incidentul îi

arată o dată mai mult cât de vulnerabilă rămâne în realitate și cât de fragile erau „consolările” găsite între cântări și făclii pâlpâitoare. Nu ea decât aceea pe care ceilalți „credeau c-o recunosc” și nimeni la drept vorbind n-o cunoștea.

Primăvara își deschidea larg porțile, duminica se pregătea să-și adune din toate părțile fideli în grupuri vesele și fără de grijă; dar pe ea, cine o va scoate azi, cine o va scoate vreodată din prăpastia singurătății sale?

Parcă nu-i vine să se întoarcă acasă. Scuarul era plin de crenguțe verzi, de păsări, de copii; pătrunse acolo cu pasul emigrantului care calcă pământul unei țări străine, cu speranță dar și cu neîncredere. Îl văzuse numai de sus; acum străbătea dezamăgită aleile prea scurte, pe care abia le putea recunoaște. Niciodată nu observase că erau trase la întâmplare, că plantațiile aveau ceva artificial. Omul nu știe decât să ciopârțească în formă de decor darurile naturii.

Se opri sub un copac plin de păsărele și aprinse o țigară. Căpătase acest obicei acasă, ca să-i țină de urât, pe urmă începuse și la birou, iar acum i se întâmpla să fumeze chiar și pe stradă. Se așeză pe bancă și începu să-și urmărească semenii – acești străini – așa cum urmărești marile vapoare încrucișându-se în port.

Două fetișcane și un băiețandru năvăliră pe alee râzând proteste. Ținându-le pe amândouă de braț, el le săruta pe rând. Când întârzia prea mult la una, cealaltă protesta chicotind: „Și pe mine! Și pe mine!”. Era drăguț băiatul, nici vorbă, dar ca o reclamă; așa trebuie să fi arătat și Francis când era tânăr. Isabelle descoperi că n-ar fi avut nimic împotriva să se afle în locul uneia dintre cele două, oricare ar fi fost. L-ar fi împărțit pe drăguțul de băiat cu oricare alta, dar în același timp îi venea și să-l palmuiască. Așa cum se îndepărtau, siluetele lor îi amintiră deodată pe cele zărite în duminica aceea pe malul opus al râului Loiret: Armande cu însoțitorii ei; și retrăi, cu o forță nouă, furia care-o cuprinsese atunci.

O negresă se așeză pe banca ei. Fără să o fi examinat, Isabelle ghici, după privirile pe care i le aruncau trecătorii, că vecina era înzestrată cu trista și teribila putere de a dezlănțui în semeni animalul. Căci într-un fel te uiți la fața cuiva, și-n alt fel când te gândești la corp. Or, toți bărbații care întorceau capul spre bancă, aruncau căutătură asta, scurtă și scăpărătoare, de animal de pradă.

Ceea ce o determină să-și schimbe locul, pentru că nu mai putea suporta involuntara complicitate. Când era gata să se ridice, i se păru că ar fi curată lașitate s-o abandoneze pe creatura aceea, al cărei ghinion îl cunoștea atât de bine. Băgă însă de seamă că atenția o flata pe cealaltă, așa că se sculă și-i cedă terenul.

Un bărbat o urmări un timp, i-o luă înaintea, întoarse capul și, după ce o examinează, își văzu de drum indiferent. Isabelle, care grăbise involuntar pasul ca să evite întâlnirea, se simți iarăși rănită, nu atât de ofensă, cât de nedreptate: căci bărbatul era și el urât.

Un stol de păsărele se abătu pe gazon; micile zburătoare își disputară cu zgomotoase țipete și fâlfâiri de aripi niște grăunțe invizibile, apoi se împrăștiară fără dușmănie.

După ce făcu înconjurul grădinii, Isabelle ajunse din nou în dreptul băncii ei și, găsind-o liberă, își relua postul de observație. Se perindară câteva femei foarte nostime, îmbrăcate ușor dar bine puse la punct, fragile alcătuiți de derizoriu și perfecțiune, discreție și provocare, în stare să inspire, în același timp, respectul și dorința. Isabelle privea cu o plăcere fizică legănarea voluptoasă a coapselor atât de sigure de ele – a acestor superbe „purtătoare de copii”. Era gata să-și aprindă altă țigară, dar rămase nemișcată, cu gura căscată, cu bricheta aprinsă în mână: își dăduse seama că le privea pe femeile acelea *cu ochi de bărbat*! Le cântărea, studia și asimila ca pe reprezentantele unei alte specii. Gândul o umplu mai întâi de mândrie, apoi o îngrozi; dar această mândrie fugară i se păru elocventă: punând piciorul pe tărâmul

bărbaților, își închipuia oare că urcase o treaptă? Ar fi însemnat să admită că femeile erau inferioare. Ar fi însemnat să admită că Francis o depășea pe Marianne și că Blondal prețuia mai mult decât ea însăși. Și oare nu tocmai convenția aceasta umilitoare îi devenise odioasă încă din copilărie, determinând-o să respingă orice posibilitate de înțelegere cu mama și cu sora, să nege cu înverșunare servitutea lor frivolă și trufia lor de sclave? Iar mai târziu, când se trezise și ea cântărită pentru prima oară de un mascul („dansatoare bună pentru sala obscură”), nu reușise să supraviețuiască ofensei numai dovedind că e în stare să-și câștige existența la fel ca un bărbat, ceea ce nici mama și nici soră-sa n-ar fi fost probabil în stare? Oare chiar să fi uitat că e femeie, de vreme ce era acum în stare să privească totul – oameni sau probleme – cu ochi de bărbat? Sau poate că era blestemul unui chip care aducea prea puțin cu acela al unei femei?

Strivi țigara pe pământ cu furie, de parcă ar fi vrut să alunge tot ce era bărbătesc în ea; și fu recunoscătoare celor doi derbedei care, trecând pe lângă bancă, scoaseră un șuierat admirativ și-i făcură, prin gesturi, propuneri fără echivoc. Se prefăcu că-i ignorează, dar tocmai grosolănia lor îi aminti că era totuși femeie.

Un bătrân venea încet pe alee, târându-și picioarele, urmat la trei pași de femeia lui, cu capul plecat. El nu se întorcea spre ea nici măcar ca să-și manifeste nerăbdarea; probabil că o uitase de vreo treizeci de ani. „Singura revanșă pentru biata oaie ar fi să supraviețuiască stăpânului, își zise Isabelle, care se simțea umilită până în adâncul sufletului de această imagine atât de evidentă a servituții. Și câte alte bătrâne n-or fi în oraș care, ca și asta, nu-și trag sufletul decât după moartea tiranului pe care l-au crezut atâta amar de vreme atotputernic, unic și indispensabil. Dar dacă se ntâmpla să-i supraviețuiască dânsul, ce epavă lamentabilă ajunge! (Se gândea desigur, la François.) Și

fata asta, în stare să ȝopăie ca un ȝânc pe lângă băiatul ei, al cărui braț îi apasă umerii ca un jug și a cărui mână îi frământa distrat obrazul, fata asta n-o să ajungă tot ca bătrâna sclavă care merge la trei pași în urma celui alt? A, uitam că asta-i «generația divorțului»! Trist progres. Într-adevăr! Ea, dacă aș fi cu un bărbat, aș merge numai în pas cu el!” Și totuși, cine ȝipa în ea de plictiseală în dimineața asta, în duminica asta, în primăvara asta, și-ar fi fost gata să ȝopăie ca un cățeluș în urma stăpânului, oricare ar fi fost el?

Calmă și maiestuoasă, dar cu totul în alt chip decât trecătoarele nostime de adineaori, se apropia, mai încet decât navele, o gravidă, atât de lipsită de apărare și totuși atât de sigură de ea. Diformitatea ei neobișnuită, de care n-ar îndrăzni să râdă nimeni, nici chiar un copil, justifica orice: și abuzurile seducției și ale dorinței, și însoțirea pe viață a două ființe. Cu toată tirania, cu toată nestatornicia și cu toată ambiția lui, Bărbatul n-ar însemna nimic dacă nu s-ar pricepe, înainte de orice, să fie pavăză acestui fragil tezaur. „Echilibrul lumii, viitorul ei, rațiunea ei de a fi își au înțelesul, pe de-a-ntregul, în acest personaj diform, gândea Isabelle, în regina aceasta monstruoasă – într-o gravidă!” De două ori propria-i mamă fusese, așadar, o astfel de zeiță respectabilă... Și gândul acesta, chiar dacă n-o împăca cu ea, îi dădea muștrări de conștiință: nu credea cu puțință ca oribilul miracol să i se întâmple și ei, dar se întreba dacă fără această încercare i s-ar putea împlini destinul. Căci, la urma urmelor, ceea ce definea și justifica Femeia era tocmai diformitatea, riscul acesta și cea mai animalică dintre servituți. Își aminti ce spaimă a tras în dimineața aceea, când o inițiasc Brigitte, scoțându-i păpușa dintre coapse... Ce spaimă, dar și ce mândrie! „Tu n-ai să ai niciodată copii!” îi aruncase în obraz unui băiat, pe care-l socotea în taină logodnicul ei. De ce mai trăise douăzeci de ani dacă, la un simplu gând, mai putea retrăi, intacte, aceeași mândrie și aceeași teamă de odinioară? Pe

atunci, însă, mica Isabelle nu se îndoia că oribilul și sublimul ei destin avea să se împlinească; pe când în dimineața aceasta, în care Firea se logodea cu primăvara, Isa se întreba dacă-i va fi și ei vreodată dat să aibă parte de așa ceva, și amarul ei reproș se revărsa, în chip ciudat, asupra lui Francis.

Guraliv și sprintar ca păsărelele de adineaori, un cârd de copii puse stăpânire pe bancă și pe spațiul înconjurător. Ea deveni ținta jocului lor, locul convențional unde nu mai puteau fi prinși și spre care fugeau cu sufletul la gură. Primii ajunseră băieții, strigând cât îi ținea gura, gâfâind și trăgându-și de brăcinari, cu amândouă mâinile, pantalonașii care le cădeau mereu pe vine. Urmară fetițele, interesate nu atât de hârjoană, cât de micile lor secrete fără însemnătate pe care și le sușoteau cu râsete înăbușite și priviri furișe. Era printre ele și una urâtă, și totuși la fel de veselă ca oricare alta; Isabelle simți cum i se strânge inima. „Ce bine e să mori tânără, medită ea, să mori înainte ca ceilalți să-ți spulbere iluziile!” Trebui să facă un efort ca să se stăpânească și să nu se repeadă la fetiță ca s-o îmbrățișeze. Îi venea s-o înșface în brațe, ca în pagina finală din *Le Grand Meaulnes*⁶, și s-o ducă spre necunoscut. „În Țara celor Urâți, unde se adună toate necazurile de pe lumea asta... Ba nu! Își luă ea seama. În Țara unde toate necazurile pier la un singur semn”. Și ceea ce mai supraviețuia în ea din sora Thérèse a Schimbării la Față știa cum se cheamă locul cu pricina.

Când te uiți la copii cum se joacă, timpul parcă își oprește cursul și te apucă aceeași toropeală ca atunci când contempli jăratul din sobă sau oceanul. Se lăsă și ea, încântată, în voia acestei amorțeli. Două fetițe mai răsărite o făceau pe „mama” cu un băiețel mai mic, ținându-l mereu din scurt cu strășnicie. Era evident că fiecare o maimuțarea pe propria ei mamă, răzbunându-se astfel de muștruluiala la care trebuie să fi fost supusă pe

⁶ Cunoscut roman de Alain-Fournier.

vremea când era de-o șchioapă. Numai prichindelul nu imita pe nimeni; trăia pur și simplu clipa prezentă micul animal, care abia gândea și se dăruia cu totul fiecărui gest fugar devenit, rând pe rând, universul lui. Isabelle crezu că le observă pe fetițe cum, în toiul comediei maternității, admirau pe furiș minuscula forță a naturii și, cu toate că se prefăceau că-i administrează câte o bătaie, păreau să-i recunoască, în fond, superioritatea. El însă nu participa la jocul lor decât ca să-l poată gusta și mai bine pe al său; așa că, atunci când au vrut să-l împiedice să bea apă de la fântână, sub pretextul că era prea încălzit, el se revoltă:

— Dar mi-e sete!

— Păi tocmai când ți-e sete nu trebuie să bei.

Întoarse către ele fața, care era însăși fata libertății deși semăna teribil cu a furiei, și strigă:

— la dați-mi pace, fetelor!

În strigătul lui se și făcea simțit tonul Bărbatului; stăpânul creațiunii, pe care Isabelle îl pricepu cu atât mai bine, cu cât, între cele două tabere în miniatură care se înfruntau sub ochii ei, inima îi dăduse ghes încă de la început să aleagă.

Toți ciuliră urechile când o mașină-sport demară bubuitor dincolo de gardul viu care înconjura scuarul. Băieții se cățără pe gardul cu zăbrele.

— la uitați-vă ce mai M.G., băieți!

— Ei aș! E un TRIUMPH!

— Habar n-aveți! Numai o italienească bubuie așa!

De ocupanții mașinii nici nu le păsa.

— Au să-și rupă gâtul ăia doi! fu de părere, în schimb, o cumătră, cu dezgustătoare satisfacție, și-n gura ei răutăcioasă profeția suna mai curând a urare.

Isabelle, în picioare, nu-și putea lua ochii de la „ăia doi”: un bărbat foarte tânăr, cu prietena lui, căreia vântul îi răvășea părul și-i făcea să fâlfâie, ca două steaguri, capetele eșarfei. Le urmări siluetele, dragăstos înfrățite, până ce pieriră într-o trepidație și un vacarm care păreau

Însăși imaginea tinereții. „Și chiar dacă i-ar pândi moartea la cea dintâi răspântie, își zise dânsa, oare clipa pe care au trăit-o nu face mai mult decât o întreagă existență cenușie? Ce n-aș da și eu să mă consum așa, deodată, cu o flacără vie și pură! Ah, de ce ni-e dat să hotărască altcineva în locul nostru?”

Ieși din gradină. Mica ei lume, orașul, Creațiunea întreagă îi păreau un imens talmeș-balmeș. „Cei mai mulți se consolează de eșecurile și necazurile lor, zicându-și că nici ceilalți n-au parte de ceva mai bun; dar tocmai asta ar trebui să-i aducă la disperare!”

Ceasul de la mână arăta aproape douăsprezece; exact aceeași poziție o vor avea cele două ace oarbe la noapte, când somnul binefăcător o va reda, în fine, neantului; între timp, va trebui să trăiască douăsprezece ore cu ea însăși; căci, cu toată muzica lui Mozart sau programele de televiziune, avea parte de același tâte-à-tête, de același gol, de aceeași sală obscură care înseamnă a fi singur cu tine însuși. Trăsnetul care se abătuse asupra ei, într-o după-amiază, ținându-i locul pe coridorul mănăstirii o lovi din nou. Timpul! Avea senzația că-l vede ca pe o ființă vie și, dintr-o singură privire. Îmbrățișa existența care o aștepta. Viața întreagă nu-i făcută decât din ani, care la rândul lor nu se compun decât din zile – și iată cum arăta o zi! O prăpastie de singurătate i se deschidea în față; o cuprinse amețeala atât de tare, încât trebui să se sprijine de un felinar, ca un om beat. Porni apoi mai departe, de data asta, însă, atât de repede, încât aproape că alerga. De cine oare o fi fugind?

La poarta cealaltă a scuarului se afla cabina de sticlă a unui telefon public; se repezi înăuntru și, fără a mai sta pe gânduri, formă numărul Mariannei. Clopoțelul sună îndelung și numai pentru simplul fapt că nu mai putea răbda, era sigură – la fel de sigură cum sunt copiii – că are să-i răspundă, totuși, cineva până la sfârșit.

Într-adevăr, o mână ridică receptorul și auzi, la celălalt capăt al orașului, un glas somnoros.

— Marianne... Dormeai?

— Nu... Ba da... Isa, tu ești, draga mea? Apoi, brusc trează: S-a întâmplat ceva?

— Nu, nu. (Asta însă numai pentru că-i răspunsese un glas la capătul firului.) Dar tare aș vrea să te văd chiar azi.

— După aproape șase luni? Întrebă prietena, cu reproș în glas.

— Tocmai de aceea.

— Dar azi, noi...

— Să vă văd, rectifică Isabelle. Ce-ar fi să veniți la mine, să cinăm tustrei?

— Dar ne înțelesesem să cinăm cu Bertrand Fery.

— Cu jucătorul de tenis?

— Vai, scumpo, nu „jucătorul”, ci campionul! Și cu Vera Walter, de la revistă. Mai bine vino tu la noi!

— Ba nu, se încăpățână Isabelle, veniți voi la mine. Cu toții.

— Tuspatru? Bine, dar...

— E loc destul, n-ai grijă!

— Stai, stai, nu te supăra. Mă gândeam că te deranjăm; tocmai duminica...

(„Duminica... dacă ar ști ea ce înseamnă *pentru noi ceilalți*, duminica...”)

— Atunci, ne-am înțeles? Toată lumea la mine la opt și jumătate. Da? Am să vă fac o paella⁷.

— Vai, Francis se topește după ea! („Și ce-mi pasă mie! Oricum, tot o făceam”, ripostă în gând Isabelle.) Bine, draga mea, atunci pe diseară. Și ce ți-am putea aduce ca să-ți facem plăcere?

— Plăcuta voastră prezență, atât!

Abia după ce puse la loc receptorul își dădu seama Marianne că glasul prietenei cam tremura când îi servise butada.

Deși toate ușile erau închise și ferestrele deschise,

⁷ Mâncare franțuzească.

mirosul paellei se strecura insidios pretutindeni, punând stăpânire pe micul apartament. Isabelle simți mai întâi o ușoară greață, pe urmă însă, pe măsură ce ziua trecea, aroma îi făcu poftă; și apoi era, oricum, o prezență difuză, dar prietenoasă care-i crea senzația unei tovarășii.

De pe la opt – cu bucățele la cald și sticlele la rece – nu mai avu nimic de făcut și Timpul își relua periculoasa dominație. Nu atât întâlnirea cu campionul acela de tenis și cu Vera cutare, cât ideea că-i va revedea pe Marianne și pe Francis împreună o intimidă. Dacă prietena ei observă jena lui Francis? Și dacă el n-are să se arate deloc jenat, va reuși ea să-și ascundă disprețul? Oricum, indiferent cum s-ar fi purtat Francis, Marianne risca să sufere, iar Isabelle suferea de pe acum. Dădu pe gât două păhărele pline cu whisky, deși băutura asta îi repugnă; era însă cel mai bun remediu împotriva timidității care și începuse s-o cuprindă. Ori de câte ori un automobil se oprea în fața casei, arunca pe fereastră o privire pe care ar fi voit-o indiferentă.

Nu mult după ora stabilită, auzi două mașini trăgând la trotuar și ghici, chiar înainte de-a ajunge la fereastră, că erau oaspeții așteptați. Îi recunoscă de sus pe Marianne și pe Francis. Oare cei doi adolescenți din mașina roșie de azi dimineață vor ajunge și ei la fel ca perechea de jos care, prin cam prea multele atenții reciproce, trăda o cam prea mare obișnuință reciprocă? Dar oare nu asta era pentru oameni fericirea? O fericire cam prea netezită de uzură. Din mașina cealaltă își făcură apariția întâi trupul imens al tenismanului, dezdoindu-se parcă anevoie, și, pe portiera cealaltă, o creatură minusculă. Patru portiere pocniră în serie, ca-n filmele polițiste. Marianne ridică ochii și, zărind-o pe Isabelle, îi adresă surâsul cel mai luminos cu putință. Francis îi făcu un gest scurt de salut.

În timp ce urcau scara, Isabelle își mai examinează odată apartamentul cu un ochi pe care-l vroia critic și-l găsi drăguț. Așa că nu-i fu greu să reacționeze în chipul cel mai firesc la exclamații și complimente. Francis o sărută

pe obraji cu un respect care o amuza; Marianne (de bine ce-i părea că-i simte iar parfumul, aproape că-i dădura lacrimile) o trase de-o parte:

— Părul ți s-a făcut și mai frumos, îi șopti dânsa, arăți splendid. Hei, reluă ea tare, dați-mi voie să fac prezentările. Bertrand Ferry...

— Dar mai e nevoie să-l prezinți pe Bertrand Ferry?! Strigară în cor ceilalți doi ca niște școlari din clasele primare.

— Scuză-i, draga mea, dar așa s-au obișnuit să glumească de când a câștigat Bertrand campionatul... Ce campionat ai câștigat?

— Dar al Franței! explodară din nou școlarii.

Tânărul cel zdravăn nu știa ce atitudine să ia; oferi Isabellei o strângere de mână primejdios de viguroasă, după care se pierdu în mulțumiri pentru „ospitalitatea neașteptată cu care avusese gentilețea să...”

— Etcetera, etcetera, i-o tăie însă Marianne. Vezi, Isa, că e nu numai bine făcut ca un zeu, dar și atât de binecrescut...

„Se poartă cu el ca un cornac cu elefantul lui, constată aceasta. Probabil că e cam prostuț. Dar ce fizic, Dumnezeule! Pe lângă el, biata Vera Walter pare un pui de șobolan”.

Pe un trup de școlăriță, noua cunoștință avea o mutră de asistentă la filosofie: negricioasă, cu trăsături ce o făceau să semene vag cu o indiană, buze fremătânde și îndărătul ochelarilor enormi, o privire de copil dus pentru prima oară la teatru. „Ăștia doi nu-și pierd timpul degeaba împreună, își spuse Isabelle. S-a însoțit muntele cu torentul. Fiecare dă celuilalt ce-i lipsește. Dar la urma urmei, dacă tot ieșeau în seara asta tuspătru... Așa-s oamenii, nu le tihnește seara dacă nu s-au asigurat pentru la noapte. Eu sunt *desperecheată*, întotdeauna!” Și, simțindu-se cu desăvârșire cinică, le oferi câte un păhărel de whisky, care pe ea o făcea aproape să uite prezența lui Francis, sau mai bine zis amara lor aventură.

Paella li se păru fără cusur, prilej de a se întrece în superlative, la care îi tăie pe toți Vera, decretând-o „nemuritoare” și chiar „shakespeariană”. Ca s-o mănânce, trebuiră s-o apuce de-a dreptul cu degetele; or, nimic nu e mai potrivit pentru a crea o atmosferă intimă și degajată, căci ai impresia că-ți regăsești copilăria și, în plus, libertatea.

De băut băură numai șampanie; Isabelle tocmai scotea a cincea sticlă din carcera de gheață. Sfârșiseră de elogiat sau de făcut praf și pulbere principalele spectacole din Paris și ultimele premii literare, mai ales pe acelea pe care încă nu le văzuseră și nu le citiseră; nu lipsea decât vorba mai provocatoare care să declanșeze o discuție prelungită până-n zori – și Bertrand fu nevinovatul care o lăasă să-i scape citind-o pe Simone de Beauvoir, din care nu citise niciodată un rând și pe care-o socotea probabil nepoată a contesei de Sègur. Francis – mirosul tutunului său blond umplea încăperea – se legă, spiritual și superior, de *bas-bleus*⁸, Isabelle, în luptă cu beția de odinioară pe care o redeștepta acest miros, respinse cu promptitudine mingea și tonul discuției urcă la fel ca spuma în cupa cu șampanie: cam prea repede, dar și ușor.

— Beauvoir, adică inamicul public numărul 1. Să-și permită ea să atace lumea bărbaților!...

— Lumea bărbaților?!

— Dispută veche de când lumea, Marianne! Lumea asta făcută de bărbați așa cum le-a convenit lor. În care noi nu suntem decât niște instrumente, din păcate destul de necesare, și-n care numai dâșii au cuvântul.

— Oricât, se hazardă Bertrand, dar și voi votați.

Șobolănașul negru îi luă Isabellei cuvântul din gură!

— Sigur! Și sunt și femei-avocați, și femei-medici – și chiar femei șefi de personal!

Și adresă gazdei un surâs adorabil. Nici ea nu se farda. „Cu ochelarii ăștia imenși, are și ea o față de bărbat;

⁸ Aici în sens de pedante.

probabil însă cu atât mai atrăgătoare pentru ei, fiindcă e imperceptibil feminină. Ce-o fi găsim Bertrand la ea în ceasurile când nu mai ai ce face cu inteligența? O bucățică de om pe care-o copleșește cu totul, pe care o înfășoară și-o rostogolește în brațele lui, un mic animal impur și docil”. Aproape că regretă trupul ei de statuie, căci, ori de câte ori o cuprindea disperarea, era gata să urască tocmai ceea ce le făcea pe celelalte s-o pizmuiască.

— Ai dreptate, Isabelle, continuă Vera. Pentru ei, noi nu contăm nici măcar ca perechea potrivită, nu contăm decât ca simple instrumente. Numai că, vezi tu, asta-i ceea ce ne place, sfârși ea zâmbindu-i de data aceasta lui Bertrand.

„Își plătește cu anticipație noaptea”, o stigmatiză în sinea ei Isabelle, care se decise să n-o cruțe. Nu putea conta nici pe Marianne, care și în calculele, și în felul ei de a gândi, se lăsa modelată instinctiv de această lume a bărbaților. Rămăsese singură pe baricada ei? Ce-are a face!

— Ei bine, mie nu-mi place deloc să fiu un instrument.

— Vera se simte bine în sclavie, interveni Marianne. Dar, la urma urmei, copiii nu trăiesc în lumea celor mari? Și nu sunt, în general, fericiți? Tu, Isabelle, te simți sau nu la largul tău în această „lume a bărbaților”? Iată întrebarea.

— Din ce în ce mai puțin, replică ea cu voce înfundată.

Dar pentru că simțea că toți se gândeau la același lucru în clipa asta și pentru că băuse cam prea mult (și încă – lucru destul de curios – pentru că voia neapărat să-l înfunde pe Francis) adăugă:

— Din ce în ce mai puțin la largul meu – dar nu numai pentru că sunt urâtă.

— Isa!

Văzu lacrimi strălucind în ochii Mariannei. Bertrand se ridică, imens, și, apropiindu-se de fereastră, rosti peste umăr:

— Nu știu dacă ești... urâtă, Isabelle, dar pot să-ți spun un lucru: niciodată n-am văzut o femeie atât de bine făcută ca tine.

Toată lumea răsuflă ușurată. Isabelle, în ceea ce-o privește, i s-ar fi dăruit pe loc – lui, acestui imbecil! Tristă ilustrare a convingerilor ei cu privire la puterile bărbaților.

— Ești un înger, Bertrand! Iar eu le încurc pe toate, din cauza șampaniei. Dar... (o clipă, ezită să reia o discuție care n-o ușura decât răbind-o.) Dar... nu, zău, lumea asta e atât de mult a bărbaților, încât totdeauna cuvântul „mascul” e măgulitor și „femelă” degradant.

— Ei și ce? Replică Francis cu brutalitate, căci începea să simtă în Isabelle un dușman. Femeia este femela Bărbatului; asta-i o lege universală.

— În lumea animală, da. Ori poate gândești că nici femeile n-au suflet?

— Dar oare eu am? Murmură el fără să zâmbescă.

— Pentru voi, sufletul nostru nu-i decât o primă incomodă plătită pentru trup.

Vera își aprinse o țigară; toate gesturile îi erau precise și în același timp pline de neliniște: tot ce făcea părea că trădează graba de a trăi.

— Că lumea asta o fi a Bărbaților, reluă Bertrand, iată ceva ce nu mi-a trecut niciodată prin minte...

— Ce mărturisire! Și ce mai dovadă!

— Și totuși, stăruie dânsul, femeile au jucat în ea un rol al naibii de important.

„Te pomenești că ne-o dă ca exemplu pe Du Barry”, se amuză Isabelle în sine ei.

Dar el o cită ca exemplu pe Pompadour.

— Al naibii de important, dar totdeauna prin intermediul unui bărbat. Chiar și Ioana d’Arc, la urma urmei.

— Probabil pentru că e în firea lucrurilor să fie așa.

— Mulțumesc, Francis!

— Bine, dar...

— Îți mulțumesc pentru această demonstrație! Ceea ce

numești tu „firea lucrurilor” e firea pe care voi o impuneți lucrurilor, iar noi o acceptăm din mamă-n fiică. Și chiar ne mândrim cu asta: faimoasa mândrie a doamnei de Pompadour!

— Și de ce nu, în definitiv?

— Stupid de mândre! La fel ca atunci când vedem creaturi superbe pe coperta revistelor în care nu e vorba decât de războaiele voastre și de politica voastră. „Fii frumoasă și ține-ți gura!” Și noi răbdăm toată prostia și toate scandalurile lor.

— Dar tot voi vă alegeți ambasadoarele!

— Ai dreptate, Francis, fiecare cu reprezentanții pe care-i merită.

— Mama mea, care e o adevărată sfântă, spune totdeauna...

Dar n-aveau să afle niciodată ce zicea mama lui Bertrand, pentru că Isabelle îl fulgeră:

— Totdeauna mamele voastre sunt niște sfinte, în timp ce femeile celelalte nu-s decât pradă ușoară, cocote sau proxenete. Câtă vreme vă leagănă mămica pe genunchii ei; lumea e un basm cu zâne; v-a scăpat din poale, gata - devine harem și casă de toleranță. Asta nu vă surprinde?

— Ce viziune! Replică scurt Francis. Dacă ar fi exactă, de mult s-ar fi stins speța umană!

— Nu-i deloc exclus că romanul de dragoste al bărbatului cu femeia să fi fost chiar de la început un șir de inconștiente represalii.

— Cum? sări Bertrand. Ești cumva pentru războiul dintre sexe?

— Așa zic învingătorii când se răscoală învinșii... Dar tu, Vera, de ce nu zici nimic? Știi prea bine că am dreptate!

Vera slobozi fumul albastrui pe nările arcuite, care fremătau când respira. „Ea e o mică și strașnică mașină de trăit, pe când eu sunt un monstru, medită Isabelle. Eu, care n-am deloc voința de a trăi. Îi ajunge că-i dorită - și oricând se găsește un bărbat care să dorească indiferent pe cine. Oare de ce nu mi-o fi ajungând și mie?” îi trecu

din nou prin minte că nu dădea vina pe lume decât din orgoliu: „Astea-s teorii de femeie urâtă, se admonestă ea, teorii de femeie urâtă!”

— Nu zic nimic pentru că eu mă simt la largul meu, Isabelle. Nu vreau să spun că n-ai dreptate. Nu. Dimpotrivă, cred că ai dreptate, dar, vezi tu... Crezi că important e să ai dreptate sau să fii fericit?

— Pentru bărbați, important e să aibă dreptate, pentru femei e să fie fericite – iată toată deosebirea.

— În fond, interveni Marianne pe un ton placid, tu ești supărată mai mult pe noi decât pe bărbați.

Isabelle se întoarce brusc, dar părea că se uită la Marianne și la prietenii ei fără să-i vadă. Începu apoi să măsoare încăperea dintr-un colț într-altul cu pași mari, cu pași prea mari, cu pași de prizonier. Și în același timp vorbea tare, foarte tare, ca la tribunal. Dar în fața cărui tribunal pleda?

— Noi suntem ca și pământul, zicea Isabelle, cu care avem un tainic și adânc legământ, la bine și la rău. Bărbații sunt doar logodiți cu el; noi, însă, noi suntem chiar pământul. Răbdarea, forța, tainele lui sunt și ale noastre. Și ca și el purtăm în noi, tăcute, viața. Ei nu știu decât să distrugă spre a inventa, să inventeze spre a distruge. Iubesc progresul, care însă dintotdeauna, îi păcălește. Și ori de câte ori catastrofele lor ne reduc la esență, reîncepe stăpânirea efemeră a femeilor. Ori de câte ori e vorba de a supraviețui. Noi ar trebui să nu avem de ce ne teme, să ne lăsăm în voia sorții; dar ei au creat o lume în care totul le înspăimântă pe femei. Și atunci, ele se lasă protejate, devin din ce în ce mai slabe, devin însăși imaginea slăbiciunii. Dar realitatea conturează un alt adevăr, izbucni dânsa (și furia o făcea aproape frumoasă); bărbatul – nimeni altul decât el – este însăși imaginea slăbiciunii. Bărbatul contrariat, dezamăgit, umilit. Și ele o știu prea bine; și-l mângâie, și-l alină ca pe un copil, pentru ca, în clipa următoare, el să redevină pentru ele zeul, siguranța, viitorul lor. E un joc

de-a Doamna și Cavalerul. Și cât e de galant și delicat acest Cavaler! Dar bruta care inspiră încredere nu e niciodată departe. Dacă bărbații n-ar avea păr pe trup, fața lumii ar fi alta...

— Isabelle!

— Mirosul lor de tutun, de soldat, de vânător, jocurile ca și războaiele lor, înfrățirea lor prin sport ca și prin profesii - orice ar face și ar scorni n-are altă menire decât să ne păcălească, să trădeze tot ce reprezentăm noi. Cum de-am fost în stare să ajungem spectatoarele lor îngăduitoare?... Ei clădesc orașe unde nu poți trăi; noi știm prea bine cum s-ar cuveni să fie o casă, un oraș, - dar câte femei sunt arhitecți? Bărbații au hotărât o dată pentru totdeauna că...

Se opri brusc. Ceilalți o văzură făcând ochii mari (ce-o fi văzut în camera cealaltă?), apoi scuturând capul, Isabelle murmură, dar atât de încet, încât numai Marianne putu s-o audă:

— Toate astea n-au niciun rost.

— Ce n-are rost, draga mea?

Isabelle întinse degetul spre camera alăturată: pe ecranul televizorului, imaginile se succedau în tăcere. De multe ori, ea întrerupea sonorul, ca să rămână numai în compania neapăsătoare a siluetelor alb-negre, ceea ce făcuse și-n seara asta, uitând aparatul deschis. Tocmai acum, chipul unui bărbat ocupa tot ecranul: convulsionat și vehement, cu tâmpilele congestionate și ochii ieșiți din orbite, se trudea să convingă niște fantome. Patetic și ridicol, dar mai ales atât de singur, singur... „Toți suntem la fel, gândea Isabelle. Nimeni nu ascultă pe nimeni și fiecare nu-i decât un spectacol pentru ceilalți”. O clipă se întreba dacă n-are să izbucnească în râs sau în plâns; oricum, fiind și sub influența alcoolului, nu mai era în stare să aleagă. Urmarea fu o criză de râs nestăpânit, care-i molipsi și pe invitați, și avu darul să-i destindă, căci discursul amfitrioanei și mai ales tonul ei profetic îi cam pusese în încurcătură. Numai Marianne, care n-o slăbea

din ochi, o apucă de mână și-o sili să se așeze lângă ea. Ceilalți se adunaseră în fața ecranului ca să-l „sonorizeze” pe mutul actor cu cele mai extravagante adaosuri verbale și se prăpădeau de râs.

— Bea-o, draga mea.

— Ce-i asta? Cafea? Dar de ce, Marianne?

— Bea-o repede!

Uneori e mai bine să fii consolată decât înțeleasă; Isabelle se lipi strâns de singura ei prietenă, închise ochii și se abandonă. „Imaginea însăși a slăbiciunii...”

După ce-au râs pe săturate, Francis întoarse un buton, și fata necunoscută se zbârci furioasă, ca o bășică ce se dezumflă, se făcu nor, pată, apoi punct luminos care se refugia în adâncul spațiului, în adâncul tăcerii.

Și atunci, din copacul de lângă geam, din copacul care dormea în picioare, o pasăre își slobozi cântul. Atât de pur că orice voce, orice vorbă omenească ar fi părut trivială, aproape jignitoare.

— Ia ascultați, zise Vera.

Și rămase nemișcată, cu gura întredeschisă: privirea, fixă îndărătul ochelarilor, părea înghețată. Un aer de tristețe îi umbrea fața.

— Auziți? murmură iar. O auziți cum nu dă dreptate nici unuia din noi?

Bertrand căscă ochii mirat; Isabelle însă avu intuiția amară a acestui adevăr inexplicabil. Ca și fața fără grai dinainte, pasărea nevăzută anihila orice încercare de explicație; una te făcea să râzi, cealaltă te făcea să plângi – și amândouă te aduceau la deznădejde. Ascultară pasărea, ca o adunare de statui, în timp ce, afară, cântăreața minusculă umplea noaptea de farmec, oprea în loc timpul...

Sonerie telefonului îi smulse din visare, Francis și Vera se uitară la ceas: era unsprezece și jumătate.

— O fi redacția ta? sugerează Marianne. Le-ai dat numărul, Vera?

— Dar nici nu-l știam.

Isabelle ridică receptorul și, aproape imediat, încruntă sprâncenele.

— Domnișoara Devrain?

— Da.

— Aici Annie.

— Poftim?

— Annie, repetă vocea, o voce pe care însă Isabelle nu izbutea s-o recunoască. V-am sunat pentru că eu am să mă omor.

Ceilalți văzură cu stupeoare cum totul la Isabelle – fața, privirea și chiar statura – se schimba sub ochii lor.

— Annie, fetița mea, zise ea cu un ton ciudat de calm, îmi pare bine că te aud și-ți mulțumesc că m-ai chemat. Ce s-a întâmplat?

„De ce-i tremură mâna cealaltă?” se întrebă Marianne. Se ridică dintr-un salt și se lipi de Isabelle ca pentru a o sprijini. Cu privirea, aceasta o îndemnă să ia receptorul; Marianne auzi și ea vocea găfâitoare.

— Am să am copil, domnișoară. I-am spus și lui Marcel. Nici nu vrea să audă. Și nici de mine nu mai vrea să știe. Și așa că am să mă omor.

Marianne era gata să spună ceva, dar Isabelle o opri cu un gest.

— Dar ce se întâmplă? murmură Francis.

— Annie, vorbe din nou Isabelle pe același ton, unde ești acum?

— Într-o cabină, pe stradă.

— Bun. Uite ce faci. Te duci cuminte acasă și mă aștepți acolo. Ai înțeles? Tu stai pe strada... Picart, nu-i așa?

(Din ce străfunduri de memorie țâșnise acest nume?)

— Oh! Mai țineți minte, domnișoară... Da, la 112, ultimul etaj, în stânga.

— Întoarce-te, Annie, și urcă încet, că vin imediat!

Marianne se prăbuși pe un scaun.

— Dar ce-i cu voi, ce s-a întâmplat? repetă Francis.

— O fată de la firma noastră... vrea să se sinucidă. Pot să iau mașina ta, Marianne?

— Merg cu tine.

— Și eu.

— Ba nu, Francis, îl respinse prietena lui, prezența unui bărbat ar fi ultimul lucru de care ar avea nevoie mititica în seara asta.

— Așteptați-ne, îi rugă Isabelle. Vera, dacă ești atât de drăguță să pregătești patul în camera de alături... Găsești așternuturi în șifonier. Îți mulțumesc.

— Crezi că ai s-o poți aduce aici? se îndoii Bertrand. Isabelle nu răspunse; dar din prag întoarse capul.

— Țineți-ne pumnii, murmura ea. Și glasul implora.

Mașina străbate repede, prea repede, un oraș încă supraîncălzit. Huruitul motorului obosit, scrâșnetul cauciucurilor, vântul care le zburlește părul - totul pare gata să transforme această goană într-o aventură, într-un film de senzații tari. Greșeala în care Isabelle se ferește să cadă, evocându-și mereu fața micuței Annie, sau mai curând cea, cu totul necunoscută, care ar corespunde vocii de la telefon, chiar în clipa asta („Urcă scara, sau se învâртеște prin cameră, sau...”). Mărinimoasă, Marianne o lasă pe ea la volan și orice amețeală îi pierе dintr-o dată. Haimanalele duminicale se mai târăsc pe străzi; odată cu venirea primăverii, orașul, ca și copiii, nu mai vrea să se culce.

Cu ajutorul lanternei, Marianne, descifrează planul Parisului.

— Picart... Picart... A uite-o. Fă prima la dreapta, e mai scurt așa.

Nu-i totuși mai scurt, pentru că stradă e cu sens unic; toate semafoarele trec pe roșu la apropierea lor și zăbovesc așa mai mult ca oricând. „Urcă scara, se învâртеște prin cameră..” Isabelle nu îndrăznește să se uite la ceas, dar inima măsoară timpul. O pereche ce și-a găsit să se îmbrățișeze tocmai în mijlocul caldarâmului

pare a-i întârzia la nesfârșit. Îndrăgostiți! Ce dramă nu degenerează în melodramă numai din pricina unor mărunțișuri? Cu siguranță că luna trecută Marcel și cu Annie se sărutau cu aceeași patimă. Destinul e complet lipsit de gust!

— Acum, Isa, a doua la stânga...

— 103... 110... 112. Fuga!

Un cartier sărac: mai ai loc unde să-ți parchezi mașina.

— În orice caz, nu văd nici pompieri, nici poliție, șoptește Marianne.

— Asta zic și eu.

Aleargă amândouă în același ritm, ca altădată, la Orléans. Scara, prost luminată, miroase acru a bucătărie, a veselă, a copii nespălați. De la un etaj la altul, radioul le însoțește cu reclame de detergenți, ușile își etalează panopia de zăvoare, sonerii, ștergătoare. Iată-le și la al șaptelea! Nici inima, nici respirația nu le avertizaseră. Isabelle închide ochii și își acordă o clipă de răgaz; mintea nu mai e în stare să-i ofere decât o rugăciune. Lovește de trei ori în ușa din stânga și, fiindcă nimeni nu se grăbește să deschidă, începe să strige:

— Annie! Annie! Sunt eu, domnișoară Devrain. Deschide, te rog, Annie!... Annie!...

În sfârșit, ușa se întredeschide, o formă se strecoară pe jumătate afară și-i cade în brațe. Annie arzând. Ba nu! De gheață. Fruntea îi arde, mâinile îi sunt reci. Pare gata să leșine.

— Domnișoară... Vai, domnișoară... ați venit.

O simte, deodată, foarte grea în brațe.

— Ajută-mă, Marianne...

O întind amândouă pe pat; cămăruța și decorul ei ieftin par să privească cu stupefacție la vizitatoare.

— Trebuie să fie apă pe undeva...

Da, pe palier, în duhoarea toaletelor înfundate de un deceniu, la peretele plin de mângăleli obscene.

O stropesc pe frunte. Statuie de marmură a unei fete ofilite. Numai pleoapele-s roșii - urme ale unei duminici

de lacrimi.

Ca toți cei ce fug de viață, primul gest al micuței Annie când se reîntoarce la ea este să protesteze: răsucește violent capul de la stânga la dreapta și de la dreapta la stânga, precum calul când i se pune zăbala.

— Annie, sunt eu, domnișoara Devrain...

Isabelle repetă cu răbdare acest semnal, ca de la un pilot rătăcit la altul. Cealaltă deschide, în sfârșit, ochii, vrea să strige „Nu!”, dar, la fel ca fața de pe ecranul televizorului, nu face decât o strâmbătură. „Nu!” O strâmbătură urmată de un val de lacrimi.

— Annie... Ai înghițit ceva? Răspunde! Te rog... Hai, repetă ea aproape cu asprime, trebuie să-mi răspunzi, auzi tu? Ai înghițit ceva? Pilule?

— Nu... domnișoară... nimic...

Din adâncul cețurilor care o învăluie, ea se întreabă de ce-or fi oftând așa domnișoara Devrain și cu necunoscuta de lângă ea; și parcă totuși i-ar zâmbi.

Annie își revine. Și se redescoperă părăsită, cu un trup devenit dușman, cu un pânțec care nu mai e al ei. Își plimbă încet, în jurul camerei, ochii împăienjeniți de lacrimi; nu mai recunoaște acest interior, mica ei fericire încropită cu atâta răbdare. Trăiește din nou, dar ceva s-a frânt definitiv într-însa. Ah! De ce n-a avut curajul să părăsească totul așa cum a fost părăsită? Strânge mâna Isabellei cu toată puterea – dar strângerea abia se simte.

— Annie, și cum ți-a venit... ideea asta?

— La fereastră. Pândeam. Ziceam să aștept până la miezul nopții. Timpul trecea. Eram sigură că n-o să veniți.

— Annie!

— Până la miezul nopții. La miezul nopții m-aș fi aruncat pe fereastră.

Sinucidere de Cenușăreasă. Isabelle schimbă o privire cu Marianne; în timp ce urcau scara, una din ele se uitase la ceas și murmurase: Douăsprezece și zece...” Dacă deșteptătorul rudimentar, care de când au venit, le acompaniază cu țăcănitul lui vorbele, și mai ales tăcerile

ar fi mers bine, în pragul imobilului cu nr. 112 le-ar fi așteptat pompierii, poliția, Moartea. Annie nu va ști niciodată că-și datorează viața unei biete vechituri. Nu, orice s-ar spune, Destinul e complet lipsit de gust!

Cele trei femei coboară scara fără să scoată un cuvânt. Annie smiorcăie încetișor ori de câte ori murmură: „Era mai bine dacă...”, Isabelle o privește muștrătoare. Trudindu-se să se stăpânească, ea nu mai vrea să fie îngăduitoare. Marianne nu se poate împiedica să-și amintească cealaltă noapte când, forțând ușa cu umărul, sufocându-se, bâjbâind pe jumătate asfixiată, descoperise pe pat trupul statuar al Isabellei. „Imposibil să nu se gândească și ea la asta!” Și Isabelle se gândește într-adevăr, și niciuna nu îndrăznește să se uite la cealaltă.

Coborând din mașină, ele zăriră, decupându-se pe fondul luminos al ferestrelor, trei siluete aplecate spre noapte și auziră de jos mormăitul bucuros al lui Bertrand.

Erau așteptate cu ușile deschise.

— N-am băut o picătură, n-am schimbat o vorbă în lipsa voastră, spuse Vera încet, am ascultat muzică de Bach.

„Pentru cei ce nu se roagă niciodată, este un fel de a se ruga”, gândi nu fără duioșie Isabelle, care de câteva clipe simțea că iubește întreaga lume.

Toți se agitau în jurul micuței Annie, care se uita ca un câine pierdut de la unul la altul, plini de bunăvoința celor ce săvârșesc, în comun și fără cheltuieli o faptă bună – un sentiment lipsit de rădăcini. După ce o culcară pe noua venită, și după ce aceasta luă de-a binelea un somnifer, se despărțiră, făgăduindu-și că se vor revedea curând. Promisiunea însă n-avea sens decât pentru Marianne și Isabelle. Noaptea de mai se lega de amintirea unei anumite nopți de octombrie, pe care niciuna n-avea s-o poată uita vreodată; le-a fost de ajuns o privire ca să se liniștească în privința asta. În prag, cineva mulțumi pentru paella, ceea ce sună însă de-a dreptul nepotrivit: noaptea își schimbase înțelesul.

Isabelle intră în vârful picioarelor să o vadă pe Annie. Dormea ca un copil abătut, cu lacrimi în colțul ochilor și agitată câteodată de suspine deznădăjduite.

Întoarsă în camera ei, descoperi pe noptieră un cartonaș alb: era cartea de vizită a lui Bertrand Ferry, pe care numărul de telefon fusese subliniat cu două linii.

Roși puternic. Așezată la căpătâiul patului, invitația dobânda o semnificație evidentă - tocmai ceea ce urmărise și Bertrand.

„Asta-i din pricina teoriilor mele, își zise Isabelle. Vrea să mă înfrângă prin mijloacele obișnuite ale bărbaților. Cu răul sau cu binele, ei sunt totdeauna siguri că-și vor atinge scopul - scop, la singular, fiindcă nu urmăresc niciodată decât unul singur! Nu-i unul care să nu se creadă în stare să readucă pe calea cea bună chiar și o perversă, ori să domesticească o «feministă», cum li se spune, proteste. E vechea sfidare în numele onoarei Speței, a speței masculine, desigur! În numele «ordinii», cum ar zice președintele... Dar bietul Bertrand nu face decât să confirme teoria mea; Francis n-ar fi comis o astfel de greșeală. Sau poate că s-a săturat de șobolănașul lui și-și caută altă intelectuală, mai pe gust.”

Se gândea totuși cam prea insistent la aspectul fizic al „bietului Bertrand”.

„Destul, Isabelle!”

Totuși, dacă ar mai fi aruncat o privire în oglindă, ar fi constatat că fața ei continua să păstreze un anume zâmbet.

Imaginea cartonașului alb o obsedă și în timp ce se dezbrăca. Își savura victoria asupra Verei, care se dovedise atât de lasă în timpul discuției lor. Și apoi gestul lui Bertrand nu-l pedepsea oare pe Francis și o răzbuna, prin urmare, pe Marianne?

Astfel luneca încet-încet în brațele unei plăceri cu totul inedite pentru ea - a divagației sentimentale pe care o reproșa cu atâta asprime femeilor. Isabelle în plin Curier al inimii...

Se culcă, epuizată deopotrivă de alcool, de surescitare, de teamă, de constrângere. Dar va fi în stare să adoarmă? Va reaprinde curând lampa de la căpătâi, ca să se mai uite o dată la nevinovatul număr de telefon, cu perfidie subliniat: trei litere și patru cifre.

Tot Parisul, beat de primăvară, se zvârcolește între cearceafuri, până ieri atât de ușoare, în noaptea asta însă atât de apăsătoare. Isabelle adoarme zâmbind. Și toate teoriile ei se clatină, din pricina a trei litere și a patru cifre.

VII

Atâta dragoste pierdută

PENTRU A SĂRBĂTORI CINCIZECI de ani de la întemeiere, C.P.C. își invitase personalul parizian la un banchet, la care fiecare venea ferm decis să mănânce, să vorbească și să bârfească pe săturate. De o lună de zile dezbătea Comitetul de întreprindere probleme arzătoare, cum ar fi: cine să stea lângă președinte? Meniul să cuprindă și carne (căci banchetul avea loc într-o vineri)? Sau: ce fel de orchestră să fie angajată? Dar, mai întâi, era oare decent să se danseze după dineu?

— Și dacă nu-i lași să danseze, cu ce-ai să-i distrezi?

— Dar ce vor spune soții funcționarilor?

— Și mai ales soțiile?

Tot atâtea dileme, pentru a căror soluționare se făcuse apel la arbitrajul Isabellei; în sfârșit, în seara asta, putea și ea să observe la largul ei mulțimea de fețe vesele, pe care nu le văzuse până acum decât una câte una, miloage, patetice sau arogante, în taina biroului său.

Președintele, care, după ce-și mâncase salata, își pregătea discursul și nu mai răspundea vecinilor decât prin zâmbete absente, se ridică încet și așteptă să se facă liniște, în timp ce-și plimba peste mese o privire de o bunătate care aproape că-ți sfâșia inima. Fiecare își compuse o atitudine politicoasă ori servilă, ca să se arate atent. „Iată-i redeveniți școlari”, constată Isabelle, dar începu și ea să-l asculte pe orator cu inima strânsă.

Fiindcă ori de câte ori președintele luneca în „paternalism”, ea, care era în același timp complice și victimă, pentru că se simțea tot atât de aproape de salariați ca și de conducători, numai ea suferea cu adevărat.

Pentru evenimentul de azi, tragegianul pregătise o tiradă foarte cumsecade și blajină, prin care voia să arate că e la fel cu ultimul curier al Casei sale, dând totuși a se înțelege că se tutuia cu guvernatorul Băncii Franței. Iar curierii, ascultându-l, se simțeau la rândul lor egali cu guvernatorul, și trabucul ce li se oferise parcă avea acum alt gust.

La aceeași masă cu ea, totuși prea departe ca să poată sta de vorbă, domnul Jacques (a cărui firmă de asigurări le gira pe toate cele ale Casei) trebui să-și scoată batista și să-și tamponeze fruntea, atât de tare îl stingherea acest gen de elocință. Când președintele, după ce schimbă tonul cu tot atâta virtuozitate ca un organist parohial registrul, vorbi de „marea familie a C.P.C.”, Isabelle, a cărei privire cerea ajutor, o întâlni pe aceea a domnului Jacques și schimbă amândoi un surâs forțat. „Vasăzică nu sufăr numai eu”, își spuse fiecare din ei coborând ochii. Ea îi studia mâinile goale și îngrijite, ale căror degete îi aminteau... Dar de care altele îi aminteau mâinile domnului Jacques? Ghici de la distanță că erau fierbinți și simți dorința absurdă, dar aproape de nestăpânit, să le atingă. Așa cum ți se întâmpla uneori – cel puțin atâta timp cât mai ești în stare să redevii copil – să te trezești cercetând cu luare aminte lucrurile cele mai familiare, cum ar fi un copac, un cal sau o casă bunăoară, ca și când nu le-ai fi văzut niciodată, tot astfel Isabelle nu-și mai putea dezlipi privirea de la mâinile acelea. Câtă ingeniozitate, ce complicație admirabilă! mai ales unghiile i se păreau... Uite-le că încep să bată darabana pe fața de masă. „Oare simte că-l observ?” Nu mai îndrăzni să ridice ochii spre domnul Jacques, deși tocmai acum avea chef să o facă. „Dacă cineva m-ar pune să-l descriu, ce-aș

putea spune? Ochii cenușii... cenușii sau verzi? Fața impasibilă, da, cu desăvârșire impasibilă – dar ăsta nu-i un semn particular!”

După o binecuvântare finală, oratorul se așează.

— Președinte, murmură Blondal strângându-i mâna, ai spus exact ce trebuia să spui.

În tot cazul, era exact ce voia președintele să audă, dar din gura altuia: de exemplu, din a domnișoarei Devrain care, din demnitate, încetase să mai aplaude. Cel mai vechi membru al Comitetului de întreprindere se sculă la rândul său și, din două gesturi, făcu adunarea să înlemnească: își puse ochelarii pe nas și scoase un teanc de hârtii din buzunar. Vocea îi tremura aproape tot atâta ca și mâinile, în vreme ce debita cu râvnă formule, aluzii, citate răsuflăte – adică toate epavele școlii medii, pe care francezii le confundă cu cultura, și care permit câtorva sute de mii de impostori să se facă preferați oamenilor onești care tac. „Nu-i adevărat că în Franța totul se termină cu cântece, gândea Isabelle. Totul sfârșește cu discursuri”.

Vorbitorul nu ridică paharul decât după un ultim citat, dealtfel eronat; înglobase cu forța în toastul lui pe Voltaire, La Fontaine și, mai ales, pe domnul Prudhomme. Ridicând capul cu un aer de cunoscător, președintele gândea: „Ce imbecil! Și ceilalți, care-l aplaudă aproape tot atât cât m-au aplaudat și pe mine!...” Dar el însuși avu grijă să înceteze ultimul de a mai bate din palme.

Se făcu tăcere, și tăcerea deveni apăsătoare; atunci președintele făcu muzicanților un semn, același pe care Ludovic al XIV-lea trebuie să-l fi făcut lui Lulli, și orchestra ataca, așa cum fusese stabilit, un dans din vremurile de altădată. Înclinându-se spre vecina lui din dreapta, decana de vârstă a salariaților, președintele rosti tare: „Doamna Mandru, vreți să-mi faceți cinstea de a deschide balul cu mine?” Expresia îi atrase pe loc întreaga simpatie a femeilor, totdeauna mai sensibile la bunele maniere decât la virtuți.

Doamna Mandru, care în cinstea festivității adunase pe ea o droaie de culori și tinichele, schiță o reverență și se îndreptă zornăind spre pista de dans. De câteva săptămâni nu mai trăia decât pentru minutul acesta. Avură norocul să intre în dans calcând cu dreptul, căci valsul e asemenea galopului unui cal: totul depinde de pornire. Dar fiecare avea cu cincisprezece ani mai mult decât vârsta pe care vinul le dădea iluzia c-o au, astfel că valsul deveni curând un calvar. „Dacă mă dau bătut, toți mă vor socoti sfârșit, își zicea președintele de-a dreptul terorizat. Și totuși nu pot risca un infarct de dragul mumiei acesteia înzorzonate...”

Isabelle se strecură până la orchestră și-l rugă pe dirijor să scurteze valsul.

— Mi-a spus și un domn același lucru.

Ea își închipui că trebuie să fi fost Jacquet și această potrivire îi produse o inexplicabilă plăcere.

Valsul încetă deodată; doamna Mandru se prăbuși pe un scaun; președintele se uită la ceas, apoi strânse câteva mâini, scuzându-se: „Trebuie să plec, mai am de lucru...” Deși prima lui datorie ar fi fost să rămână printre ai lui, ca să nu-i facă să se simtă prost.

— Până și Dumnezeu s-a odihnit în ziua a șaptea, domnule președinte, remarcă Jacquet surâzător.

Celălalt îl privi surprins, dar nu-i trecu prin minte că ar fi cineva în stare să-și bată joc de el.

După plecarea sa, dansatorii deveniră parcă alții; vinul incitant prinse a circula prin vine, și adevărata petrecere abia începu. Pentru cei mai mulți, noaptea avea să se sfârșească târziu, pentru unii – chiar în zori, pe un pat oarecare. Isabelle se instalează în apropierea unei ferestre (restaurantul se învecina cu un parc) și începu să contemple societatea cu un ochi perfect lucid. Devenise nu doar spectatoare, ci aproape o străină. Seara, când sună telefonul, tresărea ca un operator, de la celălalt capăt al pământului, care recepționează un semnal

necunoscut. Cheița de la apartament (ce încântată era, în primele zile, când deschidea poșeta și dădea de ea!), cheia aceasta oarbă era simbolul singurătății și al împărăției ei posomorâte. Cel puțin nu mai domnea de-o lună încoace peste un pustiu: Annie stătea la ea și se putea bucura, în sfârșit, de privilegiul bărbaților de a fi așteptați când se întorc acasă. Frigiderul nu mai era gol și cafeaua cu lapte nu-i mai ținea loc de cină: Annie se întorcea înaintea ei, ca să facă ea cumpărăturile și să pună masa; câteodată cumpăra și flori.

Annie nu venise la banchet; își poate permite să se menajeze, să se răsfete, pentru că are alibiul în propria ei ființă; a căpătat siguranța aceea, care irită și în același timp impune, a gravidelor. Dar mai mult ca orice, se teme copilărește că ceilalți să n-o vadă venind odată cu domnișoara Devrain și astfel să-și dea seama că locuiesc împreună – secret bine păstrat până acum, care pe ea o încânta, dar pentru Isabelle devine din zi în zi tot mai apăsător.

Parfumul teilor în floare se strecoară insinuant pe fereastră întredeschisă și-l anihilează pe cel amețitor al dansatoarelor. Adevărata sărbătoare e afară, printre minunile tăcute ale lunii iunie. Oare de ce o adiere mai caldă, mai dulce, îi strecoară o lacrimă în colțul ochiului? Ce clipă fugară a copilăriei noastre, pe care numai bunul Dumnezeu o mai fi ținând-o minte, reînvie în noi inexplicabil grație parfumului unei flori, dangătului de clopot, trilului păsărelelor?

Isabelle îl caută cu privirea pe domnul Jacquet. „Care i-o fi numele mic?” îl descoperă acaparât de Blondal, care cu siguranță că-l pisează cu chestiuni de serviciu, în timp ce-i suflă în față fumul trabucului său subțire. „Trebuie să-l salvez!”

— Domnișoară Devrain, îl cunoști pe domnul Hervé Jacquet de la asigurări?

Mâna pe care i-o întinde el este exact așa cum se aștepta să fie: caldă și fermă. Ea și-o retrage pe a ei cam

prea repede, ca dintr-o cursă; sau poate de teamă să n-o simtă umezindu-se, ca altădată?

— Cred că v-am mai văzut în biroul domnului Blondal. (Ceea ce nu era adevărat.)

— Mă tem că nu, domnișoară, o contrazise dânsul cu voce tărăgănată, căci dacă v-aș fi văzut, nu v-aș fi uitat.

— Eu... eu nu pot să vă uit în niciun caz, glumește Isabelle, izbită de afirmația lui. Cred că știu pe de rost toate polițele dumneavoastră!

— Iar eu, intervine Blondal, amabil dar amar, mă întreb cum găsești timp să lucrezi atâta?

Ea simte cum i se strânge gâtulejul, ca ori de câte ori e gata să scape un cuvânt care-i va fi dușman.

— E timpul pe care-l câștig fiindcă nu mă uit la mine.

Aruncă o frază între ea și bărbatul acesta, la fel cum își trăsese mâna adineaori. E un fel de a-i spune: „Ce poate fi între dumneata și mine? Nu vezi că sunt urâtă?”

De la un timp, poartă ochelari, deși nu are deloc nevoie. Numai și numai ca să se urâtească și mai mult. Marianne, însă, n-o slăbește o clipă: „Tocmai tu, Isa, care ai atâta gust! Ce-ți vine să te neglijezi în halul ăsta?”

„...Timpul pe care-l câștig fiindcă nu mă uit la mine”.

În momentul ăsta, însă, ea se uită la Hervé Jacquet cu un amestec patetic de sfidare și mândrie. El încruntă sprâncenele, nu înțelege. Dar când îl vede înclinând capul spre umărul drept, Isabelle descoperă, în sfârșit, cu cine seamănă: mâinile calde, fața impasibilă, plină de siguranță... Domnul Jacquet e din aceeași rasă cu medicul de la Claude-Bernard, care o salvase fără menajamente anul trecut. Dar el nu înțelege nici de ce îi salută cu o ușoară mișcare a capului și le întoarce spatele atât de brusc.

Orchestra tace. Instinctiv, bărbații și femeile se regroupează separat; zumzetul de voci e iar, ici, numai lăudăroșenie, colo bârfeală. Isabelle ar vrea să iasă afară, în noaptea adâncă și mută – Mama noastră noaptea, care

numai ea singură știe să păstreze secretele noastre. Să plece departe de balul acesta care, prin mirosul, căldura și pălăvrăgeala lui, îi amintește de acela din Orléans... O dansatoare bună pentru sala obscură..." Ce s-a schimbat de atunci? Nimic, în afară de faptul că l-ar refuza pe oricine ar invita-o la dans; nimic, în afară de faptul că în seara asta n-are dreptul să plece de la petrecere, de la petrecerea altora. Și că trebuie să stea aici și să-i observe cu un ochi pătrunzător, care a căpătat deodată trista putere de a ghici toate complicitățile lor sentimentale.

Este un adevărat târg de fete; complice și concurente, le poate ghici de la distanță, discuțiile de alcov. Sunt printre ele și urâte, care se fandosesc și sunt totuși invitate. Drama nu este să fii urât, ci să știi că ești. „Dacă aș fi cel puțin fascinant de urât”, își spune Isabelle.

Societatea devine mai degajată. Se vorbește din ce în ce mai tare, gesturile își pierd convenționalul. Persoanele mai în vârstă își scot pipa din buzunar și mulți dansatori își leapădă haina. Neclintită, implacabilă, orchestra învârtește fără încetare paiațele cu fața lucioasă. Zburlete, transpirate, fetele au pierdut în eleganță ceea ce au câștigat în accesibilitate; ochii își schimbă privirea. „Frumoasa se înfrățește cu Bestia...” Nimeni nu se mai observă și nu se mai simte observat. Cui i-ar păsa de Isabelle? Ea nu e femeie, ci unul din „cadrele de conducere”... Care, unul câte unul și aproape în ordine ierarhică, au părăsit discret sala. Nu chiar toți, ce-i drept.

— Ați ales locul cel mai bun, domnișoară Devrain: la aer curat!

E domnul Blanchouin, șeful serviciului comercial, pe care Isabelle își amintește că l-a văzut, de la fereastra biroului ei, atât de binevoitor față de domnul Tannoire, colegul lor infirm. Și amintirea o face să-i surâdă.

— Simțiți parfumul teilor înfloriți, domnule Blanchouin?

— Iunie: teii, trandafirii, crinii; mai: glicina, liliacul...

— Și lăcrămioarele!

— Natura ne copleșește, domnișoară. (Nu, nu e

convențional: buzele îi tremură și ochii îi strălucesc.) Primăvara, ea pune în pieptul nostru o inimă, adaugă el mișcat. Era și timpul!

— Toamna pune o inimă, rectifică Isabelle; primăvara, numai un trup. Și, cu un gest din cap, îi arată pe dansatori.

— Trupurile, repetă el foarte încet ridicându-și obrazul, pe care, dintr-odată și-a pus pecetea durerea.

Un nor imens acoperă vizibil cerul domnului Blanchouin.

— Nu... nu vă simțiți bine?

— Ba da, ba da, iertați-mă. Mă... mă credeam singur, ca de obicei. Ah, nu trebuie să ai încredere în chipul tău...

Pentru această dublă mărturisire, ei îi vine să-i întindă mâna; dar nu știe de ce mâna domnului Blanchouin, lungă, albă, și debilă îi produce o senzație de dezgust. „Hervé Jacquet trebuie să fi plecat...”, gândește ea deodată.

— Corpul e mai întâi de toate purtătorul sufletului, reia domnul Blanchouin cu tărie. Când - iertați-mă - nu-i decât un purtător de sex, poate fi magnific, dar în același timp și hidos, ca Satana.

— De ce spuneți așa?

Domnul Blanchouin oftează și, la rândul lui, îi arată pe dansatori. Lumina a fost micșorată „pentru a crea ambianța”; capetele se apleacă spre umărul partenerului, mâinile devin îndrăznețe.

— Ei, zice Isabelle zâmbind, și corpul este o creatură, domnule Blanchouin.

— Știu.

Răspunsul lapidar ascunde fără îndoială o frământare fără scăpare, o problemă mereu nedezlegată.

— Un creștin care trăiește singur... începe domnul Blanchouin, dar nu-și continuă ideea.

Orchestra ataca o piesă pe care Isabelle o recunoaște numaidecât: acompania numărul de strip-tease pe care Francis și Marianne l-au putut privi până la sfârșit. Și-n

seara asta muzica îi dă o senzație de greață, dar ca atunci când iei o doctorie. Îl aude pe domnul Blanchouin murmurând:

— Vă cer iertare.

— Pentru ce?

— Pentru că vă vorbesc de lucruri atât de intime. Așteptam de mult ocazia asta. Când ne întâlnim la birou, nu vorbim decât de afaceri sau chestiuni administrative. Pe când în seara asta...

Isabelle îl examinează cu alți ochi: o față de bărbat blond, dintr-o pastă cam moale, cu ochii înfundați ciudat în orbite, foarte întunecoși, foarte strălucitori. Simte în prezența lui un amestec inexplicabil de încredere și de repulsie – o atât de nedreaptă repulsie, încât se revoltă împotriva ei însăși.

— Trupurile, desigur, reia domnul Blanchouin anevoie, dar mai ales fețele; și-i simți imediat pe aceia care... care s-au înfrățit întru Hristos.

Expresia trădează afectarea, clișeul. Isabelle se încruntă puțin.

— Ei și? Întreabă ea după o clipă de tăcere.

— Nimic, răspunde dânsul, plecând ochii.

Orchestra s-a întrerupt; tăcerea care se așterne între ei se face de marmură, de plumb. Din fericire, parfumul învăluitor al teilor...

— Nu voiam să plec fără să stau de vorbă cu dumneavoastră, domnișoară. Acum, eu...

— Plecați?

— Da. Și tocmai mă întrebam dacă... mi se pare că nu aveți mașină...

— Nu, dar e pe aici un autobuz...

— Din jumătate în jumătate de oră! mai bine îngăduiți-mi să vă conduc.

— Atunci... fie. Vă mulțumesc.

Simți că nu trebuia să lase discuția să se sfârșească așa, ca să nu se instaureze între ei o jenă pe care nu o vor mai putea depăși.

— Vreți să coborâți peste câteva clipe? Voi fi în mașina gri pe care o vedeți acolo, lângă cei trei castani... Vă mulțumesc. Vă aștept!

„De ce-mi mulțumește? se întreabă nedumerită Isabelle. Și de ce să cobor peste câteva clipe? I-e teamă de ce o să zică lumea?” Îi vine să râdă în timp ce se îndreaptă spre mașina gri; la care însă nu va ajunge înainte de a-i îngădui un lung ocol, pe sub copacii înalți și puri. Noaptea e plină de farmec. Aerul răcoros o purifică, înlăturând urmele contactului cu acel bâlci al trupurilor de care se scutură, mânată de luciditate, disperare, gelozie. Îi trece prin minte că și lui Hervé Jacquet i-ar plăcea să se plimbe la fel, tăcut, pe sub acest tunel de arbori, și, fără să vrea, grăbește pasul, ca și când ar merge lângă el.

Când îl regăsește pe domnul Blanchouin, înțelege în sfârșit ciudata neîncredere pe care i-o inspiră. Și iat-o mai umilită decât s-ar simți el însuși. „Adevărul este că nu mă dorește deloc; nici nu exist ca femeie pentru el... Ce bine se pricepe să vorbească despre «trupuri» bietul de el! În fața lui mă simt și în afară de pericol, și fără arme... Pentru că să fii dorită este orgoliul și servitutea femeilor, a tuturor probabil. Sunt, deci, și eu la fel cu celelalte”. La fel cu celelalte... Impresie care, astă-seară, o face pe această orgolioasă să simtă o inexplicabilă mândrie și o imensă ușurare.

Mașina mergea foarte încet. „Momentele acestea au mai mult preț pentru el decât pentru mine”, medita Isabelle, și conștiința o muștra, pentru că a te ști mereu dator e chinul sufletelor nobile – numai dacă nu cumva e cursa în care cad mai ales cei orgolioși. Privea pe furiș fața lui încordată, fruntea îndărătul căreia se îngrămădeau, fără îndoială, gânduri pe care nu îndrăznea să le împărtășească. Oare când își va da drumul?

Nu se putu împiedica să compare mersul acesta atât de prudent, tăcerea aceasta grea de vorbe nerostite, cu seara aceea, atât de asemănătoare cu cea de acum, când

se întorsese cu Francis. Era...

— Dar când fusese asta? Cum! A și trecut un an? Și un fior o străbătu din creștet până în tălpi, semn al panicii subite care-l cuprinde pe orice muritor când se întâlnește față-n față cu dușmanul său de moarte, Timpul. Bietul Blanchouin, care și-a găsit tocmai acum, în clipa asta, să-și dezlege limba! Dar oare nu-l terorizează și pe dânsul conștiința timpului pierdut când vede Parisul apropiindu-se?

— Domnișoară, trebuie totuși să vă spun: de când ați venit la noi, totul s-a schimbat pentru mine. Fiindcă, pentru un celibatar, profesiunea este, din păcate (sau poate tocmai dimpotrivă!), aș putea spune însăși viața. Ei bine, parcă mi-aș fi schimbat profesia!

Ea ar fi trebuit să spună ceva: ar fi fost de ajuns un cuvânt pentru ca prea plinul acestei inimi delicate să se reverse, ori, dimpotrivă, să nu se întâmple nimic. Dar nu știa pe care să-l aleagă, așa că tăcu.

— Da, da, parcă mi-aș fi schimbat-o, urmă el, dregându-și glasul. Și Isabelle văzu picături de sudoare pe marginea tâmpelor sale blonde. Numai faptul simplu de a simți, că deasupra mea – căci birourile noastre corespund, ați remarcat? (Nu, ea nu remarcase!) – trăiește și muncește cineva despre care știu – da, știu, reluă el cu o forță neașteptată – că simte și gândește la fel ca mine, că sufletele noastre sunt gemene, că avem exact aceeași concepție de viață și aceeași viziune despre lume, mă face... Mă face să mă gândesc la asta în fiecare zi, domnișoară Devrain. Cine crede că-mi îndrept ochii spre tavan ca să reflectez se înșală: spre dumneavoastră îi îndrept, ca să mă pot gândi nestingherit la dumneavoastră.

— Poate că numai vă închipuiți așa, răspunse Isabelle cu blândețe. De unde știți, în definitiv, că „viziunea mea despre lume”, cum spuneți...

— Dar din ce aud de la unul și de la altul. Dumneavoastră aveți de-a face cu toată Casa, sub

raportul relațiilor umane. Și la mine vin mulți, nu știu de ce, ca să mi se destăinuie. Sau poate că știu: exact din același motiv care-i determină să vină la dumneavoastră pentru a-i descărca inima. Căci sufletele noastre, așa cum v-am spus, sunt gemene.

— Să zicem numai înfrățite!

El scoase batistă și își tamponă fruntea cu o grijă aproape maternă. Isabelle simți că i se face milă, sentiment pe cât de nelămurit în finalitatea lui, pe atât de primejdios.

— Trebuie să vă spun, domnișoară, că mă rog, dimineața și seara, împreună cu dumneavoastră. Stranie mărturisire, nu-i așa? Dar toate acestea au un nume. Și așa vrea...

— Da, zise repede Isabelle. Prietenie! Ceva, într-adevăr extrem de prețios, domnule Blanchouin, și credeți-mă că sunt mișcată.

El întoarse spre ea o figură contrariată și-i văzu aerul decis, aproape ostil, ceea ce pur și simplu îl consterna.

— Nu asta voiam să spun.

— Știu. Dar trebuie să mă credeți. (Se străduia să vorbească blând; în realitate, se simțea aproape ofensată de aceste vorbe atât de îndatoritoare.) Trebuie să mă credeți, domnule Blanchouin: e prietenie și nimic altceva. Sufletul meu e acela... pe care-l iubiți.

— Da, pe care-l iubesc, se grăbi să întărească dânsul, pe care-l iubesc!

— Numai că, vedeți, noi toți suntem și trup, și suflet. V-am mai spus-o adineaori, lângă geam.

— Fără îndoiala, dar esențialul...

— Dar trupul și sufletul sunt de nedespărțit. Așa că nu poate exista esențial în ceea ce nu e separabil.

— Vă asigur că și dinspre partea aceasta...

— Ba nu, domnule Blanchouin, nu există nicio „dinspre partea aceasta”: nicio concesie, nicio anexă, nicio îndatorire. Eu mă simt una. Nu sunt deloc dispusă („mai mult ca oricare alta nu sunt dispusă”, întregi ea mintal) să

mă las împărțită, redusă la suflet.

— Și totuși așa ne este scris, să fim într-o bună zi „reduși la suflet”...

— Într-o bună zi, da. Dar a aștepta ziua aceea înseamnă a trăi – și eu vreau să trăiesc.

El nu mai știa ce să răspundă; respira precipitat; sudoarea îi curgea pe obraji, dar nu se mai gândea s-o șteargă. Isabelle simți din nou remușcări: „El e acela care trece printr-un moment greu al vieții sale și nu eu. Pentru că trupul pur și simplu mă oprește să ascult un bărbat care nu-l dorește absolut deloc. Ce meschinărie... – Ba nu! Nu-i decât instinctul de conservare, în fața unei oferte care mă condamnă definitiv! Pentru că nimeni nu m-a tratat vreodată atât de deschis ca pe o urâtenie ca acest bărbat, care – culmea ironiei! – e primul care mă iubește!... De-ar fi încercat în mașina asta să mă sărute – ce-mi trece prin minte! – sau măcar să-mi mângâie mâna...”

— Totuși dumneavoastră îmi spuneți, îndrăzni Blanchouin, cu privire la acei bieți dansatori...

— Acei bieți dansatori erau totuși fericiți!

Aproape că strigase. Reluă apoi calmă:

— În noaptea aceasta, se lasă pradă trupurilor lor, numai lor. Și fac aceeași greșală ca și dumneavoastră. (El tresări vizibil.) Se lasă împărțiți și, din pricina asta, își înăbușă și neglijează jumătate din propria lor ființă. Păcătuiesc împotriva unității.

Toate mașinile îi depășeau. Șoferul unui taxi se hlizi la ei:

— Ei, voi doi de colo, se vede că nu prea vă plictisiți!

Interpretarea era atât de deplasată, încât Isabelle își dădu toată silința să râdă, ca să-l dispună și pe însoțitorul ei.

— Iată-ne aproape ajunși. Nu, vă rog să nu mă mai conduceți. Aș vrea să merg puțin pe jos.

Era preferabil să bruscheze un pic lucrurile, decât să se despartă în fața ușii închise, ceea ce ar fi avut o valoare

simbolică deloc plăcută pentru el.

— Da, aici, foarte bine... Domnule Blanchoum, seara aceasta n-am s-o uit niciodată, mulțumită dumneavoastră. De acum înainte am să mă gândesc și eu la biroul de dedesubt, ceea ce-mi va fi de mare ajutor. În definitiv, nu aveam prieteni la noi, la serviciu; pe când acum...

Vorbea precipitat, ca să nu-l lase pe dânsul să vorbească și ca să dea convorbirii lor aparența unei încheieri destul de convenabile. Știa însă, din proprie experiență, că nici nu se vor fi despărțit bine și el va retrăi febril clipele acestea scurte, pentru a reconstitui, în felul lui, discuția și a-și reproșa ceea ce spusese, dar mai ales ce nu spusese, și că totul va deveni un izvor nesecat de regrete. În ceea ce o privește, își dădea seama că remușcărilor ei vor fi mai mici și mai puțin durabile.

Coborî din mașină, grăbită, înainte de a se răzgândi. Simțea că ar fi fost de-ajuns o vorbă ca să decidă de viața ei întreagă, și-i era teamă de ameteala aceea care-i îndreptase o dată pașii către mănăstire.

Se întoarse totuși ca să-i facă un semn prietenos; zări o figură disperată aplecându-se peste geamul deschis. „N-ar îndrăzni să iasă, să alerge după mine, să-și încerce ultima șansă, își spuse ea cu răceală. Mă respecta prea mult. Cu atât mai rău pentru el!” Grăbi pasul. Satisfacția involuntară dar jalnică de a fi fost mai tare o făcea să sufere.

În timp ce urca scara, se străduia ca să se împace cu ea însăși, să se gândească numai la mica Annie, fapta ei cea bună. „Trăiește liniștită sub aripa mea ocrotitoare, niciodată n-o aud vorbind de viitor. Ce va fi mâine? Ei, las' că o să vedem atunci!”

Annie nu doarme, ci desigur că-i pândește întoarcerea, fiindcă nici nu intră bine în casă și iat-o agățată de gâtul ei. E desculță; trupul i se ghicește sub stofa ușoară; sarcina încă nu se observă.

— Ai să răcești, o dojenește Isabelle. (Dar ce bine-i pare că nu găsește casa goală, mai ales în seara aceasta!) Nu trebuie să stai de veghe.

— Nu mai pot să dorm când lipsiți de-acasă, răspunde Annie aproape cu mândrie.

Și o ia de mâna ducând-o la bucătărie:

— Mă temeam să nu vă fie foame...

Pregătise cu mult prea multă sânguință o gustare: masa plină cu fel de fel de accesorii inutile și o crăticioară sub care veghează flacăra mașinii de gătit.

— Dar a fost mâncare berechet!

— Da, dar eu v-am făcut ce știu că vă place.

— Vai, Annie, dar crede-mă...

Fiindcă însă în seara asta nu poate necăji pe toată lumea, capitulează:

— Bine, dar te rog să te duci la culcare.

— Dar veniți să-mi spuneți noapte bună?

— Sigur, ca la copii!

— Da, repetă cealaltă aproape cu fervoare, ca la copilul dumneavoastră.

Zămbitoare, deși cam iritată, Isabelle se grăbește, în spatele ei, să strângă totul fără să ia o îmbucătură. Simte nevoia să pună cât mai repede o noapte între ea și domnul Blanchouin. Annie i-a făcut și patul, a îndoit cuvertură și i-a pus... — la te uită! De ce singura ei pijama, când șifonierul e plin de cămăși de noapte? Când să stingă lampa, își aduce aminte de făgăduială. Se ridică iar, întredeschide ușa, șoptește:

— Noapte bună, Annie.

— Veniți puțin și stați pe patul meu, domnișoară!

Un miros fad se înalță din vizuina calduță.

— Domnișoară, sânii mei încep să se întărească. Uitați...

— Nimic mai firesc, Annie.

— Dar uitați-vă!

Ea îi apucă brațul, îl petrece pe după umărul ei și-i apasă cu silă mâna pe piept. Carnea suplă, umflată, vie, o

tulbură pe Isabelle. Cealaltă icnește într-un chip bizar.

— Ți-am făcut rău?

— O, nu! Dumneavoastră n-o să-mi puteți face niciodată rău!

Pe acest „dumneavoastră” ea îl rostește ca pe un prenume, ca pe o tandră alintare. Se strecoară între brațele deschise și își cuibărește capul la pieptul Isabellei, care vrea s-o îndepărteze; ea însă izbucnește în lacrimi.

— Annie... Ce-i cu tine?

— Mi-e frică. Cum rămân singură, mi-e frică.

— De cine ți-e frică?

— De mine, pentru că mă schimb... De tot ce-o să se întâmple...

— Mititica de ea!

Și-i mângâie blând părul, care mai păstrează urmele aspre ale bigudiurilor puse ca să-i placă lui Marcel... „Parcă-i un copil..” Atinge ușurel cu buzele părul acela de fată sărmană, fruntea aceea prea neîncăpătoare pentru gânduri, atâtea și totuși mereu aceleași. Deodată, Annie își ridică fața și o sărută drept pe buze. Isabelle n-apucă să se desprindă. Carnea aceea tânără, în penumbră, o copilă care-i datorează viața, în sfârșit, un pic de tandrețe... Și fiindcă n-a reacționat mai prompt, Annie îi cuprinde cu pasiune fața și o lipește de a ei, de obraji, de gât...

— Stai, Annie! Ce faci!

— Iertați-mă, dar vă iubesc atât de mult...

Fără nicio vorbă în plus, Isabelle se scoală și se retrage în camera ei. Hervé Jacquet... domnul Blanchouin... și acum Annie...

Și în timpul acesta, ceilalți, acolo, ultimii rămași la sindrofie, cei cărora puțin le pasă cum se vor întoarce la Paris, ce s-or mai fi sărutând, pierduți, sub teii care șoptesc, prin parfumul lor de dragoste și de păreri de rău, care în aroma amețitoare îți ceartă sufletul de atâta amar de vreme pierdută în fiecă primăvara...

— Cum să mai dormi, dar, Isabelle?...

În toată clădirea, de sus până jos, birourile vuiiau de comentarii pe marginea petrecerii. Indiscreția feminină și fanfaronada masculină afectau cursurile la bursa zvonurilor din C.P.C., până mai ieri ferme grație îngrijitoarelor și oamenilor de serviciu de la etaje, producând modificări neașteptate pe harta itinerariilor sentimentale⁹ ca să nu spunem a măruntelor combinații și frivolități curente. Da, fusese o petrecere într-adevăr de neuitat...

Pe stradă, Isabelle îl zări de la spate pe domnul Blanchouin și încetini pasul, ca să nu fie silită să intre în vorbă: de acum înainte nu dorea să mai aibă alt subiect de conversație cu el decât „afacerile sau chestiunile administrative”. Annie, care ajungea la birou prima, o saluta de obicei cu un „bună dimineața, domnișoară”, pe tonul plăcut surprins al celor ce se revăd acum, cu toate că abia se despărțiseră. În dimineața asta, însă, îi șopti un salut plin de atâta afecțiune, încât Isabelle, ipocrita la rândul ei, se văzu nevoită să-i răspundă sec. Moș François moțâia pe bancheta ascensorului.

- Ce-i cu dumneata, François, ceva nu-i în regulă?
 - Nu-i, domnișoară, nu-i, toată noaptea am vomitat...
 - Și doar te-am prevenit François.
 - Vai, domnișoară, tocmai la petrecere... Nu-i drept...
 - Dimpotrivă! Dacă n-ai bea decât la petreceri...
- Obrazul dojenitului se albi subit.
- Iertați-mă, domnișoară, dar simt că iar îmi vine...
- Și François o zbughi spre toaletă.

Isabellei nu-i rămase decât să urce pe jos; gândul i se opri la domnul Blanchouin când ajunse în dreptul palierului unde-și avea acesta biroul, dar picioarele se grăbiră s-o poarte mai departe.

⁹ Sau „la Carte du Tendre”, cum scrie autorul francez, făcând aluzie la alegoricul *Pays du Tendre*, străbătut de feluritele căi ale iubirii pe care Domnișoara de Scudery (1607-1701) și literații prețioși din anturajul ei le-au imaginat și zugrăvit.

Niște lucrători instalau prin biroul ei un nou cablu telefonic pentru domnul Blondal. Căci, ca mulți alți bărbați, domnul Blondal își măsura puterea și își închipuia că activitatea lui e apreciată după numărul de aparate telefonice îngrămădite pe birou, ceea ce-l ajutase să descopere acum că-i devenise indispensabilă o linie directă cu un nu știu cine.

Nu o dată s-a gândit Isabelle, în cursul dimineții, că, sub picioarele ei, domnul Blanchouin... „Ce-o mai fi făcut azi-noapte? Poate că tocmai în clipa asta își ridică ochii spre plafon...” Nu se împăca deloc cu ideea că ar putea fi cauza unică și directă a vreunei suferințe oarecare.

Pe la unsprezece coborî la președinte, ca să-i înmâneze proiectul unei note, a cărei redactare i-o încredințase personal („ah, de-ar ști Blondal...”) Dar acesta era plecat la uzina din Gentilly. Isabelle le găsi pe secretare întrecându-se în zel și servilism dinaintea unei doamne foarte împodobite, pe care - nu-i fu greu să ghicească - o identifică a fi soția președintelui. „Calul, Șoarecele și Măria sa Gâscana”, intitulă ea mintal fabula pe care scena i-o sugera. Cealaltă o privi de la înălțimea superiorității evidente a celei ce cheltuiește două milioane pe lună numai pentru „târguieli”, față de una care abia le câștigă într-un an, lucrând nouă ore pe zi¹⁰. Isabelle se prefăcu că o ignorează pe vizitatoare. Disprețul, ca și furtuna pentru flori, încovoia definitiv ființele umane sau, dimpotrivă, le răzvrătește; umilită în copilărie, Isabelle ținea acum capul cam prea sus. Această falsă mare doamnă, în stare să provoace o scenă pentru că bărbatul ei nu era la birou tocmai în dimineața în care îi făcea onoarea să treacă pe acolo!

Întoarsă în biroul ei, găsi o notiță: moș François fusese expediat acasă, iar ascensorul rămăsese blocat. Ciocăni Blondal, care, fără să aștepte răspuns, intră - blestemat trabuc! - și se aruncă în fotoliu cu intenția vădită de a sporovăi despre petrecere.

¹⁰ Calculul este făcut în franci francezi vechi (dinainte de 1959).

— Ai produs o puternică impresie asupra lui Jacquet, spuse dânsul la un moment dat, prefăcându-se că se uită în altă parte.

„A, de asta mi-ai venit...”, înregistră mașinal Isabelle. Simulând la rândul ei indiferența, atacă problema „ajustării” salariilor, căci experiența o învățase că era cel mai sigur mijloc de a-l pune pe dumnealui pe fugă. Și de cum previziunea i se realizează, deschise larg fereastra.

La orele șase seara, zbârnâitul soneriilor golește stupul și-l lasă pe mâna femeilor de serviciu. Ele îi cunosc pe de rost topografia și știu ce birouri – împreună cu acela al lui „Devrain” – vor continua să rămână ocupate până la căderea nopții. O singură telefonistă rămâne de serviciu, cu nasul într-un roman de duzină, din care nu-l ridică decât pentru a se uita din când în când la ceas. De aceea Isabelle tresare când soneria telefonului sfâșie tăcerea.

— Veniți repede, domnișoară! Domnul Tannoire a căzut!

— A căzut?...

— Ascensorul nu funcționează. A coborât singur și a alunecat pe o treaptă. Veniți repede, domnișoară.

Domnul Tannoire, infirmul... Isabelle nici nu mai pune receptorul la loc. „Domnule Blondal!” strigă ea; dar Blondal a plecat. Se năpustește pe scări. „Domnule Blanchouin!” strigă din goana ei. Nimeni. Inima îi bate atât de repede și de tare, încât trebuie să se agațe de rampă la primul etaj.

— Repede, repede, domnișoară! Образul telefonistei, care-o pândeste la picioarele scării, este atât de schimonosit de spaimă, încât abia o recunoaște. N-am îndrăznit să mă ating...

„Să mă ating!” Parcă ar vorbi de un lucru. Uite-l. O grămadă de stofă găfâitoare, cu trei pete livide: fața ca o mască împietrită și cele două mâini cu degetele încovoiate, ca niște păianjeni morți.

— Danielle, caută-l pe doctorul Lelong. Dacă nu e

acasă, sună-l pe Perez. Dacă nu-i nici el, pe Marceville.

Îngenunchează lângă domnul Tannoire și-l strigă încetișor. Ce altceva să facă? Probabil că din adâncul durerii lui o aude totuși, pentru că ochii i se deschid și fața capătă din nou expresie: un fel de strâmbătură, dar Isabelle nu înțelege imediat că e veșnicul lui surâs, pe care domnul Tannoire crede că și-l compune cu prețul unui efort sfâșietor. Mișcă buzele, sau mai bine zis numai buza inferioară. Ea își apropie urechea, pe care o suflare abia simțită și totuși arzătoare o atinge, și reușește să descifreze doar: „... dezarticulat”.

Ea îi răspunde – ce? N-are importanță. Orice-ar spune ar suna fals: „suferință... așteptare... ușurare...” Rostește chiar și „vindecare”; strâmbătura se modifică abia simțit, iar Isabellei îi e rușine să-l mintă pe acest om care poate că luptă, în nemișcarea lui, cu moartea.

— Doctorul Perez la aparat, domnișoară.

„Dacă nu găsesc cuvintele potrivite...” Fără îndoială că le găsește, căci el răspunde:

— Vin imediat. Numai să telefonez la Garches ca să le anunț pacientul.

— Și noi, ce să facem până veniți?

— Chemați ambulanța. Ba nu, o chem eu: vine mai repede. Puneți o siringă la fiert.

— Danielle, pune apă la fiert pe reșoul paznicului și adu-mi trusa de ajutor. Din dulapul cel alb. Repede!

Avusese la început intenția – ce lașitate! – să se ocupe ea însăși de preparative: să te faci util poate fi uneori un alibi atât de prețios! Știe însă prea bine că locul ei este lângă trupul acesta zdrobit și se întoarce lângă el, inutilă și totodată indispensabilă. O mână albă se târăște spre buzunarul hainei, încearcă să-l ajungă, cade la loc, reîncepe. Isabelle ezită, apoi scotocește ea însăși prin buzunar, cu atâta delicatețe, încât rănitul nici nu observă, și descoperă printre hârtii un șirag de mătăanii. I le apropie de buze – singura lui posibilitate de a se ruga – apoi le strecoară în palma care le închide în căușul ei. Fața

rănitului se destinde. „Parcă ar ieși la liman”, notează Isabelle, și încetează și ea, în sfârșit, să mai socotească timpul.

Doctorul Perez sosi cu sufletul la gură; își lăsase mașina imobilizată nu știu unde, într-o îmbulzeală.

— Ce coșmar și cu blocajele astea de circulație, când fiecare minut contează... Ambulanta încă n-a venit?

— Încă nu. Danielle, ieși afară și pândește-o. Să le arăți infirmierilor drumul. Iată siringa, doctore.

— Și un foarfece, vă rog, ca să tai stofa. Trebuie să-l mișcăm cât mai puțin cu puțință.

Nu-i fu deloc ușor să descopere un pic de carne printre articulațiile carcasi de piele și oțel, care semăna teribil cu trofee ce împodobesc cazarmile și care-l acoperea pe domnul Tannoire ținându-l în picioare.

Sosi în sfârșit și ambulanța. Sănătoși, îngrijiți, indiferenți, adevărați ciocli în alb, infirmierii mutară grămada neînsuflețită de jos pe targă, apoi în mașina încăpătoare. Fiecare zdruncinătură o făcea pe Isabelle să sufere.

— Nu, el nu mai simte nimic, murmură medicul, văzând-o cum se crispează. Efectul injecției va dura până la Garches, unde-l așteaptă Noblet. Vreți să-l însoțiți?

— Desigur.

Simți că-l invidiază pe medic pentru că își încheiase rolul, în timp ce al ei abia începea.

Cabina albă și sirena monotonă nu-i aminteau nimic și se întreba la ce-o fi servind aparatul acela cromat, ca un fel de acordeon, atârnat pe perete. Își pusese palma pe mâna inertă și nu slăbea o clipă din ochi obrazul alb ca varul. Niciodată nu-l văzuse atât de aproape. Complet schimbat de efortul îndoită a fiecărei clipe, efortul și surâsul i-l brăzdau cu riduri diametral opuse. Fața domnului Tannoire devenise, în modul cel mai evident, locul de întâlnire al trupului și al sufletului. Isabelle se uita la ceas. Cu fiecă secundă se apropia momentul în care va

Încredința altor mâini insuportabila povară. Căci așa ne petrecem viața, îndeplinindu-ne datoria efemeră și apoi trecând povara asupra altora. Trăim ca pe o bandă rulantă.

Și, ca pentru a răspunde privirii sale insistente, o rază de lumină se ivi pe fața încremenită: domnul Tannoire deschisese ochii. Isabelle pregătise un arsenal întreg de cuvinte de îmbărbătare, dar, luată pe nepregătite, nu putu decât să-l întrebe cu glas foarte scăzut:

— De ce zâmbiți, domnule Tannoire?

— Pentru că nu mă mai doare, cel puțin pentru moment... Așa că nici dumneavoastră nu mai aveți motiv să suferiți...

— Dar...

— De doi ani suferim: dumneavoastră pentru mine și eu pentru dumneavoastră. Chiar din prima zi.

— Pentru mine?!

— Pentru că vă credeți urâtă, rosti el după o scurtă ezitare.

— Dar chiar sunt!

— Așa credeți. Și, din nefericire, ăsta-i singurul lucru care contează.

El închise pleoapele. Respirația îi deveni precipitată. Isabellei i se făcu frică. Pleoapele se întredeschiseră însă din nou.

— V-am spus-o, poate, prea direct. Știam că o să stăm de vorbă într-o zi; dar nu-mi închipuiam că... Ei, și! Totul este grație...

Ochii Isabellei se umplură de lacrimi: de revolta, nu de compasiune... „Totul este grație” – așa îi spunea și maica stareță.

— Dimpotrivă, totul e dizgrație, răspunse ea cu voce schimbată. Ce e mai rău, domnule Tannoire: să fii toată viața infirm? Sau urât? Să-i vezi pe ceilalți că râd de tine. Sau că le inspire milă?

— Infirmi, urâți, săraci sau bolnavi – toți sunt frați.

— Da de unde! Ceilalți, adică cei arătoși, bogați și

sănătoși, sunt aceia care ne pun pe toți laolaltă. În timp ce fiecare din noi știe că e singur, absolut singur, victimă a dizgrației sale; și niciunul din noi nu vrea să știe de...

— Viețile noastre însingurate comunică totuși între ele, rosti domnul Tannoire cu un ton surprinzător de autoritar; apoi închise ochii și rămase așa îndelungă vreme. Nu mai zâmbea.

— Unde mergem?

— La Garches.

— La Noblet?

Ea confirmă.

— Nici chiar el nu va putea să mă alcătuiască la loc.

— Ba fiți sigur că da!

Avea toate motivele să fie supărată pe el; pentru căzătura asta, pentru resemnare, pentru că nici măcar nu mai voia să spere... Dacă moare, n-am să i-o iert..."

— Noblet nu mai poate face nimic, insistă el. Și o privi fix. Noi,ăștia, rareori ne înșelăm: prea ne cunoaștem bine.

— Adevărat, zise Isabelle. La urma urmelor, fericirea, faimoasa lor fericire, nu-i altceva decât să poți uita, din când în când, de tine.

— De aceea e bine să știi de altul; să uiți de tine, fiindcă te preocupă alții.

Isabelle își retrase mâna.

— Ba nu! Cunosc eu refrenul creștin, dar în seara asta îl resping, domnule Tannoire! Resping împărăția orbilor și a șchiopilor! Nu pot, nu vreau să iau asupra mea toată nefericirea lumii.

— Care este doar puțin mai grea decât a dumneavoastră.

Vorbise cu voce așa de înăbușită, încât Isabelle îi cercetă chipul. Părea transfigurat. Domnul Tannoire urmă:

— Dar trupurile noastre sunt fructul libertății. Părinții noștri și părinții părinților noștri au făcut ce-au vrut cu libertatea lor. Aceasta poate naște minuni, dar și

nenorociri.

— La întâmplare!

— Sau după legi pe care noi nu le cunoaștem, dar pe care poate că le vom stăpâni într-o bună zi.

— Dar acela care a căzut pe scară în seara asta sunteți dumneavoastră! Dumneavoastră și nu altul, care s-ar fi ridicat râzând.

— Pentru că invalidul sunt eu și nu altul, de la vârsta de opt ani.

— Și de ce la vârsta de opt ani ați...

— Pentru că virusul poliomielitei este liber; liber ca și savantul care-l neutralizează. Pentru că această libertate, fără de care oamenii nu pot trăi, este una și indivizibilă. Când o revendici, trebuie să-i admiți și consecința care se numește durere, consecința care se numește nedreptate. E o copilărie să învinuiești pronia cerească.

— Eu una nu pot, zise Isabelle după o pauză, nu pot...

Apoi, cu glas abia auzit, reluă fără să-l privească.

— Există clipa în care a sunat telefonul, există accidentul care s-a produs cu dumneavoastră și nu cu altcineva! - și apoi iată-ne pe amândoi în această ambulanță... Nu, nu văd niciun argument contra tuturor acestora. Orice încercare de consolare ar fi o lașitate.

— Atunci, n-aveți decât să suferiți, făcu domnul Tannoire, răspicat, și închise din nou ochii. N-aveți decât să suferiți, dar asta nu-i de niciun folos; nici mie, nici altuia și nici măcar dumneavoastră. Resemnați-vă să vă irosiți viața din... din demnitate!

— Nu-i nicio pagubă!

Dar după câteva momente, el reîncepu să vorbească, foarte încet, ca pentru sine:

— Am căzut, pentru că liftul era blocat; blocat, pentru că François se îmbolnăvise de prea multă băutură; băuse prea mult, pentru că a murit nevastă-sa; și așa mai departe. Totul are totdeauna o cauză omenească foarte simplă; e destul să le reconstitui una câte una, cu răbdare. Dar ele nu au nicio legătură cu divinitatea. Adică

e vorba de ceva omenesc, al nostru!

— Vă doare? îl întrebă Isabelle.

— Reîncepe. Așa că... s-o sfârșim mai repede! E singurul prilej pe care-l vom avea vreodată de a sta de vorbă; îl doream și-l așteptam de atâta timp!

— De ce, domnule Tannoire? se miră ea. Și vocea îi tremura.

— Pentru că tot ce vă spun - și care e singurul răspuns posibil - nu putea proveni decât de la un om și mai nefericit decât dumneavoastră.

— Ei, bine, refuz! strigă ea. Refuz totul! Cu siguranță că există și un alt răspuns. Dacă aș putea în seara asta să dau foc cerului...

— Din compasiune pentru mine? Nu aceasta e iubirea, vă înșelați; aproape toți se înșală în privința asta.

Isabelle ridică mâna ca să-l oprească, dar domnul Tannoire continuă autoritar:

— Lăsați-mă să vorbesc! Peste o clipă, n-am să mai pot; și sunt lucruri pe care țineam să vi le spun, din prima zi... Ascultați-mă. Să nu așteptați să treacă timpul: să îmbătrânească ceilalți, să se urâtească și să devină infirmi la rândul lor. A fi la fel cu ei, iată cea mai rea dintre ispitele noastre. Și cea mai hidoasă. Nu trebuie... nu trebuie...

O implora. Ea puse din nou palma pe mâna lui inertă, dar nu zise nimic. Nu putea să-i promită că va renunța la infama dar singura ei consolare. Ieri, la petrecere - oare fusese doar ieri? - căuta pe fața fiecărei femei fericite urmele sau semnele prevestitoare ale decăderii ei.

— Ascultați-mă... (Durerea creștea în el ca marea, val după val, iar vocea i se altera frază cu frază.) Femeia a fost creată ca să dea viață... Sunt multe feluri de a da viață... Vă trebuie... disponibilitate...

— Vă rog să nu mai vorbiți, îl imploră ea, să nu...

El scoase un țipăt îngrozitor; șoferul și vecinul lui se întoarseră; ea le făcu semn să accelereze și înțelese că infirmierul îi comunică: „Ajungem acasă”. Strângea din

răsputeri mâna aceea fără viață. Nu voia să se roage, să intre din nou în angrenajul care te face să devii supus, resemnat, răspunzător. Și, în același timp, simțea că dacă nu s-ar ruga, ar fi în stare să urle sau să spargă un geam. Domnul Tannoire respira sacadat; fața lui se contracta, apoi se destindea ca trupul unei caracatițe.

Deodată însă păru că-și revine: nu deschise ochii, dar buzele i se mișcă. Isabelle își apropie din nou urechea.

— Iubirea transfigurează, numai iubirea, șoptea domnul Tannoire. Nu aceea pe care-o primești; aceea pe care o dăruiești.

Apoi căzu în izbăvitoarea comă.

Cu precauții infinite, infirmierele dezlegau prețioasa povară: desfăceau, deschideau, deșurubau toată aparatura aceea precisă care-i ținea loc domnului Tannoire de mușchi și nervi. Înmănușați, îmbrăcați și mascați în alb, chirurgii așteptau în conul de lumină. Pe măsură ce-l libeau, trupul domnului Tannoire se surpa. Cu voința anihilată și fără armura demontată bucată cu bucată, nu mai rămase decât o masă inertă de carne lividă, care părea de aceeași culoare ca cearceafurile aspre de spital. Isabelle nu-și putu stăpâni un geamăt; abia atunci sora-șefă păru să-i înregistreze prezența.

— Sunteți rude, doamnă?

— Da... adică nu.

— Atunci trebuie să ieșiți.

— Cât durează operația?

— Nimeni nu știe, nici chiar chirurgul.

— Aș fi vrut...

— Dați-ne un telefon. Vorbiți la direcție.

Tonul o alunga mai mult decât cuvintele. Vru să mai vadă o dată fața domnului Tannoire, dar capul i se răsucise către peretele imaculat al spitalului, căruia acum îi aparținea, astfel că singura imagine care-i rămase Isabellei de la el fu aceea de larvă aproape informă.

Ieșind, o luă la fugă pe coridoarele abia luminate, apoi

pe scările pe care pașii răsunau asurzitor. Chiar și aerul i se părea irespirabil în acest univers al durerii, nefericirii, nenorocului, în această lume fără ieșire, a cărei capitală era spitalul – sau mai bine zis acest oraș alb. Îndărătul fiecărei ferestre, sub fiecare veioză se găseau alte trupuri reduse la neputință, alte suflete trădate definitiv și în mod public umilite. Carcasa umană cedase și totuși – neputincioasă suverană – ea era aceea care porunea aici. Cum de nu auzai ridicându-se de pretutindeni și neîncetat un strigăt de protest? E cu putință ca toți cei ce zăceau aici să se fi resemnat? Printr-un act de curaj, ca domnul Tannoire, sau din lașitate? Resemnați în fața nedreptății, exilați de cei vii care le întorceau spatele, părăsiți de Dumnezeu în numele libertății! Cum, oamenii aceștia, pe jumătate morți, aveau pretenția s-o înlănțuie și pe ea? „Toți suntem frați”, frați într-o dizgrație? Nu, nu! N-avea ce căuta între ei. Alerga spre pomii aceia, mai vii decât ei, care cel puțin simțeau schimbarea anotimpurilor. Alerga îmbătată de propriile ei mișcări, căci fiecă mișcare era o sfidare aruncată tuturor stanelor de piatra veghetoare în dubla lor detenție, a patului și a propriului lor trup – și odată cu ele, chiar și lui Dumnezeu. Frumos mai arăta opera lui, capitala Garches! Și încă mai frumos faimoasa libertate, acest dar minunat de care și vulcanul, și șarpele, și virusul se pot folosi orbește la fel ca oamenii!

Pavilionul acesta adăpostea numai copii. Poliomielită la opt ani și apoi pentru tot restul vieții, un pavilion totdeauna complet în fiecare oraș din lume, în timp ce la Lourdes zgârcitul cer făcea economie de miracole – ce harababură, câtă obscuritate! Și totuși acești copii condamnați la o existență de insecte strivite nu păreau abătuți; iar domnul Tannoire, care se sfârșea în clipa aceasta printre fantomele cu mâini de cauciuc, era resemnat. „Totul este grație”. Iată așadar ce era grația: orbire!

Se stăpânea cât putea să nu plângă; știa că lacrimile o

duc iar spre divinitate, iar ea era ferm decisă să-i întoarcă spatele.

Felinare iluzorii proiectau pe solul unor alei, la fel de iluzorii, umbra fugară a Isabellei, singura realitate vie. Când să ajungă la grilaj, un clopot începu să bată precipitat. Dând semnalul schimbării de tură în pragul nopții. Isabelle nu se putu împiedica să compare cascada de sunete scurte și neliniștitoare cu amplul elan solemn al clopotelor mănăstirii. „Oare n-am ajuns și eu, se mai întreabă odată ea, caricatura celei ce eram atunci?”

Ieși trântind poarta – dar pe sine însăși se zăvora prin acest gest. Porni spre gară pe jos, de-a lungul zidurilor peste care tufele de trandafiri și de iasomie își revărsau podoabă; dar nu vedea decât șoseaua și mașinile cu privirea fixă care escamotau crengile în trecerea lor vijelioasă.

Piața gării oferea acelora pe care trenul îi readucea în fiecare seară din infernul parizian balsamul pomilor săi tunși și după un gust naiv și al felinarelor înduioșător de demodate. Nu pentru prima oară se așeza Isabelle pe banca unei gări la ieșirea din spital. Când își dădu seama, neliniștea puse iar stăpânire pe ea. Să plece! Îi venea să plece ca unui copil sau unui sărac cu duhul care își închipuie că poți fugi de tine însuți dacă schimbi locul. Dar această cale ferată iluzorie nu te ducea decât câteva leghe mai departe și te lăsa în mijlocul pădurii. Găsi deodată absurd și tragic cuvântul „terminus”. Ideea de a se întoarce acasă i se părea de-a dreptul odioasă; se afla în starea aceuia care se duce la poliție ca să se predea de bunăvoie și realizează, cât mai e liber, că peste câteva minute va ajunge în închisoare. Privea cu încăpățănare afișele mincinoase, care te invitau să vizitezi țări de basm, ca să scape de o altă viziune care știa că are s-o obsedeze toată noaptea: corpul dezarticulat al domnului Tannoire, grămada aceea de carne albă, căreia până în seara asta un corset îi dădea formă omenească. Devenise pentru ea ambasadorul respingător al unei lumi în care nu

era cu puțință de trăit, în care bătrânețea, durerea, Dizgrația precumpăneau asupra oricărei Grații. Uitase parfumul teilor.

Isabelle urmări cu privirea debarcarea câtorva serii din cei ce se reîntorceau aici ca să respire și să doarmă în mijlocul naturii. Călătorii încă nu-și abandonaseră măștile pariziene și nu-și recăpătaseră propriul lor chip. Cei mai mulți țineau în mână, ca pe un pașaport de doi bani, gazeta de seară, deschisă la pagina ineptelor benzi desenate. Aruncau, în treacăt, o privire indiferentă spre această călătoare, singura ființă care aștepta să plece către locul de care fugeau ei. Își aruncau unul altuia un „pe mâine”, fără a se privi. Ceea ce însemna că, în toate zilele vieții lor, la aceeași oră și printre aceleași fețe, aveau să se întoarcă pentru a îndeplini aceeași muncă. Oare nu tot perspectiva aceasta, care o făcea acum pe Isabelle să simtă că i se strânge inima, i se părea anul trecut însăși definiția fericirii?

Trenurile spre Paris se răreau la ora asta. Fiindcă se plictisea, Isabelle schiță un gest de om sărac sau de copil: deschise poșeta și-i făcu inventarul. Un cartonaș alb zăcea la fund, rătăcit printre tichete de metrou și ustensile pentru manichiură: era cartea de vizită a lui Bertrand Ferry.

Într-o clipă, decizia fu luată, ireversibil, ca un iceberg care se răstoarnă. Fusese destul să vadă cartonașul alb, ca și când hotărârea ar fi dospit demult în adâncurile subconștientului său și i-ar fi comandat gestul inutil de a-și cotrobăi poșeta. Din clipa aceasta, mintea îi deveni de piatră, refuzând să mai gândească, să caute justificări sau să prevadă. Și decizia era să-i telefoneze lui Bertrand că va lua masa cu el. Da, masa; da, chiar diseară. „Masa” – asta însemna tot ce putea să însemne. Accepta de la bun început orice eventualitate. De pildă, ca telefonul să sune și nimeni să nu ridice receptorul. Sau să i se răspundă: „Vai, ce rău îmi pare, dar nu sunt liber în seara asta...” Dacă s-ar întâmpla așa, nu-i va mai da întâlnire altă dată

și nu-l va mai căuta niciodată pe Bertrand. Dar dacă avea să spună da...

Piatră...

Ieși din gară; un vânt mai răcoros mișca frunzișul pomilor, înviorând decorul de operetă. Intră într-o cafenea, ceru o fisă și pătrunse hotărâtă în cabină cu aer statut. Pereții erau plini de numere de telefon care supraviețuiau, printre urme de degete și zugrăveli obscene, conversațiilor de care poate că nimeni nu-și mai amintea. Trei litere și patru cifre. Combinație în stare oricând să deschidă un seif care ar cuprinde o comoară sau nimic... Isabelle o formă; i se răspunse aproape imediat, și vocea acestui bărbat viu o readuse pur și simplu la viață. Viu, puternic și sigur, un bărbat verde ca bradul... Da. Era liber... Chiar cu totul liber, preciză el. Să ia masa împreună? Sigur că da, dar mai bine acasă decât la un bistro. Ar fi cu atât mai plăcut. Așa că o așteaptă". Masa, liber, plăcut – niciun cuvânt nu-și păstra în seara asta sensul lui propriu; ce cod or fi folosind ei doi? Isabelle răspundea lapidar, fără intonație, fără un cuvânt de prisos, ca un mesaj transmis prin alfabetul Morse.

Ieșind din cabină, îl întrebă pe patron dacă avea whisky, ceea ce păru să-l ofenseze pe bietul om:

— Un „scoș”¹¹ mare sau mic? se burzului el.

Ea bău două mari.

Când îi deschise Bertrand, zări simultan – căci nicio ușa nu era închisă – masa cu două tacâmuri și două lumânări și, dincolo, în camera cealaltă, un pat de dimensiuni promițătoare. Imaginea atât de simplă a fericirii omenești îi arăta măsura exactă a lucrurilor de care era frustrată. Și ea înlătura – numai ea putea să înlătura – imaginea domnului Tannoire. Un trup de bărbat adevărat și un trup de femeie adevărat – oare nu reprezentau singurul mijloc de a goni moartea? Viața e făcută numai din clipe

— Ce-i cu tine. Nu te simți bine? Ești atât de palidă!

— Dă-mi ceva să beau, Bertrand.

¹¹ Corect: scotch.

Mintea ca o piatră, inima la fel. O panică animalică o făcu să se repeadă la ușă.

— Isabelle, unde te duci?

— Nimic... Credeam...

Se lăsă să cadă pe un scaun; el o copleși cu atenții, măgulit la gândul că tulburarea i se datora doar lui. Ea închise ochii o teribilă amețeala o cuprinsese. „Dar tu nu-l iubești! Și nici el nu te iubește! Ei și? explodează în sinea ei. Cu atât mai bine! N-o să-mi mai vorbească de sufletul meu...”

VIII

„Oare pot fi și eu iubită?...”

CÂND SE LĂSASE NOAPTEA, BERtrand nu trăsesese nici obloanele, nici draperiile, căci o astfel de prezență de spirit ar fi compromis ritualul seducției.

În zori, Isabelle se deștepta din somnul ei scurt cu trupul învăluit într-o sfârșeală delicioasă, așa cum simți câteodată după febră, dar cu mintea în întregime limpede. Nu se întrebă deloc „unde sunt?” Și nu simțea nici plăcere, nici remușcare. Se dădu jos din pat cu mii de precauții și se apropie de fereastra deschisă. O adiere matinală mângâie perdeaua; abia acum descoperi că era goală și-și improviza din voalul ei o togă transparentă. Dimineața atât de pură o intimida; invidia păsările liniștite; avea senzația bizară de a fi izgonită din această lume a liniștii, a păcii fără de oameni.

Nu fără efort își întoarse privirile spre pat, unde dormea el, gol, pe spate, cu brațele întinse în cruce, ca după beție. Simți că-l detestă. „Un străin...” Dar poți oare să urăști cu adevărat un străin? Cuvântul acesta o ușura, oferindu-i o revanșă iluzorie și trecătoare, singura pe care ne-o pot da cuvintele. Totuși, cu cât și-l repeta, cu atât mai lămurit simțea că, dimpotrivă, ceva fără seamăn o lega acum de acest bărbat. Ceva ce nu era nici dragoste, nici indulgență, nici recunoștință – o legătură fără nume, în stare să se împace cu neîncrederea și cu disprețul, o dezgustătoare legătură. Din trupul ale cărui forme erau

îngroșate de cearceafuri, ea nu mai ținea minte decât greutatea apăsării lui. Își amintea rușinată că i-o suportase cu delicii și că-n acel moment regăsise ceea ce-i lipsea de la moartea tatei: siguranța că e apărută.

Îi reveneau acum în minte, cu duiumul, imaginile acestei nopți, nu însă și senzațiile (or, unele fără altele devin la fel de ridicole ca niște dansatori pe care-i vezi fără să auzi și muzica în ritmul căreia se mișcă). Și abia acum putea să-și dea seama – ceea ce-i oferea un motiv în plus de a se simți umilită – cât de mult o derutase și o pervertise imaginația, până în noaptea aceasta. „Imaginația, dușmană a oricărei purități...” Isabelle se detesta pe sine însăși cel puțin tot atât de mult cât și pe acest om zăcând în nemișcare. Nu pentru că și-ar fi regretat virginitatea – ce ridicol cuvânt, oare cine mai îndrăznește să-l rostească! „Ce nu ți se întâmpla decât o singură dată în viață? Să-ți pierzi virginitatea și să-ți pierzi chiar viața... Ca și când n-ai putea prea bine să mori din întâmplare!” Și chiar încerca să se încredințeze că era de acum înainte cu adevărat eliberată.

„Da, eliberată!”

Rostise cuvintele cu jumătate de voce, ca pentru a le face astfel mai veridice; dar simțea cum se lasă copleșită, în aceste zori atât de simple, de o imensă tristețe. Ce harababură... Ea, care de ani de zile se mulțumea s-o urmărească de la distanță cu ochi însetați de spectatoare, ea care încă alaltăieri, la petrecere, îi făcea cu toată luciditatea inventarul (și se bucura în sinea ei că nu-i aparține), – tocmai ea să se arunce în mijlocul acestei universale harababuri a dragostei, timpului, plăcerilor! Și de ce? Din nimic! Contaminare, sau poate din curiozitate, din nevoia lașă de a face la fel ca toată lumea. Dar să fi uitat ea oare că se revoltase împotriva unui cer prea indolent și că numai pentru a scăpa de obsesia jalnicei carcasi a domnului Tannoire se dăruise acestui animal superb care, sătul de dansa, dormea acum sub ochii ei?

Așa cum îl examina, din picioare și aparent lucidă,

Încerca să se convingă că-i era și amantă, și stăpâna, ceea ce la drept vorbind era pe cât de stupid, pe atât de umilitor, pentru că o femeie nu devine „metresă” decât înjosindu-se, și nu rămâne ca atare decât lingușind animalul. De fapt. Dincolo de suferința și apoi de plăcerile acestei nopți, ea mai simțea și acum greutatea trupului lui, atât de potrivit cu al ei. „Iată în ce stă toată puterea bărbatului asupra femeii!” spumega ea. Greutatea acestui trup masiv și viguros părea a-i fi simbol și chiar origine. Dar de ce-i dădea această senzație de eliberare? Simțea astfel, pentru prima oară, subtila satisfacție pe care probabil o încerci când păcălești o fiară. Femeia și bărbatul erau într-un fel ca David și Goliat: șiretenia veșnic trează sfârșește prin a birui până și forța prea sigură de ea.

Astfel ședea Isabelle trează în zorii acelei zile și se îmbăta cu un triumf destul de iluzoriu asupra învingătorului ei adormit. Întorcându-se din nou spre auroră, care-i potolea setea ciudată, își zări reflectat în geam obrazul pe care-l uitase de aseară, adică exact din clipa în care-l rugase pe Bertrand să stingă lumina.

În sfârșit, își biruise adevăratul dușman – fața. Ce mai contase ea în noaptea asta? Nu, niciodată nu cunoscuse Bertrand atâta fericire în brațele șobolănașului cu fața delicată – cum îi zicea? Da, putea fi sigură că, din cauza ei, Vera Walter, cu micul ei corp sprinten și impur, își pierduse dintr-odată farmecul. Era, nu-i vorbă, una din acele „vanități femeiești” pe care le disprețuia atât de mult la suratele ei și care o făceau să se simtă atât de umilă. Ori de câte ori o funcționară îi făcea confidențe de un atare gen, devenea de gheață. Dar iată că în dimineața asta, pentru că un bărbat fusese încântat de ea...

Bertrand se răsuci în culcuș. Ea schiță mișcarea naivă de a-și ascunde goliciunea sub perdea. Gândul că ar putea să se trezească, s-o caute, s-o cuprindă iar în brațe îi inspira oroare.

S-o cuprindă în brațe... Imaginația, „Nebuna - ba nu: Târfa”, se puse în mișcare. Își amintea cu tot corpul întâmplarea nocturnă. Era gata să-i atribuie o inocență animală; era gata să-l trezească ea însăși, îngenunchată la picioarele lui ca o mamă și cerșetoare în același timp - că Femeia pur și simplu. „Victime înnașcute? Mai mult: sclave din naștere! Toate!...”

Îmbrăcămintea îi zăcea risipită pe covor. I se întâmplă pentru prima dată în viața să n-o găsească în ordine, la locul ei. O adună și se îmbracă fără zgomot, degrabă, propunându-și să alunge orice gând, dar mai ales orice imagine. Cu toate acestea, pe măsură ce se îmbrăca, îi era tot mai greu să nu-și amintească mâinile îndemânaticе și nerăbdătoare care o dezbrăcaseră aseară. Ce tare tremura și ce teamă îi era ca el să nu observe! Și cum se mai trudea să-și păstreze starea de semiconștiență. De nevinovată inerție pe care i-o dăduse alcoolul! Din nou îi fu rușine. Și sentimentul acesta o salvă. Îmbrăcată, se simți de altă rasă decât cel ce dormea gol. Și fragila ei superioritate o încânta. „N-am să-l mai revăd niciodată, își făgădui ea, decât doar din întâmplare”. Dar, întorcând capul pentru ultima oară, văzu că-și îndoise brațul drept și că acest braț îi arăta locul unde se afla ea cu câteva ore mai înainte, apărută de toți și de toate, viață lângă viața. Avu curajul să se apropie, căci locul o atrăgea ca un magnet, și se aplecă asupra celui ce dormea. Deasupra inimii lui, cearceaful pulsa abia perceptibil, dar regulat și sigur, ca apa unui izvor. Și avu presimțirea că intrase, de bunăvoie, într-o cursă din care nu mai exista scăpare și că din seara aceea singurătatea va avea pentru ea altă semnificație. Lăsând în urmă camera, scara, casa, ea părăsi tiptil, ca un hoț, aceste locuri.

Străzile mai erau scăldate într-o lumină tulbure când ajunse acasă. Abia răsuci cheia în broască, însă, că și auzi: „Dumneavoastră sunteți?” Tresări. Uitase cu totul

de Annie. O văzu zburlită cu cearcăne la ochi, îngrijorată, dar parcă mai mult prefăcându-se a fi.

— Unde ați fost? M-ați lăsat singură! Mi-a fost așa de frică!

Și se aruncă de gâtul Isabellei, care încerca destul de blând s-o îndepărteze: nu mai putea suporta, cel puțin deocamdată, contactul cu alt corp, cu un corp de femeie.

— Nu mai ai doisprezece ani, Annie! Iar eu nu-ți sunt mamă.

Cealaltă încremeni; ochii i se umplură de lacrimi.

— Ăsta-i adevărul, reluă Isabelle cam stingherită, nu trebuie să fii atât de nervoasă.

— Mă temeam să nu vi se fi întâmplat vreun accident. Eram să telefoniez la poliție.

Cât de fragilă și vrednică de milă părea în cămașă de noapte și cu picioarele goale! „Cel puțin ea ține cu adevărat la mine”, își zise Isabelle, cu gândul la noaptea aceea, la simulacrul acela; ceea ce însă nu avu darul s-o îmbuneze.

— Nu eu am suferit un accident, ci domnul Tannoire. L-am transportat la spital.

— Doar n-ați stat acolo toată noaptea! N-am închis ochii o clipă, scânci ea pe tonul plângăreț al școlarilor silitori.

— Văd că nu te interesează deloc ce i s-a întâmplat domnului Tannoire! Poate că la ora aceasta nici nu mai e printre cei vii...

Nu voia decât s-o facă pe nechibzuită să se simtă prost și mai ales să-i ocolească întrebările; abia apoi își dădu seama că putea fi adevărat.

„Cine știe dacă a putut suporta operația! Nu m-am mai gândit la el de la gara din Garches...” Or, dacă rugăciunea te poate apăra de primejdie, cine știe dacă simplul fapt de a nu învrednici pe cineva cu un gând bun nu o agravează cumva? Ar fi fost firesc, după logica unui cer pe care n-o poți abandona chiar peste noapte.

— A, începu Annie, oricum, domnul Tannoire...

— E un infirm, vrei să zici, nu-i așa? Condamnat să sufere toată viața? Așa ca un pic mai mult sau mai puțin...

— Ba nu, dar...

— Dar infirmii cu infirmii și sănătoșii cu sănătoșii, urâții cu urâții și frumoșii cu frumoșii, iar...

Se opri chiar la limita imposturii, gata-gata să reediteze, inversând rolurile, conversația din ambulanță. Puțin lipsise să nu-i țină micuței Annie o predică în toată regulă pe tema sufletului ei.

— Nu sunteți drăguță cu mine, smiorcăi cealaltă, eu care v-am așteptat toată noaptea, eu care...

— Eu, eu, eu! o parodie Isabelle, aruncându-și cu violență poșeta pe un scaun. Nu ești numai tu pe lume, și-apoi n-am a-ți da socoteală de felul cum îmi întrebuițez timpul.

— Dar vă iubesc atâta! șopti cealaltă, parcă însă mai puțin convinsă.

„Iubire...” De alaltăieri, de când cu Blanchouin, cu domnul Tannoire și cu Bertrand Ferry, cuvântul acesta o persecuta pe Isabelle până la exasperare. El fu bisturiul care sparse abcesul.

— Și eu țin mult la tine, draga mea Annie. Dar cred că a venit timpul să ne gândim și la altceva: să ne reluăm viața normală. Ești aici ca într-o tabără turistică de nu știu câte zile...

— Șaizeci și patru, o ajută cealaltă cu voce slabă.

— Nu e practic nici pentru tine, nici pentru mine. Și nu-i bine să ne formăm obiceiuri pe care nu le putem păstra. La ce-ar folosi?

„La ce-ar folosi...” Odios precept și în același timp alibi al moralei burgheze! Una dintre expresiile obișnuite ale mamei sale. Isabelle ar fi avut toate motivele s-o disprețuiască, dacă în dimineața asta n-ar fi fost mânată de intenția obscură a unei revanșe. Cu atât mai rău pentru inocenți!

Fața micuței Annie păru că se ofilește brusc; se uita cu

ochi mari la Isabelle ca la o necunoscută. Dar și aceasta o privea cu alți ochi, cu ochi care nu mai vedeau în ea victima, copila care poartă în pânțele alt copil, de pe acum prea greu pentru ea, ci corpul care se dăruise atât de stupid unui Marcel oarecare chipul care, ca și al ei, purta de acum înainte, pentru totdeauna, stigmatul anumitor nopți. Și cât se străduise să-i deschidă ochii, să o pună în gardă la timpul potrivit! Nici ea nu merita, ce-i drept, în dimineața asta, mai multă îngăduință! Căci acum făcea și ea parte din turmă, din harem, și pe nedrept se descărca pe singura ființă care ținea la ea cu adevărat. „Oare pot fi și eu iubită?...”

Brusc, Annie îi întoarse spatele și se năpusti în cealaltă cameră, închizând ușa după ea. „Oricum, trebuia să-i vorbesc deschis odată și odată”, căută să se scuze Isabelle, care până atunci se bucurase, totuși, că în casa ei nu mai era pustiu.

Se închise la rândul ei în baie, dădu drumul dușului și începu să se spele cu energie. Nu știa cum să mai scape de mirosul de bărbat care aproape că o sufoca.

O oglindă mare strălucea pe unul din pereții camerei de baie. Se răsuci spre ea și, goală, își înfruntă dușmanul. Nu s-ar fi mirat să vadă două ființe în loc de una, atât de adânc sfâșiata se simțea. Oare trupul acesta nu se schimbase? Îl vedea îngreunat de mângâieri; căuta pe el, ca pe o sculptură neterminată, urma degetelor sculptorului. Trupul acesta, fața aceasta o dădeau de gol. Oare nu la fel descifrase ea însăși, cândva, pe fața micuței Annie, jalnica ei aventură? Și Marianne ar ghici-o imediat. Și s-ar întreba: cine e? Îl cunosc? „Totdeauna confundă femeile împărăția inimii cu erosul; asta-i menirea lor, asta-i dezgustătoarea lor vocație, își zicea cu ciudă Isabelle. Și tocmai eu m-am găsit să le dau lecții, în dimineața asta!” Ceea ce n-o împiedica să întârzie, cu un fel de lăcomie, în fața trupului ei care-i stârnea curiozitatea. La fel și-l contemplase, intact, în ajunul primului și ultimului ei bal, la Orléans. Din nou, în

dimineața asta, reușea să-l observe, ca și cum n-ar fi fost al ei și, astfel, să-l iubească dar îl privea cu ochii lui Bertrand și nu cu ai ei.

Își dădu seama deodată că peste câteva ore ar trebui să se ducă la birou. Cu neputință! Mâine, da, poate că mâine; azi va spune că nu se simte bine. Dar ce-o să creadă Annie? Și apoi nu trebuia să se ocupe, tot în dimineața asta, de domnul Tannoire? Căci domnul Tannoire, viu sau mort, avea să reprezinte de acum înainte un dosar, un dosar în plus pe biroul domnișoarei șefă a personalului.

Împotriva tuturor așteptărilor corpului medical, domnul Tannoire supraviețui celor trei intervenții chirurgicale care, cu prețul unei răbdări și al unor eforturi de neînchipuit, îl „reconstituira”. Trupul său deveni un adevărat câmp de luptă. El cunoscuse fluxul suferinței care urcă, atinge ultimele limite ale rezistenței umane, apoi se retrage încet în fața medicamentelor. Cât fusese copil, zăcuse adesea în spital. Acum, când era om în toată firea, fără speranțe și fără iluzii, regăsea pustiul alb, fețe care nu se întorceau spre el, ora inutilă; suferința i se preschimbă în durere. Recăpătase obiceiul de a-și întoarce privirea spre ușă ori de câte ori se deschidea, dar nu mai era mama care să vină la căpătâiul lui.

În ziua în care-l vizită, domnișoara Devrain îl găsi pe moș François la picioarele patului, stând foarte țeapăn pe un scaun de metal, cu ochii ținți la pacient și fără să deschidă gura. De cum o văzu, moș François îi cedă scaunul și ieși la fel de tăcut, fără să se întoarcă, întocmai ca o santinelă schimbată în post.

— În fiecare seară, după ce iese de la slujbă, vine să mă vadă, explică domnul Tannoire. Mă întreabă: „Cum merge?” Iar eu îi răspund: „Bine, după cum vezi...” Asta-i tot ce ne spunem.

— La fel vreau să vă întreb și eu: cum merge?

— Mai bine întreabă-i pe ei.

— Știți prea bine că în Franța lumea spitalicească te tratează ca pe un țăran din evul mediu. Bolnavii sunt făcuți ca să sufere și să aștepte; familiile, ca să aibă ochii roșii și să aștepte. Nimeni nu-ți dă niciodată vreo explicație. Așa că spuneți-mi dumneavoastră cum vă simțiți.

— Sufăr și aștept. (O văzu înghițind cu noduri.) Iar dumneavoastră, faceți bine că n-aveți ochii înroșiți. Nu le dați dreptate!

— Și mai departe, domnule Tannoire? Ce va urma?

— Nici măcar din umeri nu mai pot să dau. În fiecare zi descopăr o mișcare pe care nu mai pot s-o fac. E o anti-vindecare. Chirurгии, însă, sunt satisfăcuți.

— Pentru că trăiți.

— Trăiesc?

O privi atât de insistent, încât ea se văzu silită să plece ochii în jos. Își aminti de domnul V., mortul-viu de la spitalul Claude-Bernard; oare nu cumva și domnul Tannoire era condamnat să-și sfârșească zilele într-un astfel de pat, de unde nu puteai zări nici măcar un pom?

— François e mai prudent decât dumneavoastră: nu-mi pune întrebări. Totdeauna vorbim mai mult decât trebuie, adăugă el încet.

Ea crezu că ghicește.

— Regretați convorbirea noastră din ambulanță?

— Într-un fel. Credeam că n-am să vă mai văd niciodată...

— N-ar fi fost o soluție.

— Atunci, seara, vorbele mele te-ar fi putut duce la disperare, replică el cu voce înfundată.

— Ar fi putut, consimți ea generoasă.

Se simțea gata să plângă.

— Trebuie să plec, bolborosi dânsa, dar voi veni mai des.

O perdea păru că se lasă între ei; domnul Tannoire își schimbă expresia, ca și cum ar fi rămas singur, „În ochii lui, întruchipez viața și libertatea, își spuse Isabelle. De-ar

ști cât sunt de disperată..”

— François, îl întreabă domnișoara Devrain când ia ascensorul, cât timp îți trebuie în fiecare seară ca să te duci la Garches?

— Un ceas și jumătate, domnișoară, și tot atâta ca să mă întorc acasă. Am de făcut două schimbări.

— Așa că la ce oră ajungi acasă?

— Niciodată înainte de nouă, răspunde el cu o satisfacție aproape agresivă. Și așa și trebuie!

— Dar...

— Plătesc. Dacă n-aș fi băut prea mult în ajun...

— Dar, François, nu trebuie...

— Ba da, micule. Ăă, iertați-mă, domnișoară... Dar spuneți-mi, vă rog, adevărul: cum îi merge?

— Vezi bine că a scăpat, minte Isabelle.

— Scăpat, repetă François cu un zâmbet care-l întinerește (căci oamenii simpli mai cred în cuvinte), scăpat...

Ca și când n-ar fi așteptat decât înapoierea ei, telefonul o cheamă.

— Domnișoară, un domn Ferry v-a căutat ieri de două ori și azi-dimineață din nou, chiar la prima oră. A spus că va reveni.

— Te rog să-i spui că sunt în ședință.

— Ori de câte ori va suna?

Știe că răspunsul ei va da loc la comentarii, dar între două rele...

— Da. Altcineva m-a căutat, Danielle?

— Domnișoara B. (Adică Marianne.) E îngrijorată din cauză că nu i-ați mai telefonat.

— Asta-i tot? Mulțumesc.

Marianne... Dacă nu-i telefonează nici acum, are să-i sporească și mai mult îngrijorarea. Dar de ieri noapte Isabelle nu-și mai găsește pacea decât trăind ca un lup singuratic în vizuina lui, pe care Annie a părăsit-o în aceeași zi, împărăție unde timpul nu mai curge, unde nu

mai e nimeni care să răspundă la telefon și unde din nou cafeaua cu frișcă ține loc de mâncare. Duminica și-o petrece făcând ordine în dulapuri cu o perseverență de insectă, ca și când ar pune astfel ordine în propria ei viață.

Telefonul sună din nou. Îl recunoaște pe Blondal după găfâit, înainte de a-l auzi vorbind.

— Te simți mai bine, Devrain? Părei cam obosită zilele trecute.

Ah, spionajul ăsta universal... Oare lumea nu-i decât un ochi imens și de neocolit?

— Eu? Dar eu n-am niciodată probleme, domnule Blondal.

— Cu excepția celor de serviciu, bineînțeles! Ei, poftim atunci una în plus: Jacquet ar vrea să te vadă.

— Imposibil... Nu pot acum, se corectează ea, dar bătrânul vulpoi nu poate fi păcălit.

— E ceva ce nu suferă amânare, Devrain: e vorba de interesul nefericitului nostru coleg. (Așa-i spune el domnului Tannoire de la accident încoace.) Iar Jacquet se află în biroul meu.

— Atunci, dacă binevoiește, să poftească la mine..

Peste câteva clipe va fi aici... Acum nu-și mai poate ascunde adevărul atât de evident, că Hervé Jacquet e singura ființă de pe lumea asta dinaintea căreia ar muri de rușine dacă ar afla de aventura ei. Ca și celălalt, tot atât de prostesc, și anume că reprezintă, pentru ea, contrariul lui Blanchouin și al lui Blondal. Isabelle e pur și simplu orbită de evidența bruscă a acestor adevăruri inexplicabile. De nu i le-ar citi pe față bărbatul care se îndreaptă chiar în clipa asta spre biroul ei! Să-și pună ochelarii, ca să-și ascundă privirea? Dar o urătesc. („Ce prost mă prinde acest taior. Are dreptate Marianne. Am să mă duc sămbătă să-mi cumpăr niște rochii...”) Două mâini îndemânate se agită în jurul capului, aranjând pieptănătura. Mătasea părului îi redă curajul. Încă un gest ca să-și întindă bluza la piept și să-și aranjeze fusta.

— Poftiți, vă rog.

E același... Și înțelege, în sfârșit, ce-o atrage la acest bărbat: este indiscutabil același primăvara ca și toamna, luni dimineața ca și sâmbăta seara; este unul și același. „Sunt nebună de legat! Nu l-am văzut decât o singură dată. Cu ce drept...”

— Aveți vești despre Tannoire, o întrebă el pe dată, vești sigure? Apoi, la răspunsul ei afirmativ: Mai bune?

— Va trăi.

Se privesc în tăcere, puțin stânjeniți din pricina gândului lor ascuns, de care sunt totuși siguri că e același.

— Am încercat să rezolv problema asigurării cât mai conform cu interesul lui, dar... (Coboară vocea.) Dar ca să transform căderea într-un accident de muncă, ar fi necesară o adevărata suită nesfârșită de minciuni și de mărturii false, pe care nici el, nici dumneavoastră nu le-ați accepta.

— Înțeleg. Dealtfel, datoria dumneavoastră față de societăți...

— Nu există o singură datorie, domnișoară: totdeauna sunt cel puțin două – și pe care din ele s-o aleg?

— Totuși...

— Ori de câte ori ții seama numai de una, ești amenințat să fii acuzat fie de șovinism, fie de părtinire, fie pur și simplu de prostie.

— Dar dumneavoastră sunteți un om atât de înțelept.

— Înțelept?...

El închide ochii ca să reflecteze mai bine, ceea ce-i permite Isabellei să-l examineze în voie. Nu, nu e un bărbat frumos – „dar asta nu contează pentru el fiindcă... ah, vechea nedreptate primordială!” O față solidă și simplă, ca a statuilor de pe care timpul sau eroziunea a șters tot ce nu era esențial; dar umbra unui zâmbet îi stăruia aproape neîntrerupt în privire și pe buze. Iar ochii... Își dă seama că-i în stare să-i descrie deși îi ține închiși: verzi-cenușii, stropiți cu pepite de aur brun. Fără

ei, chipul e ca o fațadă închisă; când îi deschide, parcă ar răsări soarele.

— Înțelept? reia el. Nu. Cred că sunt numai om în toată firea. Și cum sprâncenele ei se arcuiesc în așteptarea explicației, urmează: Vreau să spun că am terminat cu copilăria și că mă împac cu situația aceasta.

— Ca noi toți, din păcate!

Când râde, mijeste ochii, la fel ca o pisică pe care-o mângâi.

— Din păcate? V-ați trădat, domnișoară, v-ați trădat. V-ați terminat complet cu copilăria, de vreme ce o regretați. Dar, știți, nu-i bine să trăim privind în urma noastră.

— Dar dumneavoastră, când râdeți, parcă ați fi un copil...

El devine din nou serios, chiar grav.

— Tannoire, în ceea ce-l privește, a știut să termine cu copilăria, păstrându-i totodată spiritul. Știți, adăugă el după un moment de tăcere, mi-e foarte drag domnul Tannoire.

— Poate și din milă?

— Ce cuvânt îngrozitor! Nu, nici măcar pentru că l-aș compătimi. Ci așa, ca bărbat: de la egal la egal.

— În timp ce pe o femeie n-o poți iubi de la egal la egal, nu-i așa?

Hervé Jacquet închide o clipă ochii, numai o clipă, pentru că fața Isabellei îi spune limpede ce gravă e întrebarea. Ea însăși își dă seama că roșește; palmele i se umezesc; și regretul de a se fi trădat o copleșește.

— Da și nu. Sigur că, în esență, suntem cu toții egali; dar... cum să spun? Cine acordă altuia protecție, acela și comandă. Așa e în politică, pe tărâm militar...

— Și conjugal?

— Absolut. Restul e dezordine, nu credeți?

Și cum ea nu răspunde (pentru că încă n-a reușit să asimileze cu totul afirmația că „cine acordă altcuiva protecție, acela și comandă”), adaugă aproape cu timiditate:

— Aș fi atât de bucuros să fiți de acord cu mine...

Sună a declarație. Nu, Isabelle nu se înșală, dar, odată mai mult, refuză. O femeie urâtă trebuie să iasă din joc, ba chiar să se urâtească și mai mult, de teamă să nu fie ispășită sau să ispășească. Spectatoare în sala obscură, femeia urâtă nu e femeie. Poate spera cel mult să încerce să ajungă, prin munca, în rând cu băbații, dușmanii ei, să profite de indiferența pe care i-o arăta, ca să se asimileze cu ei. Dar o femeie urâtă care nu vrea un bărbat urât se rânduiește într-un al treilea regn: al celor ce nu sunt dorite, al celor ce sunt de nedorit. „Oare pot fi și eu iubită?”...

Cam asta-i convingerea Isabellei în clipa de față. Sau poate că-i e teamă să nu se înșele în privința sentimentelor lui Hervé Jacquet. Ori poate că, gândindu-se la Bertrand Ferry, vrea - vorba lui moș François - să „plătească”.

— Ar trebui mai întâi să ne punem de acord în privința afacerilor noastre, răspunde ea în sfârșit, surâzând stinger și bâlâindu-se puțin.

Se ridică și se duce să caute dosarul pe care scrie ASIGURĂRI. Simte că ochii cenușii o urmăresc, și se întreabă dacă nu cumva o dezbracă din priviri, după obiceiul detestabil al băbaților. Puțin îi pasă, însă; trupul ei se simte la largul lui, oferindu-se privirii sale, așa cum s-ar oferi razelor soarelui. Totuși îi e oarecum teamă de clipa când va trebui să se întoarcă și să-și arate fața. Când se decide, celălalt o întoarce îndată pe a lui.

Săptămâna următoare, într-o dimineață, trabucul subțire vine să-i otrăvească aerul din birou:

— Devrain, a doua noastră față de serviciu pleacă în concediu de boală, pentru douăzeci și una de zile.

— Annie?!

— Da, și mă întreb, urmează el nu fără satisfacție, de ce-a venit să-mi spună mie și nu dumatle.

Când el „se întreabă”, înseamnă că întreabă pe

altcineva; Isabelle se preface că nu înțelege.

— Voi face tot ce este necesar. Vă mulțumesc, domnule Blondal.

— Trebuie să punem pe cineva să-i țină locul.

— Pentru douăzeci și una de zile?

— Firește. Căci *standing-ul*¹² casei... (Când minte, nici nu-și mai dă osteneala să termine frazele.) Am să mă ocup eu de asta: cunosc o micuță destul de capabilă.

Domnișoarei Devrain nu-i este greu să-și închipuie circumferința bustului și a coapselor unei micuțe atât de capabile.

— Are măcar idee de meserie?

— De meserie! pufnește Blondal. Dar, ca mai toate ocupațiile feminine, asta nu-i o meserie, ci cel mult o înclinație!

Și dă să iasă, încântat de lovitura perfidă pe care i-o administrase. Isabelle nu se mai poate stăpâni:

— Dar știți care este totuși avantajul femeilor care lucrează, domnule Blondal? (El face semn că nu.) Este acela că, în general, n-au „înclinația” să fumeze țigări de foi.

— Ah, micule, dar de ce nu mi-ai spus!

Și, înainte de a ieși, strivește în scrumiera de cristal chiștocul care, la fel ca unii morți, se preschimbă îndată în ceva hidos. Isabelle îl aruncă în coșul de hârtii, apoi ridică receptorul.

— Dă-mi-o pe Annie, te rog. Mulțumesc... Annie, vrei să vii până la mine? Da, da, chiar acum...

Fiindcă simte o nevoie imperioasă să-și confirme sau să-și alunge îndată temerile care au cuprins-o. Apucă o hârtie cu însemnări de pe birou, dar mâna îi tremură. Până are s-o vadă, inima are să-i bată la fel, nebunește, și n-are să fie în stare să citească un rând. Ce rău îi pare acum și cât se dojenește că trece în fiecare dimineață prin fața fetelor fără să ridice ochii, de teamă să nu întâlnească privirea micuței Annie!

¹² Reputație (în lb. engleză în text).

„Dar avea tot timpul să ajungă până acum. De ce întârzie? Dinadins...” N-are încotro și se apropie de fereastră, silindu-se să respire adânc, ca să tempereze galopul nebunesc al îngrijorării.

Iat-o, în sfârșit. Dar ce palidă, ce slabă e... Slabă! O singură privire îi e de ajuns ca să-i confirme temerile, și o dată cu ele muștrările de conștiință.

— Ce-ai făcut, Annie...

— M-am descotorosit de copil.

— Ai făcut...!

— Nu strigați așa, domnișoară. Nu știe nimeni.

— Afară de Simone, firește, care ți-a arătat „direcția cea bună.” Doar o știe!

— Direcții puteau să-mi arate toate fetele de aici.

— Știu. Știu că numărul avorturilor e de trei ori mai mare decât al nașterilor.

— Și a cui e vina?

— Dar tu, Annie, tu!

— Nimeni n-avea nevoie de copilul ăsta, nici Marcel, nici dumneavoastră.

Ochii îi sclipesc, buzele îi sunt crispate: un nod o îneacă de zile și mai ales de nopți întregi.

— Eu?! Dar cred că nu era cazul ca eu să am sau să nu am nevoie de acest copil, gândește-te!

— Atunci de ce m-ați împiedicat să mă omor atunci, în duminica aceea?

— Nu-i chiar o dramă să aștepți un copil.

— Și să nu-l mai aștepți este? De ce?

— Atunci de ce plângi, Annie?

— Pentru că mă enervați, pentru că m-ați alungat, pentru că...

— Annie!

Prea târziu. Cade lată în fața biroului. Isabelle se repede, strânge în brațe pumnul acela de oase și de nervi, care găsește totuși puterea să-i opună rezistență, s-o lovească și pe urmă să se agațe de ea cu mult prea multă tandrețe, la fel ca în seara aceea. Și din nou trebuie

s-o dea la o parte. Tăcere. Dacă ar intra cineva acum, ce-ar spune?

— Acum pricep eu, zice în sfârșit Annie; și vocea îi e șuierătoare. Din pricina copilului m-ați luat. La el țineți, nu la mine... Atunci de ce ne-ați alungat pe amândoi?... Ar fi fost copilul nostru... Dumneavoastră n-aveți decât să porunciți... Aș fi făcut orice ați fi vrut...

Nu bătea câmpii decât pe jumătate. Ce roman întreg clădise pe ruinele aventurii ei! Abia acum e în stare Isabelle să-și dea seama la ce primejdie o expusese compătimirea; ca și pe ce căi greșite poate fi abătută o existență întreagă din cauza unei erori sau a unei iluzii de o clipă. Ceea ce era la fel de adevărat pentru Annie, ca și pentru ea.

— Ridică-te, Annie. Coboară în sala de așteptare și odihnește-te pe canapea. Simone va avea grijă să nu te deranjeze nimeni... Hai, sus!

Cealaltă se ridică anevoie. Copilă travestită în femeie... Isabelle trebuie să facă un mare efort ca să-și înăbușe mila care era gata-gata s-o cuprindă din nou. Din fericire, Annie o ajută:

— Vă urăsc, zice ea cu un calm desăvârșit, nu vreau să vă mai văd niciodată. Plec de aici...

De data aceasta are de luptat cu o senzație de ușurare care nu-i face nicio cinste.

— Gândește-te bine. Annie. Aici toți te...

— Aici toți țin la mine, recită cealaltă, și C.P.C. Este o mare familie. Așa ni se spune în fiecare an la pomul de Crăciun. Dar tocmai familia e tot ce poate fi mai rău pe lume.

Apoi, din prag:

— Dacă mă omor, să știți că e din vina dumneavoastră!

„Ba n-ai să te omori deloc, gândește Devrain cu toată răceala. Nu există recidivă. Cea mai bună dovadă sunt eu”. Dar și ea simte că se detestă.

Isabelle plecă foarte devreme de la birou. După vizita

micuței Annie, avea senzația că se înăbușă; și nu se simți la largul ei decât atunci când ajunse sub primii copaci, ca și când acești imenși plămâni ai naturii ar fi respirat în locul ei. Făcu un ocol, ca să străbată curtea pătrată a Luvrului; fațadele erau aproape în întregime curățate: temnița funinginoasă devenise iar palat și personajele sculptate recăpătaseră coloritul cărnii. Balustrele se detașau pe cerul limpede. Soarele scăpăta aruncând pieziș sclipiri de spadă pe fațada estică, și, cu spatele proptit de zid, își susținea duelul vespéral cu umbrele diafane ce umpleau treptat vasta clădire. Pe creasta unui acoperiș, o mierlă beată de vară se ascultă cântând în crepuscul. Armonia dintre monument și peisaj, dintre opera naturii și aceea a omului, părea că simbolizează armonia care ar trebui să existe între suflet și trup. Idee care, cu toată vizita lui Hervé Jacquet, sau poate din cauza aceleia a micuței Annie, redeschisese în Isabelle o rană veche. În seara aceea, însă, totul făgăduia o întremare. Se gândi cu duioșie aproape maternă la domnul Tannoire. „Am să mă duc să-l văd mâine; și vom relua discuția noastră, pe cea adevărată...” Avea convingerea naivă că și domnul Tannoire trebuie să-și fi recăpătat în momentul acesta speranța. Căci așa ne place nouă, să atribuim altora starea sufletească ce ne convine, spre propria noastră liniște sufletească. Mai cu seamă la ispita serii, a primăverii, a unei clipe de fericire.

Portalul regal dădea pe cheiul Senei. Apele se scurgeau liniștite în dreapta Isabellei, în timp ce la stânga ei își trimitea în sens invers puhoaietele zgomotoase, înfierbântate, pestilențiale fluviul de mașini, de care spre norocul ei o despărțea un șir de platani semeți. Ei împrăștiu pe solul călduț o umbră tot atât de dantelată ca și coroana lor; umbra Isabellei se confunda cu a lor, și ea o urmărea cu stranie plăcere cum dispare și apare din nou. Vara moleșea crengile arborilor. „Anne, soră Anne...” Păreau, din înaltul lor, că întrezăresc primele semne ale toamnei și că, spre deosebire de nepăsătoarele ființe

umane, își așteptau cu resemnare fastuosul lor declin.

Isabelle mergea în pas cu apele Senei, contemplând în voie priveliștile vaste pe care le oferă atât de des Parisul, când auzi deodată un apel de claxon, la fel de ușor ca și o tuse discretă. „Un fustangiu”, presupuse ea, și nici măcar nu catadicsi să se întoarcă. Apelul se repetă, fără mai mult succes, și automobilul trebui s-o depășească și să oprească lângă trotuar pentru ca Isabelle să-i arunce o privire: era Francis, cu o fetișcană, într-o mașină sport, albă ca laptele.

— Isa! Nu ne-am mai văzut de luni de zile...

— Bună seara, Francis, bună seara domnișoară.

Era cât pe ce să întrebe de Marianne, dacă n-ar fi văzut-o pe fetișcană mai bine: abia își dresese machiajul și coafura, iar fața-i exprima acea oboseală consecutivă ritualului amoros pe care o poți descifra fără nicio greutate la ființele lipsite de adâncime sufletească.

— Ai o mașină nouă, Francis?

— Da, mult mai rapidă. Urcă, te rog.

— Dar n-are decât două locuri.

— Tocmai voiam s-o las aici pe domnișoara. Nu-i așa?

Cealaltă improviză un da încluiat, își luă rămas bun pe un ton lipsit de inflexiuni și coborî.

— Pe curând, Nicole. Mai dă-mi un telefon zilele astea.

„El e acela care are s-o sune, chiar diseară, și are să inventeze o minciună măgulitoare pentru ea și neplăcută pentru mine; n-are să-i fie greu să pună din nou mâna pe ea, lucru pe care-l știe prea bine”.

— Hai, Isa, repede, suie lângă mine, că n-am voie să staționez aici.

— Te-ai îndrăgit cu fetișcana, Francis...

Privirea i se îngustă; făcu un efort să zâmbească.

— Dar știi că ești perspicace, domnișoară Devrain... Cum de te-ai schimbat așa? A, nu, să nu-mi cânti cântecul tău cu Marianne! Am mai avut noi o explicație în privința asta.

Isabelle nu se putu împiedica să nu-l compare cu

Bertrand: era mai seducător, dar nu la fel de bine făcut, ceea ce-i dădea în taină puterea să-i reziste. „Unul e ca un stadion, celălalt ca un teatru...” Comparația, bizară, o determină să surâdă la rândul ei, iar surâsul o făcu să se simtă și mai tare în fața acestui bărbat care, prin mirosul (aprinsese o țigară), căldura și vocea lui, o tulbura. Nu se putea împiedica să-și pună întrebarea prin ce era diferit de Bertrand, fără să-și dea seama că acest teribil angrenaj al curiozității o mâna tocmai spre un om ca Francis, pe care credea că-l disprețuiește, spre un om devorat de dorințe și impulsuri tiranice.

— N-am niciun chef acum de discuții, continuă el. Dar să mă plimb cu tine prin Bois de Boulogne, asta da! Tu ce zici?

— N-am timp, Francis.

— Ei hai, abia ai ieșit de la serviciu. Și sunt atât de sigur că ți-ai făcut toate lucrările și ți-ai pus în ordine toate dosarele...

— Elevii slabi râd de cei buni tocmai pentru calitățile lor!

— Așa e, așa e, totdeauna am fost un elev slab; cât timp am avut profesoare, însă, nu mi-a mers prea rău.

— Don Juan de la opt ani?...

De ce-i venise în minte această cifră? Se lămură deodată: „Poliomelită la opt ani...” Mai fidel decât ea, subconștientul îi îndrepta deci gândurile spre domnul Tannoire.

— De la opt ani? Ba mai dinainte! Așa că, Isa, vezi și tu că n-are rost să mă condamni.

— Și atunci pe cine?

— Dar mai întâi și-ntâi, pentru ce? „Victimele” mele sunt benevole, mulțumite și recidiviste. Și atunci?

— Atunci, atunci... Dar Marianne?

Fața i se întunecă deodată; accelera, începu să conducă imprudent, frânând în ultima clipă, evitând ca prin miracol alte mașini; așa ajunseră în Bois de Boulogne.

— Dacă asta numești tu plimbare, remarcă placidă Isabelle, mai bine „lasă-mă” și pe mine, ca pe Nicole a ta de-o zi.

Când zâmbea, fața îi devenea încântătoare, aproape pură. „De asta l-o fi iubind Marrianne, gândi Isabelle, și e singura lui calitate. Dar nu-și dă seama. Ce păcat că nimeni nu-și dă seama ce-l avantajează...” Gândul îi zbură la Hervé Jacquet, și în aceeași clipă Francis i se păru nespus de frivol.

— Nu știi femeie pe lume a cărei prietenie s-o doresc mai mult decât pe a ta, Isa. N-ai nimerit bine!

El însă o nimerise mai rău chiar decât își închipuia.

— Prietenie?!

— Prietenia totală între un bărbat și o femeie cere...

— Nu zău! Și atunci ce mai cere dragostea?

— Dragostea? Ce-i aia?

Ea se cutremură, cu gândul la Marianne.

— Ești atât de obișnuit să obții totul de la toate, încât cresc la preț în ochii tăi. Dar n-am niciun merit, crede-mă. Asta-i strică pe cei prea bogați, ca și pe femeile frumoase și pe Don Juan.

— Dacă aș fi un Don Juan adevărat... vru el să replice, dar se întrerupse ca să o apostrofeze aproape brutal: Ascultă, Isa, ce s-a schimbat de la ultima noastră întâlnire?

— Dar...

— Știi, simt că s-a întâmplat ceva. Femelele fluturilor atrag masculii de la kilometri depărtare când le vine vremea.

— Asta-i bună, iată-mă acum și fluturoaică! Numai că „vremea” n-a venit, cel puțin pentru tine.

— Dar pentru altul, da? Asta e? Te iubește cineva, Isa!

— Dacă ar fi așa, răspunse dânsa fericită și în același timp stânjenită de mica-i impostură (ca și când părerea lui Francis l-ar putea angaja pe Hervé), dacă ar fi așa, ar trebui cu atât mai mult să mă respecti.

Fața lui capătă aerul acela de vânător, aer care-o

dezgustă.

— Ei aş! Dimpotrivă! Corpul n-are morală, Isa.

Se opriseră la marginea unei peluze, lângă lac. El îşi petrecu braţul pe după umerii ei şi mâna îi deveni indiscretă. Cu tot efortul de a-şi ascunde tulburarea, contactul îi dădu fiori.

— Eram sigur! strigă el cu glas răguşit. Vara, sunteţi aproape goale sub rochiile voastre de mătase, dar gata să urlaţi când vă atinge cineva. Asta-i curată provocare!

— Asta o fi faimoasa feminitate, replică dânsa ironică.

Observase că Francis, ca toţi bărbaţii probabil, nu putea suferi ironia: mai ales servită de o femeie, îi umilea. Vasăzică, avea şi ea o armă, în sfârşit!

— Nu, o contrazise el, faimoasa feminitate – şi tu n-o ai deloc – înseamnă să fii în acelaşi timp şi una, şi alta: şefă a personalului într-o mare întreprindere, dar şi prietenă ispititoare.

— Regină a Egiptului şi bucătăreasă magistrală. Bun coleg ziua şi sirenă seara.

— De ce nu?

— În timp ce Măria Sa Bărbatul ar rămâne, netulburat şi superb, el însuşi, zi şi nopte: aşa-i? Dar bine, Francis, noi am fi atunci de-a dreptul geniale!

— Să nu exagerăm.

— Ba da, zise ea, chiar geniale. Fiindcă suntem în stare să fim şi una, şi alta, să dăm şi viaţă şi să şi creştem copiii; în stare să fim singurul şi adevăratul sprijin al familiei: nu numai să-i asigurăm hrana, dar şi existenţa.

Întoarse faţa, fiindcă simţea că o podidesc lacrimile; se gândea la micuţa Annie, la eşecul la care bărbaţii condamnă femeile şi pentru care nu sunt niciodată pedepsiţi.

— Să nu uităm că mai sunt şi femei de stradă, remarcă Francis.

— Ele răzbună specia, puse ea punctul pe i. Hai să ne întoarcem.

Pe când ieşeau din parc, se trezi întrebându-l:

— Și ce mai face amicul tău Bertrand? Tot cu Vera nu mai știi cum e?

— Nu, dar nu credeam că te-ar putea interesa chestii dintr-astea. S-au despărțit.

— De mult?

— De vreo cincisprezece zile.

— Cincisprezece zile... ia te uită! La urma urmei, nu era deloc genul lui.

Francis îi aruncă o privire cam încruntată; dar ea plecă repede capul: se temea să nu-i citească pe față imensul, nedemnul, stupidul orgoliu căruia Isa cea Urâtă nu reușea să-i opună rezistență.

IX

Fulgerul care cade în pustiu

SE APROPIA VACANȚA. PRIN BIRouri, fiecare își făcea planuri, amestecându-le cu reminiscențe ale celor de anul trecut. Blondal se pregătea sufletește pentru luna cea mai plictisitoare din viața lui: singura ireproșabilă. Președintele nu pierdea nicio ocazie ca să se lamenteze că „nici anul acesta afacerile nu-i vor da răgaz să evadeze cu adevărat”. Pur și simplu nu-l răbda inima să nu provoace colaboratorilor muștrări de cuget, ca să justifice, în ochii lor ca și ai lui, grasele venituri. De fapt, se plictisea de moarte fără aparatele lui de telefon și consiliile de administrație. Și-apoi, în vacanță i se spunea Albert în loc de „domnule președinte”, deciziile le lua tineretul și orice neisprăvit înota mai bine decât el – ceea ce, trebuie să recunoaștem, era de nesuportat. Dialogul tradițional avusese loc încă din mai: „Biata mea prietenă, organizează-ți vacanța fără mine, căci, din păcate...” De data aceasta, însă, consoarta nu-i mai răspunsese că se va duce la prietenii lor din Sologne sau de la Biarritz; oare nu cumva remarcase?

— Și dumneavoastră, domnișoară Devrain, unde proiectați să plecați în vacanță?

— Nu mi-am făcut niciodată proiecte.

Hervé Jacquet lucra împreună cu ea și în dimineața asta. De fapt, dosarele lor nu conțineau nimic care să justifice întâlniri atât de dese, nici atât de lungi; totuși fiecare din ei se prefăcea că le consideră indispensabile...

„Urc la domnul Blondal”, spunea Jacquet fetelor de serviciu, dar în realitate intra la Isabelle.

— Am revizuit această poliță de asigurare contra incendiilor pentru uzina din Cholet și mă întreb...

— Nu vă gândiți niciodată la vacanță, reluă el. Exact ca și președintele dumneavoastră.

— Ba nu. Mi-ar plăcea să plec, dar, știți... aerul de pe meleagurile copilăriei nu mai e respirabil pentru mine.

— Dar aveți prieteni.

— Trei e o cifră fără noroc!

Tăcură, ca ori de câte ori se apropiau prea mult de vreuna din frontierele gândurilor lor ascunse.

— Știți, eu am o căsuță pe malul Ronului, printre podgorii. Mă duc acolo în fiecare an, în octombrie, la culesul viilor.

Vorbea anevoie despre un subiect aparent fără complicații și evita privirea ei. Oare nu va reuși de data aceasta să treacă de barieră?

Nu avu timp: un zgomot înăbușit răsună alături, apoi un țipăt de femeie; aproape imediat, ușa se deschise brusc și o fetișcană cu bluză în dezordine și ochii ieșiți din orbite le strigă:

— Veniți repede! Domnul Blondel...

— Blondal, rectifica mașinal Isabelle.

Jacquet se și repezise în biroul alăturat. Blondal zăcea pe covor, cu un braț prins sub spate. Fata îi era de nerecunoscut: parcă o mână nevăzută i-ar fi schimonosit-o într-o grimasă ridicolă. Încercase probabil să se agațe de faimoasele lui telefoane, dar nu reușise decât să le smulgă unul câte unul și să se lege aproape fedeleș în firele negre. Trabucul stins putea a cadavru.

— Isabelle, ajută-mă!

O tutuia pentru prima dată, însă într-un chip atât de firesc, încât ea nu observă imediat.

— Nu, capul jos de tot. Desfă-i gulerul.

— Dar ce a...

— Un atac, însă (își lipi urechea de pieptul lui) are să

scape. Mă auzi, Blondal?

O pleoapă, una singură, coborî pe ochiul cu privirea fixă și terorizată – privire de pasăre de noapte.

— Vreau să plec, scânci fetișcana.

— Dar cine ești dumneata?

— Noua femeie de serviciu. Dar nu mai vreau să rămân aici. El m-a...

— Știu, zise încet Isabelle. Îmbracă-te și treci dincolo; am să-ți calculez drepturile.

— Nu poți telefona decât din biroul tău, o preveni Jacquet, care încercase aparatele. Astea de aici sunt toate smulse.

— Imediat.

Și se ținu de cuvânt, probabil și din lașitate. Căci privirea rugătoare pe fața schimonosită, gura mare și plină de spume – copilul acesta monstruos îi provoca greață. Nu reușea să deștepte în ea niciun pic de milă, ceea ce o făcea să se simtă cu atât mai prost.

Rămas singur cu accidentatul, Jacquet căută să-l îmbărbăteze:

— Nu fi îngrijorat, amice, îi spuse el cu glas scăzut, las' că trece și asta. Ai să vezi. (Și în timp ce vorbea, îi aranjă îmbrăcămintea, a cărei dezordine îl trăda.) Ai întins prea mult coarda, Blondal, asta e... Nu, nu încerca să vorbești. Nu poți, și e și normal să fie așa; nu-i nimic, ai să-ți revii... Respiră liniștit. Așa... încă...

Încerca să-și miște brațul drept, care rămase însă inert. Naufragiatul își continua și el eforturile, dar nici buzele nu-l ascultau: un șirag de bășici era singura pledoarie în tentativa lui de a se justifica acum, pe marginea prăpastiei: „Hélène... Hélène...” Cu gura-i grotescă, își chema fiica mult iubită, dar numai Dumnezeu ar fi fost în stare să-l audă.

Președintele o rugă pe domnișoara Devrain să vină până la el. Ea găsi Șoricelul pitit în colțul ei și Calul aprinzându-și o țigară de la alta.

— Domnul președinte e într-o dispoziție...

„Înțeleg, comentă Isabelle; cerul și-a trimis fulgerele fără să-l fi consultat!”

— Luați loc, domnișoară.

Președintele continuă să măsoare în diagonală covorul excesiv de gros. Isabelle trebui să contemple îndelung fotoliul roșu, ceea ce nu-i mai produse nicio emoție. Altădată, nu-l putea vedea fără să tresară; iar acum episodul mănăstirii parcă s-ar fi mistuit în imensitatea Timpului. „Ce mai poate avea comun cu mine sora Thérèse a Schimbării la Față? se întreba ea. Eu sunt autentică. Cealaltă era deghizată...”

Și abia acum, tocmai acum, în biroul președintelui și în timp ce acesta îi vorbea fără ca ea să-l poată urmări cu toată atenția, își dădu seama că, dinaintea trupului fulgerat al lui Blondal, Hervé îi spusese pe numele cel mic... Slavă Domnului că președintele nu-i observă surâsul. Sătul probabil să se plimbe fără a fi măcar urmărit cu privirea, se așezase.

— Mai întâi Tannoire, acum bietul Blondal, urmă el. Știu că o nenorocire nu vine niciodată singură, totuși, oricât... Când te gândești că amândoi sunt acum în cărucior...

— Dar n-au nimic comun unul cu altul, domnule președinte, interveni prompt Isabelle. Soarta s-a înverșunat pe nedrept împotriva unuia, care-i ține piept cu tot curajul, cu zâmbetul pe buze și cu o admirabilă luciditate. Pe când pe celălalt...

Aici se întrerupse. „Împăratul” o privi atât de lung, încât ea simți că roșește.

— Țineți mult la Tannoire?

— Domnul Tannoire mi-e foarte drag.

— Iar Blondal nu vă este simpatic.

— De data aceasta, ripostă ea cu cruzime, putem vorbi la imperfect. Dacă mi-ați fi pus întrebarea acum două zile, domnule președinte, v-aș fi răspuns: deloc. Însă acum...

— Totuși, ați fost pentru el o colaboratoare remarcabilă.

S-ar fi cuvenit, fără îndoială, să înceapă a vorbi, cu ochii plecați, de atașamentul ei față de Societate, de întregul ei devotament; dar ea nu cunoștea limbajul care place, președinților și generalilor. Așa că se mulțumi să tacă. Celălalt, descumpănit, reluă cu oarecare greutate:

— Aș vrea să văd, împreună cu dumneavoastră, cum o vom putea scoate la capăt.

— Ei bine, voi rezolva eu treburile curente.

— Dar nu veți putea face față la tot ce aveți de făcut!

— Eu cred totuși că da.

— Dar vacanta dumneavoastră...

— Oricum, nu plănuiam să plec înainte de octombrie, se auzi ea răspunzând.

— A, la culesul viilor, șopti el mașinal. Sunt foarte mișcat de devotamentul dumneavoastră, domnișoară Devrain, foarte mișcat. Vă rog însă ca, la cea mai mică dificultate pe care o veți întâmpina, să mă consultați. Ușa aceasta vă va fi totdeauna deschisă.

Ar fi fost și acum momentul să-i arate recunoștință; ultimul cuvânt pronunțat la capătul unei convorbiri cu personajele importante trebuie să fie întotdeauna „mulțumesc”. Isabelle însă nu cunoștea acest obicei, astfel că ieși înclinând ușor din cap.

„Are personalitate”, își zise președintele foarte intrigat, pentru că această Isabelle nu corespundea nici uneia dintre definițiile date de el Femeii. Sună Șoricelul și o tiraniză un pic, numai ca să-și revină.

Între timp, domnișoara Devrain se îndreptă spre biroul ei, obsedată nu atât de acest surplus de îndatoriri, cât de descoperirea pe care o făcuse. „Isabelle...” încerca să-și amintească intonația cu care Hervé (de ce nu i-ar spune și ea la fel?) îi pronunțase numele. De mai multe ori, coborând scara, ea repetă cu voce tare prenumele lui, încântată ca un copil care a descoperit ceva nou.

Abia întoarsă în birou, i se anunță vizita doamnei Blondal. Nu-i este greu să-și compună atitudinea

cuvénită, pentru că s-a gândit de multe ori la ea cu milă. Iată-o. O femeie înaltă, slabă, care trebuie să fi fost frumoasă și care mai este încă, dar cam în genul unui pom care s-a uscat. Isabelle începe să-și debiteze frazele dinainte pregătite, dar cealaltă, cu un gest hotărât, i-o tăie:

— Dumneavoastră îl cunoașteți mai bine ca oricine de aici, domnișoară. Iar eu eram la curent cu totul...

— Dar...

— Cu totul, și chiar de la început, sau aproape. Așa că n-are niciun rost să ne pierdem timpul.

Îmbrățișează dintr-o privire biroul, florile de pe mäsută, reproducerile cu care Isabelle împodobise pereții, dar ții dosarele așezate în cea mai perfectă ordine.

— Erați singura pe care o stima, domnișoară Devrain. Și cred că ghicesc motivul.

— Îl ajutam cât puteam mai bine.

— Poate că acesta n-ar fi fost un motiv suficient, dimpotrivă... În fine, totul sfârșește așa cum trebuia să sfârșească. Cine s-ar putea mira? În niciun caz dumneavoastră, îmi închipui.

— Într-adevăr, recunoaște Isabelle. Dar constat că știți să fiți tare, curajoasă.

La drept vorbind, atâta perspicacitate și duritate o cam sperie.

— Curaj? repetă doamna Blondal. Până acum mi-a trebuit curaj. Dar în momentul când se întâmplă ceea ce de douăzeci de ani te temeai că are să se întâmple, te simți, dimpotrivă, mai degrabă ușurată.

„De ceea ce te temeai, sau de ceea ce sperai?” gândește Isabelle, și cum cealaltă refuză cu încăpățânare să se înduioșeze, renunță și ea să-și mai caute cuvintele.

— Ce ameliorare se poate spera că...

— Niciuna. Paralizia este aproape totală; și nici de vorbit nu va mai putea vorbi – așa-mi garantează doctorii.

O spune cu atâta satisfacție, încât Isabelle își schimbă fără voie atitudinea: de la compătimire trece la antipatie.

— Și ce existență va duce de acum încolo?...

— Am să mă ocup eu de el, ca de un copil, ca de un copil nevolnic. Un copil cum nu și-ar dori nimeni, adaugă ea după o scurtă ezitare. Dar, în sfârșit, asta este datoria mea.

Nu, nu o datorie, ci o răzbunare. Isabelle este atât de încredințată, încât, brusc, ireproșabila soție îi inspira aceeași oroare ca și Blondal. Răul dă naștere la rău. Vasăzică femeia aceasta, pe care fiecare trebuie s-o plângă și s-o admire, a așteptat în realitate douăzeci de ani clipa revanșei nesperate. Bietul Don Juan de trei parale depinde acum de ea și numai de ea. Astfel că cea mai respingătoare dintre servituți devine dintr-odată răzbunare. Umilită atâta timp, ea poate da în sfârșit primului venit cele mai înjositoare detalii asupra tiranului redus la neputință. Și Isabelle, la rândul ei, o oprește cu răceală:

— Doamnă, să vorbim mai bine despre drepturile dumneavoastră.

Ce ușurare să deschizi un dosar, să calculezi procente, să completezi formulare! Dar în vreme ce scrie Blondal, ea gândește Francis; și atâta timp cât o va avea dinaintea ei pe această pseudo-văduva, își va închipui, fără motiv, că însăși Marianne - da, Marianne - e în pericol...

De aceea, îndată ce penibila convorbire ia sfârșit, se grăbește să dea un telefon prietenei.

— Isa! Tu?!... Și să mai zici că nu există fantome în vremea noastră!

Ca totdeauna, un singur cuvânt rostit de această voce e de ajuns ca să-i evoce privirea, zâmbetul... Glasul îi e ca și sufletul, își spune Isabelle. Ah, cât țin la ea!" Dar mai ales, cât îl detestă dintr-odată pe Francis.

— Marianne, draga mea, dacă ai ști cât am de lucru!

— Ei, chiar de trei luni? Hai, las-o, las-o! Pune-te-n genunchi, Isa, și cere frumos iertare.

— Iartă-mă, Marianne.

— Zi: niciodată n-am să mai...

- N-am să mai fac niciodată.
- Așa, așa. Acum deschide-ți agenda și caută o zi ca să luăm prânzul împreună.
- N-am timp la prânz.
- Atunci o cină în doi.
- Sau în trei.
- Francis e mereu în turneu. Am... am să-ți explic eu. (Tonul s-a schimbat; Isabelle ar putea să jure că la celălalt capăt al firului zâmbetul a dispărut.) Ce zici de miercuri?
- Nu, miercuri trebuie să mă duc la Garches să-l văd pe domnul Tannoire.
- Cine-i domnul Tannoire?
- Una din cele trei drame ale mele. Dealtfel, mai cunoști tu una: pe Annie.
- Annie?... Mititica pe care am...
- Da. Las' că am să-ți istorisesc eu.
- Știe însă că n-o să-i spună istoria decât pe jumătate.
- Și-n coloana cealaltă?
- Care coloană?
- Pe lângă drame poate că se mai întâmplă să fie una sau două... fericiri, cine știe!
- O jumătate, Marianne! O speranță, o fantomă...
- Ai să-mi spui, nu-i așa?
- În niciun caz!
- Semn bun...
- Ia mai taci, Curier al inimii!
- Atunci, în ce seară ai să-mi istorisești dramele tale și mai ales „jumătățile de fericire”? Joi?
- Joi.
- Iar eu, încheie Marianne cu voce din nou schimbată, am să ți vorbesc despre ale mele jumătăți de drame.

Miercuri. Isabelle ajunge la Garches spre sfârșitul celei mai călduroase zile a anului. Rândunelele zboară la înălțimea unui stat de copil. Fiecare creatură, omenească sau nu, are impresia că duce tot cerul în spinare. Trotuarele și zidurile, dogoritoare, coc la foc potolit

trecătorii.

Sălile spitalului sunt toride ca o seră; în atmosfera sufocantă, bolnavii agonizează și nu mai au putere decât să întoarcă privirea spre tine, cu încetineala unui far.

Ghemuit în fotoliul său pe rotile, domnul Tannoire a fost înghesuit în colțul întunecos și ceva mai răcoros al unui coridor.

— Scumpă domnișoară Devrain! Fie-vă milă și duceți-mă afară.

— Da, dar știți că afară e și mai înăbușitor decât aici.

— Totuși e aer, aer adevărat.

Iată-i, dar, sub copacii pleoștiți; deasupra lor, un val imens perdeluiește cerul.

— Nu l-ați întâlnit cumva pe Blanchouin? A plecat chiar acum.

— Nu. Îmi pare rău.

— Sigur?

— Nu, răspunde ea după o scurtă ezitare. S-a întâmplat ceva între noi...

— Știu. Și-mi pare rău.

Cum Isabelle nu răspunde, el continuă:

— E de necrezut câte pot afla de când sunt aici. Vizitele zilnice... Întâi vin din politețe, compătimire sau curiozitate. Dar se întorc cu toții și-mi fac darul cel mai prețios: nu-mi mai vorbesc de mine, ci de ei înșiși.

— Din egoism!

— Vă pripiți, o admonestează el blând. La început, confidențele acestea mă incomodau. Pe urmă mi-am dat seama că asta era, poate, noua mea datorie, noua mea funcție: să ascult... Cine mai are timp să stea să-i asculte pe alții? Chiar și preoții sunt surmenați.

Face o pauză, apoi adaugă fără urmă de amărăciune:

— Se întâmplă atât de rar să întâlnești un om de care n-ai a te teme.

— Dar cui îi era „teamă” de dumneavoastră, domnule Tannoire?

— Oricum, conduceam un serviciu; acum, nu mai sunt

nimic, în nicio privință. Și nimic nu mi se mai poate întâmpla. Unică situație... Să nu te superi pe Blanchouin că mi-a făcut destăinuiri care nu-i aparțineau decât pe jumătate.

— Și pe care vi le-aș fi făcut eu însămi mai curând sau mai târziu, răspunde ea zâmbind. Domnul Blanchouin... Dar se întrerupe.

— Ei, ce-i cu domnul Blanchouin?

— Nu tovarășă de viață caută, ci numai un suflet înrudit. Or, sufletele înrudite nu au sex.

— Asta am înțeles și eu.

Isabelle vede iarăși transpirația scurgându-i-se pe tâmpile blonde și privirea aceea chinuită, cum o au câteodată animalele, pentru că nu pot să se exprime. Nici domnul Blanchouin n-a știut în noaptea aceea să se exprime. Isabelle își termină gândul cu glas tare:

— Oricum, nu puteam...

— Nu, hotărăște domnul Tannoire, nu puteați. Și nu puteați nici s-o țineți mai departe la dumneavoastră pe micuța Annie.

— Știți și asta?

— Fii pe pace: sunt singurul care o știe.

— A fost și ea pe aici?

— Ca să vadă ce mai fac.

— Și n-a vorbit decât de ea, bineînțeles!

— Vă pripiți, repetă domnul Tannoire și mai blând.

Închide pleoapele. Forța acestui semn atât de simplu o frapează: e ca și când toată puterea imobilizatului s-ar concentra în gesturile derizorii care-i mai sunt îngăduite. Coboară pleoapele și ea se știe judecată; în timp ce Annie s-a simțit probabil iertată, iar Blanchouin, poate, consolată. Hervé Jacquet o fi venit să-l vadă pe domnul Tannoire. Își dă seama însă și nu-l întreabă, ca să nu se dea de gol.

Un fluturaș rătăcit cade pe iarba mușcată de rugină și aripile lui palpită ca o inimă. Larvă care devine fluture... Ce legătură subtilă, ce asemănare poate să existe între domnul Tannoire și acest fluture?

— Bietul Blondal, șoptește el apoi, după o clipă de tăcere: Nu-l plângeți. (Nu-i nici măcar o întrebare.) Socotiți, poate, că „așa i se cuvine”...

— A, nu, dar nu pot admite că și dumneavoastră, și dânsul, aveți aceeași soartă.

— Ei, exclamă el; și începu să surâdă. Vasăzică, reluăm discuția noastră de demult. Știți ce cred eu? Eu cred că fiecare atrage fulgerul în felul lui...

— Fulgerul?

— Da. Fiecare este lovit în punctul lui sensibil: în preferința lui ascunsă, indiferent dacă e rușinoasă sau nu. Cazul bietului Blondal ne-o dovedește, într-adevăr, prea evident... Femeia care se știe prea frumoasă se va trezi desfigurată. Cine preferă ființelor umane muzica sau cărțile se va pomeni surd sau orb. Un personaj important va fi tăvălit în ridicol. N-ați observat lucrul acesta?

— Dar dumneavoastră, domnule Tannoire? Întreabă ea pe un ton aproape agresiv.

— Eu? Ei bine, să zicem că am fost un pic prea orgolios, pentru că reușisem să mă descurc singur. Snobismul infirmității – o fi existând și el! Să nu depinzi de nimeni...

— Dar asta înseamnă tărie, curaj.

— Pentru unii, da; pentru alții, însă, orgoliu. Periculos refugiu!

— O spuneți și pentru mine, domnule Tannoire?

— Asta numai dumneavoastră o știți.

Un lăstun culege din zbor fluturașul; gazonul parcă a murit, iar Isabelle simte că se sufocă.

— Și mie, domnule Tannoire, întreabă ea cu glas schimbat, ce-ar trebui să mi se întâmple, logic vorbind?

— Logic?

— Da, ce fel de „fulger” atrag eu?

— Îmi închipui că vi s-au și întâmplat destule.

— Destule și nimic.

Apoi, ca și când omul acesta redus numai la privire ar avea puterea s-o elibereze:

— Domnule Tannoire, îmi urăsc mama, am încercat să

mă sinucid, am vrut să intru la mănăstire...

El închide ochii și-i ține atât de mult timp închiși, încât Isabelle se întreabă dacă nu cumva vreo pasăre nevăzută n-a nimicit fluturașul.

— Cel mai rău lucru care ar putea să vi se întâmple, zice el în sfârșit surâzător, dar fără să deschidă ochii, ar fi să fiți iubită.

— Cel mai rău!...

— Pentru el sunteți orgolioasă. Da, da. V-ați închis definitiv în convingerea că, „pe mine nu mă iubește nimeni”.

— Ca toate femeile urâte, spune Isabelle, dar de data aceasta afirmația n-o mai costă.

El face ochii mari și o examinează îndelung.

— Dar știi că vă faceți din ce în ce mai frumoasă... Ba da, ba da! E un semn care nu înșală niciodată. Cineva vă iubește, domnișoară Devrain. Ar trebui să aflați cine!

— Cred că știu.

— Și eu știu, zice domnul Tannoire.

„*Privirea coconească*” de care Isabelle și Marianne, pe vremea când erau fete mici, își băteau joc cu atâta poftă la Orléans, adică ochiadă îngrijorată pe care zâmbetul o dezmente și care scrutează fulgerător obrazul celeilalte și-l compară cu al său, o schimbare și ele cu rușine, pe furiș.

„S-a făcut aproape frumoasă, constată Marianne. Să fi fost «jumătatea de fericire» de care-mi vorbea”? Îi părea bine, nici vorbă, dar nu chiar pe loc, instinctiv. Schimbarea parcă ar fi amenințat-o direct, ca și când frumusețea ar exista pe lume numai într-o cantitate bine stabilită și orice ia una din ea. Împuținează inevitabil partea celeilalte. Calcul meschin pe care-l alungă cu un zâmbet, care însă, după cum remarcă Isabelle, nu mai invadează tot obrazul, ca odinioară. Cel de acum i se păru slab, rigid – îmbătrânit... Să fi fost deajuns jumătățile de dramă la care se referea?” Totul nu durase decât atât cât durează o „*privire coconească*”: dar spre deosebire de

cele din Orléans, ele vorbiră de la început deschis:

— Isa, dar ești în formă, scumpo!

— Și tu cam obosită, Marianne. Ce nu-i în regulă?

— Ce să fie? Grijiile noastre, care, ca totdeauna, poartă nume de bărbați.

— În niciun caz!

— Ei, să lăsăm controversile în seara asta, Isa. Am impresia că toată viața nu facem decât să purtăm zadarnic aceleași discuții cu aceleași persoane.

— Ai nevoie pur și simplu de o vacanță, draga mea.

Încerca s-o liniștească și să se liniștească și pe ea în același timp; dar nu înceta o clipă s-o observe, cu acea falsă îngăduință pe care o ai față de un bolnav când îl vizitezi... „Decepționată... Încântătoare dar decepționată: nevoia patetică de o nouă dragoste i-e scrisă pe față.” Aceasta era sentința pe care i-o sugera, cuvânt cu cuvânt, spiritul ei de observație.

— Vacanță, repetă Marianne. Așa e. Plec la Saint-Tropez.

Isabelle făcu un efort ca s-o întrebe (căci numele, el singur, evoca tot ce putea urî mai mult):

— Cu Francis?

— Francis... A inventat nu știu ce turneu de inspecție. Nu mai pot conta pe el...

— Și atunci, pleci singură?

— Ei așa! sfidă Marianne, dar în glasul ei tremurau lacrimi. Nu văd de cem-aș lipsi de... de companie când el... Cred că-i destul de conform cu ideile tale, nu? adăugă ea acru. Libertate. Egalitate... De ce-ar avea Francis privilegiul să...

Orice cuvânt în plus nu putea decât să strice. Isabelle întinse mâna ca și când ar fi vrut s-o împiedice să continue, dar nu răspunse nimic. Se simțea îngrozitor de împărțită între satisfacția de a-l vedea în sfârșit pe Francis pus la locul lui și o mare mâhnire: „Numai nu Marianne, nu Marianne!” Ca orice femeie, recunoștea acum dintr-o ochire pe cele mai greu încercate... Mititica,

mititica de ea! Numai tu nu!

Fiindcă Isabelle tăcea, demonul confidențelor o împinse pe cealaltă să i se destăinuie mai mult decât trebuia:

— La Saint-Tropez, și știi cu cine? Cu Bertrand... Bertrand Ferry, ții minte? Campionul de tenis.

Isabelle simți că îngheață.

— Nu! strigă ea incapabilă să se stăpânească. Nu cu Bertrand!... Adică nu tu, se grăbi să adauge. Căci, vezi tu, Marianne...

— A, te rog, dacă vrei cumva să-mi faci morală, începu cealaltă, cu un aer amar și cinic ce-o făcea să semene cu Francis... dacă vrei să-mi vorbești de puritate, sub pretextul că tu...

— Te rog, i-o tăie Isabelle. Nu mă amesteca pe mine în toate astea. Puritatea n-are sens decât când ești frumos; altfel, e nimica toată.

— Atunci, aș fi curioasă să-ți aflu obiecțiile. De luni de zile Francis...

Ea își continuă pledoaria, dar Isabelle n-o mai asculta. Cu luciditatea pe care ți-o dă câteodată furia retrăia noaptea petrecută cu un Bertrand gata la orice și și-o închipuia pe Marianne în locul ei. Oare celălalt va juca același joc? Acele cuvinte confuze, acele nenumărate mângâieri, acea ardoare animalică ce nu-ți mai lăsa deodată în brațe decât un copilăș palpitând... În brațele Mariannei! Erau imagini insuportabile, dar care în același timp o atrăgeau irezistibil. Era inversul satisfacției pe care i-o produsese vestea că Bertrand rupsese cu Vera Walter. Bertrand avea să plece cu Marianne, dar nu ca să petreacă împreună numai o noapte jilavă de iunie: trupurile lor se vor atinge în apa transparentă, se vor lungi pe nisipul fierbinte, vor dansa în fiecare seară, se vor contopi în fiecare noapte. „Aș fi putut fi eu în locul ei. Aș mai putea fi...” Era stăpânită de cea mai josnică dintre gelozii, de aceea a trupului (aproape tot așa de meschină ca și pizma pe care o inspiră banul). Douăzeci de ani în șir își bătuse joc de ea ca să-i cadă pradă azi? Uita cât îl

detestase pe Bertrand a doua zi în zori, după noaptea aceea animalică, uita de Hervé Jacquet, uita că Marianne era prietena ei cea mai bună, singura ei prietenă, și că suferea.

Marianne pleda mai departe; o întrerupse la întâmplare:

— Nu, nu, Marianne, asta nu se poate!

— Tu nu poți înțelege, Isa. În fond, tu n-ai iubit niciodată viața.

— Dar tu nu iubești viața, tu îi iubești pe bărbați.

— Vrei să mă jignești, zise cealaltă încetisor.

— Nu, draga mea, dar te condamni la...

— Știu. Știu că durata medie a vieții unei femei este de douăzeci de ani. Ei bine, mă împac cu situația aceasta, și gata. La urma urmei, totdeauna a fost așa.

— La fel ziceau și sclavii până în ziua în care...

— N-o să schimbăm noi lumea, Isa!

— Și atunci, cine?

— Mă întreb, reluă blând Marianne, ce înseamnă pentru tine o femeie.

— Nici servitoare, nici păpușă, ci soție.

Glasul îi era atât de răgușit, încât prietena ei îi apucă mâna. În clipa aceasta, fiecare o deplângea pe cealaltă.

— Dar pentru tine, Marianne, ce înseamnă un bărbat?

— Cineva care-i mai puternic decât mine.

— Mai puternic decât tine stupidul acela de Bertrand?...

— E drept că nu-i niciun intelectual, niciun șmecher; numai că de intelectuali mă împiedic toată ziua; iar ca șmecher, îmi ajunge Francis. Tot ce cer, Isa (și o umbră de oboseală trecu pe fața ei), este să... este să dorm la adăpostul unei stânci, al unei stânci vii.

— Mai bine ai alege o stâncă dotată cu gândire, replică ea, dar fără convingere, pentru că nici ea nu căutase altceva în seara aceea de la Garches.

— Pentru ceea ce cer eu de la el!...

— Asta este o expresie bună pentru un bărbat, Marianne, o nedemnă expresie masculină. Știi prea bine

că noi nu putem iubi dacă nu stimăm, dacă nu admirăm pe cineva.

— Dar cine vorbește de iubire?

Ochii i se umpleau de lacrimi în vreme ce se trudea să zâmbească, întocmai ca un copil îndărătnic.

— Ei, ei, o alinta Isabelle mișcata, ce-ar fi să stai și tu singură un timp...

— Nu mai știu să stau singură... Și apoi... atâta timp pierdut... Fiecare an contează dublu pentru o femeie.

— Acum îmi dau seama de deosebirea dintre noi, roșii cu glas chinuit Isabelle. Tu ai acceptat, eu nu.

— Eu, șopti Marianne, eu vreau să trăiesc, Isa, asta-i alegerea mea.

Se învârtteau prin bucătăria minusculă fără să se împiedice niciodată una de alta, cu sprinteneala rândunecilor în amurg. Fiecare gest avea rost și rezultat: umila împărăție domestică, apa ca și focul realității cotidiene le ascultau supuse.

Aceeași Marianne care, azi după-amiază, ținuse piept redactorului șef, și aceeași Isabelle care, toată ziua, telefonase, dictase, hotărâse, reluau fără efort și fără revoltă măruntele ocupații esențiale. Masa se umplea de tacâmuri, cina se înfiripa; era lumea liniștii. Și bărbății știu, desigur, să-și facă de lucru cu îndemânare, dar totdeauna cu un mecanism oarecare; domeniul lor e ceea ce e nou, îndrăzneț, util, nu ceea ce e modest și indispensabil. „Lor nu le place decât existența plină de violență, de risc, gândea Isabelle. Ori, ori; totul sau nimic – acestea sunt maximele lor. Făuresc o lume de care ne e groază, dar de care suntem și mândre în același timp, ca recrutul care se laudă cu asprimea comandanților lui. Și le cerșim protecția împotriva răului pe care-l născocesc; și, ca să ne-o asigurăm, suntem gata să ne trădăm una pe alta...” Se gândea la Francis, la Bertrand, la Marianne: la confidențele lamentabile care ar fi fost de ajuns pentru a le face insuportabilă atmosfera din jurul lor.

Seara asta i se părea la fel ca Marianne: obosită, resemnată. Un anotimp splendid, dar pe sfârșite... Isabelle își rezemă coatele de fereastră; abia respira.

— Marianne, zise ea cu un glas pe care abia și-l putu recunoaște, cum trece vremea...

„Are să-mi răspundă cu o glumă, nădăjduia dânsa. Și i-aș fi recunoscătoare.” Dar prietena se apropie tăcută și-și lăsa capul pe umărul ei, așa cum fac uneori caii obosiți. Icnii, ca și când și-ar trage sufletul; sau poate că era un suspin.

— Am intrat în celălalt anotimp, zise ea în fine, foarte încet.

„Ah, Doamne, cruț-o! Fă-o să nu sufere! se rugă Isabelle. Mai bine eu decât ea. Ca de obicei!” Era compătimire sau orgoliu? „O corabie care și-a pierdut busola”, completă ea. Ar fi fost timpul să iasă amândouă la liman; curentul le mîna într-acolo, dar Marianne, luntre rătăcită, se îndepărta de port.

Gelozia dezgustătoare care-o săgetase adineaori la numele lui Bertrand o simțea acum străină și în același timp periculos de aproape, ca un vis urâcios după ce te-ai deșteptat. Mititica, mititica de ea... Nutrea o imensă afecțiune pentru Marianne cea fidelă, maternă, pentru Marianne pe care Francis o ignora și înrăia, pentru Marianne care la rîndul ei va trece din mână în mână, din noapte în noapte, ca să devină un trup – să lupte împotriva Timpului, care e dușmanul femeilor, prin mizerabilele stratageme ale trupului. Pentru Marianne dinainte învinsă – dar cum ar fi putut să-i vină în ajutor? Ce-i de făcut când panica timpului care trece pune stăpânire pe o ființă și-i grăbește pieirea? Unitatea de măsură a timpului fusese, pentru Marianne, șirul orelor petrecute așteptându-l pe Francis, iubindu-l în cuget, țesând visuri pentru amândoi. Ea va deveni sclava clipelor fugare pe care le dăruiesc plăcerile fizice, întâlnirile întâmplătoare, micile proiecte clandestine. Marianne intra în aria unui timp precipitat, care trece și

mai repede, mușcând din țărmurile ei și nelăsând în loc decât amare aluviuni. O, Marianne!... Lui Francis îi va rămâne, cel puțin, siguranța neonestă pe care le-o dau bărbaților banii lor, meseria lor, jucăriile lor – onorurile, decorațiile – precum și trupul ce și-l cred imuabil, pentru că totdeauna se găsește o femeie care să se piardă după el.

Pe fereastra deschisă, Isabelle zărea un monument, iar în monumentul acela o muză de piatră înlănțuia cu brațele un bărbos de bronz (căci monumentele pe care le înalță bărbații celebrează aproape totdeauna tot bărbații). Porumbei și vrăbii își împărțeau peluza modestă dimprejur. Vesele, zglobii, unele zburau, căutau, ciuguleau; altele o măsurau în lung și-n lat cu pas apăsător, pline de temerile inutile ale unor proprietari. Porumbeii aruncau împrejur priviri pofticioase, se năpusteau orbește asupra prăzii, își luau zborul ca să se lase apoi și mai îngreunați pe pământ, se umflau în pene în jurul unei femele plictisite, se țineau scai de ea, ca pe urmă, îndată ce erau satisfăcuți, să nu-i mai dea nicio atenție... Exact ca bărbații și femeile, medită Isabelle, care nu putea suferi porumbeii. Dar a cui o fi peluza?"

Marianne o striga:

— Vino la masă, draga mea!

Și, după ce se așezară față în față, în liniștea fericită a prieteniei, adăugă:

— Numai noi două, Isa, ca pe vremuri! Fără bărbați. Și fără vârstă...

Marianne plecă la Saint-Tropez. Hervé Jacquet, închipuindu-și probabil că Isabelle avea să părăsească Parisul în august, își pregătise un turneu pe la diverse societăți de asigurări europene. Departe de ea, interzicându-și să-i telefoneze de la Zürich sau Milano și neîndrăznind să-i trimită scrisori (căci acum orice cuvânt conta între ei), descoperi modul de corespondență al celor nepretențioși: îi expedia cărți poștale ilustrate; iar

Isabelle, care totdeauna le considerase inutile și vulgare, le aștepta, le păstra și le recitea. Francis telefonă de mai multe ori; „Între două Nicole, fără îndoială”, îl stigmatiză Isabelle, care puse să i se răspundă că era *în ședința*, sperând să-l enerveze astfel și mai mult. Voia să fie singură, ca să simtă și mai bine cum trece perioada de așteptare. „Cum! se mira ea câteodată. Nu-s nici șase luni de când ne-am întâlnit la sindrofia aceea ridicolă (căci păstra petrecerii o amintire neplăcută din cauza lui Blanchouin și a micuței Annie). Șase luni și, de atunci, n-am vorbit decât de dosare. Dar ce-aș putea spera?”

Astfel glăsuiește rațiunea când devine păzitoarea inimii; Isabelle însă nu credea o iotă și simțea ca soarele își schimbase drumul. Altminteri, o ilustrată de la Atena sau Copenhaga, cu numai două inițiale pe ea, era destul ca să-i năruie toate raționamentele și să o cufunde în reverii fără sfârșit.

După trei săptămâni de la îmbolnăvirea lui Blondal, președintele o convoacă.

— Am discutat ieri, în Comitetul de direcție, problema înlocuirii domnului Tannoire. Aș dori să cunosc părerea dumneavoastră.

— Cred că domnul Sancerre, adjunctul său...

— Desigur. Totuși unii domni se întrebau dacă nu cumva doamna Floriant...

Isabelle nu-și poate stăpâni o tresărire, nici președintele un zâmbet.

— Nu ați fi de acord?

Ea trebuie să-și adune toate resursele spirituale ca să justifice gestul inconștient: doamna Floriant are trei copii care-i dau destule griji... Lipsește deseori... A mai avut vreodată ocazia să ia decizii? Să reprezinte serviciul în afară? Etc., etc.

În timp ce riscă aceste perfidii, dealtfel nu lipsite de argumente, își spune că, hotărât, femeile sunt acelea care le trădează pe femei și se întreabă ce o inspiră acum

mai mult – servilismul sau invidia – și dacă instinctul îi dictează să recunoască superioritatea domnului X asupra doamnei Floriant, sau dacă promovarea acesteia ar umili-o pe ea însăși. Dar oare nu erau la fel de înjositoare ambele explicații?

Președintele o lasă să-și depene firul, apoi atacă brusc:

— Așadar, sunteți împotriva promovării femeilor, domnișoară Devrain.

— Dimpotrivă, dar ea are atât de puțini adepți, încât mi-e teamă de o eroare. În muncă, pentru ca o femeie să fie considerată egală bărbatului, trebuie să-i fie superioară.

Împăratul încruntă sprâncenele și rămâne așa un timp, încercând să digere ideea. Apoi:

— Sincer vorbind, domnișoară Devrain, mi se paie că în acest domeniu balanța stă în echilibru.

— Bărbaților le place s-o creadă echilibrată, pentru că este imobilă. (Din nou președintele se încruntă.) Dealtfel, domnule președinte, aici nu este vorba decât de avansarea femeilor; „promovarea” lor e cu totul altă problemă.

El face un gest de nerăbdare:

— Și apoi, nu mi-am propus niciodată să înlocuiesc pe bietul nostru Tannoire cu doamna Floriant. În schimb...

El se ridică și se duce încet, cu mâinile la spate, la fereastră. Isabelle știe că va vorbi așa, cu fața înspre geam. Apoi va executa o întoarcere bruscă, pentru a surprinde efectul spuselor sale. Este un procedeu de actor; dar cine – comediantul sau împăratul – împrumută trucurile celuilalt? Această capacitate de „Mizanscenă” pe care o au oamenii oricând, chiar și atunci când publicul se reduce la actori, o umple de admirație. Și în același timp o pune în gardă.

— În schimb, zice președintele cu o încetineală calculată, am propus Comitetului de direcție ca domnul Blondal să fie înlocuit cu... domnișoara Devrain.

Așa cum prevăzuse, el se răsucește brusc spre a

savura încurcătura, recunoștința și...

— Și care a fost răspunsul Comitetului, domnule președinte? Întreabă Isabelle cu destulă răceală.

„Este o femeie superioară, gândește celălalt, mai mult derutat decât dezamăgit. Nu se trădează. Asta va ajunge departe...”

Dar ce-ar fi putut să trădeze? căci nu simte nimic. Neașteptata avansare i-ar lăsa viața la fel de pustie ca și mai înainte dacă nu va găsi diseară, în curierul ei, o anume ilustrată. Dealtfel, chiar președintele, la apogeul carierei sale, face altceva decât ea? Oare nu exact aceleași lucruri, numai că nu aici, ci cu trei etaje mai sus? Lumea nu-i decât un gigantic motor. Care-i deosebirea dintre subretă și regina Angliei, dacă e să fim drepți?

— Comitetul de direcție a aprobat. Este adevărat că unul din membrii săi a amintit de doamna Floriant. Dar eu i-am răspuns: „Nu pot avea nimic comun! Domnișoara Devrain este un adevărat bărbat...”

„Și își închipuie că-mi face un compliment!” nu-l iartă Isabelle, care se schimbă deodată la față.

— ...Disponând, în plus, de toate calitățile care ne lipsesc noua, se grăbește să adauge președintele.

Ea are totuși prezența de spirit să-i mulțumească; dar în seara aceasta și-a dat seama cât prețuiesc ambiția și succesul. „Dacă aș fi un adevărat bărbat, așa cum spune el, aș leșina de bucurie. Sau, poate, dacă bărbatul pe care-l iubesc ar primi o astfel de avansare...” Dar ori directoare, ori șef de serviciu, existența i se pare la fel de găunoasă – căci de cinci zile n-a mai primit nicio veste de la Hervé Jacquet.

La sfârșitul săptămânii, se duse la Garches; nu-l găsi însă pe domnul Tannoire nici în salon, nici pe coridoare.

— L-a scos la plimbare bătrânul lui prieten, ca în fiecare sâmbătă și duminică, o lămură un vecin de pat.

Ea ieși și, într-adevăr, îi zări în grădină: François împingea căruciorul cu un aer în același timp important și

copleșit. Îi urmări cu privirea. O clipă i se păru că se contrazic, în privința orei sau a direcției vântului probabil. Ca o pereche obișnuită de bătrâni, își vorbeau fără să se uite unul la altul sau rămâneau mult timp tăcuți.

„François nu mai «plătește», medită ea. Se crede indispensabil. Dar ce-ar face el însuși, la sfârșit de săptămână, fără copilul acesta de duminică? Numai un om și mai nefericit decât tine te poate salva. Căci omul este câine pentru om...”

Îi observă multă vreme, nu fără gelozie, dar și cu oarecare milă. Se gândea la toate cuplurile umane al căror ham, în lipsa dragostei, îl formează compătimirea, vinovăția sau obișnuința. „Își închipuie că-l împinge pe domnul Tannoire, când în realitate celălalt îl duce cu el...”

Nu avu curajul să-i strice bucuria: „Voi reveni mâine, la ora prânzului”, decise ea; contratimpul o încânta, căci tot ce-i modifica programele, tot ce împiedica zilele să semene una cu alta, în lipsa lui Hervé, o ajuta să trăiască.

În luna aceea, în vreme ce taxiul care-o aducea de la Garches cobora strada Saint-Denis, capitala prostituatelor, Isabelle se ghemui brusc în fundul mașinii și inima începu să-i bată nebunește: într-un ciorchine de fete din fața intrării unui hotel o recunoscuse pe Annie.

— Te rog să cotești pe prima stradă la dreapta, apoi iar la dreapta, ceru ea șoferului.

— Dar o să ne întoarcem tot aici, remarcă acesta.

— Asta și vreau: am trecut pe lângă ceva ce-aș vrea să văd mai bine.

— Nu prea înțeleg ce-i așa de frumos de văzut pe aici, mormăi șoferul. N-ar fi mai bine să opresc? V-ați duce să vedeți ce vă interesează și eu v-aș aștepta.

— În niciun caz!

Șoferul executa manevra cu vădită neplăcere. Când trecură prin dreptul aceluiași hotel, Annie nu mai era acolo.

— Ei, ați văzut ce-ați vrut să vedeți?

— Da, mulțumesc.

„M-am înșelat, căută ea cu lașitate să se încredințeze. Da, cu siguranță că m-am înșelat”.

Soția președintelui nu plecă nici în Sologne, nici la Biarritz, ci în insulele Baleare, împreună cu bijuteriile, cu garderoba și cu camerista ei, plus un prinț italian cvadragenar. Poseda o avere personală destul de frumușică, pentru ca decizia ei să nu pună decât o problemă de ordin moral. Pe vremuri, tatăl ei făcuse parte din șaizeci și șapte de consilii de administrație; patru sau cinci le dăduse ca zestre tânărului necunoscut, atașat de ambasadă, căruia nu-i acordase mâna fetei sale decât cu condiția separării bunurilor. Se va pune oare ginerele pe treabă? Curând, nici n-avea să mai facă altceva... Frustrată în tot ce avusese la un moment dat – uniforme, vizite, călătorii – și devenită soție de președinte, adică a unei fantome, silită să se mulțumească doar cu parada modei și cu partidele de bridge, ea suportase până acum ceea ce i se părea a fi o imensă păcăleală. Dar, după ce i-a răposat tatăl, după ce i s-au căsătorit copiii și, mai ales, după ce oglinda a început să se arate din zi în zi tot mai crudă cu ea, și-a căutat scăparea în tranchilizante și în psihanaliză (care, amândouă, au darul de a anihila timpul), până la prodigioasa întâlnire cu prințul M. El îi apăru ca însăși reîncarnarea logodnicului ei de odinioară, cu deosebirea că cel de acum era ferm hotărât să nu muncească niciodată. Astfel că, în brațele lui, se simțea mai credincioasă căsniciei decât îi fusese vreodată soțul: ea nu-l înșela; înceta doar de a mai fi înșelată de el.

Președintele se repezi pe calea aerului în Baleare ca să apere ceea ce numea el „fericirea lor”, expresie care-o făcu să izbucnească în râs. „E prima dată că te deranjezi pentru mine”, îi atrase ea atenția, și nu fără dreptate. Totuși el nu izbutea să-și găsească vreo vină. „Am devenit un străin pentru ea”, își spunea, fără să-și dea seama că niciodată nu fusese altfel și că la urma urmelor nu suferea cine știe cât.

Cei doi copii, apoi ginerele, apoi nora, încercară să intervină, spre a se izbi însă de fermitatea ca de stâncă a fericitei. Vorbeau de scandal și inimi zdrobite unei femei care-și bronza în plin soare al impurității un corp pe care tocmai îl descoperea din nou și al cărui primat i-l demonstrase psihanalistul în schimbul unor substanțiale onorarii. Monoloagele lor patetice sau indignate? Ei, aș! O noapte în brațele prințului era de ajuns ca să le reducă la neant... În septembrie îi invitasă Onassis într-o croazieră; apoi vor petrece octombrie la Veneția (atât de vulgară primăvara și vara), noiembrie în Tahiti, decembrie în Monaco. La Paris? Poate, în aprilie. Până atunci, divorțul va fi fost pronunțat: doi vechi avocați își asumaseră sarcina asta.

Cum prințul fusese amantul unei actrițe de la Hollywood și logodnicul unei foste împărătese, presa de scandal stârni mare vâlvă în jurul aventurii. Ridiculizat în fața opiniei publice, președintele cunoscă, în fine, suferința. Copiii, ca și vechii săi prieteni, îl copleșeau cu dovezi de simpatie, ceea ce-l plictisea cam tot atât cât și pe ei; nu putu scăpa de supliciul solitudinii decât muncind îndoit, adică pierzându-și vremea în timpul orelor de lucru ca să aibă ce face în ceasurile celelalte.

Către ora șapte seara, apăsa pe fiecare clapă a cenotafului telefonic. Zadarnic însă: toți colaboratorii erau plecați. Numai Devrain, slavă Domnului...

— Ați putea...

— Urc imediat, domnule președinte.

Și când intră, parfumul ei alungă pe loc izul de tutun, amintind sărmanului împărat că în propria lui casă nu mai mirosea a femeie și în același timp că fiecare femeie are parfumul ei.

— Vă rog să poftiți aici, la birou, o invită el într-o seară, vă va fi mai ușor să citiți documentele.

De acum înainte stăteau, deci, unul lângă altul: cedându-i fotoliul roșu, el se așeză pe scaunul pe care-l pregătise înainte de venirea ei. În felul acesta nu-i mai

putea vedea fața, cu a cărei urâțenie încă nu se obișnuise complet: în schimb, apropierea dădea mai multă căldură parfumului ei. Vioiciunea gesturilor, carnația care se ghicea sub rochia ușoară, adierea înmiresmată ce-o stârnea mișcarea mătăsoasă a părului ei de Messidor¹³ produceau o tulburare delicioasă bărbatului aflat în pragul bătrâneții. Singurei lui pasiuni adevărate – munca – i se adăuga acum o prezență feminină care nu numai că n-o stingherea, ci – pe cuvânt de onoare! – îi dubla eficacitatea. Domnișoara Devrain (căci acum nu-i mai spunea pur și simplu „Devrain”!) îi oferea exemplul unui alt gen de femeie, deosebit de toate acelea pe care își întemeiasă el universul: un fel de tovarășă, maternă și atrăgătoare în același timp, care-l făcea să se simtă cu douăzeci de ani mai tânăr și-i însufla dorința de a mai trăi douăzeci. Intuia în ea o egală, dar care-l respecta și pe care el însuși putea s-o respecte și totodată s-o dorească fără a și-o mărturisi.

Conștientă de puterea ei, Isabelle nu mai încerca să păstreze proporțiile între prestigiul profesional și farmecul pe care diferența de vârstă îl sporea nu mai puțin decât deosebirea de situație. Uza de ea fără a abuza, dar cu secreta satisfacție de a domina un bărbat la rândul său dominator, căruia îi acordă o stimă cu atât mai mare cu cât se simțea, seară de seară, devenind cea mai puternică.

Câteodată, noaptea, se amuza trecându-i în revistă cu îngăduință pe acești bărbați atât de diferiți: Francis și domnul Blanchouin, Bertrand și președintele, care poate că în clipa asta se gândea la ea. Se înșelau cu toții în privința ei. Micul imperiu fantomă o liniștea: chipurile ce-l alcătuiau îi țineau loc de oglindă. Căci încă nu-și dusesese răzbunarea până la capăt: Orléans mai figura pe hartă și

¹³ Auriu, deci, ca grânele coapte, a căror perioadă tradițională de recoltare e sugerată de denumirea acestei luni (20 iunie – 19 iulie), a zecea din calendarul republican introdus, pentru puțin timp, după Revoluția Franceză.

nici Habsburgii nu fuseseră răpuși cu toții...

Într-o seară, când activitatea lor se prelungea deși soarele apusese, Isabelle se uită într-un chip semnificativ la ceas. Împăratul îi aruncă o privire rugătoare.

— Vă țin prea târziu, domnișoară Devrain, dar... știți de ce ora nu mai contează acum pentru mine?

Ezită o clipă, apoi îi povesti toată nefericirea lui. Ea avu bunul simț de a se preface că afla abia acum.

De fapt, toată întreprinderea o cunoștea până în cele mai mici amănunte: adevărate sau inventate, rețeaua de transmisie care unea sediul cu uzinele și cu filialele le difuzase în aceeași zi în care le pusese în circulație presa. Dar pentru președinte, Casa era o insulă, și crezu de cuviință să coboare vocea pentru a destăinui colaboratoarei sale umilitorul secret.

— În sfârșit, domnișoară Devrain, conchise dânsul după o tăcere care trăda consternare, câte femei n-ar fi invidiat o astfel de existență! Fără muncă și, în schimb, tot ce-și putea dori...

„În afară de prințul italian”, completă mintal Isabelle, care se mulțumi să întrebe doar atât:

— Dar dumneavoastră v-ar fi plăcut să duceți o astfel de existență, domnule președinte?

— Mie? Sigur că nu. Dar unei femei...

— Ei bine, nici mie nu mi-ar fi plăcut.

— Ah! exclamă președintele după o vreme în care Isabelle îl auzi respirând prea greu, dumneavoastră ați fi fost cu totul altfel de tovarășă, domnișoară Devrain... Ați fi cu totul altfel, reluă el cu o voce schimbată, privind-o țintă.

Isabelle își dădu seama că ar fi fost de ajuns un cuvânt de-al ei, poate chiar numai tăcerea, ca să-i devină președintelui amantă, și nu după mult timp soție. Înțelese într-o clipă ce ispită de viață ușoară, de lene, de îndoielnică revanșă se oferea astfel femeilor. Și cum să nu se lase fascinată, orbită, de această putere dubioasă? De ce să nu prefere o poleită și indolentă servitute luptei

inegale din această lume a bărbaților? Fusese de ajuns să simtă trupul lui Bertrand în noaptea aceea, ca să măsoare toată nedreptatea dominației bărbatului asupra femeii; în seara asta înțelegea, dimpotrivă, cât putea fi de mare puterea acesteia. Ar fi fost destul să întindă mâna spre cea a omului vârstnic, care și începea să tremure în lumina lămpii; iar el și-ar fi pus-o peste aceasta mână fragedă și fermă, mărturie a unui trup tânăr.

Cum ar fi decis Isabelle Devrain, în ciuda tuturor teoriilor ei, dacă mâna aceasta, pe care vârsta o și împestrișase cu pete cafenii și o brăzdase cu liniile șerpuitoare ale vinelor, nu i le-ar fi evocat, deodată, pe cele ce-i treziseră atunci, în seara festivității, dorința irezistibilă de a le atinge? Mâinile lui Hervé, atât de îngrijite, atât de calde; fața, ochii cu paiete de aur, întreaga ființă atât de calmă și de sigură a lui Hervé...

Isabelle își retrase mâna și, ca și când nu l-ar fi auzit pe președinte, ca și când n-ar fi simțit încordarea cu care-i pândea răspunsul și nici că e gata să-și joace viața pe o singură carte, pronunță cu o comică gravitate:

— Nu putem decât s-o deplângem pe soția dumneavoastră, domnule președinte. Va suferi; va regreta ceea ce-a făcut, fiți sigur...

Reușea astfel să-i redea orgoliul și conștiința împăcată exact atât cât trebuia ca el să poată trece, fără regret și remușcări, la dosarul următor.

Când numirea deveni oficială, președintele coborî el însuși – favoare extraordinară – ca să o felicite pe domnișoara Devrain, noua sa directoare administrativă.

— Nu, domnule președinte, îl corectă cu blândețe Isabelle, ci „director administrativ”.

— Parcă nu prea sună franțuzește.

— Dimpotrivă, e neapărat necesar în Franța. Se zice: doamna primar, doamna doctor cutare...

— Un fel de a vorbi!

— Un fel de a gândi! Noi nu putem avea autoritate

decât asimilate cu bărbații. Dealtfel, n-ați convins Comitetul de direcție, spunând despre mine că...

El o întrerupse foarte încurcat:

— Voiam numai să le explic că...

— Chiar așa am și înțeles, domnule președinte, îi luă vorba din gură, cu glas care tremura puțin, și vă mulțumesc.

Dar își dădea seama că avansarea și-o datora cusurului ei și, tot atât de bine, că acest fel de succes nu avea nimic comun cu „promovarea femeii”. În ziua când femeii nu-i va mai fi impus să aleagă între muncă și cămin, când muncitoarea mamă nu va mai fi silită să lucreze nouăzeci ore pe săptămână, când nu va mai trebui să fii urâtă ca să ajungi în posturile înalte și frumoasă ca să reușești în cele inferioare... În ziua când bărbații vor accepta să deschidă lumea lor în fața prudenței femeilor, în fața înțelepciunii femeilor, în fața respectului pentru viață; care ele îl perpetuează stăruitoare printre ruinele Violenței lor și printre nebuniile Tehnicii lor... În ziua când izbăviți de un rol reciproc impus – ea, de matroană și de prostituată, el, de fanfaron și tehnocrat – Bărbatul și Femeia vor încerca să clădească împreună... În ziua aceea...

Președintele, care-o observa, văzu că-i tremură buzele și ochii îi strălucesc – căci de la accidentul domnului Tannoire și, mai ales, de la plecarea lui Hervé, ea era oricând la discreția disperării ca și a celei mai fragile speranțe.

„Ei, gândi președintele, făcea pe grozava alaltăieri. Numirea o copleșește; pot deci să contez pe devotamentul ei necondiționat. Mi-era cam teamă de inițiativa mea, dar acum văd ce bine am făcut anexând-o pe femeia aceasta la statul nostru major: voi putea, astfel, să-i neutralizez pornirile feministe, să-i țin în respect pe ceilalți directori și să dau în același timp tuturor salariatelor noastre o dovadă a spiritului modern care ne animă. Excelentă manevră!”

Totuși împăratul reuși să-și compună o atitudine cu totul și cu totul ponderată.

— Domnișoară Devrain, rosti el cu reală noblețe, emoția dumneavoastră mă mișcă adânc.

Joi, 22 septembrie, Isabelle Devrain și Hervé Jacquet își oficiază cununia la capela spitalului din Garches, în fața unui singur spectator care, dealtfel, le era și martor. Apoi pleacă pe malurile Ronului, ca să se pregătească pentru culesul viilor, care gemeau de rod.

Scurtându-și turneul cu mai multe zile. Hervé pătrunsese în noul birou al Isabellei în ținută de călătorie. Ea se ridicase, fără să scoată un sunet, deși buzele încercau să șoptească un singur cuvânt: „Hervé”. El însuși surâdea teribil de intimidat, exact ca un copil în dimineața de Crăciun.

Gest sau cuvânt, orice pregătise fiecare din ei pentru această clipă, fu de prisos.

Rămăseseră mult timp nemișcați, descumpăniți, fără a îndrăzni să rostească o vorbă, căci iubirile târzii se tem de ridicol, din care pricină își dau cu atât mai ușor în vileag naivitatea. În sfârșit, se apropiase de ea și-i pusese mâinile pe umeri, ca un jug. Acest gest ciudat ar fi copleșit-o, dacă nu și-ar fi amintit că și Francis făcuse la fel în seara în care încercase s-o seducă. De data asta însă nu mai simți nicio tulburare. Dimpotrivă: o imensă siguranță. Se lăsa atrasă de această stâncă; și deodată crezuse că are să leșine, cuprinsă de o slăbiciune cum nu mai simțise niciodată din ziua când, copilă fiind, se scăldase în mare și fusese cât pe ce să se înece. Hervé o prinse în brațe, în același timp viguros și tandru. Mâinile îi atinseră fără să vrea pieptul, așa cum îi atinseseră și umerii. Nimic ascuns. Dar tocmai asta o tulbura în mod deosebit. Mâinile atât de ferme ștergeau fără greș urmele tuturor celorlalte.

— Îmi dorisem această călătorie ca o încercare pentru mine și pentru tine, zise el. Acum știu.

— Știi?

— Da. Știu că nu voi mai călători fără tine. Că, despărțiți, ne irosim timpul și că așa nu mai merge... Chiar din a treia zi am renunțat să mai vizitez muzeele, bisericile; aveam impresia că ți le fur. Ori de câte ori vedeam ceva frumos, mă gândeam la tine.

Afirmație prea crudă sau prea inocentă. Cuvântul teribil trebuia totuși pronunțat, pentru prima și ultima dată!

— Ceva frumos? repetă Isabelle. Dar eu, Hervé... eu sunt... urâtă!

— Tu ești tu, sună răspunsul.

Este singura definiție a Dragostei. Ca și singură replică posibilă. Ea văzu ochii cenușii punctați cu aur cum se apropiau, crescând, de ai ei; buzele nu-i mai aparțineau; lumea toată se clătina.

Sâmbăta, 7 ianuarie, o mașină sport, albă ca laptele, derapă pe o porțiune cu polei a șoselei dintre Epernay și Reims și, cu 130 de kilometri pe oră, se zdrobi de un pom. Era spre seară; nu toți automobilistii catadicsiră să oprească - fiecare cu grijile lui! Unul singur anunță, în sfârșit, jandarmeria. Însoțitoarea șoferului, o femeie foarte tânără, fusese ucisă pe loc și fața ei neatinsă, nu exprima decât o imensă stupeoare. Plin de sânge, șoferul fu transportat la spitalul din Reims. Era Francis.

Până să se dea de urma Mariannei, care se despărțise de el, accidentatul suferi mai multe intervenții chirurgicale. Apoi corpul acela, oarecum reconstituit sub carcasa albă de ghips, fu transferat la serviciul unui specialist în chirurgie estetică și acesta îi sculptă o față cu totul nouă. Pacientul se alese cu ochi japonezi, o gură ce râdea americănește și un nas maori. Din tot ce fusese la început, nu-i mai rămăsese decât vocea, prizonieră a unei fețe cu care nu-l înzestraseră natura. Și acum își puneă forța inutilă în serviciul unui chip devastat.

La căpătâiul lui, Isabelle nu putu suporta mult timp această nepotrivire: glasul îi amintea atâtea vorbe pe

care fața mutilată le dezmințea cu mult prea multă cruzime.

— Nu vreau să te obolesc, Francis, îi zise deci ea, am să mai vin să te văd.

— Cum îl găsești? o întrebă Marianne plină de neliniște, după ce închiseră ușa albă. Doctorul susține că va redeveni curând așa cum a fost înainte.

— Dar doctorul n-are de unde ști cum era înainte, replică Isabelle fără nicio răutate.

— Dealtfel, pentru mine asta nu schimbă nimic.

Și ea căpătase o altă înfățișare.

— Vrei deci să rămâi cu el?... Toată viața? adaugă Isabelle coborând vocea.

— Nu are pe nimeni.

— Și tu, pe cine aveai tu când el...

— Taci, Isa. Nu-i același lucru.

Ea se gândi la doamna Blondal și la toți acești copii tiranici cărora li se devotează femeile fără copii.

— E prea nedrept, murmură ea, prea ușor...

— Și tu, reluă Marianne după o lungă tăcere, aștepti un copil? Sunt fericită pentru tine. Dar Hervé mi-a spus că ai vrea să-ți părăsești postul... Nu pot să cred!

— Ba da, zise Isabelle puțin stânjenită. Așa vrea el. Ca și mine dealtfel. Știi, totdeauna trebuie să alegi...

Marianne o privi și surâse; dar surâsul era trist. Clătină capul.

— E prea nedrept, Isa, șopti la rândul ei. Și prea ușor.

— Ai dreptate. Am trădat și eu. Păcat de atâtea discursuri...

— Mai bine să vezi limpede și să ai dreptate. Oare n-o să scăpăm niciodată?

— Ascultă-mă, reluă Isabelle cu voce puțin voalată, când mori de frig și reușești să aprinzi un foc, trebuie să arunci în el totul, totul! Pentru mine, e singura posibilitate ca să scap de Isa cea Urâtă, pricepi?... Înțelege, Marianne, cerși ea, căci se simțea vinovată față de sine însăși, față de toate femeile.

Marianne își puse mâna pe a ei fără să răspundă și se strădui să zâmbească. De fapt, era disperată.

Isabelle înregistra perfect alunecările, șoaptele, tot acest du-te-vino înăbușit de la căpătâi. Trupul ei îndurerat se simțea eliberat; și lespezile care atâta vreme îi ținuseră loc de pleoape se făceau din ce în ce mai ușoare. Cu toate acestea, la fel ca atunci, la spitalul Cloude-Bernard, ea refuză să le deschidă; dimpotrivă, le ținea atât de strânse, încât simți două lacrimi la colțurile ochilor. Înainte de a se interna, arsese, pagină cu pagină, Caietul negru.

Recunosc glasul îngrijorat al lui Hervé, apoi pe acela, calm, al medicului. Simți că cineva se apropie de ea, că se apleacă asupra ei. O mâna minunată de sigură și viguroasă o bătu ușor pe obraz și-i mișcă încetișor capul pe pernă.

— Ei, ei, zicea doctorul, dar deșteptați-vă odată. Este o fetiță, doamnă, și va fi tare frumoasă. Mă auziți? Sunt sigur că mă auziți. Va fi o frumusețe de fată.

ȘI ACUM RĂMÂNEȚI CU BINE
COPII AI SUFLETULUI MEU!

Iulie, 1964

Institutoarea Isabelle Devrain poartă pe chip pecetea urîțeniei. Va reuși plină la urmă această femeie harnică, inteligentă, dar neconținut apăsată de conștiința lipsei de farmec, să compenseze zgîrcenia naturii, prin marea ei generozitate sufletească? Iată întrebarea căreia G. Cesbron caută să-i dea un răspuns, relatîndu-ne zbuciumul eroinei sale, zbaterea ei plină de curaj împotriva tuturor capcanelor falsei iubiri și a prejudecăților, pentru găsirea adevăratei fericiri.

Autor a nenumărate volume de succes, printre care «Nevinovații din Paris», «E mai cîrziu decît gîndești», «Cîini pierduți fără zgar-dă», laureat a diferite premii literare (Gulde-Lausanne, 1944, Saint-Beuve, 1948), Gilbert Cesbron (n. 1913) confirmă în acest roman marile sale calități de narator și analist al stărilor sufletești.

ULTIMELE APARIȚII

116 Thomas Hardy	■ Doi ochi albaștri
117 Corneliu Ștefanache	■ Ziua uitării
118 Charlotte Brontë	■ Villette
119 Teodor Mazilu	■ O singură noapte eternă
120 Galina Serebreakova	■ Mireasmă de micsandre
121 I. Peltz	■ Noaptea domnișoarei Mili
122 George Meredith	■ Rhoda Fleming
123 Jan Kozák	■ Mariana